

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMENİN
HUKUKİ VE CEZAİ SORUMLULUĞU

Alev Deniz Dursun

Danışman

Prof. Dr. Ahmet Türk

İZMİR - 2019

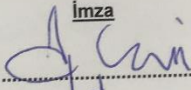
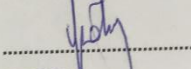
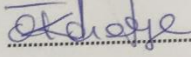
YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Alev Deniz DURSUN
Öğrenci No : 2008800314
Tez Başlığı : Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu

Savunma Tarihi : 10/06/2019
Danışmanı : Prof.Dr.Ahmet TÜRK

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Prof.Dr.Ahmet TÜRK	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yaşar Can GÖKSOY	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç.Dr.Özge KARAEGE	- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

İmza

Alev Deniz DURSUN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki Ve Cezai Sorumluluğu ” adlı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2019

Alev Deniz Dursun

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu

Alev Deniz Dursun

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Türk Hukukunda, karşılıksız çek keşide edilmesi durumuna hukuki ve cezai sorumluluk yüklenmiştir. Hukuki koruma, hem müracaat boçlularına hem de bankaya sorumluluk getirilerek sağlanmaya çalışılmıştır. Türk Ticaret Kanunu madde 810 ile madde 783' e göre, çekin karşılıksız kalması durumunda, yasa koyucu hamile ve çek bedelini ödeyen keşideci dışındaki diğer müracaat borçlularına, çekten kaynaklanan alacağın tahsili amacıyla kendisine sorumlu olanlara karşı müracaat hakkı (başvuru hakkı) tanımıştır. Müracaat hakkının kullanılamaması veya çekin tahsil edilmemesi durumda ise hamilin, kambiyo senedine özgü sebepsiz zenginleşme davası açmak, taraf olması durumunda temel ilişkiye dayanabilmek ve karşılığın devri olmak üzere yararlanabileceği üç tür hukuki koruma getirilmiştir. Bankalara da, çekin karşılıksız çıkması durumunda her bir çek yaprağı için kanunî garanti miktarını hamile ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Aynı zamanda çekin karşılığı olmasına rağmen karşılığın ödememesi veya çek hesabı açılırken özen yükümlülüğünü yerine getirilmemesi halinde de hukuki sorumlulukları doğacaktır. Cezai Koruma ise, 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yapılan değişiklik sonucu, karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda, keşide eden bakımından öncelikle adli para cezası, ödenmediği takdirde hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımına bağlanmak sureti ile sağlanmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, çek ve karşılıksız çek kavramı üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde, karşılıksız çek keşide etme durumunda hukuki sorumluluğu, müracaat edenin hukuki sorumluluğu ve bankanın hukuki sorumluluğu başlıkları altında anlatılacaktır. Son bölümde ise, karşılıksız çek keşide etmenin cezai sorumluluğundan öncelikle yasa değişikliklerinden bahsedilerek, akabinde mevcut yasal düzenlemeye değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Karşılıksız Çek, Hukuki Sorumluluk, Cezai Sorumluluk,

ABSTRACT

Legal and Criminal Responsibility of Unrequited Checks

M. S. Thesis

Alev Deniz Dursun

Dokuz Eylül University

Social Sciences Institute

Private Law Division

Under Turkish law, issuing a dishonored cheque has legal and criminal repercussions. The lawmaker brought legal liability to both endorsers and banks in an attempt to provide legal protection for the receiver. Articles 783 and 810 of the Turkish Code of Commerce provides that the cheque bearer and endorsers who made payments against the cheque can request payment from other liable parties in order to collect the amount stated on the cheque. In case these parties cannot execute this right or collect the amount stated on the cheque, the cheque bearer is protected with three legal mechanism. In these cases the bearer can sue on the grounds of unjust enrichment specific to exchange law, sue on the grounds of the legal relationship behind the cheque and transfer the value of the cheque. Also, banks are legally required to pay the guaranteed amount provided by law for each cheque sheet. Moreover, banks are legally liable in case they do not pay the amount stated on the cheque even though there are sufficient funds in the account or they neglected their duty of care when they open a cheque account. The Law Amending the Law No. 6728 on the Amendment of Some Laws for the Improvement of the Investment Environment brought criminal liability for the issuer if the cheque is dishonored. The criminal sanctions will be a monetary fine at first and in case it is not paid the issuer will be imprisoned.

In the first part of our study, the concept of cheque and dishonored cheques will be analyzed. In the second section, the legal responsibility in the case

of dishonored cheques will be described under the sections titled legal responsibility of the applicant and legal responsibility of the bank. In the last section, the provisions regarding criminal liability for dishonored cheques will be discussed with an emphasis on the amendments on the law.

Keywords: Dishonored Cheques, Legal Liability, Criminal Liability.

**KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMENİN
HUKUKİ VE CEZAİ SORUMLULUĞU
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii

GİRİŞ	1
-------	---

**BİRİNCİ BÖLÜM
ÇEK VE KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI**

I. ÇEK KAVRAMI	3
A. Genel Olarak	3
B. Çekin Hukuki Niteliği Ve Özellikleri	4
1. Havale Olması	4
2. Ödeme Aracı Olması	5
3. Kıymetli Evrak Olması	6
4. Kambiyo Senedi Olması	6
5. Kanunen Emre Yazılı Bir Senet Olması	8
C. Çekin Unsurları	8
1. Genel Olarak	8
2. Çek Kanununda Yer Alan Yasal Düzenleme	10
3. Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Yasal Düzenlemeler	11
4. Zorunlu Unsurlar	13
a. Çek Kelimesinin Bulunması	13
b. Belirli Bir Bedelin Kayıtsız ve Şartsız Ödenmesi Emri	14
c. Ödeyecek Kişinin (Muhatabın) Ticaret Ünvanı	15

d. Düzenleme Tarihinin Bulunması	17
e. Düzenleyenin İmzasının Bulunması	19
f. Seri Numarası ve Karekod Bulunması	20
5. Alternatifli Zorunlu Unsurlar	22
a. Düzenleme Yeri	23
b. Ödeme Yeri	25
6. Tali Unsurlar	25
a. Keşidecinin Hesap Numarası	26
b. Keşidecinin Vergi Kimlik Numarası	26
c. Çek Yaprağının Basıldığı Tarih	27
D. ÇEK DÜZENLEMENİN ÖN ŞARTLARI	27
1. Çek Anlaşmasının Bulunması	27
2. Karşılığının Bulunması	28
II. KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI	29
A. Çekin Ödenmemesi Ve Bir Ödememe Sebebi Olarak Karşılıksız Çek	29
1. Çekin Ödenmemesi	29
2. Bir Ödememe Sebebi Olarak Karşılıksız Çek	30
B. Karşılıksız Çek Unsurları	32
1. Geçerli Bir Çekin Bulunması	32
2. Çekin Meşru Hamil Tarafından Süresinde İbrazı	33
3. Karşılığın Kısmen Bulunması Veya Hiç Bulunmaması	35
4. Karşılığı Bulunmayan Çekin Muhatap Tarafından Ödenmesi ve Sonuçları	36
5. Karşılıksızdır İşleminin Yapılması	37

İKİNCİ BÖLÜM

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETME DURUMUNDA HUKUKİ SORUMLULUK

I. MÜRACAAT BORÇLULARININ HUKUKİ SORUMLULUĞU	38
A. Müracaat (Başvuru) Hakkı	38
1. Müracaat Hakkının Şartları	39

a. Maddi Şartlar	40
b. Şekli Şartlar	41
(1) Durumun protesto varakası ile tespiti	42
(2) Durumun muhatabın beyanı ile tespiti	43
(3) Durumun takas odasının beyanı ile tespiti	44
B. Müracaat Borçluları Ve Sorumluluğun Hukuki Niteliği	44
1. Müracaat Borçlusu Kavramı	44
2. Sorumluluğun Niteliği	45
C. Müracaat Hakkının Kapsamı	46
1. Hamil Açısından	46
a. Çekin Ödenmemiş Olan Bedeli	47
b. İbraz Gününden İtibaren Bu Tutarın Faizi	47
c. Protestonun veya Buna Denk Olan Belirlemenin ve Gönderilen İhbarnamelerin Giderleri İle Diğer Giderleri	48
d. Çek Bedelinin Binde Üçünü Aşmamak Üzere Komisyon Ücreti	48
e. Karşılıksız Çekler Hakkında TTK 783/III'e Dayanan ilave talepler	49
2. Ödeyen Müracaat Borçlusunun Müracaat Hakkı	50
D. Müracaat Hakkına İlişkin Zamanaşımı	51
E. Müracaat Hakkının Kaybı Halinde Başvurulabilecek Yollar	53
1.Genel Olarak	53
2.Sebepsiz Zenginleşme Davası	54
a.Davanın Hukuki Mahiyeti	54
b.Davanın Tarafları	55
c.Davanın Kabul Şartları	56
d.İspat	57
e.Talebin Muhtevası	58
f.Davada Zamanaşımı	59
g.Görev ve Yetki	60
3. Hamilin Temel İlişkiye Dayanabilmesi	61
4. Karşılığın Devri	63

II. BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU	64
A. Bankaların Çekle İşleyecek Hesap Açmada Özen Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu	64
B. Muhatabın Ödememe Dolayısıyla Doğan Sorumluluğu	67
1. Muhatap Bankanın Her Bir Çek Yaprığı İçin Sorumlu Olduğu Miktar	69
2. Muhatap Bankanın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Talep Olunmadan Çekin Hamiline Teklif Edilmesi	71
C. Muhatabın Karşılık Olmasına Rağmen Ödememekten Doğan Sorumluluğu	73
D. Muhatabın TTK Madde 812 Uyarınca Sorumluluğu	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETME DURUMUNDA CEZAİ SORUMLULUK

I. GENEL BİLGİLER VE KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ	78
A. Genel Olarak	78
B. Kanun Değişiklikleri	80
II. ÇEKLE İLGİLİ KARŞILIKSIZDIR İŞLEMİ YAPILMASINA SEBEBİYET VERME SUÇU	89
A. Suçun Unsurları	89
1. Geçerli Bir Çekin Varlığı	89
2. Çekin Süresinde İbrazı	92
3. Çekin Karşılıksız Çıkması Sebebiyle Ödenmemesi	97
4. Ödenmeme Durumunun Tespiti	101
5. Keşidecinin Kastının Aranmaması	102
B. Suçun Faili	105
1. Genel Olarak	105
2. Gerçek Kişinin Düzenlediği Çekte Fail	106
3. Tüzel Kişiler Adına Düzenlenen Çekte Fail	108
4. Tüzel Kişiler Adına Hareket Eden Gerçek Kişilerin Sorumluluğu	109
C. Suçun Özel Görünüş Biçimleri	110

1. Teşebbüs	110
2. İştirak	110
3. İçtima	112
D. Şikayet Hakkı	113
1. Şikayet Hakkına Sahip Olanlar	113
2. Şikayet Süresi	118
3. Şikayet Şekli	121
E. Yetkili-Görevli Mahkeme Ve Yargılama Usulü	124
1. Görevli Mahkeme	124
2. Yetkili Mahkeme	125
3. Yargılama Usulü	126
F. Çekle İlgili Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun Yaptırımları	129
1. Adli Para Cezası	132
2. Adli Para Cezasının Hapis Cezasına Çevrilmesi	136
3. Çek Keşide Etme ve Hesap Açma Yasağı-Çek Yapraklarının İadesi	138
G. Cezayı Ortadan Kaldıran Haller-Kanun Yolu	141
1. Cezayı Ortadan Kaldıran Haller	141
a. Etkin Pişmanlık (Ödeme Durumu)	142
b. Şikayetten Vazgeçme	142
c. Yasada Belirlenen Sürenin Geçmesi	144
d. Sanığın Ölümü	144
2. Kanun Yolu	145
H. Yargılama Giderleri	146
SONUÇ	150
KAYNAKÇA	153

KISALTMALAR

AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
Bkz.	Bakınız
cüm.	Cümle
C.	Cilt
C.D.	Ceza dairesi
CMK	5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu
CMUK	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇK.	5941 sayılı Çek Kanunu
dn.	dipnot
E.	Esas
f.	Fıkra
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHF	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
K.	Karar
m.	Madde
MERSİS	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MÜHF-HAD	Muğla Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi

R.G.	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	Sayfa
T.	Tarih
TAAD	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCMD	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UYAP	Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
Y.	Yıl
Yarg.	Yargıtay
YİBGK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu

GİRİŞ

Mevzuatımızda çek, hem Türk Ticaret Kanunu'nda, hem de özel bir Kanun olarak 5941 sayılı Çek Kanununda düzenlenmiştir.

5941 sayılı Çek Kanunu'nun amacı, yasanın ilk maddesinde düzenlenmiş olup, buna göre amaç; "Bu Kanunun amacı, çek defterlerinin içeriklerine, çek düzenlenmesine, kullanımına, çek hamillerinin korunmalarına ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmaya ilişkin esaslar ile çekin karşılıksız çıkması ve belirlenen diğer yükümlülöklere aykırılık hâllerinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir." tir.

Bir ödeme aracı olan çekin uygulamadaki önemi karşısında, çek dışındaki diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak, çekin karşılığının bulunmamasına hem hukuki, hem de cezai sorumluluk yüklenerek koruma sağlanmak istenmiştir. Mülga 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmeden önce her ne kadar bu hususta açık bir düzenleme mevcut değil idiyse de, çekin karşılıksız çıkması halinde dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümler uygulanarak, alacaklılar bakımından güvence sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bunun da yetersiz kaldığı düşüncesi ile ilk defa, Türk Hukuk Sisteminde çekin karşılıksız çıkmasına istinaden 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, 03.04.1985 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak cezai müeyyidenin Anayasaya aykırı olduğu yönündeki tartışmalar, karşılıksız çek suçundan mahkumiyetlerin fazlalığı, bu nedenlerle mahkemelerde iş yüküne sebep olması nedeni ile cezai müeyyide, 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda 6273 Sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak idari yaptırıma dönüştürölmüştür. Ancak yapılan bu değişiklik de bir çözüm olmayıp, karşılıksız çek sayısının azalmadığı gibi artış görülmesi, bu artışın ise iktisadi sorunlara neden olduğu gerekçesinden hareketle, Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe girmiş ve yapılan değişiklik ile karşılıksız çek keşide etmenin cezasını daha etkin kılmak ve yargılamanın da daha hızlı ilerlemesinin sağlanması hedeflenmiş, bu nedenle de

öncelikle adli para cezası, ödenmediği takdirde hürriyeti bağlayıcı ceza ile bu sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, öncelikle çeke ilişkin temel kavramlara yer verilmiş, çekin niteliği ile unsurları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından karşılıksız çek kavramı ile karşılıksız çek kavramının unsurları incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, karşılıksız çek keşide etmekten doğan hukuki sorumluluk, Çek Kanunun ile Türk Ticaret Kanunundaki buna ilişkin hükümler ile Yargıtay kararları ışığında inceleme konusu yapılmıştır. Hamilin ve çeki ödeyen müraccat borçlusunun müracaat hakkı, şartları ve kapsamı incelendikten sonra, çekin karşılıksız çıkması halinde muhatap bankanın hukuki sorumluluğunu gerektiren haller ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun genel olarak hukuk sistemimizdeki tarihsel gelişiminden bahsedildikten sonra, karşılıksız çek suçunun unsurları, suçun faili, şikayet hakkı, yetkili ve görevli mahkeme ile karşılıksız çek suçu için öngörülen yaptırımlar ve bu yatırımlara karşı düzenlenen yasa yolu üzerinde duracağız. Bunları açıklamaya çalışırken, kanun değişiklikleri de göz önüne alınarak, uygulamadaki örneklerle de yer vermeye çalışacağız.

Tezimizin sonuç kısmında da, yaptığımız tüm incelemeler sonunda edindiğimiz kanaat doğrultusunda karşılıksız çekten kaynaklanan hukuki ve cezai sorumluluklar konusundaki yapılan yasa değişiklikleri ile mevcut düzenleme hakkındaki görüş ve önerilerimizi ortaya koymaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEK VE KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI

I. ÇEK KAVRAMI

A. Genel Olarak

Çek¹; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun² (TTK) üçüncü kitabı ile 5941 sayılı Çek Kanunu³ (ÇK) ve bu kanun uyarınca çıkarılan tebliğlerle düzenlenen kambiyo senedi vasfında kıymetli bir evraktır⁴. Kambiyo senetleri TTK m. 645 vd. daki maddelerde düzenlenmiş olup çekerle ilişkin özel hükümlere yer verilmiş, geri kalan diğer konular için poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır⁵. Bu temel kanunlar dışında İcra İflas Kanunu, Bankalar Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Harçlar Kanunu, Posta Kanun'unda da çekerle ilişkin maddeler bulunmaktadır⁶.

5941 sayılı Çek Kanunu TTK' daki mevcut hükümleri yürürlükten kaldırmamakta; sadece özel ve genel kanun ayrımı ile önceki kanun-sonraki kanun ayrımı da göz önünde bulundurularak öncelikli olarak, Çek Kanunun uygulanması gerekmektedir. Çek Kanununda düzenleme bulunmayan durumlarda ise Türk Ticaret Kanunu hükümleri de uygulanmaya devam edilmektedir⁷.

¹ Gerek TTK'nın çekin düzenlendiği hükümlerinde gerekse de Çek Kanun'unda çekin tanımı yapılmamış, yalnızca unurlarına yer verilmekle birlikte Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunca 1992 tarihli içtihatı birleştirme kararında çeki "...TTK'na göre kıymetli evrak mahiyetinde bir kambiyo senedir ve hukuki niteliği itibarıyla bir havaledir..." şeklinde tanımlamıştır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 14.12.1992 Tarih, 1992/1 Esas, 1992/5 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi 16.08.2017.

² RG: 14.02.2011/ 27846.

³ RG: 20.12.2009/27438.

⁴ Erhan Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, Ankara, 2017, s. 23.

⁵ Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanunun Yorumu ile**, İstanbul, 2013, s. 295; Poliçeye ait hangi hükümlerin çek hakkında da uygulanacağı TTK madde 818 de düzenlenmiş olup, bu madde hükmüne göre m. 673 m.676, m.677-680, m.683-685, m.687, m. 688, m.701-702, m.709, m.715-717 ve 719-721, m.722, m.723, m.724, m.726-727, m.732, m.733, m.744, m.748, m.750 ve 751, m.754-756, m.757-763 ve 764 uncu maddenin birinci fıkrası, m. 766,768,769, m.722 nci maddenin birinci ve üçüncü fıkrasıyla 723 ünc maddenin birinci fıkrası ve 727 inci madde ile 808 inci maddenin birinci fıkrasının b ve c bentleri uygulanacaktır.

⁶ Bu konuda bkz; Bankacılık Kanunun madde 4/1-e'de bankanın faaliyet konusu olarak çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri olarak düzenlenmiştir.

⁷ Bu hususta Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı; "...Bu kanun Türk Ticaret Kanunu'na göre hem özel

B. Çekin Hukuki Niteliği Ve Özellikleri

1. Havale Olması

Çekin hukuki niteliğini açıklayan yasal bir hüküm olmamakla birlikte, Öğreti ve Yargıtay kararları uyarınca çek hukuki niteliği itibariyle, tıpkı poliçe gibi bir havaledir diyebiliriz⁸. Esasen TTK 780’de çekin unsurları sayılırken “kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale” den söz edilmiştir. Buna göre çekteki havalenin yazılı, soyut, kayıtsız şartsız ve belli şekil şartlarını içeren bir ödeme emri şeklinde olması gerekmektedir⁹. Bu nedenle çekin bir nitelikli havale olduğu belirtilir. Çek hamilinin, muhatap bankadan çekin bedelinin kendisine ödenmesini isteme hakkı, keşideci ile muhatap banka arasında yapılan çek anlaşmasına ve ödeme hususunda muhatap bankaya verilen yetkiden kaynaklanmaktadır¹⁰.

Çek, havalenin özel bir türüdür. Bundan dolayıdır ki, Borçlar Kanun’ undaki havaleye ilişkin hükümlerin çekler hakkında uygulanabilmesi için Türk Ticaret Kanun’ undaki çek hükümlerine aykırı olmaması gerekmektedir¹¹. Türk Borçlar Kanunu’nun 560/II. maddesinde “çekler ve poliçe benzeri havaletler hakkındaki özel hükümler saklıdır” denilmek suretiyle çeke ve poliçeye uygulanacak özel hükümler

kanun, hem de daha sonraki kanun olması dolayısıyla öncelikle uygulanması gerekmele beraber, kanunun 1. maddesindeki “Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır” hükmü nedeniyle çek yasasında hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu’nun çekle ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Şunu belirtmek gerekir ki, bu kanunun uygulanması bakımından çek Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olmakta devam etmektedir...” Yargıtay İçtihatı Birleştirme Genel Kurulu, 14.12.1992 Tarih, 1992/1 Esas, 1992/5 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim, 11.08.2017.

⁸ Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Bursa, 2012, s. 135; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2016, s.219; Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Ankara, 2017, s. 251; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2015, s. 233; Abuzer Kendigelen, **Çek Hukuku**, İstanbul, 2007, s. 35; Arif Kocaman, **Türk Borçlar Hukukunda Havale**, Bankacılık Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001, s. 4; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 14.12.1992 tarihli ve E.1992/1, K.1992/5 sayılı kararında da; “Çek, Türk Ticaret Kanunu’na göre kıymetli evrak mahiyetinde bir kambiyo senedir ve hukuki niteliği itibariyle bir havaledir. Bu havalenin yazılı şekilde yapılması, belli şekil şartlarını içermesi ve kayıtsız şartsız bir ödeme yetkisi biçiminde olması gerekir.” R.G. 06.05.1993, S.21573

⁹ Pulaşlı, s. 251.

¹⁰ Öztan, s.220; Ahmet Tamer, Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni(Asgari) Ödeme Yükümlülüğü, **Bankacılar Dergisi**, Haziran, 2013, Sayı: 85, s.92.

¹¹ Öztan, s.221; Seza Reisoğlu, **Çek Hukuku**, Ankara, 2011, (çek), s.37; Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Banka Uygulamasında Çek**, Ankara, 1985, s.12.

saklı tutulmuştur¹². Çekte, Türk Borçlar Kanunu anlamındaki havalenin aksine¹³ muhatap banka hiçbir zaman sorumluluk altına giremez. Çekten dolayı keşideci sorumlu olup, bu sorumluluktan kurtulmayı senette şart edemeyecektir¹⁴.

2. Ödeme Aracı Olması

Çekin ödeme aracı niteliği, Türk Ticaret Kanunu'nun 795. maddesinde “Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir.” biçiminde ifade edilmiştir. Madde hükmünden de anlaşıldığı gibi çek, hukuki ve iktisadi fonksiyonu açısından -poliçe ve bononun aksine- bir kredi aracı olmayıp, hukuki bakımdan bir ödeme aracıdır¹⁵. TTK'nın 780. maddesi ve TBK'nın 555. maddeleri karşısında, çeklerin bir borcun ödenmesi amacıyla verildiği hususunda yasal bir karinenin mevcut olduğu öğreti ve Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir¹⁶. Bunun aksinin yani ödeme vasıtası olan çekin, mesela ödünç para vermek amacıyla verildiğinin ispatı ancak yazılı ve aynı kuvvette evrakla mümkündür¹⁷.

Çekin ödeme aracı olarak kullanılmasının keşideci ve hamil nezdinde çeşitli faydaları bulunmaktadır. Şöyle ki, ödemelerin nakit para ile değil de çek ile yapılması özellikle büyük tutarlı ödemelerde ve ticari işlerde (basılı olan banknotların özellikle

¹² Pulaşlı, s. 251.

¹³ Çek ile havale arasındaki farklar için bkz: Ahmet Türk, **Hukuki Yönden Banka Havalesi**, Ankara, 2007, s.72.

¹⁴ Öztan, s.221; Poroy ve Tekinalp, s. 291.

¹⁵ Bilgili ve Demirkapı, s.136; Kendigelen, s.37; Sefer Oğuz, Ertan Demirkapı ve Hasan Aydın Okuyan, “Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı:2, 2017, s.179; Öztan, 220; Tamer, s.92; Pulaşlı, s.252; Reisoğlu, çek, s.39; Turgut Kalpsüz, Çekin Hukuki Yönü, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, **Türkiye Bankalar Birliği Yayını**, Ankara, 1968, s.36.

¹⁶ Ufuk Çetiner, “Anayasanın 38. Maddesi Değişmesi Sebebiyle Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Ve İcra İflas Suçları Bakımından Ortaya Çıkan Hukuksal Durumlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Ankara, 2002, s.176.; “ ... Öte yandan, çek bir ödeme aracı olup, dava tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 6762 sayılı TTK'nın 692. maddesi ve 818 sayılı BK'nın 457. maddesi gereğince, çeklerin mevcut bir borcun ödenmesi amacıyla verildiği yolundaki yasal karine karşısında, bu yasal karinenin aksini yani çekin borcun ödenmesinden başka bir amaçla verildiğini iddia eden tarafın bunu kesin delillerle ispatlaması gerekmektedir..” Yargıtay 11.Hukuk Dairesi, 15.12.2016 Tarih, 2016/1898 Esas, 2016/9296 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

¹⁷ Yargıtay 19.Hukuk Dairesi, 18.04.2016 Tarih, 2016/454 Esas, 2016/6767 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

küçük değerli olması durumlarında) nakit paraya göre taşınması, muhafazası daha kolay olması nedeniyle; hız, kesinlik ve güvenlik sağlamaktadır¹⁸.

Aynı zamanda çekle ödeme yapılması halinde çekin bankaya ibrazı ve makbuz hükmünde olmak üzere bankaya ciro ve iadesi zorunlu olduğundan ödemenin ispatı açısından da kolaylık sağlanmaktadır¹⁹.

3. Kıymetli Evrak Olması

Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrakın tanımı başlıklı 645. Maddesi; “*Kıymetli evrak öyle bir senettir ki bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez*” şeklindedir. Yapılan bu tanımdan kıymetli evrakın özelliklerini çıkarmak mümkün değildir. Ancak kıymetli evrakın iki temel unsuru olduğunu, bunlardan ilkinin kıymetli evrakın bir evrak-kağıt-senet olduğu, ikincisi ise bu senedin hakkı içermesidir²⁰. Ancak şuna dikkat etmek gerekir ki, genel olarak kıymetli evrakta senetteki hakkın mutlaka senedin düzenlenmesiyle doğması zorunlu değildir. Başka bir deyişle senet düzenlenmeden önce de hak mevcut olabilir²¹. Bu tür senetlere bildirici senetler adı verilir. Buna karşılık bazı senetlerde hak senedin düzenlenmesiyle doğar. Bu senetlere de kurucu senetler denmektedir. Kambiyo senetleri bu anlamda kurucu senetlerdendir. Ancak her iki halde de bir evrakın kıymetli evrak olabilmesi için, senedin içinde yer alan hakla sıkı sıkıya bağlanması, senet düzenlenmekle hakkın senetle bütünleşmesi gerekmektedir²².

4. Kambiyo Senedi Olması

Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabının dördüncü kısmında “*kambiyo senetleri*” düzenlenmiştir. Bu başlık altında da sırası ile, poliçe, bono ve çek

¹⁸ Mahmut Coşkun, **Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2016,(kıymetli evrak), s.482, Turgut Kalpsüz, Faruk Erem ve Gürkan Çelebican, **İktisadi Ve Hukuki Yönden Çek**, Ankara, 1974, s.20; Mehmet Köle ve Fatma Görgülü, “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 21, Sayı: 35, s. 83.

¹⁹ Kendigelen, s. 40.

²⁰ Pulaşlı, s. 4.

²¹ Pulaşlı, s.3.

²² Öztan, s. 13.

düzenlenmiştir. Kambiyo kelimesinin kökeni İtalyanca “cambiale”den gelmektedir. Kambiyo işlemleri ise, para yerine kullanılabilen senetlerin alım satımı yahut senetlerin bir elden başka bir ele geçişine ilişkin işlemlerdir²³.

Kambiyo senetlerinin ortak özellikleri; öncelikle bir alacak hakkı içermesi, ikinci özelliği ise; çift taraflı ibraz şartı içeren senetler olmasıdır; buna göre senet ibraz ve teslim edilmedikçe hamil borcun ödenmesini isteyemeyeceği gibi, borçlu da borcu geçerli bir şekilde ödemiş sayılmamaktadır. Üçüncü ortak özellikleri; bir tedavül aracı olmalarıdır ki çek hariç kambiyo senetleri aynı zamanda bir kredi aracı iken Yargıtay’ın da kabul ettiği gibi çek hukuki bir ödeme aracıdır. Dördüncü ortak özellikleri; sıkı surette şekil şartlarına tabi olmalarıdır ki, çeke ilişkin zorunlu şekil şartları Türk Ticaret Kanunu’nun 780. maddesinde ve 5941 sayılı çek kanununda düzenlenmiştir. Beşinci ortak özellikleri; müteselsil sorumluluk ilkesinin geçerli olması olup, borcun ödenmemesi durumunda senedin hamili senet üzerinde ve alonjda imzası bulunan kişilere (ciranta-avalist) borcun tamamı için başvurabilecektir. Altıncı ortak özellikleri; mücerret (soyut) olmaları²⁴, senedin doğumu ile asıl borç ilişkisi arasında ilişkinin bulunmaması, asıl borç işlemi geçersiz bile olsa soyut olan kambiyo senedini geçersiz kılmamasıdır. Yedinci ortak özellikleri, kanunen emre yazılı senet olmalarıdır. Çekler nama, emre ve hamiline yazılı olarak düzenlenebilirken, bono ve poliçe nama ve emre yazılı olarak düzenlenebilir. Ancak aksi anlaşılmıyorsa kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır. Sekizinci özellikleri ise, kambiyo senelerinde imzaların bağımsızlığı ilkesinin geçerli olması, yani kambiyo senesinde borçlanma yeteneği olmayan kişinin imzasının bulunması yahut sahte imzanın bulunması, hayali kişilerin olması gibi nedenlerle bu taahhütlerin geçersiz olmasının diğer imzaların geçerliğini etkilememesidir (TTK 677). Dokuzuncu ortak özellikleri, kambiyo senetlerine özel cebri icra hükümlerinin mevcut olmasıdır. Onuncu ortak özellikleri,

²³ Pulaşlı, s. 116.

²⁴ “...davalı ile aralarında doğrudan ticari bir ilişki olmadığına göre; çeki muhatap bankaya ibraz eden davalının, çeki iktisap ederken TTK’nun 792. Maddesinde yazılı olduğu şekilde çeki kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisapta ağır bir kusurunun bulunduğu yönünde bir ispat vasıtası bulunmamaktadır. Çek kendisini oluşturan sebepten mücerret bir borç olduğu cihetle, davacının iddia ettiği şekilde davalı ile davalının çeki aldığını öne sürdüğü Bilal Sarı arasındaki ticari ilişkinin araştırılmaması hususu bir eksiklik olmayıp; salt bundan yola çıkarak sebepten mücerret kambiyo senedi olan çeke ilişkin olarak çeki muhatap bankaya sunan son hamilin kötü niyetli ve ağır kusurlu olduğunun ispat edilmiş sayılamayacağı bu itibarla ilk derece mahkemesince verilen kararın usul ve esas yönünden hukuka uygun olup istinaf nedenlerinin yerinde olmadığı anlaşıldığından aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir ...” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi, 06.07.2017 Tarih, 2017/389 Esas, 2017/367 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017.

kamu güvenine mazhar senetlerden olması, dolayısıyla iyiniyetli her üçüncü kişinin senette mündemiç hakka güvenerek hak elde etmesidir. Kambiyo senetlerinin sonuncu ve onbirinci ortak özellikleri ise; uluslar arası nitelikte olmaları olup, süratle devredilebilirler ve ulusal sınır tanımazlar ki bu nedenle ortaya çıkabilecek ihtilafların önlenmesi için La Haye ve Cenevre anlaşmaları imzalanmıştır²⁵.

Çek de, kambiyo senedi niteliğindedir. Çekin bir kambiyo senedi olmasının önemi, yukarıda bahsi geçen özellikleri taşıması ve kambiyo senetlerine özgü birtakım maddelerin çekler hakkında da uygulanacak olmasıdır²⁶.

5. Kanunen Emre Yazılı Bir Senet Olması

Türk Ticaret Kanununda kıymetli evrak devir şekillerine göre sınıflandırılmıştır. Kıymetli evrak nama, emre ve hamiline yazılı olarak düzenlenebilmektedir. “Emre yazılı senetler, belirli bir kişinin adına yazılı olup da, emre kaydını içeren veya kanunen böyle sayılan kıymetli evraktır” (TTK 824/1). Kanunen emre yazılı senetlerin başında kambiyo senetleri olarak adlandırdığımız poliçe, bono ve çek gelir²⁷.

Buna göre, çek üzerinde açıkça “emre yazılıdır” kaydı (emre kaydı) olmasa da belirli kişinin adına keşide edilen çek emre kaydını içermese bile emre yazılı olarak kabul edilecektir. Böyle olunca da emre yazılı senetlerin devir şekli olan ciro ve teslim ile senette mündemiç olan hak devredilebilecek ve çek emre yazılı senetlerin tabi olduğu diğer hükümlere tabi olacaktır²⁸.

C. Çekin Unsurları

1. Genel Olarak

Çek, ticari hayatın ihtiyaçlarına cevap vermek, aynı zamanda da nakit para

²⁵ Pulaşlı, s.116; Öztan, s. 68; Coskun, kıymetli evrak, s.67.

²⁶ Poroy ve Tekinalp, s. 292; Kendigelen, s. 34; Coşkun, kıymetli evrak, s. 481.

²⁷ Poroy ve Tekinalp, s. 240.

²⁸ Poroy ve Tekinalp, s. 240.

taşımadan kaynaklanması ihtimali olan dejavantajlı durumları aşmak için kullanılan çeşitli kambiyo senetlerinden bir türdür. Çekin düzenlenerek dolaşıma çıkarılmasının kişilere yüklediği mali ve hukuki ağır sorumluluk ve çekin tedavülde olduğu süre içerisinde güvenliğinin sağlanması için diğer kambiyo senetlerinde olduğu gibi çek için de sıkı şekil şartları öngörülmüştür. Çekin geçerliliğine ilişkin düzenleme yapılan diğer bazı kanunlar gibi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’da düzenleme yapmış ve bu şekil şartlarını 780 ve 781. maddelerinde düzenlenmiştir. Bir çekin geçerliliğinden bahsetmemiz için ilgili hükümlerdeki şekil şartlarının yerine getirilmiş olması ve çekin geçersiz olmasına neden olacak unsurları taşımaması gerekir²⁹.

Bunun yanında 6728 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 70. maddesi ile Türk Ticaret Kanunu’nun çekin unsurlarını belirleyen 780. maddesinde değişikliğe gidilmiştir. Yapılan değişiklikle çekin taşınması gereken şekli unsurlar arasına banka tarafından verilen seri numarası ve karekod eklenmiştir. Bu şekilde, Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. nezdinde isteğe bağlı bir uygulama olarak başlayan karekodlu çek kullanımı zorunlu hale gelmiştir³⁰.

Zorunlu şekil şartları bulunmadığı takdirde çek vasfında kabul edilmese de tamamen hükümsüz bir belge olarak da kabul edilmeyecek, eksik olan çekler nama veya emre yazılı olması durumunda *havale*³¹ olarak kabul edilecektir; ancak hamiline yazılı olması ve havale alıcının bulunmaması halinde çek, *yazılı delil başlangıcı* olarak kabul edilecektir³². Yargıtayın 1992 Tarihli içtihadı birleştirme kararlarında da, şekle bağlılık esasına vurgu yapıldığı, diğer kambiyo senetlerinde olduğu gibi çekte de sıkı sıkıya şekle bağlılık esası geçerli olduğunun, çekin zorunlu unsurlarından birinin dahi eksikliği çekin bu niteliğini ortadan kaldıracığına değinildiğini görmekteyiz³³. Ayrıca belirtelim ki, yukarıda anılan 6728 sayılı Kanun’un getirmiş olduğu özel şekil şartları nedeniyle diğer kambiyo senetlerine kıyasla daha da sıkı şekil şartlarına tâbi

²⁹ Pulaşlı, s.277; Öztan, s.226.

³⁰ Köle ve Görgülü, s.86.

³¹ Bilgili ve Demirkapı, s.145.

³² Bu yönde bkz; “...Bu itibarla dayanan çek, davacının davalıdan yazılı miktar kadar alacağı olduğuna kesin bir delil teşkil etmez. Ne var ki, olayda çekteki imza inkar edilemediğine göre çek, davacının alacak iddiası hakkında bir beyyine başlangıcı olarak kabul edilebilir ve bu suretle alacağın varlığı tamkla kanıtlanabilir.” şeklindedir. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 04.07.1984 Tarih, 1984/4495 Esas, 1984/5047 Karar, (Köle / Görgülü, s. 86)

³³ YİBGK, 14.12.1992 Tarih, 1992/1 Esas, 1992/5 Karar, UYAP Bilişim Sistemi- Erişim Tarihi 16.08.2017.

tutulmuştur.

Bir senede çek vasfı yükleyebilmemiz için senette bulunması gereken unsurlar Türk Ticaret Kanunun 780. maddesinde sayılmış, ancak TTK m. 781’de ise bu unsurlardan bazıları açısından alternatif olabilecek bir düzenlemeye gidilmiştir³⁴. Bu kapsamda TTK m. 780’de öngörülen unsurlardan birini içermeyen senet, TTK’nın 781. maddesinin 2., 3. Ve 4. fıkrasında yer alan haller dışında geçersizdir.

Diğer yandan, 5941 sayılı Çek Kanunu’nun 2. maddesinde çek defterlerinin bankalar tarafından bastırılacağı ve çek defterlerinin her bir yaprağında yer alacak hususlar tek tek sayılmış olup Çek Kanun’unda yer alan bu hususlar çekin zorunlu unsurlarını oluşturmamakta, dolayısıyla da bunların eksikliği çekin geçersizliği sonucunu doğurmamaktadır³⁵. Bu husus Çek Kanunu’nun madde 2/IV maddesinde *“Türk Ticaret Kanunu’ndaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez”* şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Bu düzenleme ile , 3167 sayılı mülga Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve 4184 sayılı Kanun döneminde çekin unsurları konusunda meydana gelen tartışmalara da son vermiştir³⁶. Çek Kanunun’da sayılan bu unsurlardaki genel amaç, çekin süratli bir şekilde ödenmesinin sağlanması ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması ile ödemeleri kolaylaştırma, sahtekarlığı gidermektir³⁷.

2. Çek Kanununda Yer Alan Yasal düzenleme

Çek Kanunun madde 2/VII’ de çekin diğer unsurları olarak çek defterinin her bir yaprağına;

- Çek hesabının numarasının,
- Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adının,

³⁴ Esasen m. 780’deki tüm unsurların çekte bulunması gerekli değildir. Örneğin ödeme yerinin yazılı olmaması halinde muhatabın adının yanındaki adres ödeme yeri, keşide yerinin olmaması halinde keşidecinin isminin yanındaki adres keşide yeri olarak kabul edilir. Görüldüğü üzere ilgili madde hükmündeki TTK.’daki unsurlardan kasıt, çekin geçerli olabilmesi için bulunması gerekli zorunlu unsurlara ilişkindir. Ayrıntılı bilgi için bkz; Kendigelen, ss. 73-74-75.

³⁵ Coşkun, kıymetli evrak, s. 522; Sami Karahan, Zekeriyya Arı, Hayri Bozgeyik, Tahir Saraç ve Mücahit Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Konya, 2013, s. 334.

³⁶ Şafak Narbay, 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 43, 2010, s. 95.

³⁷ Karahan, Arı, Bozgeyik, Saraç ve Ünal, s. 351.

- Çek hesabı sahibi olan gerçek kişi adının ve soyadının, tüzel kişinin adının,
- Çek hesabı sahibi olan gerçek veya tüzel kişiye ait vergi kimlik numarası,
- Çekin basım tarihinin,
- Çek hesabı sahibinin gerçek kişi olması durumunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık kimlik numarası; tüzel kişi olması durumunda ise, var ise Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarasının,
- Çek hesabı sahibinin çeki düzenleyen kişiden farklı olması hâlinde, aynı zamanda çeki düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık kimlik numarasının da yazılması gerektiği yönünde düzenleme yapılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen ve çek de bulunması gereken unsur olarak çekin basıldığı tarihin çek üzerinde gösterilmesinin gerektiğine ilişkin düzenleme ile amaçlanan bankanın ödemekle sorumlu bulunduğu asgari zorunlu miktarın zamanının tespitidir. Çek hesabı sahibin gerçek kişi olması durumunda, çek defterinin her bir yaprağında Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının, çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda ise Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarasının yazılması yönündeki zorunluluk getirilmesinin amacı; benzer isimli veya unvanlı çek hesabı sahiplerinin ayırt edilebilmesi sağlamaktır. Çek defterleri bankalar tarafından bastırılmaktadır³⁸ (ÇK m. 2/5). Çek defterlerinin hangi esaslar dikkate alınarak baskı yapılması gerektiği belirleyen esaslar, Maliye Bakanlığının, Türkiye Bankalar Birliğinin ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşleri alınmak surety ile, T.C. Merkez Bankası tarafından Resmî Gazete’de yayımlanan bir tebliğ ile düzenlenmektedir. (Çek Tebliği 3/I)

3. Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Yasal Düzenlemeler

Son yapılan değişikliklerle birlikte TTK m.780 hükmüne göre çekte bulunması gereken unsurlar sıra ile sayılmış olup, bu hükme göre;

(1). Senette “çek” kelimesi ve senedin Türkçe’den başka bir dille yazılmış olması halinde ise o dilde “çek” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmakta olan kelimeyi içermesi gerektiği,

2. Kayıtsız-şartsız belirli bedelin ödenmesi için havaleyi içermesi gerektiği,

³⁸ Bilgili ve Demirkapı, s.139.

3. Ödeyecek olan kişinin yani muhatabın ticaret unvanını içermesi gerektiği,
4. Ödenecek yerin içermesi gerektiği,
5. Senedin düzenleme tarihinin ve yerinin içermesi gerektiği,
6. Senedi düzenleyenin imzasının bulunması gerektiği,
7. Muhatap bankanın vermiş olduğu seri numarasının bulunması gerektiği,
8. Karekodun içermesi gerektiği düzenlenmiştir.

TTK madde 780/II. Maddesinde ise; “(2)Çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilir. Karekod ile;

- a) Çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,
- b) Çek hesabı sahibinin tacir olması halinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,
- c) Çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı,
- d) Çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı,
- e) Düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarı,
- f) Son beş yıl içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı,
- g) İbraz edilen ilk çekin ibraz tarihi,
- h) İbraz edilen son çekin ibraz tarihi,
- ı) İbrazında ödenen son çekin ibraz tarihi,
- i) Son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarları,
- j) Son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarı,
- k) Son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören son çekin ibraz tarihi,
- l) Çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi,
- m) Her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığı,
- n) Çek hesabı sahibi tacirse, iflasına karar verilip verilmediği, iflasına karar verilmişse kararın tarihi, çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulur.

(3) İkinci fıkrada belirtilen verilere ulaşılmasını sağlayacak karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemi 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun ek 1

inci madde hükmü uyarınca kurulan Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından oluşturulur. Risk Merkezi sistemdeki verileri, 5411 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin onbirinci fıkrası uyarınca bilgi alışverişini gerçekleştirdiği şirket ile paylaşmaya yetkilidir. Bu yetki kullanıldığı takdirde sistem bilgilerin paylaşıldığı şirket nezdinde kurulabilir.

(4) Çekte yer alacak MERSİS numarası ile karekodun tanım ve içerikleri ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının müştereken çıkaracağı tebliğle belirlenir.” Şeklindedir.

Madde 781 hükmü ise; “ **(1)** 780 inci maddede gösterilen unsurlardan birini içermeyen bir senet, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda yazılı hâller dışında çek sayılmaz.

(2) Çekte açıklık yoksa, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir.

(3) Düzenlenme yeri gösterilmemiş olan çek, düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır.

(4) Yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, 780 inci maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen banka tarafından verilen seri numarası ve/veya (h) bendinde belirtilen karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez.” Şeklindedir.

Bahsi geçen yasal düzenlemeler ışığında çeki zorunlu unsurları ve tali unsurlar olarak iki ayırmak mümkündür.

4. Zorunlu Unsurları

a. Çek Kelimesinin Bulunması

Şekil olarak geçerli bir çekin mevcudiyetinden bahsedilmek için Türk Ticaret Kanun’ un aradığı şartlardan ilki, senet metni içerisinde çek kelimesinin bulunmasıdır. Ancak senedin Türkçe dışında başka bir dilde yazılması durumunda, Türkçe dışında hangi dilde yazılmış ise çek karşılığı kelimesinin de o dilde yer alması gerektiği de

yasa metninin devamında düzenlenmiştir³⁹. Buna göre; örneğin Almanca'da 'Scheck', Fransızca 'cheque', İsviçre Borçlar Kanunu'nun Almanca metninde 'check', İngilizce'de 'check', İtalyanca'da 'assegno bancario'vs kelimeleri senette, çek kelimesi karşılığı olarak bulunmalı ve çek kelimesi hangi dilde yazılmışsa kısaltılmadan yazılmalıdır⁴⁰. Herhangi bir kısaltma yapılırsa çek geçersiz kabul edilir. Çek kelimesi ibaresinin senet metninde yer alması gerekliliği Kanun'da açıkça düzenlenmiş olup, artık bu kelimenin senedin diğer bir yerine yazılmasını kabul olunup olunmayacağı yönündeki tartışmalara son verilmiştir⁴¹.

Senet başlığında veya senet metninde 'çek' kelimesi bulunmazsa, TTK m. 780, fık. 1 a bendi hükmü uyarınca, bu senet 'çek' niteliğinde değildir. Bu gibi senetler, adi havale niteliğindedir⁴².

b. Belirli Bir Bedelin Kayıtsız ve Şartsız Ödenmesi Emri

Türk Ticaret Kanunu madde 780/I-b' e göre çekte, herhangi bir kayıt ve şarta bağlanmadan belirli bir bedelin yazılmış olması gerekmektedir. Bu unsurun gerçekleşmemiş olması durumunda çek, kambiyo senedi niteliğini kaybeder⁴³. Benzer şekilde çekin üzerine temel borç ilişkisine dair bir yazı yazılması durumunda da çek geçersiz olacaktır⁴⁴. Çekin niteliği ile bağdaşmamasından kaynaklı, çek üzerine cezai şart konulması da kabul edilemez⁴⁵.

Çek ile yapılacak olan ödeme meblağının para olarak gösterilme zorunluluğu vardır. Para haricinde başka değer verilmek sureti ile çekin düzenlenmesi mümkün

³⁹ Bilgili/Demirkapı, s.138; "Çekin yabancı dilde düzenlenmiş olması halinde, Ticaret Kanunun öngördüğü çekin zorunlu koşullarının çekte bulunup bulunmadığının belirlenmesi için, çekin düzenlendiği dili, bu belgenin imza edildiği ülke ile ödeme yeri ülkesinin hukukunu inceleyebilecek yeterlikte bilen ve özellikle üniversiteden ticaret ve kambiyo hukuku dalında hukukçu bilirkişi vasıtası ile inceleme yaptırılması gerekir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 14.12.2005 Tarih, 2005/22462 Eas, 2005/24968 Karar (Coşkun, kıymetli evrak, s. 524.).

⁴⁰ Pulaşlı, s. 280; Coşkun, kıymetli evrak, s.523.

⁴¹ Coşkun, kıymetli evrak, s.523; Can Mertol, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2015, s. 148; Abdullah Çetin Oğuzoğlu ve Özcan Oğuzoğlu, **Çek Kanunu**, Ankara, 2010, s. 5.

⁴² Pulaşlı, s. 280; Coşkun, kıymetli evrak, s. 523; Kendigelen, s.75; Celal Göle, **Çek Hukuku**, Ankara, 1989, s. 14.

⁴³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 02.03.2015 Tarih, 2015/873 Esas, 2015/4355 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 18.08.2017.

⁴⁴ Pulaşlı, s. 280; Gönen Eriş, **Türk Ticaret Kanun Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, İstanbul, 2016, s.924.

⁴⁵ Bilgili ve Demirkapı, s.138.

değildir⁴⁶. Çekin hukuki nitelikleri başlığında da anlattığımız gibi ulusal sınır tanımaması nedeni ile paranın TL dışında döviz cinsinden yabancı bir para ile gösterilmesi de mümkündür (TTK madde 802). Ancak, çekin döviz olarak yazılması halinde, çek hesabında karşılığı döviz olarak çıkmazsa, karşılıksızdır işleminin yapılmasına sebebiyet verebilecektir (ÇekK m. 3 fık.2). Ancak çek anlaşmasında, TL hesabından döviz olarak ödeneceği hususunda bir hüküm olması ve çek hesabında da yeterli miktarda TL bulunması durumunda, banka çekte yazılı olan döviz TL hesabından ödeyeceği için, çekin karşılıksız olması söz konusu olmaz. Çekteki bedel döviz olarak yazılmış ve çekin ibrazında ödenmemişse, icra takibi bu para üzerinden yapılabilir. Bunun için, icra takibinde, talep tarihindeki alacak, Türk parası olarak gösterilir. Ancak yabancı para tutarı ve bunun ödeme günündeki rayice göre istemi de yazılır⁴⁷.

Çekte gösterilen meblağlardan biri rakam biri yazı ile belirtilmişse ve her iki meblağ arasında fark varsa yazı ile gösterilen meblağ geçerli olacaktır. Meblağ gerek sadece yazı ile gerekse sadece rakam ile birden fazla gösterilmiş ise bu durumda da en az olan meblağ geçerli olacaktır (TTK m. 818 yollaması ile TTK m. 676). Çekin tedavülü olmayan bir para birimi üzerinden çekilmesi durumunda, anılan çek çek olma özelliğini kaybedecektir. Ancak tedavülde olmamasına rağmen T.C.Merkez Bankası tarafından TL-YTLbakımından farklı bir uygulamaya gidilmiş olup, 10 sene süreyle değiştirilen TL veya YTL ile miktarı belirlenen çekler geçerli olacaktır⁴⁸.

c. Ödeyecek Kişinin (Muhatabın) Ticaret Ünvanı

Çekin geçerlilik şartlarından birisi de, çek bedelini ödeyecek bankanın ticaret unvanının çek üzerine yazılmasıdır. Türk Borçlar Kanunu madde 782'e göre, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında ödenecek olan çeklerin muhatabı ancak ve ancak bir banka olabileceği düzenlenmiştir. Çek Kanunu madde 3/I'e göre çek defterinin her yaprağına çekle işleyen hesabın bulunduğu şubenin adının da yazılacağı şeklinde düzenlenmiştir. Muhatabın, çek üzerinde nerede gösterildiğinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır

⁴⁶ Pulaşlı, s. 281; Öztan, s. 227.

⁴⁷ Kendigelen, s.76; Eriş, s. 1173.

⁴⁸ Reisoğlu, çek, s. 62; Kendigelen, s.76.

(TTK madde 780). Aynı zamanda TTK 818 yollaması nedeni ile 673. Maddeye göre muhatabın kendi üzerine çek çekmesi de mümkündür.

Bir kısım ülkelerde ise, muhatabın gerçek kişi de olabileceği ve çekin ödenmesi hususunun ise ödeme yeri nere ise oranın kanunlarına tabi olmasından kaynaklı kanun koyucu muhatabın yalnızca banka olabileceği hususu özel olarak belirtilmiştir. Türk Ticaret Kanunu madde 782/II e göre, banka yahut katılım bankası dışında başka bir müessese veya şahıs üzerine çekilen ve Türkiye’de ödenecek olan çek yalnızca havale hükmündedir⁴⁹. Türk Ticaret Kanunu madde 819 hükmünde “ *bir çekin kimin üzerine düzenlenebileceğini, çekin ödeneceği ülkenin hukuku belirler* ” şeklinde düzenlenerek muhatap olma ehliyeti, ödeme yeri hukuku şeklinde bir bağlama kuralına bağlanmış bulunmaktadır⁵⁰.

Banka tabirinden ne anlaşılması gerektiği hususu da Türk Ticaret Kanunu madde 815 hükmünde açıkça; “ *bu kısımda geçen banka dan amaç, Bankacılık Kanununa tabi olan kuruluşlardır. Ancak ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında banka teriminden hangi kuruluşların anlaşılacağı ödeme yeri hukukuna göre belirlenir*” şeklinde açıklığa kavuşturulmuştur. Bu maddeden de anlaşıldığı gibi 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre, katılım bankası ile kalkınma ve yatırım bankalarının da açıkça banka olduğu öngörülmüş ve böylelikle katılım ve mevduat bankaları, yatırım ve kalkınma bankalarının banka olduğu açıkça belirtilmektedir. Bankacılık Kanunu’na tabi olmayan müesseseler örneğin tasarruf, amortisman, kredi sandıkları vb kuruluşlar gibi banka dışındaki kurum veya şahısların pasif çek ehliyeti açısından çekte muhatap olarak gösterilmesi mümkün değildir⁵¹.

Uydurma hayali bankalar üzerine çekilen çeklerin geçerli olup olmadığı hakkındaki hakim görüş, TTK m. 815 kapsamı dışındaki bankalar, özellikle hayal mahsulü bir banka üzerine düzenlenen çekin geçersiz olduğu yolundadır. Bu görüşe göre; Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanunun’ daki hükümler dikkate alındığında, çek düzenleyebilmek için, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamı ve anlamında bir banka ile bir çek anlaşmasının yapılmış ve buna dayanılarak çekle işleyen bir hesabın açılmış olması şart olduğundan, hayali veya uydurma bir banka üzerine düzenlenen çekin

⁴⁹ Pulaşlı, s. 284; Öztan, s. 229; Poroy ve Tekinalp, s.297; Eriş, s.925.

⁵⁰ Köle ve Görgülü, s. 91, dn.42.

⁵¹ Pulaşlı, s.283; Öztan, s.229.

geçerli olmaması gerekir⁵². Aksi görüş ise, muhatap bankanın mevcut olmaması, mevduat kabul etme yetkisi bulunmaması, bu yetkinin kaldırılması, bankacılık faaliyetinin durdurulması, bankanın tasfiye halinde olması durumlarında senedin çek olma vasfını engellemediği, çekte muhatabın gösterilmesinin yeterli olduğu yönündedir⁵³.

d. Düzenleme Tarihinin Bulunması

Türk Ticaret Kanunu madde 780, fık. 1 hükmüne göre, çek üzerine düzenlenme tarihi ve yerinin yazılması zorunlu şarttır⁵⁴. Düzenlenme gününü içermeyen bir çek, diğer tüm zorunlu unsurları içerse bile, çek hükmünde sayılmaz(TTK m.781, fık. 1). Çünkü çekte çok büyük önem taşıyan ibraz süreleri keşide günü esas alınarak hesap edilecek olması nedeni ile önemlidir. Düzenleme tarihinin senedin neresine yazıldığıнын herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Düzenleme tarihinin belirli ve mümkün olması gerekmekte olup, çek üzerinde iki veya daha fazla tarihin olması yahut çelişkili keşide tarihi bulunmaması gerekmekte, birden fazla keşide tarihinin bulunması veya çelişkili keşide tarihlerinin bulunması halinde ise çek geçersiz olacaktır⁵⁵.

Çekte düzenlenme tarihi gün, ay, yıl (örneğin 13.04.2015) şeklinde tam olarak gösterilmesi gerekmekte olup bunlardan birinin eksik olması durumunda çek geçersiz

⁵² Pulaşlı, s.288; Göle, s.20; Hayri Domaniç, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul, 1990, s.546; Ali Bozer ve Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2013, s.167.

⁵³ Göle, s.20; Kendigelen, s. 81; Yaşar Karayalçın, **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler**, Ankara, 1975, s.268; Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1987, s.314.

⁵⁴ “Davacı takibe konu çekin kambyo vasfında bulunmadığını iddia etmekle öncelikle inceleme TTK 780.madde çerçevesi içerisinde yapılmış olup söz konusu maddenin e fıkrası gereğince *çekte keşide tarihinin ve yerinin bulunması zorunlu olup bu unsur çekin asli unsurlarındandır*. Somut olayda takibe konu çekte keşide tarihinin 30/05/2016 olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar üzeri çizilmiş ise de herhangi bir paraf mevcut olmadığından üstte sadece gün ve ay olarak yazan tarihin keşide tarihi olarak kabulü mümkün değildir. Çek keşide tarihi itibarı ile süresinde bankaya ibraz edilmekle de hamil müracaat hakkını kaybetmemiştir. Çekte vade olmadığından iki tarih bulunsa bile önceki tarih keşide tarihi olarak kabul edileceğinden davacının bu yöndeki iddiaları red edilmelidir. Davacı aynı zamanda çekin türk lirası hesabından keşide edildiğini buna rağmen ilgili TL ibarelerinin çizilerek euro ibaresinin yazılmasının da çekin geçerliliğini etkilediğini ileri sürmüştür ise de TTK'nun 780.maddesinde çekin unsurları belirtilmiş olup bu husus çekin geçerliliğini etkilemeyeceğinden mahkeme kararı doğru olmakla davalının istinaf taleplerinin reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesi, 21.12.2016 Tarih, 2016/159 Esas, 2016/125 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.09.2017.

⁵⁵ Bilgili ve Demirkapı, s.138; Kendigelen, s. 86; Öztan; s.230; Coşkun, kıymetli evrak, s.538; İsmail Malkoç ve Mahmut Güler, **Ticari Senetler ve Suçlar**, Ankara, 1989, s.9.

olur⁵⁶. Sadece yılı gösteren bir ibarenin yazılması da yeterli olmayacaktır. Ancak yazılan tarihten yaşanan yüzyıl belirlenebiliyor ve tereddüt oluşmuyor ise tam olarak gösterildiği kabul edilecektir. Örneğin “16.4.96” şeklinde tarihin gösterilmesi halinde çekin geçersizliğinden bahsedilmeyecektir. Çek düzenlenirken, tek bir tane keşide tarihi bulunması gerekmektedir. Çek üzerinde yazan tarihin, çekin farklı yerlerine yazılması durumunda da çekin geçersizliğinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak çekin üzerinede birden fazla birbirinden farklı düzenleme tarihleri yazılması durumunda, yazılan bu farklı tarihler çekin geçerliliğini etkileyecektir. Çek ile gerçekleştirilmek istenen taahhüdün ve sonuçlarının tek bir esasa bağlamak maksadı ile çek üzerinde birden fazla keşideci bulunsa dahi, keşide tarihinin birden fazla gösterilmesi mümkün değildir⁵⁷. Ancak çek üzerinde iki tarih yazılmış ve birinin iptal edilmiş olması durumunda çek geçerli sayılacaktır⁵⁸.

Yargıtay bir kararında 30.02.1997 gibi olanaksız olan bir tarihin yer aldığı çekin geçersiz olacağına karar vermişti ancak sonraki tarihli Hukuk Genel Kurulu kararı ile, Şubat ayı da belirtilmek suretiyle içerisinde 31 günü barındırmayan aylar bakımından senet metninde yazılı olan ve ancak takvimde karşılığı bulunmayan düzenleme günü, düzenlenen ayın son günün kabul edilmesi gerektiği ve bu senedin de geçerli sayılması gerektiği yönündedir⁵⁹.

⁵⁶ Pulaşlı, s. 283; Göle, s. 22;

⁵⁷ Mehmet Bahtiyar, **Makaleler I**, İstanbul, 2008,(makaller), s. 243.

⁵⁸ “...Keşide tarihlerinde tahrifat yapılmış olması çeklerin kambyo senedi olma vasfını tek başına ortadan kaldırmaz. Bu durumda çeklerin tahrifattan önceki keşide tarihleri itibariyle değerlendirilmesi gerekir.” Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 06.03.2014 Tarih, 2014/134 Esas, 2014/4488 Karar (Coşkun, kıymetli evrak, s.539).

⁵⁹ Mustafa Çeker, **Ticaret Hukuku Genele Esaslar**, Ankara, 2015, s. 437; Kendigelen s. 88; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 240; “...(Takip dayanağı bonolarda tanzim tarihinin 30.02.1997 olarak yazılı olması nedeniyle gerçeği yansıtmadığı ve bunun TTK ‘nın 688/6’ıncı maddesine aykırı bulunduğundan bahisle takibin iptal edildiği görülmektedir. Tanzim tarihinin 30.02.1997 olarak yazılmış olması halinde bu durumun belgenin bono olma özelliğini ortadan kaldırmayacağını kabul etmek aşırı şekilcilik olup, hakkın zayiine neden olur. Her ne kadar Şubat ayının 30. Günü söz konusu olmaz ise de, tanzim tarihinin bu şekilde gösterildiği hallerde bunun yanlışından kaynaklandığının ve bu eksikliğin bonunun niteliğini etkilemediğinin ve tazmin tarihinin Şubat ayının son günü olarak yazıldığı kabulü gerekir. O halde, borçlunun esasla ilgili itirazlarının incelenip hası olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine çevrilmeyle yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir...” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 21.06.2000 Tarih, 2000/12-1011 Esas 2000/1076 Karar (Eriş, s. 938.); “...Takip dayanağı çekte ‘keşide tarihi’31.04.2001 olarak takvimde olmayan bir tarih olarak gösterilmiş ise de sözü edilen bu husus yanlışlığa dayalı olduğundan, keşide tarihinin gösterilmediğine neden olarak kabul edilmez. Bu durumda ayın son günü olan 30.04.2001 tarihinde keşide edildiğinin kabulü gerekir. HGK’nın 21.06.2000 Tarih 2000/12-1011 sayılı kararı da bu doğrultudadır...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 21/03/2002 Tarih, 2002/5190 Esas 2002/5746 Karar (Coşkun , kıymetli evrak, s. 543)

e. Düzenleyenin İmzasının Bulunması

Çekte yer alması gereken zorunlu unsurlar arasında düzenleyenin imzasının olması gerektiği düzenlenmiştir. Keşidecinin imzası da mutlaka çek üzerinde yer almalıdır. İmzanın el yazısı ile çekin ön yüzüne atılmış olması gerekli olup, ön yüzünde nereye atıldığına bir önemi yoktur⁶⁰. Gerek Türk Ticaret Kanunu, gerekse Çek Kanununa göre keşidecinin çeki imzasından bahsedilmiş olup bu nedenle keşidecinin imzası yeterli olup; ad ve soyadının belirtilmesi gerekmemektedir⁶¹. Düzenleyenin imzasını el yazısı ile atması gerekli olup imza yerine parmak izi basılması durumunda çek geçersiz olacak, tasdik edilmiş bir işaret, mühür, güvenli elektronik imza veya benzeri araçlarla da çekin imzalanması mümkün değildir⁶². Ancak parmak izinin yanında imzaya da parafa benzeyen işaret varsa, bu durumda çek geçerli olacaktır⁶³.

Çek Kanunu madde 5/3 “*Çek hesabı sahibi gerçek kişi kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez*” şeklinde düzenlenmiş olup, madde hükmünden çek hesabı sahibinin temsilci aracılığıyla veya vekil olarak çeki düzenlemesinin mümkün olmadığı sonucunu çıkarmaktayız. Ancak, temsilci vasıtasıyla ile çekin düzenlenmesinin yasaklanmış olmasına rağmen çekin temsilci aracılığı ile düzenlenmesi durumunda çekin geçersiz olacağı düzenlenmemiş olup, böyle bir durumda çekten kaynaklanan hukuki sorumluluk ve idari yaptırım çeki düzenleyen hesabın sahibine ait olacaktır⁶⁴. Tüzel kişi şirketlerde ise, temsile yetkili kişilerin şirket kaşesi üzerine imza atmaları gerekmektedir⁶⁵. Çek şirkete ait olmasına

⁶⁰ Bilgili ve Demirkapı, s.139.

⁶¹ Reisoğlu, çek, s. 69; Kendigelen, s. 104; Eriş, s.928; Coşkun, kıymetli evrak, s.544; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 23.11.2006 Tarih, 2006/18236 Esas, 2006/21972 Karar (Coşkun, kıymetli evrak, s. 546.).

⁶² Poroy ve Tekinalp, s. 299; Bozer ve Göle, s. 173.

⁶³ Resioğlu, çek, s. 72; Bozer ve Göle, s. 172; “...Çek lehtar, takip borçlularından B.Otomotiv Tic.Lt.Şti.İcra Mahkemesine başvurarak itiraz etmiştir. Keşide tarihinin tahrif edildiği ileri sürülmüş ise de, takip borçlularından olan G. Çolak keşide tarihi üzerindeki *paraf imzasını inkar etmediğinden*, HUMK ‘un 298’inci madde hüküm gereğince 02.10.2008 keşide tarihi geçerlidir...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 24.12.2009 Tarih, 2009/27664 Esas, 2009/26167 Karar (Eriş, s. 546.).

⁶⁴ Reisoğlu, çek, s. 69; Kendigelen, s.103; Karahan, Arı, Bozgeyik, Saraç ve Ünal, s. 350, Köle ve Görgülü, s.97.

⁶⁵ “...Dava ödenmeyen çek nedeniyle alacak istemine ilişkindir. Her ne kadar çek üzerindeki imza A.İnşaat ve Tic.Ltd. Şti. Unvanı altında ise de; bu çeke dayalı olarak Samasun Üçüncü İcra Müdürlüğünün E.2003/4046 Sayılı dosyasında icar takibinin davalı aleyhine yapılmış olması, davalının bu çeki kendisi tarafından ve kişisel borcu için düzenlediğini kabul etmiş ve kısmı ödemede de bulunmuş olması karşısında, çekle ilgili husumeti benimsemiş olduğu kabul edilerek, işin esasına

rağmen kaşe basılmaksızın yetkili temsilcinin imza atması durumunda ise, imza sahipleri çekten sorumlu olacaktır⁶⁶.

f. Seri Numarası ve Karekod Bulunması

Türk Ticaret Kanunu madde 780 fıkra 4’de ve 6278 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla⁶⁷ çekin zorunlu unsuru olarak, banka tarafından verilen seri numarası eklenmiştir. Burada kastedilen bankaların bastıracakları çeklerde, seri numarasının da yer alması gerektiğidir. Bu zorunlu unsurun bulunmaması durumunda çek geçersiz sayılacaktır.

Karekod, 6278 Sayılı Kanun ve Türk Ticaret Kanunu m. 780, fık.1 h bendinde çekin zorunlu unsurları arasına eklenmiştir. Karekodlu çekler, çeki düzenleyenin önceki ödeme performansını, düzenlenen çek yaprağının doğruluğunu, çekin dolaşımda olup olmadığı yönünde bilgilerin ortaya çıkması amacı ile bankalar tarafından basılmış olan çeklerdir⁶⁸. Türk Ticaret Kanunun 780/II’e 6278 Sayılı Kanunun 70. Maddesi ile eklenen madde hükmünde de; çek alacaklılarının, ellerinde mevcut çek ile çek sahibine ve çeki düzenleyen kişilere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilineceği düzenlemiştir. Aynı zamanda Karekod ile; Çekin hesap sahibinin adının, soyadının veya ticaret unvanının, tacir olması durumunda ise ticaret siciline tescil edilmiş olan yetkililerinin adının, soyadının veya ticaret unvanının, çek hesaplarının bulunduğu banka sayılarının, bankalara ibraz edilmemiş olan kaç adet çekin olduğu ve ibraz edilmeyen bu çeklerin tutarı, düzenlenleyerek bankalara teslim edilmiş olan çeklerin sayısı ve bu çeklerin miktarı, son beş sene içinde

girilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, çekin keşidecisinin limited şirket olduğunun kabulü ile davanın husumetten reddine kararı verilmesi doğru görülmemiş ve bu nedenle kararın bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 25.04.2006 Tarih, 2006/5936 Esas, 2006/9146 Karar (Eriş, s. 995.); “...Somut olayda çekin keşide tarihi itibarıyla şirket yetkilisinin F....K....Y....olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında mahkemece, çekin keşide tarihi itibarıyla yetkili olan şirket temsilcilerinin örnek imzaları temin edilerek, çekteki imzanın borçlu şirket yetkililerinin eli ürünü olup olmadığı konusunda yöntemine bilirkşi incelemesi yaptırılıp, oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 14.02.2011 Tarih, 2010/10889 Esas, 2011/415 Karar (Yavuz Süphandağ, **Kambiyo Hukukunda Uygulamalar**, Ankara, 2011, s. 58.)

⁶⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 27.09.1991 Tarih, 1991/1959 Esas, 1991/9731 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017.

⁶⁷ RG: 09.08.2016 / 29796.

⁶⁸ Köle ve Görgülü, s.97.

ibraz edilip ödenen çek sayısı ve bu çeklerin miktarları, ibraz edilmiş olan ilk çek ibraz tarihi, ibraz edilmiş olan son çek ibraz tarihi, ibrazı ile ödenmiş olan son çek ibraz tarihi, son beş sene içerisinde “karşılıksızdır” işlemi yapılan ve ödenmemiş çek sayısı ile miktarları, yine son beş sene içerisinde “karşılıksızdır” işlemi yapılan ve karşılıksızdır işlemi yapıldıktan sonar ödenen çeklerin sayısı ve miktarı, son beş senede “karşılıksızdır” işlemi yapılan son tarihli çeklerin ibraz tarihleri, çek hesabı açılması yasağının olup olmadığı, olması durumunda yasaklanma tarihi, her çek yaprağının üzerinde tedbir kaydının var olup olmadığı, çek hesabının tacir olması durumunda iflasına ilişkin bir karar olup olmadığı, iflas kararı evcut ise karar tarihinin çek hesabı sahibi yahut cirantanın her hangi bir rızası aranmadan üçüncü kişilerin erişimine sunulacağı düzenlenmiştir. Bu şekilde yapılan düzenlemedeki amaç, karşılıksız çek düzenleyen kişileri cezalandırma ya da korkutmak değildir. Buradaki asıl amaç çekin karşılıksız çıkmasının önüne geçmek ve bu erişilebilirlik ile lehtara yardımcı olmaktır⁶⁹.

Çekte karekod kullanımı 2015’te Kredi Kayıt Bürosu AŞ nezdinde isteğe bağlı olarak kullanılan bir uygulama iken, yapılan yasal düzenleme ile 01.01.2017 tarihinden sonra anılan bu uygulama zorunlu hale getirilmiştir. Böylece 01.01.2017 tarihinden sonra düzenlenecek çek yaprağında karekodun yer almaması halinde çek geçersiz sayılacaktır⁷⁰. 6102 Sayılı yasayla eklenen geçici madde ile, 31.12.2016 tarihinden itibaren bankalar çek hesabı sahiplerine karekod ve seri numarası olmayan çek yaprağı verilmeyeceği yönündeki düzenleme ile artık karekod ve seri numarası bulunmayan çek yaprakları verilmemektedir. Ancak 31.12.2016 tarihinden önce basılmış olan çek yapraklarında doğal olarak seri numarası ve karekodun bulunması unsurları aranmayacaktır. Anılan düzenleme ile bankalara karekodlu çeklerin basımı için gerekli alt yapıyı oluşturmaları ve kullanılmakta olan çek defter ve çek yapraklarını tüketmeleri için 31.12.2016 tarihine kadar süre tanınmış idi. Bu kuralın bir istisnası bulunmakta olup, bu istisna ise yabancı bankaların bastırılmış olduğu çeklerdir. TTK m. 780 açık hükmüne göre, çekin yabancı banka tarafından bastırılmış olması durumunda seri numarası ile karekodun bulunmaması halinde çek vafına bir etkisi olmayacaktır. Ancak anılan bu istisnai düzenleme ile Türkiye’de kurulmuş

⁶⁹ Köle ve Görgülü, s.99.

⁷⁰ Pulaşlı, s. 291.

yabancı sermayeli bir bankanın veya Türkiye’de şube açmış yabancı sermayeli bir bankanın bastırdığı çeklerde geçerli olmayıp, onlar tarafından bastırılan çeklerde karekod ve seri numarasının yer alması zorunludur⁷¹.

6278 Sayılı Kanun madde 61/II : “ *Muhatap banka; gerçek veya tüzel kişi adına açılması talep olunan çek hesaplarında bunların, sermaye şirketlerinde ayrıca yönetim organında görev yapanlar ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkililerinin çek hesabı açma yasağının bulunmadığı hususunu kontrol ederek, yasağın bulunmadığına ilişkin sorgulama sonucunu muhafaza eder. Bankalar çek hesabı açtıkları kişiler ile çek hesabı sahibi tüzel kişi ise hesap açılış tarihi itibarıyla tüzel kişi tarafından bildirilen işlem yetkililerini 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 780 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen sisteme kaydeder.*” Şeklinde. Yapılan bu düzenleme ile, bankalara çek hesap sahibi olan gerçek veya tüzel kişilerin ya da şirket yetkililerinin çek hesabı açmalarının yasak olup olmadığını kontrol etme yükümlülüğü ile çek hesabı açmış oldukları kişiler ve çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda ise hesap açılış tarihinin tüzel kişi tarafından bildirilmiş olan işlem yetkililerini, TBB Risk Merkezince oluşturulacak karekodun okutulması ve bilgi paylaşımı yapılmasına ilişkin düzenlenen sistemine kaydetme⁷² zorunluluğu getirilmiştir⁷³.

5. Alternatifli Zorunlu Unsurlar

Çeklerde düzenleme (keşide) yeri ile ödeme yeri alternatifi zorunlu unsurlar arasında yer almaktadırlar. Bu unsurların çek üzerinde gösterilmemesi durumlarında kanun koyucu alternatiflerini öngörmüş, alternatifleri bulunmadığı takdirde çeki geçersizliği kabul edilmiştir.

⁷¹ Pulaşlı, s.291; Köle ve Görgülü, s.97.

⁷² Bu konuda; TTK m.780/II’de sayılan verilerin, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu tanımlar başlıklı m. 3’te, “Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi” olarak tanımlanan kişisel veri tanımına kapsamına girdiği, bu nedenle çek hesabı kişinin rızası olmaksızın bu verilere ulaşılabilmesi, bu verilerin üçüncü kişiler tarafından kötüye kullanılabileceği ihtimali ile ticari hayatta karekodun okutulması ile alınan çek raporu notu ile tanınması uygulamada sorunlara neden olacağı yönünde eleştiri için bk; Şafak Narbay/Zehra Güney, 6278 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “ Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi, **2017 Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 126, s.52.

⁷³ Pulaşlı, s.291; Köle ve Görgülü, s.99.

a. Düzenleme Yeri

Çekte yer alması gereken zorunlu unsurlar arasında düzenleme yerinin gösterilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Ancak açıkça düzenleme yeri çekte gösterilmemiş olması tek başına çeki geçersiz hale getirmeyecektir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu madde 780/I-e’de, çekin düzenleme yerinin gösterilmemiş olması durumunda, çekin düzenleyenin isim ve soyisminin yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılacağı hükmü yer almaktadır. Ancak çek de, hem düzenleme yeri gösterilmemiş, hem de çeki düzenleyenin isim ve soyisminin yanında bulunan yazılı bir yerin olmaması durumu söz konusu ise bu durumda düzenlenen çek geçersiz olacaktır. Yahut birden fazla keşide yeri gösterilmesi durumunda da çek geçersiz olacaktır⁷⁴. Bu durumda çek adi havale hükmünde sayılmaktadır⁷⁵.

Çekin keşide yerinin, çekin ibrazı anından önce çekte yazılı olması gerekmektedir. Çekin ibrazından sonra keşide yerinin tamamlanması halinde ise bu işlem belgeye çek niteliği kazandırmayacaktır⁷⁶. Ayrıca çekin keşide yerinin, düzenlenen çekin ön yüzünde herhangi bir yerine yazılabilir⁷⁷.

Tıpkı poliçede olduğu gibi, çekte de düzenleme yeri belli ve mümkün bir yer olmalıdır⁷⁸. Çünkü çekte düzenleme yerinin bilinmesi ile, ödeme süreleri tespit edilecek aynı zamanda da muhtemel icra takip ve davalarda yetkili icra dairesi ve mahkemesinin belirlenmesinde önem arz edecektir⁷⁹. Kanun koyucu “yer” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda açık bir düzenleme yapmamıştır⁸⁰. Bu nedenle de, Yargıtay uygulamalarından yola çıkarak düzenleme yerinin idari birim

⁷⁴ Öztan, s. 231; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 241; Poroy ve Tekinalp, s.93; Bozer ve Göle, s. 176.

⁷⁵ “...O halde, dava konusu senet, tanzim yeri bulunmadığından kambiyo senedi vasfına haiz değil ise de, adi senet niteliğinde olup yazılı delil başlangıcı niteliğinde değildir. Adi yazılı senede karşı borçlu olmadığını iddia eden davacının bu iddiasını yazılı delil ile kanıtlaması gerekir. Davacının açık muvafakatı olmaksızın tanık dinlenmesi de mümkün değildir...” Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi, 14.07.2017 Tarih, 2017/617 Esas 2017/673 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017.

⁷⁶ Reisoğlu, çek, s. 67; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 26.06.1996 Tarih, 1996/7505 Esas, 1996/7589 Karar , UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017.

⁷⁷ Reisoğlu, çek, s.67.

⁷⁸ Öztan, s. 231; Pulaşlı, s.295; Kendigelen, s.40; Eriş, s.926.

⁷⁹ Öztan, s.231; Pulaşlı, s.295.

⁸⁰ Pulaşlı, s.297; Eriş, s. 926.

olması gerektiği sonucu çıkarılmıştır⁸¹. Bir başka deyişle düzenleme yeri olarak gösterilen yerin idari birim⁸² olmaması durumunda düzenleme yerinin yazılmadığı kabul edilecektir⁸³.

Çekin keşide edildiği yerinin kısaltılmak sureti ile yazılabilmesi mümkündür. Ancak elbetteki yapıla bu kısaltmaların hiçbir tereddüte mahal vermeyecek açık ve net olması halinde düzenleme yerinin varlığı kabul edilebilir⁸⁴. Örneğin, Gaziantep için ‘G.antep’, Şanlıurfa için ‘Ş.urfa’, Kahramanmaraş için ‘K.maraş’, Gümüşhacıköy için ‘G.hacıköy’, Şereflikoçhisar için ‘Ş.koçhisar’ ve Şebinkarahisar için ‘Ş.karahisar’ şeklinde kısaltmaların tereddüte yer vermeyecek biçimde düzenleme yerini ihtiva ettiğinden geçerli sayılmıştır. Ancak “Esk” hem Eski’i hem de Eskipazar’ı ifade edebileceğinden bu nedenle de duraksamaya yer verildiğinden düzenleme yer olarak kabul edilmemiştir⁸⁵.

⁸¹ Eriş, s.926; Kendigelen, s.93; Bozer ve Göle, s. 176; “...’K.Paşa’ herhangi bir idari birim çağrıştırmaz. Keşidecinin adresi ‘Kemalpaşa-İzmir’ olarak yazıldığına göre, keşide yerinin çek kapsamında hiç duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşıldığının kabulü gerekir...” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 04.06.2008 Tarih, 2008/12-416 Esas, 2008/416 Karar (Eriş, s. 938).

⁸² 06.12.2012 tarih 6360 Sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile kasabaların ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak, kasabalar en yakın ilçelere, köyler ise mahalleye dönüştürülmüştür.

⁸³ Kendigelen, s.93; “...TTK’nın 692/5’inci maddesine göre, çekin kambiyo senedi vasfını taşıyabilmesi içinTakip dayanağı çekte keşide yerinin idari birim niteliğinde olmayan ‘Harem’ olarak yazıldığı, keşideci borçlunun ad ve soyadı yanında ise adres yazılmadığı görülmektedir...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 10.09.2012 Tarih, 2012/7924 Esas, 2012/25620 Karar (Eriş, s. 971).

⁸⁴ Pulaşlı, s.297; Öztan, s.231; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, s. 241; Kendigelen, s.97; Bozer/Göle, s. 176; Bu hususta Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı için bkz; “G.antep, Ş.urfa, K.maraş, G.hacıköy, Ş.koçhisar ve Ş.karahisar gibi kısaltmaların neyi ifade ettikleri kolaylıkla ve hiçbir tartışmaya yol açılmaksızın belirlenebilecek niteliktedirler. O halde anlamlarında hiçbir duraksama olmayan kısaltmaların keşide yeri olarak yazılması halinde çek bu niteliğini korumalı, buna karşın ne anlama geldiği bilinmeyen kısaltmaların yazılması halinde keşide yeri gösterilmemiş sayılmalıdır.” Yargıtay İçtihat Birleştirme Genel Kurulu, 1992/1 Esas, 1992/5 Karar, 14.12.1992 Tarih (R.G. 06.05.1993/21573); “...14.12.1992 tarih, 92/1-5 sayılı İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurul kararı uyarınca, çeklerde keşide yerin duraksamaya yer vermeyecek şekilde yazılması gerekir. Takip dayanağı 19.04.2001 tarihli çekte keşide yeri (İZM)olarak gösterilmiş olup, bu şekilde yazılan keşide yerinin “İzmit” i de çağrıştırabileceği nedeniyle yukarıda anılan İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurul kararına uygun bir keşide yerinin mevcut olmadığı sonucuna yapılmalıdır. Bu durumda kambiyo yolu ile yapılan takibin İİK’ nın 170/a maddesi hükmü uyarınca iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde itirazın reddi isabetsizdir.” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 17.01.2002 Tarih, 2001/220022 Esas 2001/482 Karar (Coşkun, kıymetli evrak, s. 538.).

⁸⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 22.03.2013 Tarih, 2013/8993 Esas, 2013/10850 Karar (Eriş, s. 968); Benzer şekilde Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin kararı için bkz; “Keşide yeri kısa olarak yazılabilir. Bu kısaltma, duraksamaya neden olmamalıdır. “Band.” kısaltması, “Bandırma” olarak kabul edilemez.” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 26.06.1992 Tarih, 1992/2071 Esas, 1992/8825 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017

b. Ödeme Yeri

Ödeme yeri, çekin ibraz süresinin belirlenmesinde önem taşımaktadır. Aynı zamanda yabancılık unsuru taşıyan çeke ilişkin bazı konularda bağlama kuralı olarak uygulanacak hukukun tespiti açısından da önem taşımaktadır⁸⁶. Eğer ödeme yeri gösterilmemiş ise TTK madde 781/II uyarınca muhatabın adı ve soyadı (ticaret unvanı) yanında yazılmış olan yerin ödeme yeri olarak kabulü gerektiği düzenlenmiştir. Eğer muhatap ad ve soyadının yahut ticaret ünvanının yanında iki veya daha fazla yer göstermek sureti ile çeki düzenlemiş ise ilk gösterilmiş olan yer ödeme yeri sayılacaktır.

Yasa koyucu, çek üzerinde ödeme yerinin açıkça belirtilmemesi ve muhatabın ticaret ünvanının bulunduğu yerin yanında yer alan kaydın da ödeme yerini belirlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda çekin muhatap banka merkezinin bulunduğu yerde ödenmesi gerektiği yönündeki düzenleme ile poliçden ayrılmıştır. Böylece çekte ödeme yerinin gösterilmesi unsuru zorunlu bir unsur olmaktan çıkarılmıştır⁸⁷.

Çekte düzenlenen ödeme yerinin keşide yerinde olduğu gibi il, ilçe, köy gibi idari birim olması gerekli değildir⁸⁸.

6. Tali Unsurlar

Çek Kanunu madde 2 hükmüne göre; çek defterlerinin her bir yaprağında, çek hesap numarasının, çek hesap sahibinin bulunduğu banka şube ismi, çek hesap sahibi olan gerçek kişi isim ve soyismi, çek hesap sahibinin tüzel kişi olması durumunda tüzel kişinin ismi, çek hesap sahibi olan gerçek-tüzel kişi vergi kimlik numarası, çekin basılmış olduğu tarihin, çek hesap sahibi gerçek kişi olması durumunda T.C. Kimlik Numarası, tüzel kişi olması durumunda mevcut ise MERSİS nosu, çek hesap sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması durumunda, aynı zamanda düzenleyenin T.C.Kimlik numarası yazılır. Çek Kanun'unun 2. Maddesi 9.fikrasına göre de; düzenlenen çekin TTK'da yer alan unsurların bulundurmak kaydı ile, Çek Kanun'u madde 2/1'de yer

⁸⁶ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 239.

⁸⁷ Öztan, s.229; Pulaşlı, s. 298; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 239; Bozer ve Göle, s. 180.

⁸⁸ Çeker, s. 438; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 239; Bozer ve Göle, s. 179.

alan unsurlara aykırı olması durumunda düzenlenen bu çekin geçerliliğine bir etkisi olmayacağını çekin unsurlarının genel olarak anlatıldığı başlık altında da belirtmiştik.

a. Keşidecinin Hesap Numarası

Bankalar her bir çek yaprağına, “keşidecinin hesap numarasını” yazmak zorundadır. Kanunda bir çekte sadece “keşidecinin hesap numarasının” bulunmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceği belirtilmiştir. Bu unsurun konulmasındaki amaç çekin hamiline çek karşılığının suratle ödenebilmesidir. Böylelikle çekin muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibrazı durumunda çek anlaşması bulunan şubeden karşılığının daha kolay sorulmasına, süratle hareket edilmesine yardımcı olacaktır⁸⁹.

Muhatap bankanın, çekin üzerine yanlış hesap numarası yazması sonucunda yapılan sorgulamada çekin karşılıksız çıkması durumunda o çek “karşılıksız çek” olarak kabul edilmemeli, bankanın hatasından kaynaklanan bir karşılıksız kalma durumu olduğu için muhatap bankanın keşideci ve hamile karşı TBK 49 a göre hukuki sorumluluğu düşünölmelidir⁹⁰.

b. Keşidecinin Vergi Kimlik Numarası

5941 Sayılı Çek Kanunu ile çekte kayıt dışı ekonominin önlenmesi amacı ile çekte vergi kimlik numarasının bulunması gerekliliği düzenlenmiştir. Ancak çekte vergi kimlik numarası bulunmasına ilişkin şart geçerliliğe ilişkin olmayıp, bu şartın çek üzerinde yazmaması halinde çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Çeke vergi kimlik numarasının yazılması kayıt dışı ekonomiyi kayıt almaya yöneliktir⁹¹.

⁸⁹ Bozer ve Göle, s.182.

⁹⁰ Bozer ve Göle, s.183.

⁹¹ Kendigelen, s. 106; Pulaşlı, s. 293; Bozer ve Göle, s.184.

c. Çek Yaprağının Basıldığı Tarih

5942 sayılı Çek Kanunu'nda 2 maddesi 7. Fıkrasının d bendinde değişiklik yapan 6273 sayılı Sayılı Kanun'da 1. maddesine göre, her çek yaprağında çekin basıldığı tarihin de yer alması gerekmektedir⁹². 6273 sayılı Kanun madde 2 ile değişik ÇekK m.2 fık.9'a göre çek yaprağında çekin basıldığı tarihten beş yıl sonra ibraz edilmesi halinde, çekin karşılığı yoksa, muhatap banka kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarda sorumlu olmayacaktır. Bu hükmün yasaya konuluş amacı da bu maddenin uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla. Şöyle ki çekin, üzerinde yazılı baskı tarihi esas alınarak muhatap bankanın çekin ödemekle yükümlü olduğu beş yıllık süre belirlenecektir.

D. ÇEK DÜZENLENMESİNİN ÖN ŞARTLARI

1. Çek Anlaşmasının Bulunması

Çek düzenlemenin ön şartları TTK m. 783/I ve 5941 Sayılı Çek K. m.2/I' de düzenlenmiştir.

TTK madde 783/I hükmü; “ *Bir çekin düzenlenmesi için, muhatabın elinde düzenleyenin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunması ve düzenleyenin bu karşılık üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarruf hakkını haiz olacağına dair muhatapla düzenleyen arasında açık veya zımni bir anlaşma bulunması şarttır. Ancak, bu hükümlere uyulmaması hâlinde senedin çek olarak geçerliliği etkilenmez.* ” şeklindedir.

5941 Sayılı Çek K. m.2/I ise; “ *Bankalar, çek hesabı açılması ile ilgili olarak bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyen yasağı olup olmadığını bu Kanun hükümlerine göre araştırırlar; ayrıca ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler* ” şeklindedir.

⁹² Pulaşlı, s. 294; Bozer ve Göle, s.184.

Bu yasal düzenlemelere göre, çek düzenebilmesi için çek anlaşmasının yapılması, bu çek anlaşmasına istinaden çek hesabının açılmış olması, çek hesabında çekin karşılığının bulunması ve son olarak da bankaya bu hesap üzerinde tasarruf edebilme yetkisi verilmiş olmalıdır⁹³.

TTK 783' üncü madde de, çek anlaşması için zorunlu bir şekil şartı öngörölmüş değildir. Bu nedenle şekil serbestisi söz konusudur. Uygulamada ise, genellikle banka ile keşideci arasında cari hesap sözleşmesine ek olarak ayrıca yazılı bir anlaşma yapılmaktadır⁹⁴.

Çek anlaşmasının hukuki mahiyeti konusunda birçok teori vardır. Bu teorilerin başlıcaları, temsil teorisi, üçüncü kişi lehine akit teorisi⁹⁵, hizmet akdi teorisi,vekalet akdi teorisi, iş görme akdi teorisi, bozucu şarta bağlı mücerret borç tanıma teorisi,alacağın temliki teorisi, sui generis teorisidir⁹⁶. Doktrinde büyük çoğunluk, çek anlaşmasının iki tarafa borç yükleyen vekâlet sözleşmesine benzediğini, ancak kanundaki akit tiplerinin hiçbirisine tam olarak uymaması nedeni ile kendine özgü (sui generis), atipik isimsiz bir sözleşme olarak nitelendirilmektedir⁹⁷.

Banka çek anlaşması ile yalnızca kendi müşterisine karşı borç altına girmektedir. Nitekim çek hesabında yeterli karşılık bulunmasına rağmen, kendi alacağı olması nedeni ile çek karşılığını ödememesi durumunda, hamilin bankaya karşı sebepsiz zenginleşme davası açması mümkün değildir⁹⁸.

2. Karşılığın Bulunması

TTK 783 uyarınca, karşılığın bulunması demek, taraflar arasında yapılan çek anlaşması gereğince açılmış olan çek hesabında düzenleyenin emrine tahsis edilen karşılığın bulunmasıdır⁹⁹. Karşılık ise, çoğunlukla bir miktar para olarak hesapta bulunmaktadır. Ancak, her zaman nakit olarak bulunmak zorunda değildir. Nakit

⁹³ Pulaşlı, s. 273.

⁹⁴ Öztan, s. 246; Pulaşlı, s. 273.

⁹⁵ Karayalçın, s. 267 vd.

⁹⁶ Öztan, s. 247; Pulaşlı, s. 275.

⁹⁷ Öztan, s. 247; Kendigelen, s. 65; Poroy ve Tekinalp, s. 311; Pulaşlı, s. 253.

⁹⁸ Öztan, s. 248; Pulaşlı, s. 276.

⁹⁹ Poroy ve Tekinalp, s. 303.

dışında düzenleyen ve muhatap banka arasında bulunan kredi ilişkisinden kaynaklı bir miktar kredi olması da mümkündür. Hatta ve hatta muhatap ile düzenleyen arasında kredi veya nakit ilişkisi bulunmamasına rağmen çekin karşılıksızdır işlemi görmesi durumunda düzenleyenin cezai ve hukuki yaptırımla karşılaşma ihtimalinden kurtarılması için de çekin bedelinin muhatap tarafından ödemesi de mümkündür¹⁰⁰.

Karşılıksızlığın tespitinde, çekin fiili ibraz anında karşılığının bulunup bulunmadığı dikkate alınacaktır. Çekin keşidesi anında ya da tedavülü süresince karşılığının bulunmaması, karşılıksızlığın tespitinde dikkate alınmaz¹⁰¹.

Karşılığın, çek üzerinde numarası bulunan hesapta bulunması gerekmektedir. Keşidecinin muhatap bankada başka hesaplarında para bulunmasının bir anlamı yoktur. Ancak, muhatap bankaya virman yoluyla keşidecinin başka hesaplarından ödeme yapma yetkisi verilmiş olması durumunda da çekin karşılığı var olduğu kabul edilmelidir¹⁰².

II. KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI

A. Çekin Ödenmemesi Ve Bir Ödememe Sebebi Olarak Karşılıksız Çek

1. Çekin Ödenmemesi

Çekin ödenmesi için muhataba ya da takas odasına ibraz edilmesine rağmen ödenmemesi durumu çekin karşılıksız olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü çekin ödenmemesi karşılıksız kalması dışındaki başka sebeplere dayanabilecektir¹⁰³.

Çekin hesapta yeterli karşılığının olmasına rağmen çekle işleyen hesap üzerinde bir ihtiyati haczin veya tedbirin varlığı, hesaptaki karşılığın banka yahut üçüncü bir kişi lehine rehnedilmiş olması hali, TTK m. 757 kapsamında mahkemece verilmiş olan ödeme yasağı kararının bulunması gibi sebeplerle ödenmediği durumlarda hamil başvurma hakkını kullanabilecektir¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Öztan, s. 242; Poroy ve Tekinalp, s. 306;

¹⁰¹ Öztan, s. 242; Pulaşlı, s. 407.

¹⁰² Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2013, s. 166; Öztan, s. 243.

¹⁰³ Bilgili ve Demirkapı, s. 182; Kendigelen, s.281; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 277; Öztan, s. 291.

¹⁰⁴ Kendigelen, ss. 284-285.

Çekin hesapta yeterli karşılığının olmasına rağmen çekle işleyen hesap üzerinde bir ihtiyati haczin veya tedbirin varlığı, hesaptaki karşılığın banka yahut üçüncü bir kişi lehine rehnedilmiş olması hali, TTK m. 757 kapsamında mahkemece verilmiş olan ödeme yasağı kararının bulunması hallerinde karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı ve karşılıksız çeke ilişkin yaptırımların uygulanıp uygulanmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Reisoğlu'na göre ödemenin bu sebeplerle yapılamaması halinde karşılıksızdır işlemi yapılmayacak, sadece çekin arkasına ödenmeme sebebi de belirtilerek “ödenmemiştir ” yazılması gerekmektedir¹⁰⁵. Özgenç' e göre ise, hesapta yeterli karşılık bulunsun veya bulunmasın söz konusu çekin bedeli ödenmeyeceğinden, bu çeke karşılıksızdır işleminin yapılmaması ve hesap sahibi karşılıksız çeke ilişkin yaptırımlara maruz bırakılmamalıdır¹⁰⁶. Ancak İhtiyati tedbir kararının bankaya ibraz edilen çek dışında bir sebeple verilmesi yani hamile izafe edilen herhangi bir hukuka aykırılık ve kusur bulunması nedeniyle verilmemesi halinde karşılıksızdır işlemi yapılmalıdır¹⁰⁷.

Yine ibraz edilen çekin Türk Ticaret Kanununda yer alan zorunlu unsurların bulunmaması durumu, çeki ibraz edenin meşru hamil olamaması durumlarında da çek ödenmeyecek ancak bu durumlarda çekin hukuki anlamda karşılıksız kaldığından bahsedilemeyecektir¹⁰⁸. Çekin hukuki anlamda karşılıksız kalmasından bahsedilmemesi durumunda da ödenmeyen bu çek bakımından hukuki veya cezai yaptırımlara başvurulamayacaktır.

2. Bir Ödememe Sebebi Olarak Karşılıksız Çek

Türk hukukunda, karşılıksız çekin tanımına ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yapılmamakla birlikte Çek Kanunu madde 3 fıkra 2 'de “karşılıksızdır” işleminin neyi kapsadığı belirtilmiştir. Bu madde hükmünden yola çıkarak, çekin karşılıksız kaldığından bahsedebilmemiz için çekin düzenleme tarihine göre belirlenen kanuni ibraz süreleri içinde muhataba ibraz edilmesine rağmen kısmen veya tamamen

¹⁰⁵ Reisoğlu, s. 266.

¹⁰⁶ Özgenç, ss.127-128.

¹⁰⁷ Özgenç, s.138.

¹⁰⁸ Kendigelen, s. 281.

karşılığının bulunmaması nedeni ile hamile ödeme yapılmaması durumu gerekmektedir¹⁰⁹.

Türk Ticaret Kanunu' nun 783. Maddesi: *“Bir çekin düzenlenmesi için, muhatabın elinde düzenleyenin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunması ve düzenleyenin bu karşılık üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarruf hakkını haiz olacağına dair muhatapla düzenleyen arasında açık veya zımni bir anlaşma bulunması şarttır. Ancak, bu hükümlere uyulmaması hâlinde senedin çek olarak geçerliliği etkilenmez.”* hükmünü içermektedir. Bu maddeye göre, çekin karşılığının bulunup bulunmamasının o çekin geçerliliğine bir etkisi bulunmamakta olup, çekin karşılığı olmasa dahi o çek, geçersiz değildir¹¹⁰. Başka bir deyişle, çekte bulunması gereken zorunlu unsurları taşıyan çekin muhatap banka nezdinde karşılığı bulunmasa yahut keşideci ile muhatap arasında çek anlaşması olmasa dahi geçerlidir. Geçerliliğe ilişkin bir etkisi olmaması hali keşide edilen bu çekten sorumlu olunmadığı anlamına gelmemekte, keşidecinin hukuki ve cezai sorumluluğu doğmaktadır¹¹¹.

Çekin karşılığının, keşide edilen çekin üzerinde numarası gösterilen keşidecinin hesabında bulunması gerekmektedir. Çekin keşidecisinin muhatap bankada çek hesabı dışında başka hesabının olması durumunda, bu hesapların karşılığında para bulunması durumunda çekin karşılığının varlığını kabulü için yeterli sayılmamaktadır. Buna rağmen muhatap bankanın virman¹¹² yoluyla bu hesaplardan

¹⁰⁹ Öztan, s.406; Bozer ve Göle, s. 302.

¹¹⁰ Poroy ve Tekinalp, s. 263.

¹¹¹ Öztan, s. 298.

¹¹² “...Taraflar arasında davacının hamili olduğu çekin Banka görevlileri tarafından sehven iptal edildiği ve çek bedelinin davacıya ödenmediği konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Mahkemece çekin ibraz tarihinde karşılığı bulunmadığı belirtilmiş ise de; 05/10/2015 tarihli bilirkişi raporunda, keşidecinin Banka hesapları arasında virman yapılması için verdiği yetki nedeniyle keşidecinin 5001 no'lu hesabından 5003 no'lu çek hesabına 30/04/2013 tarihinde 57.000,00 TL ve 20.000,00 TL çek ödemesi için çek miktarları kadar para geçilerek ödemeler yapıldığı belirtilmektedir. Ayrıca davalı Banka tarafından gönderilen hesap ekstrelerinden keşideciye ait 5001 no'lu hesapta 30.04.2013 tarihi itibarıyla 158.000 TL olduğu, hesabın gün sonunda sıfırlandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla keşideci hesabında para bulunmasına rağmen davalı Banka ödeme yapmamış ise bu durumda davacı akidene gitmeden işbu davayı açarak bankadan çek bedelini talep edebileceğinden mahkemece, öncelikle davalı Banka'nın keşidecinin Banka hesapları arasında virman yetkisi bulunup bulunmadığı belirlenerek, davalı Banka'nın virman yetkisinin bulunması halinde çekin ibraz edildiği tarih ve saatte keşideciye ait 5001 nolu hesapta para bulunup bulunmadığı araştırılarak ve gerektiğinde Banka kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmak suretiyle oluşacak sonuca göre karar verilmesi...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 07.03.2017 Tarih, 2016/7400 Esas, 2017/1338 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 18.01.2019.

ödeme yapma yetkisi olması durumunda çekin karşılığı var olduğu kabul edilmelidir¹¹³.

Başka bir deyişle, düzenlenen çekin karşılıksız olarak nitelendirilebilmesi için unsuru ihtiva etmesi gerekmektedir. Bu unsurlardan ilki; muhataba (bankaya) ödenmek için ibraz edilen senedin ‘çek’ hükmünde olmasıdır. Yani Türk Ticaret Kanun’ nda geçerli bir çekin mevcudiyeti için sayılan zorunlu unsurları ihtiva etmesi gerekmektedir. İkincisi ise; çeki muhataba (bankaya) ibraz edeninin çekin meşru hamili olması gerekmektedir. Son unsur ise, çekin kanunun düzenlemiş olduğu ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmesinin gerekliliğidir¹¹⁴.

B. Karşılıksız Çek Unsurları

1. Geçerli Bir Çekin Bulunması

Karşılıksız çekin hukuki ve cezai sonuçlar doğurabilmesi için öncelikle şekil açısından geçerli bir çekin varlığıdır. Başka bir deyişle çeki karşılıksızdır işleminin yapılabilmesi için, ödenmek üzere muhataba ibraz edilen çekte, çekin zorunlu unsurlarının tamamının ve alternatif zorunlu unsurlardan birinin bulunması şarttır. Aksi takdirde bu unsurlardan birinin eksik olması durumunda geçerli bir çekten ve karşılıksız çekten söz etmek mümkün değildir¹¹⁵.

Çekin unsurları başlığında da bahsettiğimiz gibi, Çek Kanunu madde 2/IV “*Türk Ticaret Kanunu ’ndaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez*” açık hükmü nedeni ile senette Türk Ticaret Kanunu madde 780’de açıkça belirtilen usurlardan herhangi birini içermemesi durumunda, Türk Ticaret Kanunu ’nun madde 781 hükmünün 2.,3. Ve 4. Fıkrası ile düzenlenen durumlar dışında geçersiz olacaktır.

Yine çekin geçerli olabilmesi için, çeki yazılmasına izin verilmeyen¹¹⁶ bir unsurun da yazılmamış olması gerekmektedir. Örneğin çekin ödenmesi şarta

¹¹³ Bahtiyar, s. 166.

¹¹⁴ Öztan, s.295; Bozer ve Göle, s. 302; Kendigelen, s.284.

¹¹⁵ Bilgil ve Demirkapı, s.185; Öztan, s. 295; Reisoğlu, çek, s.352; Pulaşı, s. 404; Bozer ve Göle, s. 304; Bahtiyar, s.165.

¹¹⁶ Senedin çek olma özelliğini etkilemeyen yasak kayıtlar, kabul şerhi(TTK m.784), Faiz kaydı (TTK m.786), Mesuliyetten muafiyet kaydı (TTK m. 818/I/c, TTK m.679), Vade (TTK m.795) olup bunların

bağlanmamış olmalı, çek bedelinin belirli olmaması durumlarında da geçerli bir çekten bahsedilemeyeceğinden, ödenmeme durumunda da çekin karşılıksızlığından bahsedilemeyecektir¹¹⁷.

2. Çekin Meşru Hamil Tarafından Süresinde İbrazı

Türk Ticaret Kanunu madde 646 ve 790 hükümlerine göre çeki elinde bulunduran kişi meşru hamildir. Çekin takas odasına ibrazında da aynı hükümle geçerlidir¹¹⁸.

Çekte ibraz süreleri Türk Ticaret Kanunu madde 796'da düzenlenmiş olup madde hükmü “ *Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. (2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır. (3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.* ” şeklindedir. Anılan hükümde, tereddütte yer verilmeyecek şekilde ibraz süreleri düzenlenmiş olup çek, düzenlendiği yerde ödenecekse yani ödeme yeri ile düzenleme yeri aynı ise 10 gün; çek düzenlenmiş olduğu yer dışında başka bir yerde ödenecek olması durumunda yani ödeme yeri ile düzenleme yeri farklı ise 1 ay içinde muhataba ibraz edilmesi gerekmekte; çekin düzenlediği ülke ile ödeme yapılacak yerin ülkesinin aynı kıtada bulunması durumunda 1 ay, farklı kıtalarda olması durumunda ise 3 ay içinde çekin muataba ibrazı gerekmektedir. Burada esas alınan ölçü ödeme yeri

yer alması durumunda senet çek vasfını kaybetmez. Ancak bu kayıtların aksine ödemenin şarta bağlanması veya asıl borca ilişkin kayıtların çek üzerine yazılması durumunda senet çek vasfını yitirecektir. Bu hususa bkz: Öztan, s.239.

¹¹⁷ Pulaşlı, s. 404.

¹¹⁸ Öztan, s. 295; Ayrıca 5941 sayılı çek kanununun 8/III madde hükmü: “ *Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 710 uncu maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.* ” şeklindedir.

ile düzenleme yeri olup, çekin fiilen ödenmek üzere ibraz edildiği yer önem taşımaz. Bilindiği üzere çek, ödeme yeri olarak gösterilen keşidecinin hesabının bulunduğu yer şubesi dışında başka bir şubeye de ödenmek üzere ibraz edilebilir) ÇekK 3/1). Ancak ödeme yeri ile düzenleme yeri aynı ise, çek bankanın başka bir mülki birimdeki şubesine ibraz edilse bile ibraz süresi yine on gündür.

Çekin, takvim olarak farklı takvimleri kullanan iki farklı yer arasında çekilmiş olması durumunda ise TTK madde 797 açık hükmü gereğince, çekin keşide günü ödeme yeri neresi ise o yerdeki takvim esas alınarak günün belirlenmesi gerekmektedir.

Çekin hiç ibraz edilmemesi¹¹⁹ veya ibraz süreleri geçtikten sonra, çekin muhatap bankaya ibraz edilmesi ile çek tamamen veya kısmen karşılıksız kalıyor ise keşide edenin, karşılıksız çek keşide etmekten kaynaklanan hukuki ve cezai sorumluluklar meydana gelmeyecektir. Keşidecinin çekin karşılıksız kalmasından dolayı hukuki veya cezai sorumluluğunun doğabilmesi için çekin en geç ibraz süresi sonunda ve süreler dolmadan önce muhataba ibrazı zorunludur¹²⁰.

Düzenlenen çekin, düzenleme tarihinde önce ibrazı veya çekin ibraz süresi geçirildikten sonra ibrazı halinde ise artık bu çeke karşılıksızdır işlemi yapılamayacaktır. Öte yandan, Çek Kanunu ile getirilen düzenlemeye göre de, muhatap bankanın, çekin ibrazında mevcut karşılığını ödeme mecburiyeti, yine ibraz süresiyle sınırlıdır. Bu süre geçtikten sonra, muhatapın çekin karşılığı bulunsa bile, ödeme zorunluluğu yoktur¹²¹.

Hem özel hukuk, hem ceza hukuku bakımından karşılığın, çekin ödenmek üzere ibraz edildiği günde hazır bulunması yeterlidir. Bir diğer ifadeyle, karşılıksızlığın tespitinde, çekin fiili ibraz anında karşılığının bulunup bulunmadığı

¹¹⁹ "...İlamsız takibe konu edilen 29.12.2003 keşide tarihli belge *süresinde muhatap bankaya ibraz edilmediği için çek niteliğinde değildir*. Borç doğuran hukuki ilişki ve borç da alacaklı tarafından kabul edilmediğinden İİK'nın 68/1 maddesinde yazılı belge niteliği taşımayan bu belgeye dayanılarak ilamsız takip yapılamaz. Açıklanan nedenlerle alacak isteminin reddine karar vermek gerekir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 11.05.2009 Tarih, 2622/10323 (Coşkun, kıymetli evrak, s. 583.)

¹²⁰ Bilgili / Demirkapı, s. 186; Öztan, s. 296; Resioğlu(çek), s. 353; Pulaşlı, s. 405; Bozer ve Göle, s. 304; Bahtiyar, s. 165; Mustafa Yasan, " 3167 Sayılı Kanuna Göre Hukuki Ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Keşidesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Koşullar ", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, Nisan, 2009, s. 340.

¹²¹ Öztan, s. 274.

dikkate alınacaktır. Çekin keşide edildiği tarihte ya da tedavülü süresince karşılığının bulunmaması, karşılıksızlığın tespitinde dikkate alınmaz¹²².

3. Karşılığın Kısmen Bulunması Veya Hiç Bulunmaması

Hukuken karşılıksız çekten bahsedebilmek için, usulüne uygun şekilde muhatap bankaya ibraz edilen bir çekin karşılığının tamamen veya kısmen bulunmaması gerekmektedir. Bu bulunmama hali çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir.

Karşılıksızlığın en çok rastlanan şekli, hesapta ödemenin yapılmasına yetecek paranın bulunmamasıdır. Karşılıksız kalan kısmın çok cüzi miktarda olması veya tamamının karşılıksız kalması arasında netice bakımından bir farklılık bulunmamaktadır¹²³. Çeki düzenleyen, muhatap bankada, hatta aynı şubede, fakat çekle işleyen hesabında değil de, başka bir hesabında parasının bulunmakta olması, karşılıksızdır durumunu etkilemeyeceğini yalnızca bankaya virman yapabilmek yetkisi verilmesi halinde karşılıksız olmayacağına yukarıda da değinmiştik¹²⁴.

Çekin karşılığının bulunmama hali tespit edilirken süresinde ibraz edilmiş olduğu tarih dikkate alınır; bunun dışında tanzim edildiği anda karşılığı bulunmasının karşılıksızlık işlemi ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Hayali bir kimse adına açılmış bulunan hesap üzerine çekilen çekin de, karşılıksız kalması mümkündür. Çek hesabının, ibrazdan önce kapatılmış bulunması halinde, çek karşılıksız kalacaktır. Yine keşidecinin, muhatap nezdindeki çekle işleyen hesabı üzerine icrai haciz konulmuş bulunması halinde, çek karşılıksız kalabilir¹²⁵.

Karşılıksız çek fiilinin oluşabilmesi için, öncelikle çekin muhatap bankaya ibraz edildiği tarihte karşılığının keşidecinin hesabında bulunmaması gerekir. Hesap sahibi kişinin çeki ödeyecek parasının olup olmadığının bir önemi bulunmamakta olup, burda önemli olan keşidecinin “çek hesabında” çekin karşılığı paranın bulunup bulunmadığıdır. Keşidecinin muhatap banka nezdinde birden fazla hesabı olabilir ve bu hesaplardan birinde çeki karşılayacak paranın olması mümkündür. Ancak keşideci muhatap bankaya bu hesaplar arasında virman yetkisi yahut ödeme talimatı vermemiş

¹²² Pulaşlı, s. 407.

¹²³ Öztan, s. 296.

¹²⁴ Bkz. Yuk. 3, II, A, 3, s. 29.

¹²⁵ Öztan, s. 296.

ise suçun oluşmasına engel olamayacaktır. Benzer şekilde, keşidecinin çek hesabında çeki karşılacak kadar para olmasına rağmen hesabına rehin konulması durumunda ya da hesabında bulunan paranın hacizli¹²⁶ olması durumunda da çek karşılığı ödenemeyecek olup bu durumda da karşılıksız çek fiili oluşur¹²⁷.

4. Karşılığı Bulunmayan Çekin Muhatap Tarafından Ödenmesi ve Sonuçları

Karşılığı bulunmayan bir çekin muhatap banka tarafından bir şekilde ödenmesi de mümkündür. Banka karşılığı olmayan bir çeki çeşitli sebeplerle ödeyebilir. Bu sebepler şu şekilde olabilir: Ödemenin, Çek Kanunu gereğince ödeme hususunda muhatap bankaya yüklenen ödeme mecburiyetinden kaynaklı yapılmış olabilir. Ödeme, keşidecinin hesabında yeterli para bulunduğu zannıyla yapılmış olabilir. Ödeme, Borçlar Kanunu'nun 413/I. maddesi uyarınca, vekâletsiz iş görme esasları dâhilinde yapılması da mümkündür. Ödemenin, muhatabın keşideci lehine kredi açması nedeniyle de yapılmış olabilir. Muhatap ile keşideci arasında kredi anlaşması olmasa bile bankanın sırf müşterisini karşılıksız çek çekmenin sonuçlarından kurtarmak amacıyla çek bedelini ödemesi mümkündür¹²⁸.

Karşılığı olmayan bir çekin banka tarafından ödenmesi geçerli bir ödemenin hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Bir diğer ifadeyle, bu durumda keşideci açısından karşılıksız çek keşidesi söz konusu olmaz. Keşideci hakkında karşılıksız çekte ilişkin hukuki ve cezai yaptırımlar uygulanamaz¹²⁹.

¹²⁶ Hacizin yapılması için düzenleyene ödeme emri tebliği gerektiği, bu nedenle çeki düzenleyenin muhatapta çekin karşılığını bulunmasını sağlama yükümlülüğü olduğu ama ihtiyati haciz durumunda düzenleyene tebliğin yapılması gerekmediğinden her olayın şartlarına değerlendirilerek çekin karşılıksız kabul edilip edilmeyeceğinin değişeceği yönünde görüş için bkz: İnan, s. Karşılıksız, s.114.

¹²⁷ Öztan, s. 310; Bahtiyar, s. 162; Kendigelen, s. 339.

¹²⁸ Karşılığı bulunmayan çekin ödenip ödenmemesi hususunun tamamen muhatabın keyfiyetinde olduğu, muhatabın müşterisi olan keşideci ile yaptığı çek anlaşmasından kaynaklı keşidecinin kredisini veya ticari itibarını düşünüp karşılıksız çekin bedelinin hamile ödeyebileceği yönündeki karar için bkz: Yargıtay 11.Hukuk Dairesi, 24/03/1983 Tarih, 1983/ 3125 Esas, 1983/3302 Karar, Kazancı Hukuk Otomasyonu, Erişim Tarihi: 18.01.2019.

¹²⁹ Nurkut İnan, “Özel Hukukta Karşılıksız Çek”, BATİDER, Cilt: 11, Sayı: 2, Ankara, 1981, (karşılıksız), s. 106; Öztan, s. 290.

5. Karşılıksızdır İşleminin Yapılması

Karşılıksızdır işlemi Çek Kanunu madde 3/IV ‘de; “*Hamilin talepte bulunması hâlinde, karşılıksızdır işlemi; çekin arka yüzüne tahsil için bankaya ibraz edildiği tarih, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar ve ibraz eden gerçek kişinin adı ve soyadı yazılmak, bu kişinin tüzel kişi adına bedeli tahsil etmesi hâlinde bu husus belirtilmek ve bu kişi ile birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle yapılır. Banka tarafından ödenen miktar düşüldükten sonra karşılıksız kalan tutar açıkça belirtilir. Hamilin imzalamaktan kaçınması hâlinde, karşılıksızdır işlemi yapılmaz.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Süresinde yetkili hamilce muhatap bankaya çekin ibrazında çekin kısmen veya tamamen karşılığı yok ise “karşılığı bulunmadığından ödenmemiştir” yazılacak, çek tedbir kararı, ibraz süresinin geçmesi gibi başka bir nedenle ödenmemesi halinde ise Türk Ticaret Kanunu’nun 808. maddeye göre, ödememe sebebi yazılıp, “ödenmemiştir” kaydı konulmak sureti ile çek hamiline iade edilecektir¹³⁰.

Türk Ticaret Kanunu madde 808’e paralel olarak da bahsi geçen Çek Kanunun 3/IV e göre, karşılıksız işleminin yapılması, çek hamilinin isteğine bırakılmıştır¹³¹. Çek Kanun’u 3. Maddenin 2. Fıkrası gereğince, karşılığı olmayan çek için “karşılıksız” işlemi muhatapın hamile ödeme yükümlülüğü olan miktar düşüldükten sonra karşılığı kalmayan miktar için yapılması düzenlenmiştir. Çek Kanun’unun 3. Maddesinin 3. Fıkrası ile bankanın her bir çek yaprağı için ödeme yükümlülüğüne ilişkin düzenleme ise, keşideci için bir garanti olarak düzenlenmiş değil, çekin hamili lehine doğrudan yasadaki kaynaklı bir ödeme yükümlülüğü olduğunu bize göstermektedir¹³².

¹³⁰ Bilgili ve Demirkapı, s. 183; Öztan, s. 293.

¹³¹ Pulaşlı, s. 407.

¹³² Reisoğlu, çek, s. 258.

İKİNCİ BÖLÜM

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETME DURUMUNDA HUKUKİ SORUMLULUK

I. MÜRACAAT BORÇLULARININ HUKUKİ SORUMLULUĞU

Karşılıksız çek keşide etmenin, hem hukuki sorumluluk hem de cezai sorumluluk doğurmaktadır. Türk Ticaret Kanunu’nun 808. maddesi “c” bendinin TTK m. 677 ile 688 maddelerine yaptığı yollama ile düzenleyenin sorumluluğu TTK madde 679’da düzenlenmiştir. Madde metninde; keşidecinin poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumlu olduğu, ancak keşidecinin kabul edilmeme hâlinde sorumlu olmayacağını şart edebilirse de ödenmemeden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtların yazılmamış sayılacağı düzenlemiştir.

Bir borcun ifası amacıyla keşide edilen çekin ödenip ödenmeyeceğinin bilinmesi için bu çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazı gereklidir. Muhatap bankaya ibraz usulüne uygun biçimde ibraz edilmesine rağmen çekin ödenmemesi halinde yasa koyucu hamile ve çek bedelini ödeyen keşideci dışındaki diğer müracaat borçlularına, kendisine karşı sorumlu olanlardan çek bedelinin ödenmesini talep hakkını tanımıştır. Bu hak temel ilişkiden bağımsız, tamamen kambiyo hukukuna dayalı bir hak olup, kanunda “müracaat hakkı” (başvuru hakkı) olarak isimlendirilmiştir¹³³.

A. Müracaat (Başvuru) Hakkı

Türk Ticaret Kanunu Madde 808’de hamilin başvurma hakkı başlığı altında müracaat (başvuru) hakkı düzenlenmiştir. Bu maddeye göre yetkili hamil tarafından muhatap bankaya süresi içinde ödeme için ibraz edilen ve çek hükmünde olan bir senedin tamamen veya kısmen ödenmemesi halinde, hamil tahsil edemediği çek bedeli için müracaat borçlularına başvurabilir¹³⁴. Başka bir deyişle müracaat hakkı, sadece

¹³³ Kendigelen, s. 292.

¹³⁴ Kendigelen, s. 292.

çekin karşılıksız kalmasına özgü bir yaptırım olmayıp, şeklen geçerli ve meşru hamil tarafından süresinde ibraz edilmesine rağmen, hangi gerekçe ile olursa olsun ödenmeyen çekler hakkında da başvurulabilecek bir yaptırımdır¹³⁵. Ancak çekin geçerli olmaması veya ibraz eden kişinin meşru hamil sıfatını taşıması¹³⁶ halinde bir müracaat hakkından söz edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle özel hukuk bakımından karşılıksız çek kavramına ancak ve şeklen geçerli ve meşru hamil tarafından süresinde ibraz edilmesine rağmen, bu kez hangi gerekçe ile olursa olsun ödenmeyen çekler hakkında hamilin müracaat hakkını kullanabileceği kabul edilmelidir¹³⁷.

1. Müracaat Hakkının Şartları

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi müracaat hakkının kullanılabilmesi için şeklen geçerli ve meşru hamil tarafından süresinde ibraz edilmesine rağmen, bu kez hangi gerekçe ile olursa olsun ödenmeyen çek olmalıdır¹³⁸. Müracaat hakkına ilişkin bu iki şart emredici nitelikte olup, bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin önüne gelen uyuşmazlıkta gerek hakim, gerek icra memuru re'sen dikkate almak zorundadır¹³⁹. Bu nedenle icra memurunun işlemine karşı itiraz değil, şikayet yoluna başvurulur.

¹³⁵ Kendigelen, s. 292; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 280;

¹³⁶ "...Somut olayda, takip dayanağı 21.10.2013 keşide tarihli, 60.000 TL bedelli çekin incelenmesinde; ilk cironun borçlu lehtar Reşat Sönmez tarafından yapıldığı, ikinci cironun üzerinin çizilmiş olduğu, çekin bu kişi tarafından süresinde bankaya ibraz edildiği, ibrazdan sonra çek arkasında Öncül Plastik..Ltd.Şti..’nin cirosunun bulunduğu, adı geçen şirketten Menderes Komşuoğlu’na, ondan da takip alacaklısı Mehmet Demirhan’a ciro edildiği görülmektedir. İbrazdan evvel cirosu olanlar tarafından, ibrazdan sonra da adı geçenlere ve takip alacaklısına yapılmış bir cironun olmadığı görülmektedir. Bu durumda, takip alacaklısı, dayanak çek bakımından yetkili hamil sıfatını haiz bulunmamaktadır. O halde mahkemece açıklanan nedenle takip alacaklısının senet lehtarına karşı müracaat hakkı bulunmadığından itirazın kaldırılması isteminin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü yönünde hüküm tesisi isabetsizdir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 16.03.2017 Tarih, 2016/21350 Esas, 2017/3890 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.09.2017

¹³⁷ Kendigelen, s. 297.

¹³⁸ Bkz. Yuk. 1,II, A, 1, s. 30.

¹³⁹ Kendigelen, s. 297; Öztan, s. 304; Muzaffer Coşkun, **Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları**, İstanbul, 1994, s. 52. Bu hususta bkz; "...İİK'nun 170/a-2. maddesi gereğince icra mahkemesi, yasal sürede yapılan itiraz veya şikayet nedeniyle icra mahkemesine intikal eden işlerde, öncelikle, takip dayanağı senedin kambiyo vasfında olup olmadığını ve alacaklının kambiyo senetlerine özgü yol ile takip hakkının bulunup bulunmadığını re'sen inceleyerek, takibin iptaline karar verebilir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 26.09.2017 Tarih, 2016/19503 Esas, 2017/11471 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 16.01.2019; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 13.11.2014 Tarih, 2014/18767 Esas, 2014/27085 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 16.01.2019

Müracaat hakkının kullanılabilmesi için gerekli olan bu şartları maddi şartlar ve şekli şartlar olarak da nitelendirmek mümkündür¹⁴⁰.

a. Maddi Şartlar

Çekin karşılıksız çıkmasına dayalı müracaat hakkını kullanabilmesi için birinci temel şart, çekin TTK m 808 'de öngörülen ibraz süreleri içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesidir. Başka bir deyişle Çekin muhatap bankaya süresi içinde ibraz edilmemesi nedeniyle ödeme yapılmaması durumunda müracaat hakkı kullanılamaz¹⁴¹.

Muhatap bankanın, hamil tarafından ibraz edilen senedin çek niteliğinde olmaması nedeniyle ödeme yapılmaması durumunda hamil müracaat hakkını birinci temel şartın bulunmaması nedeni ile kullanamayacak,¹⁴² yahut çekin muhatap bankaya yetkili hamil tarafından ibraz edilmemesi durumunda da ödeme yapılmaması hamil müracaat hakkını kullanamayacaktır¹⁴³.

Yukarıda bahsi geçen şartlar alelade çeklerde söz konusu olup mahsup çeklerinde TTK madde 806 ve 807 de düzenlenen maddi şartlara benzeyen bir takım şartların da yerine gelmesi gerekmektedir¹⁴⁴. Bunlar, muhatap iflas etmiş veya ödemelerini tatil etmiş veya aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa; hamil tarafından çek bedelinin nakden ödenmesi istendiği halde bu ödemenin yapılmamış olması, (TTK. m. 806), hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekte, muhatabın çek bedelini kayıtsız ve şartsız alacak olarak hesaba geçirmekten imtina etmesi, (TTK. m. 807), hesaba geçirilmek üzere çekilen çekin ibraz edildiği

¹⁴⁰ Gönen, s. 1188.

¹⁴¹ Göle, s. 173; Bozer ve Göle, s. 290; İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt:2**, Ankara, 1990, s. 1658; "...Bilindiği gibi çekin süresinde bankaya ibraz edilmemesi halinde çek hamilinin müracaat borçlularına karşı sahip olduğu hakkı yitirdiği, diğer anlatımla müracaat borçlularına karşı yasal haklarını yitirmiş olması nedeniyle sadece çekin keşidecisine karşı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre alacaklı olduğu, somut olayda da çek keşidecisinin dava dışı Ella Elis Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti olması nedeniyle, davalıya müracaat hakkının bulunmadığı sabit olduğundan, yerel mahkemenin vermiş olduğu kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından, davacının istinaf başvurusunun reddine karar vermek gerekmiş, aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur..." Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi, 22.02.2017 Tarih, 2017/111 Esas, 2017/113 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.09.2017

¹⁴² Kendigelen, s. 293.

¹⁴³ Reisoğlu, s. 264.

¹⁴⁴ Öztan, s. 305.

ödeme yerindeki takas odasının bu çekin hamilinin borçlarına mahsup kabiliyetini taşımadığını beyan etmiş olmasıdır. (TTK. m. 807)

Konkordato talep eden borçlu bakımından geçici¹⁴⁵ ve kesin mühletin en önemli sonucu, bu süreç içerisinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre yapılan takipler de dâhil olmak üzere hiçbir takibin yapılamayacak olması ve evvelce başlamış takiplerin durması, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararları alınmış olsa da uygulanmayacak olması ve bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetlerin işlemeyecek olmasıdır¹⁴⁶. Bu nedenle üzerinde yazılı düzenleme tarihinde çekin karşılıksız kalması halinde, kambiyo senedinden doğan bir takip yapılamayacak ve başlamış bir takip varsa duracaktır.

b. Şekli Şartlar

Müracaat hakkının kullanılabilmesi için maddi şartın yanında, hamilin ayrıca çekin süresinde ibraz edilmiş olmasına rağmen ödenmediğini TTK m. 808'de öngörülen yollardan biri ile tespit ettirmiş olması da gerekmektedir. Öğretide şekli şart olarak adlandırılan bu tespitin yaptırılmaması durumunda müracaat hakkı kullanılamayacaktır¹⁴⁷.

Çeke ilişkin bir ihtiyati tedbir kararı verilmesi veya çekin zıyai gerekçesine dayalı olarak açılan bir iptal davası kapsamında mahkemenin ödemeden men kararı vermesi, müracaat hakkının kullanılabilmesi için çekin süresinde ibraz edilmesi ve ödenmeme durumunun tespiti zorunluluğunu kesinlikle ortadan kaldırmayacaktır¹⁴⁸.

TTK 808' de öngörülen yollarla çekin ödenmediğinin tespiti işlemi kural olarak ibraz süresi içinde gerçekleştirilmelidir. Ancak Kanun koyucu ödenmek üzere ibrazın, sürelerin son günü gerçekleştirilmesi halinde, ödenmeme durumuna yönelik

¹⁴⁵ İİK m. 288/I' e göre; geçici mühlet, kesin mühletin sonuçlarını doğuracaktır.

¹⁴⁶ Timuçin Muşul, **İflas ve Konkordato Hukuk**, Ankara, 2018, s.377; Turgut Uyar: **Yeni Konkordato Hukukumuzun Temel İlkeleri**, Ankara, 2019, s. 83.

¹⁴⁷ Bilgili ve Demirkapı, s.195; Reisoğlu, s. 339; Poroy ve Tekinalp, s. 328; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 280; Talih Uyar, **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri**, Manisa, 1989, s. 27; "...6102 sayılı TTK'nun 808/1. maddesine göre; çekin süresinde muhatap bankaya ibraz edildiği, ibraz günü de gösterilmek suretiyle çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla tespit edilmelidir. Aksi takdirde alacaklı müracaat hakkını kaybeder..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi, 11.07.2017 Tarih, 2017/1257 Esas, 2017/1832 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017

¹⁴⁸ Kendigelen, s. 298; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 280.

tespitin, ibrazı takip eden ilk iş günü içerisinde de yapılabileceğini kabul etmiştir (TTK m. 809) Öte yandan çekin ibrazı ve/veya ödenmeme durumunun tespiti mücbir sebepler¹⁴⁹ nedeniyle kanunda öngörülen ibraz süreleri içerisinde gerçekleştirilemediği takdirde, TTK 811 hükmü uyarınca ibraz süreleri, mücbir sebebin devam ettiği sürece uzayacaktır. Ancak ibraz süresi içinde gerçekleşen mücbir sebep onbeş günden uzun sürerse, artık çekin ibrazına ve ödenmeme durumunun tespitine gerek kalmaksızın hamil müracaat hakkını kullanabilecektir¹⁵⁰.

TTK 808’de ödememe durumunun tespiti bakımından getirilen alternatifler şunlardır:

- a) Durumun protesto varakası ile tespiti ve
- b) Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyan,
- c) Bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanı.

Tespit usulü kanunda sayılmış olup, başka bir yolla yapılmasının olanağı yoktur¹⁵¹. Şimdi sırası ile bu durumları incelemeye çalışacağız.

(1) Durumun protesto varakası ile tespiti

En güvenli tespit şekli protesto düzenlettirilmesidir. Ancak uygulamada çekin ödenmediğinin protesto ile belgelendirilmesine fazla rastlanmamaktadır. Çünkü Çek Kanunu gereğince, muhatap banka karşılıksız çeki ibraz tarihi ile kısmen veya tamamen ödenmediğini ve ödememe sebebinin çekin üzerine yazarak hamile geri vermektedir. Bu durumda hamilin bankaca üzerine karşılıksızlığı tespit edilen çekle

¹⁴⁹ “...İcra takibine konu çek, hamilin ölümü üzerine C.Savcılığı’nca tereke hâkimliğine teslim edilmiş, daha sonra mirasçıların talebi üzerine iade edilmiştir. Mirasçılar teslimden itibaren on gün içinde çeki muhatap bankaya ibraz etmişlerdir. Tereke hâkimliğince muhafaza altına alınmış çekle ilgili ibraz süresi çekin mirasçılara teslimi tarihinde başlar. Somut olayda da çek teslim tarihinden itibaren yasal on günlük süre içinde ibraz edildiğinden alacaklılar müracaat haklarını kaybetmemişlerdir. Aksi kanaat ile takibin iptaline karar verilmesi hatalıdır...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 23.02.2017 Tarih, 2007/ 70 Esas, 2007/3123 Karar, Kazancı Hukuk Otomasyonu, Erişim Tarihi: 18.01.2018.

¹⁵⁰ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 278.

¹⁵¹ Kendigelen, s. 287; Aksi yönde, karşısızlık durumunun mahkeme kararı ile yapılabileceği görüşü için bkz: Ahmet Battal, “ Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu’na Armağan, Cilt: 1, Sayı: 2, 1997, s. 70.

müracaat borçlularına başvurma hakkı vardır¹⁵².

Uygulamada sadece muhatap bankanın bankacılık faaliyetinin durması veya Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca bankanın bankacılık yapma izninin kaldırılması gibi durumlarda protesto düzenlenmesi söz konusu olmaktadır.

(2) Durumun muhatabın beyanı ile tespiti

Çekin ödenmediğinin muhatap tarafından ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli beyanla tespit edilmesi uygulamada genellikle rastlanan şekildir. Muhatabın bu beyanı ise protestonun aksine resmi bir belge değil, sadece bir tespittir¹⁵³. Muhatabın beyanı, çekin ibraz edildiği ve ödenmediği vakıalarını doğrulamaktadır. Bu beyanın yazılı olması şarttır. Beyanın altı bankanın yetkili elemanınca imzalanmış olmalıdır. Sadece kaşe basılması yeterli değildir. Beyanda çekin muhataba ibraz edildiği tarih de gösterilmelidir. Beyan çekin ön veya arka yüzüne, alonja¹⁵⁴ da yazılabilir. Bahsi geçen bu beyan, noter protestosu ile eşdeğer niteliktedir¹⁵⁵.

Türk Ticaret Kanunu maddeleri gereğince, muhatabın böyle bir beyanda bulunmak mecburiyeti yok iken, Çek Kanunu gereğince muhatap banka bu kaydı yazmak zorunludur. Muhatabın çekin üzerine senedin ibraz edildiğini ve ödenmediğini belirtmek amacıyla yazdığı kayıt banka sırrının ifşa edilmesi anlamına

¹⁵² Öztan, s. 307.

¹⁵³ Bilgili ve Demirkapı, s. 196; Öztan, s. 307

¹⁵⁴ "...Borçlu vekili, alacaklı tarafından borçlu aleyhine kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile başlatılan takipte icra mahkemesine başvurarak, diğer itirazları yanında çeklerdeki karşılıksız kaşesinin alonj üzerine yapıldığını, bunun kambiyo vasfını kaybettirdiğini ileri sürerek bu konudaki şikayetin kabulünü talep etmiş, mahkemece; çekin ödenmediğine dair banka yetkililerince yazılacak "karşılıksızdır" kaşesinin alonja yazılmasına imkan olmadığı, karşılıksız kaşesinin çek yaprağı üzerine vurulması gerektiği gerekçesiyle davanın kabulü ile takibe konu edilen çek hakkındaki icra takibinin davacı yönünden iptaline karar verildiği görülmektedir....Somut olayda; keşidecisi Zafer Güler lehtarlı Acarlar İnş. Malz. Ltd. Şti. olan 25/06/2014 keşide tarihli 10.000 TL bedelli çekte alonj yapıştırılarak bu alonj üzerine ibraz şerhinin yazdırılmış olduğu görülmüştür. Alonj, arka yüzünde yer kalmadığı zaman yapılacak işlemler için bono, çek veya poliçeye eklenen kağıt parçası olup, alonj üstüne yapılacak işlemlerin hukuki açıdan senet üzerinde yapılan işlemlerle aynı hükümlere tâbi olduğu kabul edilmelidir. Takibe konulan çeklerin arka yüzünde, ibraz şerhinin yazılabilmesi için cirolardan dolayı boş yer kalmadığı gibi ibraz şerhinin, alonj üzerine yazılamayacağına ilişkin yasal düzenleme de bulunmamaktadır. O halde mahkemece, alonj üzerine yazılan ibraz şerhi geçerli kabul edilip bu konudaki şikayet yerinde olmadığından borçlunun diğer itirazlarının incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 27.06.2018 Tarih, 2017/6820Esas, 2018/6921 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 16.01.2019

¹⁵⁵ Bilgili ve Demirkapı, s. 196; Poroy ve Tekinalp, s. 329.

gelmemektedir. Banka itinalı ve basiretli davranarak asgari bilgiyi vermekle yetinmelidir. Aksi halde banka sırrını açıklamakla suçlanabilecektir¹⁵⁶.

(3) Durumun takas odasının beyanı ile tespiti

Çekin ödenmemesi, bir takas odasının çekin süresi içinde teslim edildiği halde ödenmediğini tespit eden tarihli beyanıyla da belgelendirilebilir. Çekin takas odasına ibrazı da yasal bir ibraz olup, takas odasının bu beyanı da protesto ile aynı sonucu yaratır ancak resmi belge vasfı taşımaz¹⁵⁷.

B. Müracaat Borçluları Ve Sorumluluğun Hukuki Niteliği

1. Müracaat Borçlusu Kavramı

Türk Ticaret Kanunu madde 818'ün Türk Ticaret Kanunu madde 679'e yaptığı yollama nedeniyle, keşideci tarafından çek üzerine ödenmemesinden sorumlu olmayacağına ilişkin bir kaydın konulması mümkün değildir. Öte yandan ilke olarak emre yazılı bir çeki temlik cirosu ile devreden kişi de bu cironun teminat fonksiyonu uyarınca kendisinden sonra gelenlere karşı çekin ödenmemesinden dolayı sorumlu tutulmuştur (TTK m. 730/I, b. 4, TTK m. 597). Aynı durum hamiline yazılı bir çeki ciro eden açısından da söz konusudur (TTK m. 703). Nihayet çekte aval veren de tıpkı lehine aval veren kişi gibi, ancak ondan bağımsız olarak sorumluluk üstlenmiştir¹⁵⁸ (TTK m. 730/I, b.7, TTK m. 614).

İşte tüm bu hallerde gerek keşideci, gerek cirantalar, gerek aval verenler kendilerinden sonra gelen hak sahiplerine çekin ödeneceğini bir anlamda garanti etmiş bulunmaktadır. Bu nedenledir ki kanun koyucu süresinde ibraz edilmiş olmasına rağmen karşılığı bulunmaması nedeniyle ödenmeyen çeklerden dolayı hamile, tüm bu sorumlulara karşı müracaat hakkı tanımıştır (TTK m. 720). Aynı imkan bu sıfatından dolayı kendisine başvurulması üzerine çek bedelini (rızaen ya da dava veya icra yolu ile) ödeyen, keşideci dışındaki müracaat borçlularına da verilmiştir. Bir başka deyişle,

¹⁵⁶ Öztan, s. 308.

¹⁵⁷ Bilgili ve Demirkapı, s. 197; Öztan, s. 308.

¹⁵⁸ Seda Öktem, “Çekte Müracaat Hakkı”, **Hüseyin Ülgen’e Armağan**, Cilt: 1, İstanbul, 2007, s. 743.

karşılıksız kalan bir çeki müracaat borçlusu sıfatıyla ödeyen ciranta ve avalistler de, kendisinden önce gelen kişilere, bu anlamda önceki cirantalara, keşideciye ve lehine aval verdiği kişilere kambiyo hukuku hükümleri uyarınca müracaat hakkını kullanabileceklerdir. Zira keşideci dışındaki müracaat borçlularından birinin yaptığı ödeme ile kambiyo borcu sona ermemektedir¹⁵⁹.

Müracaat hakkının muhataba karşı kullanılması mümkün değildir¹⁶⁰. Öyle ki, muhatap hiçbir biçimde kambiyo ilişkisine dahil olmaz. Muhatabın çeki teyit etmesi ya da çekin ödeneceğine dair bir garanti borcu üstlenmesi de durumu değiştirmez, zira bunlar kambiyo taahhüdü değildir¹⁶¹. Bu nedenle söz konusu teyit veya garantiye dayanılarak kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip yoluna gidemez. Keza, muhatap bankanın çekin karşılıksız çıkması halinde 5941 sayılı Yasadan kaynaklanan yasal ödeme yükümlülüğü de kambiyo hukukuna dayanmadığından, hamil kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile icra takibi yapamaz¹⁶².

2. Sorumluluğun Niteliği

Çekin ödenmemesi nedeniyle müracaat hakkının doğduğu hallerde, tüm müracaat borçluları, kendilerine başvuran hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlu tutulmuşlardır (TTK m. 730/I - b. 12, TTK m. 636). Dolayısıyla hamil, bunların çekten dolayı taahhüt altına girmelerindeki sıra ile bağlı olmaksızın herhangi birine, bazılarına ya da hepsine birden müracaat edebilir (TTK m. 636/II); yalnız içlerinden birine başvurması, zamanaşımı süresi içerisinde olmak kaydı ile, ondan sonra gelenlere yönelik müracaat hakkının dahi kaybına neden olmaz (TTK m. 636/IV).

¹⁵⁹ Kalpsüz, Erem ve Çelebican, s. 117.

¹⁶⁰ Senem Ülküm Keskin, **Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki Ve Cezai Sorumluluklar**, Ankara, 2011, s. 43.

¹⁶¹ Kendigelen, s. 295.

¹⁶² "...Takip dosyası incelendiğinde, takip dayanağı çeke dayalı olarak takip alacaklısı tarafça çekin keşidecisi ve cirantaları ile çekte cirosu olmayan muhatap banka hakkında kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile icra takibine girildiği görülmüştür. Bilindiği üzere, TTK hükümleri gereğince, çekin süresinde bankaya ibrazı ve karşılıksız çıkması halinde hamilin keşideci ile cirantalara müracaat hakkı bulunmaktadır. Muhatap bankanın sorumluluğu çekin karşılıksız çıkması halinde 5941 sayılı Yasadan kaynaklanmakta olup, hakkında, alacaklı tarafa kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile icra takibi hakkı vermez..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi, 14.06.2017 Tarih, 2017/735 Esas, 2017/909 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.09.2017.

Müracaat borçluları arasından herhangi birinin imzasının sahte olması durumunda, diğerlerinin sorumluluklarını etkilemeyeceği TTK m. 818/I-c atfıyla TTK m. 677’de düzenlenmiş olup, bu durum imzaların bağımsızlığı (istiklali) ilkesi olarak adlandırılmaktadır¹⁶³.

Müracaat hakkı kapsamında çeki ödemiş sorumlulardan herhangi biri de, kendinden önce gelenlere aynı şekilde başvurma hakkına sahiptir; buna karşılık kendinden sonra gelenlere müracaat etmesi artık mümkün değildir¹⁶⁴.

C. Müracaat Hakkının Kapsamı

1. Hamil Açısından

Müracaat hakkı kapsamında hamilin neler talep edebileceği Türk Ticaret Kanunu’nun 810. maddede sayılmıştır. Buna göre; “ *hamil başvurma yolu ile;*

a) *Çekin ödenmemiş olan bedelini,*

b) *İbraz gününden itibaren bu tutarın faizini,*

c) *Protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri ve*

d) *Çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretini,*

isteyebilir.” Yapılan bu düzenleme bono ve poliçe için hamilin başvuru hakkını düzenleyen TTK madde 725 hükmüne paralel niteliktedir¹⁶⁵.

¹⁶³ Bahtiyar, s. 67; Kınacıoğlu, s. 122; Poroy ve Tekinalp, s. 166.

¹⁶⁴ Kendigelen, s. 297; Öktem, s. 745; “...Dava konusu çekin incelenmesinde; çekin keşideci Fadıl Cömert tarafından davacı Bayram Aydın emrine düzenlendiği, davacı Bayram Aydın’ın keşideci Fadıl Cömert’e (geriye ciro şeklinde) ciro edildiği, Fadıl Cömert tarafından davalı Genç Pet. ... Ltd. Şti.’ye ciro edildiği, hamil davalı Genç Pet. ... Ltd. Şti.’nin çeki bankaya ibraz ettiği, çekin karşılıksız çıktığı banka ibraz şerhinden anlaşılmaktadır. *Ciro, düzenleyen veya çekten dolayı borçlu olanlardan herhangi biri lehine de yapılabilir. Bu kişiler de çeki yeniden ciro edebilirler. Keşidecinin çeki geriye ciro yolu ile alması başkalarına ciro etmesi mümkündür. (6102 sayılı TTK md. 788).* *Ciro silsilesi içinde yer alan kişiler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla mesul olup, hamil bunların sıraları ile bağlı olmaksızın her birine yahut bunlardan bazılarına yahut hepsine birden müracaat edebilir. (6102 sayılı TTK md. 818/i-k atfıyla 724. madde).* *Ciro silsilesinde yer alanlardan hiçbirinin davalı hamile karşı müracaat hakkı bulunmadığı da görülmektedir. Bu durumda mahkemeye, keşidecinin çekte davacıdan sonra ara ciranta olmasının hamil davalının haklarını etkilemeyeceği dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken, yanılgılı gerekçelerle yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”* Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 18.02.2016 Tarih, 2015/12521 Esas, 2016/2505 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

¹⁶⁵ Ömer Adil Atasoy, **Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları**, Eskişehir, 2012, s. 47; Pulaşlı, s. 414; Öztan, s. 308.

a. Çekin Ödenmemiş Olan Bedeli

Türk Ticaret Kanunu madde 725/I/a bendinde “*Poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedelini ve şart kılınmışsa işlemiş faizi,*” istenebileceği düzenlenmişken Türk Ticaret Kanunu madde 810/I/a’da “*Çekin ödenmemiş olan bedelini*” isteyebileceği düzenlenerek Türk Ticaret Kanunu madde 725’den ayrılmıştır. Çünkü, görüldüğünde ve görüldüğünden belli bir müddet sonra vadeli poliçelerde Türk Ticaret Kanunu 675/I ve 725 uyarınca hamilin akdi faiz talep hakkı var iken, çekte bu hakkı bulunmamaktadır¹⁶⁶.

b. İbraz Gününden İtibaren Bu Tutarın Faizi

Türk Ticaret Kanunu 810/I/b’de ibraz gününden itibaren işlemeye başlayacak olan faiz temerrüt fazidir. 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizi Hakkında Kanun’un temerrüt faizini düzenleyen 2/I fıkrasına göre: “*bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için senelik yüzde dokuz oranına göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.*”

Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu’nun 722. maddesi uyarınca hamilin müracaat borçlularına başvurması halinde, maddede sözü edilen temerrüt faizi, keşideci tarafından çek üzerinde önceden oranı belirlenmemişse senelik yüzde dokuz olarak hesap edilecektir. Hatta, bu husus, Türk Ticaret Kanunu’nun 3. maddesine göre ticari iş niteliğinde olduğundan müracaat hakkını kullanan hamil, 3095 sayılı Kanun’un 2/II. fıkrası uyarınca Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, 1. fıkra da öngörülen yasal faiz oranından fazla ise, bu oran üzerinden temerrüt faizi isteyebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur. Ticari işlerde bu hak alacaklıya, borçlu ile arasında sözleşme olmasa bile tanınmıştır. Çek yabancı para borcunu içeriyorsa 3095 sayılı Kanun’un 4/a maddesi uyarınca, sözleşmede daha yüksek gecikme faizi kararlaştırılmadığı hallerde yabancı para borcunun faizinde, devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat

¹⁶⁶ Öztan, s. 308.

hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanacaktır¹⁶⁷.

Faizin başlangıç tarihi, Türk Ticaret Kanunu 810. maddede açıkça belirtildiği üzere ibraz günüdür¹⁶⁸.

c. Protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri

Türk Ticaret Kanunu 810/I-c'e göre; hamil protesto masrafları ile buna muadil olarak gönderilen ihbarname masrafları, örneğin posta masrafı, faks ücreti gibi masraf kalemleri ile birlikte takip ve yargılama giderlerini de talep hakkına sahiptir¹⁶⁹. Burada bahsedilen diğer giderlerden kasıt ise, başvuru hakkının kullanılması için zorunlu olarak yapılan maraflar dışında kalan ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz veya delil tespitine ilişkin masraflardır¹⁷⁰.

d. Çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücreti

Hamil çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretini de talep hakkına sahip olup, bu ücretin müracaat hakkı kapsamına konulmasının sebebi müracaat hakkının kullanılmak zorunda bırakılmasından kaynaklanmaktadır¹⁷¹. Bu nedenle bir zarar şartına bağlı olmayıp, hukuken yasadan doğan bir "özel hukuk

¹⁶⁷ Öztan, s. 309; Kendigelen, s. 302; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 281.

¹⁶⁸ Çiğdem Kavasoglu Akbulut, **Çek Kanun'unda Yapılan Son Değişiklikler İle Birlikte Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki Ve Cezai Sonuçları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 61; Çek ibraz edilmemişse esasen başvuru hakkı doğmaz. Ancak süresi içinde ibraz edilmeyen çekten doğan alacak için keşideci aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açılabilir. Bu halde çekin ibrazı gereken son günü dikkate alınarak faiz başlangıcı belirlenecektir. "...Dava konusu kambyo senedi çek niteliğinde olduğuna göre, sebepsiz zenginleşmenin oluştuğu tarih, şayet çek ibraz edilmiş ise ibraz günü, ibraz edilmemiş ise ibrazı gereken son gün olarak kabul edilmelidir. Olayda, çekin bankaya ibraz tarihi çek üzerindeki takas odasına verildiği 22.02.1999 tarihi olup, faiz başlangıcının bu tarih olarak alınması gerekirken, yazılı şekilde dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesi doğru değildir..." Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 17.06.2002 Tarih, 2002/2756 Esas, 2002/6224 Karar (Eriş, s.1216).

¹⁶⁹ Pulaşlı, s. 415.

¹⁷⁰ M. Coşkun, s. 64; Akbulut, s. 62.

¹⁷¹ Kendigelen, s. 305; Öztan, s. 309; "...TTK 'nın 722'inci maddesinde hamilin müracaat yolu ile isteyebileceği bedeller gösterilmiştir. TTK'nın 722/4'üncü maddesinde çek bedelinin %0 3'ünü aşmamak üzere komisyon ücretinin istenebileceği hükme bağlanmıştır. Bu durumda, tetkik merciince %0 3'ünükomisyon bedelinin istenemeyeceğine ilişkin iptal kararı doğru olmamıştır..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 30.04.2002 Tarih, 2002/8123 Esas, 2002/9074 Karar (Eriş, s. 1216).

cezası” (medeni ceza) niteliğindedir. Ancak, çek "çek" vasfını yitirmiş ise çek tazminatı ve çek komisyonu talep hakkı da bulunmamaktadır¹⁷².

e. Karşılıksız Çekler Hakkında TTK 783/III’e Dayanan ilave talepler

Kanun koyucu, TTK m. 783/III hükmü ile hamile ayrıca, TTK m. 810’ de öngörülen bu dört kaleme ek olarak ve sadece çekin karşılıksız çıkması nedeniyle ödenmemesi hali için geçerli olmak üzere çekin ödenmeyen kısmının 6762 Sayılı Kanun ile %5 olarak öngörülen tutarı %10’ a çıkarmıştır¹⁷³. Doktrinde ‘medeni ceza’, ‘özel hukuk cezası’, ‘cezaî şart’, uygulamada ise “çek tazminatı” olarak isimlendirilen bu miktrın talep edilmesi keşidecinin kusurlu olması ve hamilin zarar görmesi şartlarına bağlı değildir ve bu nedenle “tazminat” ifadesi yanıltıcıdır¹⁷⁴. Bu hak sadece çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kalması durumu için öngörülmüş olduğundan, çekin başka bir sebeple ödenmemesi halinde bu miktar talep edilemez. Ayrıca hamil, bu talebi kendisine karşı sorumlu olan herkese değil, sadece keşideciye yöneltebilir¹⁷⁵. Bir başka deyişle %10 oranındaki bu meblağı sadece keşideciden talep edebilir. Aynı şekilde keşidecinin de hamil dışındaki bir müracaat borçlusuna bu tazminatı ödeme yükümlülüğü yoktur. Talep hakkı da hamile aittir¹⁷⁶.

TTK m. 783/III uyarınca, çek tazminatına ek olarak keşideci, karşılıksız çekin

¹⁷² “...Her ne kadar davalı taraf, ilk derece mahkemesi kararının hatalı olduğunu, davacı ile müvekkili arasında hiçbir ilişki bulunmadığını, çek lehtarını Tuna Mühendislik şirketi müvekkiline borçlu olduğundan defilerden kurtulmak için çeki davacıya ciro ettiğini iddia etmiş ise de, dosya kapsamına göre, davacının dayandığı çek’in 22/09/2014 keşide tarihli ve 25.000 TL tutarlı çek olduğu, bu çekin keşidecisinin davalı Ulusal Soğutma şirketi lehtarının dava dışı Tuna Mühendislik- Mehmet Bengü olduğu ve çekin ciro yoluyla davacıya geçtiği, çekin süresinde muhatap bankaya tahsil için ibraz edilmemiş oluşu nedeniyle kambiyo senedi vasfını yitirdiği, bununla birlikte sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre davacının talep hakkının mevcut olduğu, çek bir ödeme aracı olduğundan ve bir mal veya hizmete karşılık verilmiş olduğu kabul edildiğinden, davalının bu ek nedeniyle sebepsiz zenginleşmediğini ispat etmesi gerektiği, ispat yükü kendisinde bulunan davalının bu çekten dolayı sebepsiz zenginleşmediğini ispat edemediği, dolayısıyla çek bedeli ve dava öncesi işlemiş faiz yönünden davalının itirazının haksız olduğu bu miktar alacak likit ve belirlenebilir olduğundan, icra inkar tazminatına hükmedilmesinin de yerinde olduğu, buna karşılık takibe konu çek “çek” vasfını yitirmiş olduğundan davacının çek tazminatı ve çek komisyonu taleplerine karşı itirazın yerinde olduğu anlaşılmakla, ilk derece mahkemesi kararı isabetli görüldüğünden istinaf isteminin reddi gerekmiştir.” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi, 12.06.2017 Tarih, 2017/874 Esas, 2017/2068 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

¹⁷³ Ali Haydar Yıldırım, “Çek Cezası TTK 783/3”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, Cilt: 16, Özel Sayı, 2014, s. 3450.

¹⁷⁴ Bilgili ve Demirkapı, s. 193; Kendigelen, s. 305; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 281; Bozer ve Göle, s. 307.

¹⁷⁵ Kendigelen, s. 305.

¹⁷⁶ Yıldırım, s. 3463.

ödenmemesi nedeniyle hamilin uğradığı ve TTK m. 783/III uyarınca isteyebileceği %10 tazminat ile karşılanamayan zararlarını da tazmin etmekle yükümlü kılınmıştır. Burada bahsi geçen zarar munzam zarar olup bunun istenilebilmesi için hamilin zarar görmesi şarttır. Ayrıca bu talep ancak ayrı bir davaya konu olabilir. Hamil bu talebini kambiyo senetlerine mahsus takipteki ödeme emrine ekleyemez¹⁷⁷.

Karşılıksız çek ile ilgili yüzde on tazminat sadece çekin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması halinde talep edilebilir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 23. Hukuk Dairesi de bir kararında ödeme yasağı kararı nedeniyle borçlu tarafından karşılığı bulundurulmuş ancak çek bedelinin ödenmemesinden dolayı keşideci çek tazminatından sorumlu tutulamayacağı yönünde karar vermiştir¹⁷⁸.

Ayrıca, Yargıtay kararlarında; hesapta çekin karşılığı bulunması durumunda keşidecinin temerrüde düşmediği ve ödememe konusunda kusuru bulunmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle de böyle bir durumda mahkemelerin çekin, ibraz tarihi itibarı ile bankada karşılığının olup olmadığı araştırılarak oluşacak sonuca göre, borçlunun çek tazminatından sorumlu olup olmayacağı hakkında karar verilmesi gerektiği yönündedir¹⁷⁹.

2. Ödeyen Müracaat Borçlusunun Müracaat Hakkı

Hamilin başvurusu üzerine rızaen ya da icra takibi veya dava sonucunda ödeme yapan bir müracaat borçlusu ise, kendisinden önce gelen çek sorumlularından:

a. *Ödemiş olduğu meblağın tamamını,*

¹⁷⁷ Bozer ve Göle, s. 307.

¹⁷⁸ "...İstinaf incelemesine konu olayda; alacaklı tarafından çekte dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla başlatılan takibe karşı keşideci borçlu vekili icra mahkemesine başvurusunda, sair itirazları yanında, mahkemeden alınan "ödemeden men" yasağı uyarınca, çekin, bankaya ibrazında ödenmediğini, oysa ibraz tarihinde banka hesabında çekin karşılığının bulunduğunu beyanla müvekkilinin işlemiş faiz, çek tazminatı, komisyon vs her ne nam altında olursa olsun fer'ilerden sorumlu tutulamayacağını ileri sürdüğü halde ilk derece mahkemesince bu hususlar hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşıldığından, davacının istinaf başvurusunun kabulü ile; ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyanın belirtilen talepler yönünden karar verilmek üzere mahkemesine gönderilmesine karar vermek gerekmiştir..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 23. Hukuk Dairesi, 07.07.2017 Tarih, 2017/252 Esas, 2017/1260 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

¹⁷⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 17.11.2016 Tarih, 2016/14378 Esas, 2016/23856 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 11.01.2016 Tarih, 2015/23939 Esas, 2016/254 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 12.05.2016 Tarih, 2016/11386 Esas, 2016/14010 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

b.Ödeme tarihinden itibaren hesap edilecek temerrüt faizini,
c.Çek nedeniyle yaptığı masrafları,
ücretini talep edebilecektir (TTK m. 818; TTK m. 726).

Burada şu hususu belirtmek gerekir ki; kendisine yapılan müracaat üzerine, talep edilen meblağı ödeyen çek borçlusunun, çek ile birlikte hem ödenmeme durumu ayrı bir belgede (protesto) tespit ettirilmiş ise bunun, hem de ödemeye dair bir makbuzun kendisine verilmesini talep edebileceği Türk Ticaret Kanunu madde 727’ de açıkça düzenlenmiştir. Hatta, kendisinden önce gelenlere karşı müracaat hakkını kullanabilmesi için özellikle çeki geri alması zorunludur. Ayrıca ödeme yapan ciranta gerek kendisinin, gerek kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını da çizebilir¹⁸⁰.

D. Müracaat Hakkına İlişkin Zamanaşımı

Çek hamilinin müracaat borçlularına ve kendine başvurulanan müracaat borçlusunun da kendinden önce gelenlere başvurulabilmesine ilişkin zamanaşımı süresi TTK madde 814’de özel olarak düzenlenmiştir¹⁸¹. Bu madde hükmüne göre; hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK 814/I). Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl¹⁸² geçmekle zamanaşımına uğrar (814/II). Öngörülen 3 yıllık zamanaşımı süresi hesaplanırken TTK 817 gereğince bunların başladığı ilk gün hesaba katılmayacaktır¹⁸³. Zamanaşımı süresinin son günü Pazar veya diğer tatil günlerine denk gelmesi durumunda ise süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar, aradaki tatil günleri süre hesabına dâhil olur (TTK m. 816/II) ¹⁸⁴.

¹⁸⁰ Kendigelen, s. 309; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 282.

¹⁸¹ Bozer ve Göle, s. 298.

¹⁸² “...Somut olayda takibe konu 28.02.2012 keşide tarihli çekte, keşide yeri ile muhatap bankanın bulunduğu yer Ankara olup, çek on günlük ibraz süresine tabidir. Bu durumda, ibraz süresinin bitim tarihi 6273 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra olduğundan, anılan çeki üç yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir. İbraz süresinin bitim tarihi olan 09.03.2012 tarihi ile takip tarihi olan 22.04.2014 arasında ise üç yıllık zamanaşımı süresinin dolmadığı anlaşılmaktadır...” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 19.01.2015 Tarih, 2015/26387 Esas, 2015/1047 Karar (Eriş, s.1247).

¹⁸³ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 283; Eriş, s. 1242; Bozer ve Göle, s. 300.

¹⁸⁴ Kendigelen, s. 314; Bozer ve Göle, s. 300.

Türk Ticaret Kanununda zamanaşımının durması (tatili) hakkında özel bir düzenleme bulunmaması nedeni ile, genel hüküm niteliğinde olan Türk Borçlar Kanunu'nun 153. maddesi¹⁸⁵ burada uygulama alanı bulur. Zamanaşımını kesen sebepler ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 750. maddesinde özel olarak sayılmış olup, madde hükmüne göre dava açılması, icra takip isteminde bulunulması¹⁸⁶, davanın ihbarı ve alacağın iflas masasına bildirilmesi zamanaşımını kesen sebeplerdir¹⁸⁷. Sayım tahdidi olup, zamanaşımının kesilmesini genel olarak düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 154. maddesinden farklı olarak borçlunun eylemleri, örneğin borcu ikrar etmesi zamanaşımını kesmez. Ancak borçlu menfi tespit davası açmışsa, davalı alacaklının alacağının mevcut olduğunu cevap dilekçesinde öne sürmesi anında zamanaşımının kesileceği öğretisi ve yargı kararlarında kabul edilmektedir¹⁸⁸.

Çekin ödeme aracı olması nedeni ile zamanaşımı süresi diğer senetlere nazaran daha kısa tutulmuştur¹⁸⁹. Ancak yine de mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na nazaran zamanaşımı süresinin daha uzun öngörüldüğü görülmektedir. Eski düzenlemede zamanaşımı süresi altı ay idi. Zamanaşımının ilişkin bu hükmün uygulanabilmesi için öncelikle hamilin başvurma hakkını kaybetmemiş olması gerekmektedir¹⁹⁰. Burada öngörülen zamanaşımı süresi, sadece çeke dayalı Türk Ticaret Kanunu madde 810 müracaat hakkı kapsamındaki kambiyo takipleri için geçerlidir. Sebepsiz zenginleşme davası için bu sürenin uygulanması mümkün değildir¹⁹¹.

¹⁸⁵ TBK madde 153 hükmü; "Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı işlemeye başlamaz, başlamışsa durur:1. Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için. 2. Vesayet süresince, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle Devlettten olan alacakları için. 3. Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için.4. Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için.5. Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece.6. Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece.7. Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesinde, birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece. Zamanaşımını durduran sebeplerin ortadan kalktığı günün bitiminde zamanaşımı işlemeye başlar veya durmadan önce başlamış olan işlemlerini sürdürür." Şeklinde dir.

¹⁸⁶ "...İcra takibi zamanaşımını keser. İcra takibine itiraz sonucu takip usul yönünden iptal edilmişse, artık zamanaşımının kesildiği iddia edilemez. Çeke ilişkin olarak yeniden takip yapılarak harç yatırılmışsa, icra takibi yasaya uygun olarak yapılmış sayılır ve zamanaşımı böylece kesilmiş olur..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 02.07.2013 Tarih, 2013/16097 Esas, 2013/24819 Karar (Eriş, s.1248).

¹⁸⁷ Kendigelen, s. 312; Eriş, s. 1242; Bozer/Göle, s. 299.

¹⁸⁸ Mahmut Coşkun, **İtirazın İptali-Menfi Tespit ve İstirdat-Tasarrufun İptali-İflas ve İflasın Ertelenmesi-Sıra Cetveline İtiraz Davaları**, Ankara, 2017, s.531.

¹⁸⁹ Eriş, s. 1241.

¹⁹⁰ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 282.

¹⁹¹ Kendigelen, s. 311.

Çek, kural olarak ibraz süresi içinde ibraz edilir ve karşılığının bulunması durumunda muhatap banka hamile karşılığını ödemekle yükümlü olup, ibraz süresi geçtikten sonra çekin ödenmek üzere ibrazı durumunda, cayma durumu söz konusu değilse, bankanın hamile karşı bir ödeme yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, banka dilerse çek bedelini ödeyebilir. Çekten cayma halinde ise banka hamile ödeme yapamaz. Türk Ticaret Kanunun'da hamilin cirantalarla düzenleyene ve çek borçlularına karşı başvuru hakkına ilişkin zamanaşımı ile çek borçlularının birbirlerine karşı müracaat hakkına ilişkin zamanaşımı düzenlenmişken, ne Türk Ticaret Kanunu'nda ne de Çek Kanunun' da bankanın çek hamiline karşı sorumluluğuna ilişkin bir zamanaşımı süresi düzenlenmemiştir¹⁹². Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 20.01.2010 tarihli bir kararında; bunun bir alacak hakkı niteliğinde olduğunu ve bu nedenle de TBK madde 146 hükmüne göre 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini kabul etmiştir¹⁹³.

B. Müracaat Hakkının Kaybı Halinde Başvurulabilecek Yollar

1. Genel Olarak

Çekin ödenmemesi halinde hamilin ilk olarak, müracaat hakkına ilişkin özel hükümler uyarınca çek sorumlularına başvurmayı tercih edecektir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu madde 810 ile madde 783' e göre hamile tanınan bu müracaat hakkı ve talep hakkı; öte taraftan İcra İflas Kanunu madde 167 ve devamı hükümlerine göre yapılacak olan kambiyo senedine dayalı alacağın takibi olarak düzenlenen özel takip usulü nedeniyle daha avantajlıdır¹⁹⁴.

Süresi içerisinde muhatap bankaya ödeme için ibraz edilmemiş veya ibraza rağmen süresi içerisinde ödenmeme durumunun Türk Ticaret Kanununun öngördüğü şekilde tespit ettirilmemiş olması durumunda hamil, keşideci de dahil olmak üzere kendisinden önce gelen çek borçlularına kambiyo ilişkisi içinde başvuramayacaktır.

¹⁹² Pulaşlı, s. 416; Eriş, s. 1242.

¹⁹³ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 20.01.2010, 2009/2922 Esas, 2009/282 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi; 27.08.2017; TTK madde 814/I gereğince 3 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği yönündeki aksi görüş için bkz; Pulaşlı, s. 416; Bozer/Göle, s. 299.

¹⁹⁴ Kendigelen, s. 315; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 283.

Benzer şekilde, müracaat hakkının Türk Ticaret Kanunu madde 814'te öngörülen zamanaşımı süresi içerisinde kullanılmaması durumunda da hamilin çekten doğan kambiyo alacağı zamanaşımına uğramış olacaktır. Bu gibi durumlarda çek bedelini tahsil edemeyen hamilin hangi hukuki imkanlardan faydalanabileceği, hangi hukuki yollara başvurabileceği ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkar¹⁹⁵.

Çekin karşılıksız olmasına rağmen, çek bedelini tahsil edemeyen ve müracaat hakkını da kullanamayan hamilin üç tür hukuki başvuru olasılığı vardır: Bunlardan ilki; kambiyo hukukuna özgü sebepsiz zenginleşme davası, ikincisi; taraf olması durumunda temel ilişkiye dayanabilmesi, üçüncüsü ise; karşılığın devridir¹⁹⁶. Bu başlık altında bu üç hukuki imkanı incelemeye çalışacağız.

2. Sebepsiz Zenginleşme Davası

Hamile, alacağını elde edilebilmesi için tanınan imkanlardan biri TTK m. 818/I-m'nin atfıyla çekler hakkında da uygulama alanı bulan Türk Ticaret Kanunu'nun 732. maddesine dayalı sebepsiz zenginleşme davasıdır. Bu dava, sıkı şekil şartlarına bağlanmış kambiyo hukukuna özgü bir davadır¹⁹⁷.

a. Davanın Hukuki Mahiyeti

Çekin karşılıksız çıkması nedeniyle, müracaat borçlularına başvurma hakkını kaybeden hamil, hakkı olan alacağını tahsil edemediğinden mal varlığında bir azalma olmakla birlikte, keşidecinin mal varlığında ise bir artış bir nevi hamilin zararına gerçekleşen bir zenginleşme meydana gelmektedir. Bu davanın Türk Borçlar Kanunu'nun 72 vd. maddelerine dayalı sebepsiz zenginleşme davasından tamamen farklı, kambiyo hukukuna dayalı özel bir dava olduğu tartışmasız olarak kabul edilmektedir¹⁹⁸. Türk Borçlar Hukukunda yer alan sebepsiz zenginleşme davasının bir

¹⁹⁵ Kendigelen, s. 316; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 283; Bozer ve Göle, s. 300.

¹⁹⁶ Kendigelen, s. 316; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 283.

¹⁹⁷ Hayri Bozgeyik, "Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme", **Anakara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. 7, S.1-2, 2003, s. 592.

¹⁹⁸ Kendigelen, s. 317; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 283; Pulaşlı, s. 232; Bozer ve Göle, s. 300; Nurkut İnan, **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk**, Ankara, 1981, s. 67.

alt nevi olarak kabulü de mümkün değildir¹⁹⁹.

Çek hamilinin mal varlığındaki azalma, çekin süresi içinde ibraz edilmemesi ya da ödenmediğinin yine süresi içinde tespit ettirilmemesi yahut alacak hakkının zamanaşımına uğramış olması gibi, "kanuna uygun" bir sebepten, kanun hükmünden kaynaklanmaktadır²⁰⁰. Oysa Türk Borçlar Kanunun 77. Maddesine göre oluşacak sebepsiz zenginleşmede, zenginleşenin zenginleşmesinin haklı bir sebebe dayanmaması şartı aranır. Yine Türk Borçlar Kanunu bakımından sebepsiz zenginleşme oluşabilmesi için; zenginleşme ile fakirleşme arasında bir mamelek kayması, illiyet bağı olması gerekir iken, Türk Ticaret Kanunu madde 732 de bu husus düzenlenmemiştir²⁰¹.

b. Davanın Tarafları

Kanun koyucu bu talebe muhatap olabilecek kişileri sınırlandırmıştır.²⁰² Öncelikle kambiyo senedinden doğan borcu düşen cirantaların (bu arada ayrıca avalistlerin) sebepsiz zenginleşme davasına muhatap olamayacakları Türk Ticaret Kanunun 732/III'de açıkça hükme bağlanmıştır. Maddenin poliçeler esas alınarak kaleme alınan 2. fıkrasına göre de; sebepsiz zenginleşmeden doğan istem, muhataba, yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve düzenleyen, poliçeyi başka bir kişi veya ticari işletme hesabına düzenlemiş olduğu takdirde o kişiye veya ticari işletmeye karşı da ileri sürülebilir²⁰³. Bu hükmün çeke ilişkin özel düzenleme ile birlikte yorumlanması halinde, çekte sebepsiz zenginleşme davasının yöneltilebileceği kişinin, sadece keşideci olduğu kabul sonucuna varmak gerekir²⁰⁴.

Davacı sıfatı ise yetkili çek hamiline aittir. Türk Ticaret Kanunu 790'a göre "*Cirosu kabil bir çeki elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa bile kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır*".

¹⁹⁹ Öztan, s. 195.

²⁰⁰ Öztan, s. 195; Pulaşlı, s. 232; Bozgeyik, s. 589; Reha Poroy, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul, 1981, s. 227; Hayri Domaniç, **Karşılıksız Çek**, İstanbul, 1983, s. 38.; Ömer Özkan, **Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası**, İstanbul, 1999, s. 513.

²⁰¹ Öztan, s. 195.

²⁰² Kendigelen, s. 318; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 284; Öztan, s.197.

²⁰³ Poroy ve Tekinalp, s. 274; Eriş, s. 552.

²⁰⁴ Kendigelen, s. 318; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 284; Poroy ve Tekinalp, s. 274; Bozer/ve Göle, s. 301; Eriş, s. 552.

Yetkili hamil²⁰⁵ olmayan kişinin dava açması durumunda aktif husumet ehliyeti bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir²⁰⁶.

c. Davanın Kabul Şartları

Müracaat hakkını kaybetmiş olan hamilin, maddi hukuk bakımından sebepsiz zenginleşme davası açabilmesi için, ilk şart çekin zorunlu unsurları taşımasıdır²⁰⁷.

²⁰⁵ "...Bölge Adliye Mahkemesince, dava konusu çekin yasal süresi içerisinde ibraz edilmediğinden kambyo senedi vasfını yitirdiği, davacı banka ile davalı keşideci arasında temel bir borç ilişkisi bulunmayıp, dava konusu çek, dava dışı hamil kredi borçlusu tarafından kredi borcunun teminatını teşkil etmek üzere rehin olarak verildiği, davacının artık kambyo hukukuna ilişkin haklarını kaybettiği, davacının TTK'nın 732. maddesi hükmüne göre sebepsiz zenginleşmeye dayalı olarak keşideciden borcun ödenmesini isteyebileceği ancak çekler hakkında uygulanacak polişeye ait hükümlerin düzenlendiği TTK'nın 818. maddesinde rehin cirosu ile ilgili aynı Kanun'un 689. maddesine yapılmış bir atıf bulunmadığından, çekte rehin cirosu caiz olmayıp, rehin veya bunun sonucunu elde etmeye yönelik teminat amacıyla çekin elde edilmesi halinde çeki devir alan bankanın çeki dayalı hakları kullanamayacağı, bankanın yetkili hamil olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile reddi doğru değil ise de karar redde ilişkin olup, sonucu itibariyle doğru görüldüğü gerekçesiyle davacı vekilinin istinaf başvurusunun HMK.S353/1-b-1. maddesi gereğince esastan reddine dair karar verilmiş hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dava ibraz süresi geçmiş çekten dolayı keşideci aleyhine başlatılmış takibe yönelik itirazın iptali davasıdır. Dava konusu çek fotokopisi incelendiğinde davacı bankaya rehin değil temlik cirosu ile temlik edildiği görülmektedir. Bu durumda çek hamili TTK 732. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre keşideci aleyhine gidebileceğinden dosya kapsamıyla örtüşmeyen yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 16.05.2018 Tarih, 2017/2437 Esas, 2018/2768 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 20.01.2019.

²⁰⁶ "...Mahkemece, davanın, takip konusu çekler süresinde bankaya ibraz edilmediğinden davacı-hamilin çeklerde keşideci olan davalıya karşı kambyo hukukundan doğan haklarını yitirdiği gözetilerek uyuşmazlık tarihi itibarıyla yürürlükte olan 6102 sy. TTK' nın 732. maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayalı itirazın iptali davası olarak kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.....Ne var ki dava ve takip konusu çeklerin arka yüzünde çek lehtarına dava dışı Taşyakan..Ltd. Şti. Tarafından tam ciro yapılarak çek bedellerinin "Gritaş Ltd. Şti. Emrine ödenmesi" şerhi düşülmüştür. Bu durumda çeklerde yetkili hamil Gritaş..Ltd Şti., eldeki davanın davacısı Seyithan Şeşen ise çeklerin hamili Gritaş..Ltd. Şti.' den önce gelen cirantadır. Daha açık bir anlatımla davacı, yetkili hamil ile lehtar-ciranta firma arasına girmiştir. Şu halde çeklerdeki lehtar ve 1. ciranta Taşyakan Ltd. Şti.'nin çeklerin arka yüzündeki tam cirosu gözetildiğinde davacı Seyithan Şeşen yetkili hamil sıfatını haiz olmadığından bu çeklere dayalı olarak bu davayı açamaz. Takip konusu çeklerin yetkili hamili olmayan davacının aktif husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple davalı vekilinin istinaf başvuru isteminin kabulü ile HMK' nın 353/1-b-2. maddesi uyarınca Yerel Mahkeme kararının kaldırılarak davanın reddine dair aşağıdaki gibi karar vermek gerekmiştir." İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi, 10.02.2017 Tarih, 2017/19 Esas, 2017/88 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.09.2017.

²⁰⁷ Kendigelen, s. 317, Reisoğlu, s.345. "Uyuşmazlık, davacının dava dilekçesinde "sair deliller" demek suretiyle "yemin" deliline dayanmış olduğunun kabul edilmesinin gerekli olup olmadığı, varılacak sonuca göre mahkemece davacı tarafa yemin hakkının hatırlatılmasının gerekip gerekmediği noktasında toplanmakta olup davacının aralarında temel ilişki bulunmayan davalıya karşı *kıymetli evrak vasfı bulunmayan belgeye dayalı olarak sebepsiz iktisap davası açamayacağı* ve bu sebeple davalıya yemin teklif edilemeyeceğinden sonucu itibarıyla doğru olan direnme kararının bu değişik gerekçeyle

İkinci şart, çekten doğan talep haklarının sona ermiş olması; Üçüncü şart, hamilin zarara uğramış olmasıdır. Zararın mevcudiyeti, sebepsiz zenginleşme talebinin kabul şartıdır. Zararın varlığının kabulü için, hamile ait ve tahsili mümkün olan bir alacak hakkının düşmesi veya zamanaşımına uğraması sonucu borçlu nezdinde oluşan zenginleşmenin, bundan başka bir sebebinin bulunmaması, yani sebepsiz olması yeterlidir²⁰⁸. Dördüncü şart ise, keşidecinin zenginleşmiş olması ve zenginleşme ile fakirleşme arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Burada aranan illiyet bağı Türk Borçlar Kanunu'nda aranan “ fakirleşen ile zenginleşen mamelekler arasında varlığı aranan doğrudan irtibat ” şeklinde değildir. Burada önemli olan müracaat hakkının muhafazasına ilişkin işlemlerin yerine getirilmemesi veya zamanaşımının gerçekleşmesi sebebi ile bu hakkın kaybına neden olunulmasıdır²⁰⁹. Şunu da belirtelim ki, keşidecinin kusurlu olması bu davanın maddi şartlarından biri değildir.

d. İspat

Türk Ticaret Kanunu 732/IV'de ispat yükü düzenlenmiş olup, madde hükmüne göre; ispat külfeti sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene aittir²¹⁰. Yargıtay bir kararında zamanaşımı süresi dolan çek yaprağının yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilmesi gerektiğini, bu nedenle de alacağın her türlü delille ispatlanabileceğini kabul etmiştir²¹¹.

onanması gereklidir.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 08.04.2015 Tarih, 2013/3-1598 Esas, 2015/1159 Karar.

²⁰⁸ Bozgeyik, s. 589.

²⁰⁹ Öztan, s. 198; Pulaşlı, s. 232.

²¹⁰ “...Dava, karşılıksız çıkan ve zamanaşımına uğramış çeke dayalı alacak davasıdır. Davaya konu çekin keşidecisi Ali Sait Öztürk olup hamiline yazılı çeki davacıya Muzaffer Malak ciro yoluyla devretmiş, çekin vadesinde ödenmemesi üzerine davacı tarafça çek icra takibine konu edilmiş ancak zamanaşımı nedeniyle çek bedelini tahsil edememiş ve davacı işbu davayı açarak keşideci ve cirantadan alacağının tahsilini talep etmiştir. Mahkemece davacının iddialarını ispatlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de; işbu dava, keşideci Ali Sait Öztürk yönünden 6102 sayılı TTK'nın 732. maddesinde (6762 sayılı TTK'nın 644. maddesi) yer alan sebepsiz zenginleşme davası olup, bu madde hükmüne göre, zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması dolayısıyla, düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş bile olsa, bunlar poliçenin hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar; ispat yükü, sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene (keşideciye) aittir. Ancak mahkemece TTK'nın 732. maddesi değerlendirilmeksizin keşideci yönünden de davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 06.04.2016 Tarih, 2016/151 Esas, 2016/3749 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²¹¹ “...Mahkemece, davacı ve davalı arasında ticari ilişkiye dayalı bir alım satım ilişkisi olduğu bu sebeple davacı tarafından davalıya faturalar düzenlendiği, faturaların açıklamalarında tül, perde ve kumaş çeşitlerinin yazılı olduğu, faturaların bedelinin ödenmemiş açık faturalar olduğu, bu kapsamda

Yargıtay yine başka bir kararında da, 6102 sayılı TTK' nın 732. maddesine dayalı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacak istemine karşı, keşidecinin sebepsiz zenginleşmediğini ispat etmesi gerektiğini, ancak dava konusu çekin yetkili hamilin elinde bulunmasının çek bedelinin ödenmediğine karine teşkil ettiğine ve bu karinenin aksinin, yani ödemenin varlığının ancak ciranta ile hamil veya keşideci ile hamil arasında düzenlenmiş yazılı bir belgeyle ispat edilebileceğine hükmetmiştir²¹².

e. Talebin muhtevası

Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin düzenlenen maddeler arasında nelerin talep edilebileceği açıkça düzenlenmemiştir. Türk Borçlar Kanunun' da sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı vermekle de yükümlü iken, Türk Ticaret Kanunu madde 732' de bu şekilde bir ayırım yapılmaksızın yalnızca zenginleşmenin iadesinden bahsedilmiştir²¹³. Talebin içeriği kural olarak para olmakla birlikte, alacağın devri de talep edilebilecektir²¹⁴.

Hamilin keşideciden talep edebileceği miktar çek bedeli ile sınırlı olduğundan, çek bedelini aşan zararın bu dava yolu ile keşideciden istenebilmesi mümkün değildir. Hamilin zararı olmadığı durumlarda da bu dava açılmayacaktır²¹⁵. Bununla birlikte hamil, sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği müracaat hakkının düştüğü, müracaat hakkının zamanaşımına uğradığı tarihten itibaren faiz isteyebilecektir²¹⁶.

çekin verilerek karşılıksız çıkması neticesinde alacağın tahsil edilemediği, alacaklının kambiyo senetlerine dayalı icra takibi de yapmadığı bu sebeple davalı tarafın davacı aleyhine haksız olarak zenginleştiği, *davacı tarafından dosyaya ibraz edilen çekin zamanaşımına uğramış olduğunun anlaşıldığı, zira zamanaşımına uğramış çekin yazılı delil başlangıcı niteliği taşıdığı ve alt ilişkiye dayanılması halinde kanıt olarak kullanılabileceği, zamanaşımına uğramış olan çekin yazılı delil başlangıcı kabul edildiği, tüm dosya kapsamı dinlenen tanık beyanlarına göre davacı tarafın davasını ispatladığı ancak davalı tarafın sebepsiz zenginleşmediğini ispatlayamadığı, 30.000 USD(Amerikan Doları) alacağın 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 4/a maddesi gereği çekin ibraz tarihi olan 04.02.2009tarihinden fiili ödeme tarihine kadar Devlet Bankaları'nın bu yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanmak sureti ile davalıdan tahsili gerektiği gerekçesiyle davanın kabulü yönünde karar verilmiş, hüküm davalı vekilince temyiz edilmiştir...* Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 19.11.2016 Tarih, 2016/4193 Esas, 2016/14482 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²¹² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 14.11.2016 Tarih, 2016/144 Esas, 2016/8812 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²¹³ Öztan, s. 199; Bozer ve Göle, s. 301.

²¹⁴ Poroy ve Tekinalp, s. 274.

²¹⁵ Bozer ve Göle, s. 301.

²¹⁶ Kendigelen, s. 320.

f. Davada zamanaşımı

Sebepsiz zenginleşme nedenine dayalı olarak açılan davada zamanaşımı süresi Türk Ticaret Kanunu madde 732/IV’de açıkça düzenlenmiş olup, poliçenin (çekin) zamanaşımına uğradığı tarihi²¹⁷ takip eden tarihten itibaren bir yıldır. Bir yıllık süre zamanaşımı süresi olup, bu sürenin geçtiği davalı tarafça Hukuk Muhakemeleri Kanunu uyarınca defi olarak, ilk itirazlar arasında ileri sürülmesi gerekmektedir²¹⁸.

Türk Ticaret Kanun’ unda zamanaşımının açıkça düzenlenmesi ile, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu dönemindeki zamanaşımına ilişkin doktrindeki tartışmalar sona ermiştir. Ancak zamanaşımının başlangıç tarihi olarak “poliçenin (çekin) zamanaşımına uğradığı” kavramının kullanılmış olması poliçenin (çekin) değil, içerdiği hakkın talebinin zamanaşımına uğradığından söz etmek gerektiğinden bahisle eleştiri konusu olmuştur²¹⁹. Aynı zamanda, Türk Ticaret Kanunu’na göre süresi içerisinde ödeme için ibraz ve süresi içerisinde ödenmediğinin tespit ettirilmemiş olması durumunda bu davadaki zamanaşımının süresinin ne olacağı açıkça düzenlenmemiştir²²⁰. Bu durumlarda da ibraz edilmesi gereken süresinin son gününden itibaren 1 yıllık süre başlayacaktır²²¹.

6102 Sayılı TTK'nun 818/I-p maddesi yollamasıyla çekler hakkında da uygulanması gereken aynı Kanun'un 750 maddesinde zamanaşımını kesen sebepler

²¹⁷ Çekte zamanaşımı TTK’nın 814’üncü maddesinde şöyle düzenlenmiştir: ‘‘ (1) Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. (2) Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. ’’

²¹⁸ Eriş, s. 552.

²¹⁹ Öztan, s. 200; Doktrindeki tartışmalar için bkz: Kendigelen, s. 322.

²²⁰ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 284; Bozer ve Göle, s. 301.

²²¹ “...Dava, 6102 sayılı TTK 732. maddesine dayalı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı alacağın tahsili için yapılan icra takibine vaki itirazın iptali istemine ilişkindir. Dosya kapsamından, çekin süresinde bankaya ibraz edilmediği, davacı hamil tarafından keşideci davalıya karşı ilamsız icra takibi yapıldığı ve davalı tarafından itiraz edilmesi üzerine işbu davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, süresinde yapılan zamanaşımı definin reddine karar verilmişse de, dava konusu çekin keşide tarihi 31.03.2012 olup, icra takibi ise 26.05.2014 tarihinde başlatılmıştır. Bu tarihten önce, zamanaşımını kesen herhangi bir sebep bulunmayıp, dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 6102 sayılı TTK’nın 732/son maddesi uyarınca, zamanaşımı süresi, poliçenin zamanaşımına uğradığı tarihi takip eden tarihten itibaren bir yıldır. Somut olayda, çekin ibraz edilmesi gereken son gün 10.04.2012’dir. Bu tarihte yürürlükte olan 6762 sayılı TTK 726/1. maddesinde, hamilin keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat haklarının ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrayacağı düzenlenmiş olup, bu süre de 10.10.2012 tarihi itibarıyla dolmaktadır...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 05.02.2018 Tarih, 2016/6742 Esas, 2018/772 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 21.01.2019.

"dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi" şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır²²². Zamanaşımını kesen işlem, kimin hakkında meydana gelmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder. Zamanaşımı kesilince, süresi aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar (TTK md.751).

g. Görev ve Yetki

Türk Ticaret Kanunu madde 818/I-m' ün atfıyla çekler hakkında da uygulama alanı bulan Türk Ticaret Kanunu madde 732 hükmüne dayalı sebepsiz zenginleşme davasında görevli mahkeme Asliye Ticaret mahkemeleridir²²³.

²²² "...Tüm dosya kapsamı ve takip dosyası içeriğine göre mahkemece çek için düzenlenen zamanaşımı süresi altı ay iken 6273 Sayılı Kanun'un 7. maddesiyle bu süre üç yıla çıkarılmıştır. 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 Sayılı TTK' nun 6273 Sayılı Kanun'un 8. maddesi ile değişik 814. maddesine göre de çeklerde zamanaşımı süresi üç yıldır. Somut olayda, takibe dayanak çeklerin keşide tarihleri 2006 yılı olup, ibraz süresi 03.02.2012 tarihinden önce dolduğundan, altı aylık zamanaşımı süresine tabidir. Takip tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 133. (6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 154.) maddesine nazaran daha özel nitelikte bulunan ve 6762 Sayılı TTK' nun 730/18. (6102 Sayılı TTK' nun 818/I-p) maddesi yollamasıyla çekler hakkında da uygulanması gereken aynı Kanun'un 662. (yeni 750) maddesinde zamanaşımını kesen sebepler "dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi" şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır. Anılan Kanun'un 663/2. maddesine göre ise, zamanaşımı kesilince son işlem tarihinden itibaren, müddeti aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar. Ayrıca, alacaklının, takibin devamını sağlayıcı nitelikte her takip işlemi ile de zamanaşımı kesilir ve yeni bir süre işlemeye başlar. 08.10.2012 tarihinden 30.12.2016 tarihine kadar zamanaşımını kesen herhangi bir işlem yapılmadığı görülmüştür. Bu durumda, takibin kesinleşmesinden sonra icra takip dosyasında belirtilen tarihler arasında 6762 Sayılı TTK'nun 726. maddesinde öngörülen 6 aylık zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesi ile borçlunun zamanaşımı şikayetinin kabulüne yönelik kararının usul ve yasaya uygun olduğu aksi yöndeki istinaf sebep ve gerekçelerinin ise usul ve yasaya aykırı olduğu şöyle ki, takibe konu çekin hangi zamanaşımı süresine tabi olduğu hususunun tespit edilmesi açısından takibe konu çeklerin ibraz bitim tarihine bakılması gerektiği bu yönü ile takibe konu çeklerin ibraz bitim tarihinin 03/02/2012 tarihinden önce olduğundan 6 ay, mahkemenin bu yöndeki gerekçesi ve kararı yerindedir. Dolayısıyla zamanaşımı yönünden 3 yıla tabi olduğu yönündeki istinaf sebep ve gerekçesi yerinde değildir. Diğer taraftan karşılıksız çek keşide etme suçundan dolayı zamanaşımının kesildiği iddiasının da yerinde olmadığı, menfi tespit davaları hariç diğer davaların zamanaşımını kesmediği, ictihatların da bu doğrultuda olduğu kaldı ki, karşılıksız çek keşide etme dosyalarında en yeni esasın bile zamanaşımı dolan tarih aralığından daha önce olduğu, sonuç olarak istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilerek aşağıda yazılı hüküm kurulmuştur." Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi, 11.04.2017 Tarih, 2017/1024 Esas, 2017/856 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²²³ "...Dava; 6102 sayılı TTK.732. maddesine dayalı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacağın tahsili için açılan itirazın iptali davasıdır.6102 sayılı TTK. 4. maddesine göre TTK' da düzenlenen konulardaki davalar ticari iş olup, aynı Yasa'nın 5. maddesine göre bu davalara bakma görevi asliye ticaret mahkemesine aittir ve bir yerde Asliye Ticaret Mahkemesi varsa Asliye Hukuk Mahkemesi ile bu mahkeme arasındaki ilişki görev ilişkisidir. Bu itibarla Asliye Ticaret Mahkemesi bulunan Mersin'de bu davaya bakmakla görevli mahkeme Mersin Asliye Ticaret Mahkemesi olup görev yönünden davanın reddi gerekirken, davanın esasına girilerek karar verilmesi yerinde görülmemiştir..." Yargıtay 11.

Yetkili mahkeme ise, genel yetki kuralı uyarınca davalının ikametgahının bulunduğu yer veya çekin düzenlendiği yer mahkemesidir²²⁴.

3. Hamilin Temel İlişkiye Dayanabilmesi

Müracaat hakkını kaybeden ya da bu hakkı zamanaşımına uğrayan hamil; TTK m. 732'de öngörülen sebepsiz zenginleşme davasını açabileceği gibi, kambiyo senedi düzenlenmesine yol açan temel ilişkiye de dayanabilir. Hatta sebepsiz zenginleşme davasına ilişkin zamanaşımı sürelerinin geçirilmesi halinde, hamilin temel ilişkiye dayanmak dışında başkaca alternatifi kalmayacaktır²²⁵.

Kambiyo senedi düzenlendiğinde, Türk Borçlar Kanunu madde 133 hükmüne göre mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması “yenileme” sayılmadığından taraflar arasında, “*asıl borç ilişkisi*” ve “*kambiyo ilişkisi*” olarak iki ayrı borç ilişkisi meydana gelmektedir. Burada kambiyo senedinin ilke olarak, ifa yerine değil, ifa uğruna verildiğinin kabul edilmesi nedeniyle, temel borç ilişkisinden doğan talep hakkı da sona ermeyecek, varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bu durumda, hamil kambiyo senedine dayalı talep hakkını ileri sürme imkânını kaybetmiş olsa dahi, temel ilişki nedeni ile talep hakkını kaybetmiş sayılmayacaktır²²⁶. Asıl borç ilişkisine

Hukuk Dairesi, 22.02.2017 Tarih, 2015/12981 Esas, 2017/1000 Karar. UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 17.01.2019.

²²⁴ “... Sebepsiz zenginleşme davası, davalının ticari işlerini yürüttüğü bir yer varsa o yer; böyle bir yer yoksa davalının ikametgahının bulunduğu yer veya çekin düzenlendiği yer mahkemesinde açılabilir. Davacı çeklere dayanarak, TTK' nun 644'üncü maddesi uyarınca istemde bulunmuştur. Çekler, İstanbul'da düzenlendiğine göre, çeke dayalı bu davada çekin düzenlendiği yer mahkemesi de yetkilidir. (11. HD.'nin 24.04.1997 gün, E. 2557, K. 2918, Eriş, çek 2004, S. 399-400). Bu nedenle yetki itirazı reddolunarak işin esasına girilmesi gerekirken, yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş ve kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir...” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 17.06.2015 Tarih, 2014/22 Esas, 2015/1664 Karar. UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.10.2017; “...Dava, TTK' nın 730/14, maddesi yollamasıyla aynı Yasa'nın 644. maddesi uyarınca açılmış bulunan sebepsiz iktisap davası olup, çekte ayrıca bir ödeme yeri gösterilmediği gibi, çekin muhatabı da V. Bankası Ürgüp Şubesi'dir. Ayrıca davalının ikametgahı da Ürgüp'tür. Davanın yukarıda açıklanan niteliğine göre BK' nın 73. maddesi olaya uygulanamaz. Doktrince de kabul edildiği üzere (Bkz. Prof. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Bası, Ank., 1997, s.932, E.Şimşek, Ticari Senetler, Ankara, 1982, s.239 vd.) *hamilin çek borçlusunu takip ve senedi ibraz zorunluluğu bulunması sebebiyle yetkili mahkeme genel yetki kuralları uyarınca davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesidir*. Bu itibarla, mahkemece davalı tarafın yetki itirazının kabulü gerekirken, yerinde bulunmayan yazılı gerekçe ile yetki itirazı ret olunarak uyuşmazlığın esasına girilmesi doğru olmamış, hükmün bu nedenle davalı yararına bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 16.1.2006 Tarih, 2005/147 Esas, 2006/122 Karar. UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.10.2017.

²²⁵ Kendigelen, s. 323; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 284.

²²⁶ Öztan, s. 194; Kendigelen, s. 323; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 285.

dayanılan durumlarda o ilişkinin tabi olduğu kurallar uygulanacaktır. Örneğin zamanaşımı hakkında asıl borç ilişkisinin tabi olduğu zamanaşımı süreleri uygulanacaktır²²⁷.

Asıl borç ilişkisine dayanabilme hakkı, ancak doğrudan doğruya münasebette bulunanlar arasında mümkündür. Bu bağlamda, keşideciye başvurabilecek olan kişi de ancak lehdar olacak, çeke dayalı müracaat hakkının tamamen yitirilmiş olmasına rağmen lehdar, aralarındaki temel ilişkinin hükümleri kapsamında ifa edilmeyen alacağını keşideciden talep edebilecektir. Ancak, senedi lehdardan veya sonraki cirantadan devralan hamil, keşideci ile lehtar arasındaki veya lehtarla sonraki ciranta arasındaki temel ilişkiye taraf olmadığından bunlara karşı temel ilişkiden kaynaklı talepte bulunamayacaktır. Senet hamili sadece kendisine senedi ciro edene karşı, bu cironun dayandığı temel ilişki kapsamında talepte bulunabilecektir. Senedin son hamili, başvuru hakkını kullanmamışsa, cirantaların aralarındaki alt ilişki olan cironun dayandığı temel ilişkiye dayanarak bir birilerinden talepte bulunmaları da mümkün değildir. Zira böyle bir talebin ileri sürülebilmesi için gerekli olan, kambiyo senedinin ‘zedelenmeksizin’ iade edilmesi şartı, müracaat hakkı yitirildiği için artık yerine getirilemeyecektir²²⁸. Buna karşılık, hamil başvuru hakkını kullanmış olup da, cirantalardan biri ödemede bulunduktan sonra zamanaşımı süresi içinde kendinden önce gelen cirantalara zamanaşımı süresi içinde başvuruda bulunmamışsa kendi cirantasıyla arasındaki temel borç ilişkisine dayanabilir²²⁹.

²²⁷ Öztan, s. 194.

²²⁸ Kendigelen, s. 325; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 285; Öztan, s. 195.

²²⁹ Bu hususta bkz: “...Davacı vekili, müvekkilinin ciranta olduğu çekte, davalının kendisine ait ciroyu çizerek ciranta vasfını kaybettiğini, davalının buna rağmen müvekkili Kemal Koç 'a yanlış bilgi vererek söz konusu çek aslının kendilerinde olduğunu, çeki bankaya ibraz ettiğinde çekin karşılıksız çıktığından bahisle, ciranta olarak çek bedelini müvekkilinden istediğini, müvekkilinin 8.250,00 TL'yi davalının banka hesabına ödediğini, davalının haksız olarak çek bedelini tahsil ettiğini ileri sürerek ödenen paranın iadesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı şirket, usule uygun tebligat yapılmasına rağmen davaya cevap vermemiştir. Mahkemece tüm dosya kapsamına göre; davacının çeki ciro ile teslim ettiği ikinci cirantadan ciro ile devralan üçüncü cirantaya ödeme yapınca çekin ibrazını istemediği, çeki elinde bulunduran ikinci cirantanın yetkili hamil olarak kendinden önceki ciranta olan davacıya müracaat hakkı olduğu, aynı şekilde yetkili hamil olan üçüncü cirantanın da yetkili hamil olarak kendinden önce gelen cirantalara müracaat hakkı olduğu, kambiyo senedinin mahiyeti gereği ibraz edilmeden ödeme yapılınca yetkili hamile tekrar ödeme yükümünü getirdiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Dava, sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayalı alacak istemine ilişkindir. Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının mal varlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan veya gerçekleşmemiş ya da sona ermiş bir sebebe dayanması durumunda doğmuş olur. Somut olayda, davalı, çek hamili olmamasına rağmen çek bedelini tahsil etmiş olup, davacı da çek bedelini icra kanalıyla yetkili çek hamiline ödemek zorunda kalmıştır. Davacının davalıya yapmış olduğu ödeme dekontundan açıkça anlaşıldığı üzere davacının ödemeyi çekten doğan

Ancak belirtelim ki, temel ilişkiye dayanılarak kambiyo senetlerine özgü takip yapılması mümkün değildir²³⁰.

4. Karşılığın Devri

Türk Ticaret Kanunu madde 818'in yaptığı atıf nedeniyle, poliçede karşılığın devrine ilişkin Türk Ticaret Kanunu madde 645 hükmü çek hakkında da uygulama alanı bulur, dolayısıyla müracaat hakkını kaybeden hamil bu hüküm kapsamında da çek bedelinin tahsilini sağlayabilir.

Bilindiği üzere; çekin keşide edilmesi, otomatik olarak keşidecinin muhatap nezdindeki, yani çek ile işleyen hesapta bulunan çek bedeli oranındaki karşılığın lehbara devredilmesi sonucunu doğurmaz. Ancak Türk Ticaret Kanunu madde 733/I uyarınca keşidecinin iflası ile birlikte muhatap nezdindeki karşılık kanunen hamile intikal edeceği gibi, Türk Ticaret Kanunu madde 733/II uyarınca keşideci muhatap nezdindeki karşılığın devrini çek üzerine koyacağı iradi bir kayıtla da sağlayabilir. Her iki olasılıkta da çekin hamili, muhatap banka nezdindeki bu karşılığı, artık ibraz süreleri ile sınırlı olmaksızın, ancak devredilen alacağa ilişkin zamanaşımı süresi içerisinde ve 'alacaklı' sıfatı ile talep hakkını elde eder²³¹.

borcunu ifa etmek amacıyla yapmış olduğu sabittir. Ancak davalının çek bedelini çeki ciro etmek suretiyle de tahsil ettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, mahkemece, davacının işbu davayı genel hükümler çerçevesinde açtığı gözetilerek sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre karar verilmesi gerekirken, "kambiyo senedinin mahiyeti gereği ibraz edilmeden ödeme yapılınca yetkili hamile tekrar ödeme yükümünü getirdiği" gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 08.05.2018 Tarih, 2016/15020 Esas, 2018/3317 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.01.2019.

²³⁰ "...TTK.nun 642. maddesine göre hamil belirli süre içinde ödememe protestosu keşide etmezse, senedi imza eden borçlu haricindeki ciranta ve sair sorumlulara karşı müracaat hakkı düşer. Bu durumda yetkili hamil senet bedelinin ödenmesi hususunda cirantaya müracaat hakkını kaybettiğinden, kambiyo senetlerine özgü takip yapamaz. Ancak hamil cirantasına karşı temel ilişkiye dayanarak ilamsız icra takibi yapmasına yasal yönden bir engel mevcut değildir. Davacı davalıya gönderdiği havale ile temel ilişkiyi kanıtlamıştır." Yargıtay 191. Hukuk Dairesi, 05.11.1998 Tarih, 1998/5307 Esas, 1998/6661 Karar, Kazancı Hukuk Otomasyonu, Erişim Tarihi: 18.01.2019.

²³¹ Kendigelen, s. 327; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 285.

II. BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Bilindiği üzere, kişilerin sözleşme dışı sorumluluğunda kural olarak kusur sorumluluğu esastır; ne var ki, yasa koyucu değişik sebeplerle kusursuz sorumluluk (objektif sorumluluk) hallerini de kabul etmiştir. Bu nedenle sözleşme dışı sorumluluktan söz edebilmek için, kişinin kusura dayanan bir sorumluluğunun veya kusuru olmasa dahi yasadan doğma bir sorumluluğunun bulunması zorunludur. Bankanın hukuki sorumluluğunu bu kapsamda incelemeye çalışacağız.

A. Bankaların Çekle İşleyecek Hesap Açmada Özen Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu

Çek Kanunu'nun 2/I. maddesine göre; bankalar, çek hesabı açılması ile ilgili olarak bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyen yasa dışı olup olmadığını bu Kanun hükümlerine göre araştırmakla yükümlü oldukları gibi; ayrıca ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni göstermek zorundadırlar²³². Bunun yanında yine aynı yasanın 2. fıkrasında çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasadışı durumuna ilişkin adli sicil kayıtları, açık kimliklerinin saptamak için fotoğraflı nüfus cüzdanı, pasaport veya sürücü belgesi örnekleri, yerleşim yeri belgelerini, vergi kimlik numaralarını, tacir olanların ticaret sicil kayıtlarını, esnaf ve sanatkar olanların buna ilişkin sicil kayıtlarını alma yükümlülüğü getirilmiştir.

Ayrıca belirtelim ki, bu özel düzenlemelere ilaveten bankalar tüzel kişi tacir olmaları nedeni ile TTK 18/II'e göre basiretli bir iş adamı gibi²³³ hareket etmesi

²³² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.03.2012 Tarih, 2010/13483 Esas, 2012/4224 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²³³ "...Davacı vekili, davalı bankaya ibraz ettiği çeklerin karşılıksız çıktığını, Ankara 25.İcra Müdürlüğü'nün 2008/1220 Esas sayılı dosyasından çeklerin ait olduğu dava dışı Dinçer Bakırcı hakkında icra takibi başlatıldığını, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulduğunu, Ankara 11. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2008/757 Esas sayılı dosyasında yapılan yargılama sonucu Dinçer Bakırcı'nın ceza aldığını, ancak bir süre sonra vermiş olduğu dilekçe ile kaybettiği kimlik üzerinden kurulmuş olan paravan şirketlerce kendi vekalet ve imzası olmadan bir takım işler yapıldığını, kimlik üzerinden borçlandırıldığını bildirerek yargılamanın iadesini talep ettiğini, yapılan yargılama sonucu çeklerdeki imzaların Dinçer Bakırcı'ya ait çıkmadığını, bu sebeple beraat ettiğini, bu kararın 04.09.2012 tarihinde kesinleştiğini, böylece banka

gerekmektedir²³⁴. Yine belirtelim ki, Türk Borçlar Kanunu'nun 116/III maddesi karşısında, bankaların müşterileriyle yapacağı her türlü sorumsuzluk anlaşması (hafif kusurdan sorumsuzluğa ilişkin olanlar da dahil olmak üzere) hükümsüzdür. Maddede, “kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebilen faaliyetlerde bulunanların, yapacakları sözleşmelere yardımcı kişilerinin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin koydukları şartların hükümsüz olduğu belirtilmiştir. Bankacılık faaliyeti de izinle (BDDK izniyle) yürütülebildiğinden, anılan hüküm bankalar hakkında da geçerlidir²³⁵.

kayıtlarındaki imzalarında Dinçer Bakırcı'ya ait olmadığını ortaya çıktığını, olayın akışından da anlaşılacağı üzere banka şubesinin elinde başkasına ait kimliği bulunduran hayali kişiye çek defteri verdiğini ve kişinin verilen bu çekleri kullanmak suretiyle müvekkilinden mal satın aldığını, bir bankanın çek hesabı açarken müşterisinin kimliği, ekonomik durumu ve ikameti vs. konularda gerekli araştırma ve incelemeyi yapmadan hayali bir kişi adına hesap açarak çek karnesi vermiş ve çek karşılıksız çıkmış ise 3167 sayılı Kanun'un 1/2 ve TTK'nın 20/2.maddelerinde öngörülen basiret ve itinaı göstermemek suretiyle 1. derecede daha ağır bir biçimde kusurlu olduğunun ve davranışlarının sonuçlarına katlanması gerektiğinin kabulünün icap ettiğini iddia ederek fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydı ile 34.400,00 TL nin bankaya ibraz tarihi olan 31.01.2008 tarihinden itibaren işleyecek avans faizi ile birlikte tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, müvekkilinin belirtilen tüm yükümlülüklerini yerine getirdiğini, davacının ticari ilişki içerisine girdiği kişileri ve bu kişilerin ekonomik durumlarını araştırmak ve sonucuna göre hareket etmek dolayısıyla da çeki alırken kendisinden beklenen özeni göstermek zorunda olduğunu belirterek davanın reddini istemiştir. Mahkemece, alınan bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davalı bankanın çek hesabı açarken yeterli araştırmayı yapmaması, tacir olan davacı hamilinde çekleri keşide edenin yetkili olup olmadığı, böyle bir kişinin bulunup bulunmadığını araştırmaması nedenleriyle kusurlu oldukları, bilirkişi tarafından takdir edilen davalı bankanın %60, davacı şirketin ise %40 oranında kusurlu bulunduğu ilişkin oranın oluşa uygun düştüğü kanaatine varılarak davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.11.2015 Tarih, 2015/9416 Esas, 2015/12391, Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

²³⁴ Pulaşlı, s. 363.

²³⁵ “...Dava, davalı bankadan kullanılan krediye teminat olarak verilen ancak bankaca tahsil edilmeyen birtakım çek ve senetlerin, kredi borcunun kapatılmasından sonra iade edilmediği, söz konusu çek ve senetlerin bankanın elinde iken zamanaşımına uğradığı iddiasına dayalı olarak açılmış, mahkemece, taraflar arasındaki sözleşmenin 14. maddesine göre müşterinin bankaya karşı herhangi bir talep hakkının bulunmadığı gerekçe gösterilerek dava reddedilmiştir. Ancak davacı, davaya konu çek ve senetlerin tahsili için bankanın başlattığı takibin avukatlık ücretini ödemekle yükümlü olmadığı gibi, sözleşmede, hafif kusur halinde, borçlunun sorumlu olmayacağına ilişkin şartın öngörülebileceği, ne var ki, sözleşme yapılırken, alacaklı borçlunun hizmetinde ise veya sorumluluk hükümetin verdiği imtiyaza dayanılarak yapılan bir sanatın gereğinin yerine getirilmesinden ileri geliyorsa, hakimın takdir hakkını kullanıp bu şartı geçersiz sayabileceği yönündeki Mülga 818 sayılı BK'nın 99/2. maddesi karşısında, söz konusu sorumsuzluk anlaşması geçersiz olup bankalar hafif kusurlarından bile sorumludur. Bu durumda, işin esasına girilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 21.11.2013 Tarih, 2013/5422 Esas, 2013/21063 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

Muhatap bankanın, çekle işleyen hesap açarken ve çek karnesi verirken yukarı da bahsi geçen Çek Kanunun 2/I ve 2/II uyarınca üzerine yüklenen gerekli dikkat ve özeni göstermemesi ve böylece çekin karşılıksız kalması nedeniyle zarar gören çek hamillerine karşı sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu madde 49 ve devamı maddelerinde düzenlenen haksız fiil hükümlerine göre olacaktır. Bu nedenle maddi ve manevi zararların tazmini talep edilebilecektir. Böylece çek hamili, muhatap bankanın Çek Kanunu madde 2'ye aykırı davrandığı gerekçesiyle, bankanın kusurunu ve kendi nezdinde oluşan uygun illiyet bağı ile zararını ispatlayarak tazminat davası açma olanağına sahiptir²³⁶. Türk Medeni Kanunu madde 6 gereğince “*Kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür*” hükmü gereğince zararın varlığı iddia eden bunu ispat yükü altındadır²³⁷.

Bu durumda açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında görevli mahkeme ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 4/I-f maddesine göre bankacılık işlemleri ticari dava olarak sayıldığından Asliye Ticaret Mahkemesi olacaktır²³⁸.

Burada bankanın dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamı uygulamada ortaya çıkacaktır. Örneğin; kimliğini kaybeden bir vatandaşın kimlik bilgileri kullanılmak sureti ile bir şirket kurulduğu ve birden fazla banka nezdinde çek hesabı açılarak çok sayıda çek karnesi alarak tedavüle çıkarıldığı, vatandaşın bu çekler nedeni ile ceza mahkemelerinden mahkumiyet hükümleri aldığı, infazların durdurulması ve

²³⁶ Pulaşlı, s. 364; Poroy/ Tekinalp, s.309; Ömer Özkan ve Nagihan Karakaş, 5941 Sayılı Çek Kanununda Muhatap Bankanın Ödeme Dışına Kalan Yükümlülükleri, **Akademik Bakış Dergisi**, Kasım-Aralık, 2012, Sayı: 33, s.1; Müge Tekil, **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, İstanbul, 1997, s.52; Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 19.03.1993 Tarih, 1993/6584 Esas, 1993/2158 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²³⁷ “...Mahkemece Dairemiz bozma ilamına uyularak yapılan yargılamaya göre; davalı bankanın çek defteri verdiği şirketin unvanını yanlış yazdığı, davacının elindeki şirkete ait çekin karşılıksız çıkması ile çekin icra takibine konu edildiği ancak Köksallar Petrol Ürünleri Ltd. Şti. ünvanlı bir şirketin mevcut olmadığını öğrendiği, Çarşamba 1. İcra Hukuk Mahkemesinin kararı sonrasında takibin Köksal Tarım Ürünleri Akaryakıt ve Ticaret Ltd. Şti'ye karşı devam ettiği ve bu takibin derdest olduğu, davalı bankanın sorumluluğunun doğması için, davacının öncelikle hukuki ilişki içerisinde olduğu dava dışı işbu şirketten alacağını tahsil edememesi nedeni ile zararının doğması gerektiği, ancak dosya içerisinde mevcut icra dosyası incelendiğinde borçlu şirket üzerine araç kaydının bulunduğu ve bu şirketin malvarlığı araştırmasının henüz yapılmamış olduğu, bu haliyle davacı aleyhine oluşan herhangi bir zararın varlığının ispatlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara, mahkemece uyulan bozma kararı gereğince hüküm verilmiş olmasına ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin bütün temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 19.04.2017 Tarih, 2016/2179 Esas, 2017/2293, Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

²³⁸ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi, 15.06.2017 Tarih, 2017/335 Esas, 2017/328 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

yargılamanın yenilenmesi davaları açmak zorunda kalması nedeni ile çek karnesi veren bankalara karşı açmış olduğu maddi ve manevi tazminat davası neticesinde, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi istinaf incelemesine konu bu olayı da dikkate alarak dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamı hususunda bize yol gösterici olabilecek niteliktedir. Şöyle ki bu kararda bankaların; çek karnesi verirken 3167 sayılı kanunun 2,3 maddeleri uyarınca çek karnesi talep eden müşteri hakkında gerekli araştırmaları yapmakla yükümlü olduklarını, ancak yeni tescil olunan şirketin ticaret sicilinde kayıtlı yeni tescil edilmiş bir şirket olması tek başına; çek karnesi verme talebinin reddine gerekçe olamayacağı, ticaret sicilinde dış görünüşe göre tamamen yasal olarak kurulmuş faaliyete başlamış bir şirkete bir adet çek karnesi teslim etmesi nedeniyle kusurlu sayılamayacağını, ancak davalı bankaların yeni kurulmuş bir firmaya çekle işleyecek hesap açarken ve yasanın, mevzuatın öngördüğü görev ve yükümlülükleri yerine getirirken bu işin gerektirdiği basiret ve özeni göstermesi gerektiği, bu nedenle de müşterisi ile yeterli ve zorunlu bir süre çalışmadan, işlem profilini ve kapasitesini öğrenip ticari faaliyetini izlemeden başvurusundan çok kısa bir süre sonra önemli miktarda çek yaprağı ve karne vermekle kusurlu sayılabileceğinden bahsetmiştir²³⁹.

B. Muhatabın Ödememe Dolayısıyla Doğan Sorumluluğu

Süresi içinde ibraz edilen bir çekin ödenmemesi halinde, ödenmeme halinin tespitine geçilir. Ödemememe halinin tespitinden sonra hamil, sorumluluğu bulunana kişilere (düzenleyen, cirantalar ve varsa bunlara aval veren kişilere) başvuracaktır.

Ancak, süresinde ibraz edilip de banka nezdinde karşılığı bulunan ve tedbir kararı vs. gibi ödeme engeli bulunmayan bir çeki buna rağmen ödemeyen banka yasa gereği sorumlu olduğu gibi ayrıca Çek Kanunu madde 3/III Ve 6273 Sayılı Kanunun madde 2 ile değişiklik yapılarak karşılıksız çeklerde muhatap bankanın çek yaprağı

²³⁹ “...Tüm anlatılanlara göre; davalı bankaların kusurunu tesbit edecek araştırmanın yapılmadığı ,davalılar vekillerinin bildirdiği hesap bilgilerine göre davalı bankalardan gerekli araştırma yapılmadığı ,bu sebeble hükme tesir edecek derecede önemli delillerin toplanmadığı anlaşılmakla; davanın yeniden görülmek üzere HMK 353(1)a-6 maddesi kapsamında hükmün kaldırılmasına, davanın yeniden görülmek üzere mahkemesine iadesine karar verilmesi gerekmektedir...” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi, 17.07.2017 Tarih, 2017/156 Esas, 2017/410 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

başına belirli bir miktar ödeme yapmasını öngörmüştür. Bu miktar için hesap sahibi ile banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan ve dönülemeyecek nitelikte bir gayri nakdi kredi sözleşmesinin bulunduğu kabul edilir²⁴⁰. Şöyle ki “gayri nakdî kredi” bankanın para ödemeyip, olumsuz bir durumun (riskin) gerçekleşmesi hâlinde ortaya çıkacak zararın sorumluluğunu yüklediği, ödemeyi, korkulan olayın vukunda yaptığı kredi türü olarak tanımlanmıştır. Ancak bu husus 5411 sayılı Bankalar Kanunu²⁴¹,’unda tanımlanmamakla birlikte madde 48/I’de; banka tarafından verilen teminat mektupları, kontrfarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul ve benzeri işlemler gayri nakdî kredi olarak kabul edilmiştir. Kanundaki bu sayma sınırlı olmadığından, mahiyeti itibariyle gayri nakdî kredi sözleşmesinin özelliklerini gösteren her türlü işlem gayri nakdî kredi kapsamında değerlendirilecektir. Gayri nakdî kredilerin en önemli özelliği, müşteri ile sözleşeni arasındaki ilişki (temel ilişki), banka ile müşteri arasındaki ilişki (karşılık ilişkisi) ve banka ile temel ilişkideki müşterinin karşı âkidi olan kişi arasındaki ilişki (teminat ilişkisi) olmak üzere üçlü bir hukuki ilişki söz konusudur.

Hukukumuzda atipik bir görünüm sergileyen gayri nakdî kredi sözleşmesi, sözleşme olması hasebiyle T.B.K.’ya, ticarî bir sözleşme olması nedeniyle T.T.K.’ya ve bankaların yürüttüğü bir işlem olması nedeniyle de Bankacılık Kanunu’na tabi olup normal koşullarda bankanın sözleşme yapmak suretiyle tanıdığı bu garanti, varsayımsal sözleşme esasından hareketle 5491 sayılı Kanun’un 3/III. maddesi kapsamında ödenecek miktarlarda kanunî bir zorunluluk olup, muhatabın tek tarafı olarak bu sözleşmeden dönmesi (fesih) mümkün olmadığından, şartları gerçekleşmişse kanunî garanti miktarını hamile ödemek yükümlülüğü altındadır²⁴². Kanuni tutar, düzgün ciro silsilesine dayanarak bankadan ödeme talebinde bulunan başka bir deyişle “meşru hamil” durumunda olan kişiye ödenecektir. Ancak; keşideciye ciro silsilesinde ciranta olarak yer alsa dahi kanuni tutar ödenmeyecektir.

Netice itibariyle bankanın kanunî garanti miktarını hamile ödemesi zorunluluğu çeki ibraz edenin meşru hamil olması, herhangi bir ödeme engelinin

²⁴⁰ Oğuz, Demirkapı ve Okuyan, s. 179.

²⁴¹ RG: 19.19.2005/ 25983.

²⁴² Erol Ertekin ve İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler Hukuku**, Ankara, 1992, s. 323; Çetin, Arslan ve Murat Kayaççek, **5941 sayılı Çek Kanunu Şerhi**, Ankara, 2010, s.261.

bulunmaması (rehin, haciz, tedbir, ödeme yasağı)²⁴³, bankaca basılmış veya bastırılmış geçerli bir çekin bulunması, çekin bankaya süresinde ibraz edilmesi ve karşılığının mevcut olmaması şartları birlikte gerçekleşmesine bağlıdır. Koşulların birlikte gerçekleşmemesi, muhataba çek bedelinin karşılığı yanında kanunî garanti miktarını da ödememe hakkı verecek ve hatta duruma göre ödememe görevini yükleyecektir²⁴⁴.

1. Muhatap Bankanın Her Bir Çek Yaprağı İçin Sorumlu Olduğu Miktar

Bankanın yasal ödeme yükümlülüğü karşılıksız ya da kısmen karşılıklı çekin, keşide tarihinden sonra bankaya yeniden ibrazı ve karşılıksız ya da kısmi karşılıksız işlemi yapılması halinde doğacaktır. 5941 Sayılı Kanun 3. Maddesine ile getirilen nakdi sorumluluk, bankaların çek ile işleyen hesabı açarken daha özenli davranmalarını sağlamak aynı zamanda da çek hamillerine sınırlı bir miktara kadar da olsa ödeme güvencesi vermek suretiyle çek hamillerinin güvenliğini korumak²⁴⁵ ve böylece çekin yaygınlaştırılması amacıyla öngörülmüştür²⁴⁶.

Muhatabın Çek Kanunu madde 3/III'e dayalı bu yükümlülüğü, çekin ödenmesi konusunda herhangi bir engelin bulunmaması şartına bağlıdır. Örneğin çekin zorunlu unsurlarındaki eksiklik, çeki ibraz edenin meşru hamil olmaması veya çekte düzenleyenin imzasının sahte olması gibi herhangi bir nedenle muhatap çek bedelini

²⁴³ "... Davalı vekilinin asıl davaya yönelik temyiz itirazlarına gelince, muhatap bankanın her çek yaprağı için belli miktarda yasal garantisi bulunduğu, bankanın çek yaprağından sorumlu tutulabilmesi için çekin zorunlu unsurları havi geçerli bir çek olması, ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmiş olması ve ibrazda çekin karşılığının olmaması gerekir. Çek karşılığı olmadığından değil de örneğin rehin, haciz, tedbir, ödeme yasağı gibi hallerin varlığı nedeniyle ödenmemiş ise artık bankanın ödeme yükümlülüğü de doğmayacaktır. (REİSOĞLU Seza, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 2003, Ankara.). Somut olayda, davalı banka çekin keşidecisi olan müşterisinin iflas erteleme davası nedeniyle hesaplarına tedbir konulduğunu ileri sürerek çeki bu yönde şerh koyduğuna ve tedbirin kalktığı da tespit edilemediğine göre, davalı banka çek yaprağı başına ödenmesi gereken güvence bedel tutarını ödemekle yükümlü olmayacağından davanın reddi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir..."Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 15.03.2017 Tarih, 2016/1304 Esas, 2017/1532 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁴⁴ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 04.02.2015 Tarih, 2014/3183 Esas, 2015/559 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017; Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 21.04.2014 Tarih, 2013/7515 Esas, 2014/3098 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

²⁴⁵ Ömer Teoman, Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler-Otuz Yıl Ticaret Hukuku- Tüm Makalelerim- C. 2, **Beta Baskı Yayın**, 1982-2001, s. 522; Bahtiyar, s. 168.

²⁴⁶ Sabih Arkan, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Yapılan Değişiklikler", BATIDER, 2003, Cilt: 22, Sayı: 1, s. 15.

ödemekten kaçınma zorunluluğu altında ise, artık ondan kanunen yükümlü kılındığı asgari miktarın ödenmesi de talep edilemeyecektir²⁴⁷.

5941 Sayılı Kanun İbraz, ödeme, çekin karşılıksız olduğunun tespiti ve gecikme cezası²⁴⁸ başlıklı 3. Maddesine göre; Muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için;

a) Karşılığının hiç bulunmaması hâlinde,

1) Çek bedeli ikibinotuz²⁴⁹ Türk Lirası veya üzerinde ise ikibinotuz Türk Lirası,

2) Çek bedeli ikibinotuz Türk Lirasının altında ise çek bedelini,

b) Karşılığının kısmen bulunması hâlinde,

1) Çek bedeli ikibinotuz Türk Lirası veya altında ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığı ikibinotuz Türk Lirasına tamamlayacak bir miktarı

2) Çek bedeli ikibinotuz Türk Lirasının üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığa ilave olarak ikibinotuz Türk Lirasını, ödemekle yükümlüdür.

Bankanın bu sorumluluğu elbette 28.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren Çek Kanunu'ndan kaynaklanmış olması nedeni ile çeklerin verilmiş ve zayi tarihinin bu tarihten sonra olması gerekmektedir²⁵⁰.

²⁴⁷ Kendigelen, s. 231; Reisoğlu, s. 252.

²⁴⁸ Bu tutar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenmektedir.

²⁴⁹ TCMB tarafından yayımlanan; Çek Defterlerinin Baskı Şeklinde ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ(Sayı: 2010/2)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Sayı:2019/1) ile 28 Ocak 2019 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bankaların süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için karşılığının bulunmaması halinde ödemekle yükümlü oldukları tutar 1.600 TL'den 2.030 TL'ye artırılmıştır. 2010/2 sayılı Tebliğ'in yayımından (20 Ocak 2010 tarihinden) önce yayımlanan Tebliğlere göre bastırılan ve süresinde ibraz edilen çeklerin (bu çekler 3167 sayılı Kanuna ilişkin Tebliğler uyarınca bastırılan çekler olup üzerlerinde tacir olan ve tacir olmayan ayrımı bulunmamaktadır) karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için ödemekle yükümlü olunan tutar ise 940 TL'den 1.255 TL olarak belirlenmiştir. R.G. 12.01.2019, 30653.

²⁵⁰ "...Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, bankanın 28.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren Çek Kanunu'ndan kaynaklanan sorumluluğu sebebi ile karşılıksız bulunduğu tespit edildiğinde çekler ile ilgili çek tazmin bedelinin keşidecinin imza kontrolünü yaparak ödemesinin zorunlu olduğu, hesap sahibi olarak davacının bu çek yaprakları ile ilgili farklı hukuki önlemler alabileceği, davacının keşideci sıfatını taşıması sebebi ile hasımsız çek iptali davası açması olanağı yok ise de, bu çekler ile ilgili çalınma olgusunun sunulan soruşturma evrakı kapsamındaki hadise ile direkt illiyetinin de tespit edilemediği, soruşturmada müştekinin kaçırılması ile ilgili olguya dayalı soruşturma devam etmekte ise de, önceki TTK'nın 711. maddesinde düzenlenen hükmün yasadan çıkartılması ve mevzuatta bunun karşılayan bir hüküm bulunmaması da gözetilerek, bu davanın tarafının yasal çek tazmin sorumluluğu olan banka olduğu, çeklerin verilmiş ve zayi tarihinin tazmin yükümlülüğünü düzenleyen Çek Kanunu değişikliğinden sonraya ait olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar

Takasa ibraz edilen çekler bakımından ise; 5941 sayılı Kanunun 8/IV. maddesi hükmü 3167 Sayılı yasadan farklı olarak²⁵¹ çeklerin takas odaları aracılığıyla ibraz edilmesinin muhatap bankanın sorumluluk tutarını ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamakta, çek aslının bankaya bırakılması halinde bankanın sorumluluk tutarını ödeme yükümlülüğünün söz konusu olacaktır²⁵².

ÇekK m. 3/III'te muhatap bankanın her bir çek yaprağıyla ilgili ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğa zamansal sınırlama ise ÇekK m. 3/IX ile getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca, Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer. Çek üzerinde basım tarihinin yazmaması çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Bu hükmün uygulanabilmesi için çekin üzerinde baskı tarihinin yazılmış olması gerekmektedir. Baskı tarihinin yazılmadığı durumlarda hükmün uygulama olanağı bulunmamaktadır²⁵³.

2. Muhatap Bankanın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Talep Olunmadan Çekin Hamiline Teklif Edilmesi

Muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu bu tutarı ne zaman ödemesi gerektiği hususunda açık bir hüküm bulunmasa da Çek Kanunu madde 3/III, madde

verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir." Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 18.04.2016 Tarih, 2015/9344 Esas, 2016/4274 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

²⁵¹ Takasa ibraz edilen çeklerde muhatap bankanın çek yaprağı için yasal ödeme yükümlülüğü 3167 sayılı Yasanın 6/4. maddesinde düzenlenmiş olup anılan madde; 'Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, 10 uncu maddede belirlenen sorumluluk miktarı dahil kısmi ödeme yapılmaz. Ancak, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin, hesapta yeterli karşılığının olmadığı belirlenmesi halinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmi karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle bloke edilir.' şeklindedir.

²⁵² Poroy ve Tekinalp, s. 358; Şafak Narbay, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10 Uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme, **Terazi Hukuk Dergisi**, 2009, Sayı. 29, s. 19.

²⁵³ Mehmet Helvacı ve Raziye Aksu, "Çekte Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi" **Muğla Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi(MÜHF-HAD)**, Cilt: 23, Sayı: 2, s. 227.

3/IV, madde 3/V fıkraları birlikte yorumlandığında çekin ibraz edildiği²⁵⁴ ve karşılıksızdır işleminin yapıldığı anda ödenmesi gerekmektedir²⁵⁵.

Çekin karşılıksız çıkması halinde, hamilin talep etmesine gerek olmaksızın²⁵⁶, muhatap bankanın yasal ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın ödenmesini hamile teklif etmesi gerekecektir. Başka bir deyişle, hamilin açık istemine gerek olmaksızın muhatap bankanın sorumlu olduğu miktarı ödemesi gerekmektedir²⁵⁷. Dolayısıyla, hamil çeki ödenmek üzere ibraz ettiğinde, muhatap banka söz konusu kanuni garanti miktarını ödemeye hazır olduğunu belirterek ödeme teklifinde bulunmalı, muhatap bankanın kendisine önerdiği kısmı ödeme teklifini reddetmesi halinde, hamilin kısmi ödemeyi kabul etmediğini imza altına alınmış bir tutanakla tespit etmesi halinde sorumluluktan kurtulacaktır²⁵⁸.

²⁵⁴ “...Dosya içeriği itibari ile; davaya konu çeklerin, taraflar arasındaki çek sözleşmesi kapsamında davacıya teslim edildiği, en son teslim olunan çek yaprağının 2000 yılı içerisinde davacıya verildiği çekişmesizdir. Bu hali ile mahkemece de benimsendiği üzere, davaya konu edilen çek yapraklarının uzun bir süreden bu yana ibraz edilmediği anlaşılmaktaysa da; davaya konu uyuşmazlığın çözümü yönünden olaya uygulanacak zamanaşımının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, 31.01.2012 gün ve 6273 sayılı Yasa ile Çek Kanunu’nun 3. maddesine eklenen son fıkrasında yer alan “Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer” hükmü ile geçici 3. maddesinin 4. fıkrasında yer alan “Bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, muhatap bankanın 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu 30/6/2018 tarihinde sona erer.” hükmünün değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, aradan uzun süre geçtiğinden bahisle çeklerin ibrazının mümkün olmadığı şeklindeki soyut gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 13.02.2015 Tarih, 2014/14800 Esas, 2015/1874 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2018.

²⁵⁵ Akbulut, s. 84.

²⁵⁶ 5941 Sayılı Kanun Tasarısında bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarın “*hamil talep ettiği takdirde*” ödeneceği yönündeki ibare, Adalet Komisyon metninden çıkarılmıştır.

²⁵⁷ “...Çekin süresinde bankaya ibrazı karşılığı bulunmaması halinde, yasa gereğince bankanın sorumlu olduğu asgari miktarın ödenmesi talebini de içerir. Bu nedenle mahkemenin ibraz sırasında ayrıca böyle bir talepte bulunmadığına ilişkin red gerekçesi yerinde değildir. TTK’nun 713 ve 727.maddeleri uyarınca bankanın çekteki keşideci imzasını kontrol etme ve yükümlülüğü bulunmakta ve mahkemece çekteki imzanın keşideciye ait olup olmadığı yönünden araştırma ve inceleme yapılarak, bankanın sorumluluğu bakımından uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 19.Hukuk Dairesi, 15.02.2005 Tarih, 2004/6909 Esas, 2005/1234 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

²⁵⁸ Pulaşlı, s. 410.

C. Muhatabın Karşılık Olmasına Rağmen Ödememekten Doğan Sorumluluğu

5941 Sayılı Çek Yasasının 3/I ve 7/I-a hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, süresinde ibraz edilen ve karşılığı bulunan çekin ödenmesi gerekmektedir. Burada muhatap banka çek hesabının açıldığı banka olup, herhangi bir şubesinde ibraz edilebilir. Bu hususu Çek Kanunu Madde 3 hükmü; “*Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Şu halde banka, herhangi bir ödeme engeli bulunmadığı takdirde hamil tarafından ibraz edilen çek hesabında kısmi karşılık varsa bu kısmi karşılığı, tam karşılık varsa tam karşılığı ödeme yükümlülüğü altındadır.

Muhatap banka, çekin karşılığının bulunduğu ve üzerinde ihtiyati tedbir ya da ödeme yasağı veyahut haciz bulunmadığı hallerde ödeme yapmaz veya ödemeyi geciktirirse, çek hamiline, her geçen gün içinde binde üç gecikme cezası ödeyecektir (TTK madde 662). Karşılığı bulunan bir çek bedelini ödemeyen muhatabın hamile karşı sorumluluğu kanundan doğan borç ilişkisi uyarıncadır²⁵⁹. Bu hallerde 3095 Sayılı Kanuna ilişkin faiz veya temerrüt faizine ilişkin hükümler uygulanmaz. Burada ödemenin geciktirilmesinden kastedilen, bankanın çekte inceleme yapma ihtiyacı doğması, kasasında yeterli parasının bulunmaması veya herhangi bir ihbar almış olması nedeni ile bankadan kaynaklanan bir neden olmalıdır²⁶⁰. Bu durumlar da, yani bankanın ödemeye engel bir durum olmamasına rağmen ödeme yapmaması durumunda hamil bankayı temerrüde düşürerek 3095 Sayılı Faizi kanunun uygulanmasını sağlayabilecektir²⁶¹.

Muhatap banka ile hamil arasında sözleşme yapmış değildir. Çek Sözleşmesi sadece keşideci ile banka arasındadır. Ancak bu sözleşme Karayalçın' ında belirttiği gibi üçüncü şahsın yararına bir sözleşme mahiyetindedir²⁶². Doktrindeki çoğunluk

²⁵⁹ Kendigelen, s. 228; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 268; Öztan, s. 285; Bu hususta doktrindeki tartışmalar için bkz; Battal, s. 72.

²⁶⁰ Poroy ve Tekinalp, s. 306; Pulaşlı; s. 399.

²⁶¹ Pulaşlı, s. 399.

²⁶² Karayalçın, s. 281.

görüşüne uyarak hamilin bankaya karşı doğrudan talep hakkına(ifayı bizzat talep yetkisine) sahip olduğunu kabul edecek olursak, keşideci ile muhatap banka arasındaki çek sözleşmesinin tam üçüncü şahıs yararına sözleşme sayılacağı kabul edilebilir²⁶³.

Herhangi bir ödeme engeli bulunmadığı takdirde hamil tarafından ibraz edilen çek hesabında kısmi karşılık varsa bu kısmi karşılığı, tam karşılık varsa tam karşılığı ödeme yükümlülüğü altındadır. Aksi halde banka, borca aykırılığa ilişkin genel hükümler çerçevesinde hem hamile karşı, hem de keşideciye karşı sorumlu olur. Böyle bir durumda bankanın keşideciye karşı sorumluluğu aralarında yapılan çek anlaşmasına²⁶⁴, bankanın hamile karşı sorumluluğu ise kanundan (TTK. m.783/II, m.795/II ile ÇK. m.3/I, m.3/VII, m.7/V) doğan borç ilişkisine dayanacaktır²⁶⁵. Şu halde bankanın ödeme yükümü bakımından her iki durumda da borca aykırılığa ilişkin hükümler (TBK. m.112 vd.) uygulanacaktır²⁶⁶.

İleri tarihli düzenlenen çekeler bakımından ise, çek kanunu geçici 3. Maddesi 5. Fıkrasında “31.12.2020²⁶⁷ tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhataba bankaya ibrazı geçersizdir.” hükmü nedeni ile, ibraz tarihinden önce ibraz edilen ileri tarihli çekin karşılığının muhatap banka tarafından ödenmemesi durumunda muhatap bankanın bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bir diğer anlatımla, Türk Ticaret Kanunu 'nun 795/1. maddesi "*Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir.*" hükmü ile aynı maddenin 2. fıkrası "*Düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir.*" Hükmünün uygulanması 31.12.2020 tarihine kadar askıya alınmıştır²⁶⁸. Ancak 31.12.2020 tarihinden sonra, muhatap bankaya ileri tarihli bir çek

²⁶³ S.Sulhi Tekinay , Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu ve Atilla Tekinay Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993, s 220; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt: 3, Ankara, 1991, s. 333

²⁶⁴ Akbulut, s. 86; Tekil, s. 15.

²⁶⁵ Öztan, TTK madde 783'e göre bankanın sorumluluğunun yalnızca keşideciye karşı sorumlu olacağına ilişkin açık düzenlemeye rağmen Çek Kanunu 3/1 ve 3/7-a' da yer alan düzenlemenin Türk Ticaret Kanunundaki sistem uymadığından bahisle eleştirmektedir. Bu hususta bkz: Öztan, s. 285.

²⁶⁶ Kendigelen, s. 227; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 267; Battal, s. 72; Ancak bazı yazarlar, bankanın hamile karşı sorumluluğunu haksız fiil hükümlerine (BK. m.49 vd.) dayandırmaktadır. Bu yönde bkz. Şaban Kayıhan, **Ticaret Hukuku**, Ankara, 2009, s. 317; Yasan, s. 353; Göle, s.120.

²⁶⁷ 7061 Sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Difer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ' un 100 üncü maddesi ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda yer alan ve 31.12.2017 tarihinde sona erecek olan çeklerin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazı yasağı 31.12.2020 tarihine uzatılmıştır. Anılan değişiklik için bkz: RG: 05.12.2017/30261.

²⁶⁸ Pulaşlı, s. 358.

ödenmek üzere ibraz edildiğinde TTK madde 796/II' de “düzenleme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir” şeklinde olmasından kaynaklı, ibraz günü ödenmek zorundadır.

5941 sayılı Çek Kanunu'nun 3/II.X. maddesi ileri düzenleme tarihli çeker imkân vermiş ve fakat Çek Kanunu'nun 31.01.2012 tarih ve 6273 sayılı Kanun ile değişik geçici 3/V maddesi²⁶⁹ ile 31.12.2020 tarihine kadar keşide tarihinden önce bankaya ibrazın geçersiz olduğu şeklinde getirilen düzenleme ile ileri düzenleme tarihli çekin ibrazına bu tarihten önce izin verilmemiştir. 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 3/II.X. maddesine göre, ileri tarihli çeklerde TTK 795. maddesi uyarınca keşide tarihinden önce de çek ibrazında karşılığı varsa ibraz tarihi de belirtilerek tam veya kısmi karşılık ödenecektir²⁷⁰.

D. Muhatabın TTK Madde 812 Uyarınca Sorumluluğu

6102 sayılı TTK'nın 812. maddesi uyarınca muhatap, sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemekten dolayı meydana gelen zarardan da sorumludur²⁷¹. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlali ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir²⁷². Ancak keşidecinin mütarafik kusuru dikkate alınacaktır²⁷³.

²⁶⁹ Çek Kanunu geçici 3. Maddesindeki bu düzenleme, çekin ödeme aracı niteliğine uygun düşmediği, çeki bonoya dönüştürdüğü ve ekonomik krizin etkilerini azaltmak için getirilse dahi ekonomik krize çözüm oluşturacağının belirsiz olacağı gerekçeleri ile eleştiriye neden olmuştur. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz: Ömer Teoman, Çek Kanununda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler, **Banka Ve Ticaret Dergisi**, C. 25, S. 2, 2009, s. 34.

²⁷⁰ Bu düzenlemenin hukuka aykırı olduğu yönünde görüş için bkz: Gönen, s. 1134.

²⁷¹ Öztan, s. 250.

²⁷² “... Dava, sahte imza ile keşide edilmiş çekin ödenmesinden kaynaklanan zararın tazmini istemine ilişkindir. Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6762 sayılı TTK'nun 724. maddesine göre “tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhataba ait olur; meğer ki senette keşideci olarak gösterilen kimseye kendisine bırakılan çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusurunun isnadı mümkün olsun”. Öğreti ve yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, muhatap bankanın bu maddede öngörülen sorumluluğu kusur aranmayan bir sorumluluk olup, muhatap kusursuzluğunu ispat etse bile bu sorumluluktan kurtulamaz. Keşideci tamamen kusurlu fakat muhatap kusursuz ise muhatap sorumlu tutulamaz. Ancak, tarafların hiçbirinin kusurlu olmadığı hallerde banka sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemenin sorumluluğundan kurtulamaz. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlali ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 14.05.2015 Tarih, 2015/1 Esas, 2015/6892 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁷³ “...Dava, bankacılık işleminden kaynaklanan alacak istemine ilişkindir. Mahkemece yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmiştir. Ancak, bir güven kurumu olarak, basiretli tacir gibi davranması gereken bankalar, 818 sayılı BK'nin 99/2 ve 6098 sayılı TBK'nin 115/3 madde ve fıkraları uyarınca

Sözleşmeden doğan sorumluluk her ne kadar kusura dayalı sorumluluk ise de burada düzenlenen sorumluluk kusursuz sorumluluktur²⁷⁴. Sahte veya tahrif edilmiş çekten bankanın sorumluluğunu düzenleyen TTK. 812 uyarınca çek ile ilgili işlemlerde bankaların özen borcunun ağırlaşması sonucunu doğurmaktadır²⁷⁵.

objektif özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesinden kaynaklanan hafif kusurlarından dahi sorumlu olup, banka olmaları nedeniyle de diğer tacirlere nazaran daha yüksek özen borcu altındadırlar. Bankalar kendilerine yatırılan paraları mudilere istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya misli olarak iade etmekle yükümlüdür. (4491 sayılı Yasa ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 10/4 ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 61. maddesi). Bu tanımlamaya göre, mevduat ödünç ile usulsüz tevdi sözleşmelerinin niteliklerini taşıyan kendine özgü bir sözleşmedir. BK'nin 306 ve 307. maddeleri uyarınca ödünç alan, akdın sonunda ödünç verilen parayı eğer kararlaştırılmışsa faizi ile iadeye mecburdur. Aynı Yasa'nın 472/1. maddesi uyarınca usulsüz tevdi paranın nef'i ve hasarı mutlak şekilde saklayana geçtiği için ayrıca açıklamaya gerek kalmadan saklayan bu parayı kendi yararına kullanabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, usulsüz işlemle çekilen paralar aslında doğrudan doğruya bankanın zararı niteliğinde olup, mevduat sahibinin bankaya karşı alacağı aynen devam etmektedir. Usulsüz işlemlerin gerçekleşmesinde ispatlandığı takdirde mevduat sahibinin müterafık kusurundan söz edilebilir ve banka bu kusur oranı üzerinden hesap sahibinin alacağından mahsup talebinde bulunabilir...Bu durumda, ilke olarak davalı banka özel yasa ile kurulmuş ve kendisine ayrıcalıklar tanınmış bir güven kurumu olması dolayısıyla en küçük kusurlarından bile sorumlu ise de, mahkemece davacının hesaplarından işlem yaptığı iddia edilen dava dışı kişiye verilmiş bir vekaletname, yetki ya da davalı bankaya verilmiş talimat bulunup bulunmadığı, hesabın hareketli hesap olup olmadığı, hesap ekstrelerinin davacıya gönderilip gönderilmediği, davacının hesap hareketlerinden haberdar olup olmadığı, davacının hesaplarında dava konusu edilen dönemde bizzat davacı tarafından yapılan ya da itiraza uğramayan işlem bulunup bulunmadığı, bunun yapılan işlemlere davacının icazet verdiği ya da işlemleri benimsediği anlamına gelip gelmediği, davacı ile davalı banka arasında oluşmuş bir teamülün bulunup bulunmadığı hususları ile davacı tarafca benzer iddialarla başka bankalar aleyhine de davalar açıldığının ileri sürülmesi ve anlaşılması karşısında MK'nin 2. maddesi de nazara alınarak değerlendirme yapıp hasıl olacak sonucuna göre bir karar vermek gerekirken sadece imza incelemesi sonrası alınan bilirkişi raporuna dayalı olarak davacının imzasını taşımayan para çekme dekontları nedeniyle alacağı bulunduğu bahisle eksik inceleme ve yanılgılı değerlendirmeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 26.04.2018 Tarih, 2016/8348 Esas, 2018/3161 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 21.01.2019.

²⁷⁴ Öztan, s. 252; Bu konuda Yargıtay kararı için bkz; “... Ancak, çeklerin ibraz edildiği tarihte yürürlükte bulunan 6762 sayılı TTK'nin 724. maddesine göre “tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhataba ait olur; meğer ki senette keşideci olarak gösterilen kimseye kendisine bırakılan çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusurunun isnadı mümkün olsun”. Öğreti ve yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, muhatap bankanın bu maddede öngörülen sorumluluğu kusur aranmayan bir sorumluluk olup, muhatap bankanın sahte çek nedeniyle ödeme yapması durumunda muhatap banka kusursuzluğunu ispat etse bile bu sorumluluktan kurtulamayacaktır. Bu itibarla, keşidecinin dava konusu çekler nedeniyle aleyhine yapılan icra takibinde imzaya itiraz etmemesi, çeklerdeki imzanın sahte olma ihtimalini ortadan kaldırmayacağı için muhatap bankanın sahte imza nedeniyle ödeme yapmaması da Kanun'un bankaya yüklediği bir yükümlülüktür. Bu durumda, mahkemece, dava konusu çeklerdeki imzanın keşideciye ait olup olmadığı hususunda bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 12.03.2018 Tarih, 2016/8943 Esas, 2018/1854 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁷⁵ Ahmet Battal, **Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu**, Ankara, 2001, s. 23; Benzer şekilde bkz; “...Çeklerin karşılıksız çıkması halinde, muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, Çek Kanunu ile belirlenen ve her yıl artışa tabi tutulan çek yaprağı başına yasal bedeli ödemekle yükümlüdür. Bu husus, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayrinakdi kredi sözleşmesi hükmündedir. Ayrıca, 6102 sayılı TTK'nın 812. maddesi uyarınca muhatap, sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemekten

Çekin takasa ibraz edilmesi durumunda dahi, muhataba keşide tarihindeki tahrifatı takas odası ile irtibata geçerek, çekin takasa ibraz edildiği yerdeki fotokopisi de getirtilerek çekte tahrifat olup olmadığının denetlenmesi gerekmektedir. Aksi halde muhatap sorumluluktan kurtulamayacaktır²⁷⁶.

Çekin karşılığının olmasına rağmen, muhatabın keşidecinin imzasını kontrol etmesi gerekmektedir. Çünkü imzanın keşideciye ait olmadığının tespiti durumunda muhatabın çekin karşılığını ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Muhatanın sahte imzalı çekin bedelini ödemesi durumunda TTK 812 uyarınca keşideciye karşı kusursuz sorumlu olacaktır²⁷⁷.

dolayı meydana gelen zarardan da sorumlu olacaktır. O halde, muhatabın çek ödemesi yaparken imza kontrolü yapması da gerekmektedir. Hesap sabinin imzasından farklı imza bulunması halinde yasal sorumluluk bedelini ödememe hakkı mevcut kabul edilmelidir. Somut uyuşmazlıkta işletmenin devri bulunmamaktadır. Dava dışı keşideci firmanın hisselerinin yine dava dışı başka bir firma tarafından devir alınması, işletme devri hükmünde olmayıp, hisse devri anlamındadır. Keşideci firma tüzel kişiliğini devam ettirmektedir. Çeklerin keşide tarihi itibarıyla keşideci şirketin temsil ve ilzama yetkilisi olmayan kişinin imzasını taşıdığı açıktır. Davacı bankanın bu nedenle karşılığı çıkmayan çeklerin yasal sorumluluk bedelini ödememe hakkı mevcuttur. O halde, davacının anılan çekler nedeniyle ödeme sorumluluğu bulunmadığı sonucuna varılarak karar verilmesinde bir isabetsizlik yoktur. Bu durum karşısında, yerel mahkemenin davanın kabulü kararına karşı davalı vekilinin yaptığı istinaf başvurusunun HMK'nın 353/1-b-1 maddesi gereğince esastan reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi, 18.01.2018 Tarih, 2017/612 Esas, 2018/91 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 18.01.2019.

²⁷⁶ “...Öğretiye ve yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, muhatap bankanın bu maddede öngörülen sorumluluğu kusur aranmayan bir sorumluluk olup, muhatap kusursuzluğunu ispat etse bile bu sorumluluktan kurtulamaz. Keşideci tamamen kusurlu fakat muhatap kusursuz ise muhatap sorumlu tutulamaz. Ancak, tarafların hiçbirinin kusurlu olmadığı hallerde banka sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemenin sorumluluğundan kurtulamaz. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlali ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir. Varsa keşidecinin müterafik kusuru dikkate alınır. Somut olayda davacı tarafça, keşide ettiği çekin kaybolduğunun belirtilmesi üzerine çek bedelinin hamiline haricen ödendiğinin ancak, daha sonra çekin keşide tarihinin tahrif edilip, süresinde ibraz edilmiş gibi gösterildiğinin ve davalı banka tarafından da takas yoluyla tahrif edilmiş çek bedelinin ödendiğinin iddia edilmiş olması karşısında, mahkemece dava konusu çekin takasa ibraz edildiği yerdeki fotokopisi de getirtilerek çekte tahrifat olup olmadığının incelenmesi, yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere davalı bankanın tahrif edilmiş çeki ödemekle davacıya karşı kusursuz sorumlu olup, davaya konu çekin takas yolu ödenmiş olması, dolayısıyla davalının keşide tarihindeki tahrifatı takas odası ile irtibata geçerek denetleyebilecek iken denetlememiş olmasının davalının sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı da nazara alınarak değerlendirme yapıp, sonucuna göre bir karar vermek gerekirken eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 25.03.2015 Tarih, 2014/18917 Esas, 2015/4157 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁷⁷ “...Somut olayda, davacıya ait çek karnesinin çalındığı ve davacı tarafından bu hususun aynı gün davalı bankaya bildirildiği, çalınan bu çeklerden bir tanesinin sahte imza ile keşide edilerek davalı bankadan tahsil edildiği hususları uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık, davalı bankanın sahte imzalı çeki ödemesi nedeniyle sorumluluğunun bulunup bulunmadığı noktasında toplanmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamadan da anlaşılacağı üzere 6762 sayılı TTK'nın 724. maddesi hükmü gereğince davalı banka sahte imzalı çeki ödemekle davacıya karşı kusursuz sorumlu olup, davaya konu çekin takas yolu ödenmiş olması, dolayısı ile davalının imza incelemesi yapamamış olması davalının sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bu itibarla, mahkemece, davanın yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda incelenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik incelemeye dayalı yazılı

Sahte ve tahrif edilmiş olan çeki kötünîyetli hamile ödenmesi durumunda TBK m. 77 sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre muhatap bankanın geri verilmesini talep hakkı bulunmaktadır. Ancak hamilin iyîniyetli olması durumunda hata ile ödeme nedeni ile muhatap bankanın geri verilmesini talep hakkı bulunmamaktadır²⁷⁸.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETME DURUMUNDA CEZAI SORUMLULUK

I. GENEL BİLGİLER VE KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ

A. Genel Olarak

Çek; keşideci, muhatap ve hamil arasındaki üçlü ilişkiden kaynaklanan hukuki bir kurumdur²⁷⁹. Keşidecinin muhatap nezdindeki hesabında yeterli karşılığının bulunması ve bu karşılık üzerinde tasarruf ederek çek düzenlemesi ile çekte dayalı kambiyo ilişkisi meydana gelmektedir. Çekin hukuki bakımdan özellik gösterebilmesi için en önemli husus keşidecinin muhatap nezdindeki hesabında yeterli karşılığının bulunmasıdır²⁸⁰. Aksi durumda hukuki sorumluluk doğduğu gibi cezai sorumluluk da doğabilmektedir.

Türk Hukuk' unda karşılıksız çek keşide etmekten kaynaklanan cezai sorumlulukları içeren temel düzenleme, yürürlükten kaldırılmış olan 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” ile yapılmıştır. 3167 sayılı Çek Kanunu, 03.04.1985 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 3167 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce her ne kadar bu hususta açık bir düzenleme olmasa da, çekin karşılıksız çıkması halinde

şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 21.10.2014 Tarih, 2013/15613 Esas, 2014/16098 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁷⁸ Öztan, s. 252.

²⁷⁹ Eyüp Sabri Erman, **Police-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine Ait Özel Takip**, Ankara, 1973, s. 123.

²⁸⁰ Kendigelen, s. 286.

TTK bakımından da herhangi bir cezai yaptırım öngörülmediğinden, çekin karşılıksız çıkması halinde 07.01.1929 tarihli TBMM yorum kararı ile 765 Sayılı (Eski) TCK.m.503'te²⁸¹ düzenlenen dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir²⁸². Ancak dolandırıcılık suçunun unsurları ve cezası ile karşılıksız çek keşide etme karşılaştırıldığında iki fiilin birbiri ile örtüşmemesi uygulamada eleştirilere neden olmuştur²⁸³. Özellikle, karşılıksız çek keşide etmede kast unsurunun aranmaması nedeniyle, hiçbir kastı olmaksızın karşılıksız çek keşide edenler cezai sorumluluktan kurtulmuş, bu durum eleştirilerin daha da artmasına neden olmuştur²⁸⁴.

Karşılıksız çek keşide etmenin artması ile birlikte dolandırıcılık sonucuna uygulanan yaptırım yetersiz kalmış ve yaptırım caydırıcı özelliğini yitirmiştir. Çekin ödeme aracı olması ve ticari hayattaki önemi, çek hamillerinin korunması ve çekte güvenilirliği sağlamak bununla ilgili düzenlemelerin özel bir kanunla düzenlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmış ve 19.03.1985 tarihli 3167 sayılı Çekte Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun²⁸⁵ yürürlüğe girerek, karşılıksız çek keşide etme suçu düzenlenmiş böylece 07.01.1929 tarihli TBMM yorum kararının hükmü kalmamıştır²⁸⁶. 3167 sayılı yasa gereğince; çekin karşılıksız çıkması nedeniyle kısmen veya tamamen ödenememesi halinde failin hiçbir kusuru aranmaksızın cezalandırılacağı düzenlenerek karşılıksız çıkan çeklerde “objektif

²⁸¹ 765 Sayılı (Eski) TCK m.503; “Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlayan kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sağladığı haksız menfaatin bir misli kadar ağır para cezası verilir. Fiili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkra yazılı ceza uygulanır.”

²⁸² Bu hususla ilgili 07.01.1929 tarihli TBMM yorum kararı için bkz: “ Karşılığı olmadığı halde çek keşide edenlere ceza tertibine dair TTY’nin 610 (695) maddesine bir fıkra eklenmesi istenmekte ise de, TCY’nin 503. Maddesinde yer alan dolandırıcılık hakkındaki suçlar, karşılıksız çek keşide edenlerin hareketine uygun düşmektedir. Muhatabı elinde çek parası olmayanların hile, sania, kötü niyet, kayıtsızlık ve ihmali ile çek keşide ettikleri takdirde, taşıyanı zarara sokmak sureti ile dolandırıcılık cürümünü işlemiş olurlar. TCY’nin genel hükümlerinin uygulanması halinde hesabının kesin sonucunu bilmeyerek, yanlışlıkla çek keşide edenlerin hareketlerinde suç kastı bulunmaması nedeni ile ceza sorumluluğu söz konusu olamaz. Bu yaptırım ve güvence karşısında Ticaret kanununun sözü edilen maddesine bir fıkra eklenmesine yer olmadığına TBMM Genel Kurulunca karar verilmiştir.”

²⁸³ Bahtiyar, s. 50; Erman, s. 126; Karayalçın, s. 38; Kendigelen, s. 330; Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, çek, s. 110; Reisoğlu, s. 351.

²⁸⁴ Karayalçın, s. 283; Reisoğlu, s. 350.

²⁸⁵ R.G. 03.04.1985, S. 18714

²⁸⁶ Bozer ve Göle, s. 314.

sorumluluk²⁸⁷” esası benimsenmiştir²⁸⁸. Objektif sorumluluğun, ceza mevzuatında benimsenmesinin sebebi ise özel hukuktaki hakkaniyet düşüncesiyle kabul edilen kusursuz sorumluluk ve tehlike sorumluluğu hallerinin ceza hukukunda da uygulanarak ceza sorumluluğunun genişletilmesi arzusu olarak ifade edilmektedir²⁸⁹.

B. Kanun Değişiklikleri

1926 tarihli Ticaret Kanun’ unda ve 1956 tarihli Ticaret Kanunun’ da karşılıksız çek düzenlenmesine ilişkin cezai bir yaptırım öngörülmemiştir²⁹⁰. Başka bir deyişle, çekle ilgili olarak 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerini Korunması Hakkındaki Kanun 19.03.1985 tarihinde yürürlüğe girinceye kadar Türk Ticaret Kanunundan ayrı çeki ilişkin özel kanuni bir düzenleme bulunmuyordu²⁹¹. Bu boşluğu doldurmak üzere yürürlüğe konan 3167 sayılı Kanun getirdiği ağır cezalara rağmen karşılıksız çek suçu bakımından caydırıcı olamamış, buna ek olarak müeyyideye giden süreç ve prosedür uzun sürdüğünden mahkemelerin tıkanmasına neden olmuştur.

Aynı zamanda 3167 sayılı yasa ile karşılıksız çek keşide etmeye hukuki ve cezai sorumluluğun özel olarak düzenlenmesi, tartışmaları sona erdirmemiştir. Çıkan

²⁸⁷ “...yasa çek yönünden objektif sorumluluk esasını benimsemiş soyut karşılıksız çek keşidesi, bu eylemin iradi olması koşulu ile suç teşkil edeceği öngörülmüştür. Karşılıksız çek keşidesi iradi bir harekete dayanmıyorsa, örneğin; çalınma, kaybolma, sahibinin elinden hile ile alınma gibi hallerde keşidecinin cezalandırılması söz konusu olmayacaktır. Yasa, objektif sorumluluk esasını getirirken kovuşturma yapılmasının, hamilin şikayetine bağlı olması, keşidecinin düzeltme hakkını kullanması, bu hakkı kalmasa bile yasada öngörülen süre içerisinde hamilin zararlarının karşılanması hallerinde, keşideci hakkında kovuşturma yapılamayacağı ve cezalandırılmayacağı hükmünü koymak suretiyle objektif sorumluluğu hafifletici ve iyiniyetli keşideciyi koruyan prensipleri de getirmiştir...” Yargıtay 10. Ceza Dairesi., 09.10.1989 Tarih, 1989/7-213 Esas, 1989/280 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.05.2017.

²⁸⁸ Kendigelen, s. 330; Objektif sorumluluğun uygulanmaması gerektiği hususunda karşı görüş için bkz: Feyizoğlu, Metin: “Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması- Anayasa ve Ceza Hukukları Açısından Bir İnceleme, AİHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu, **Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü**, Ankara, 2001, <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/sozlesmeden-kaynaklanan-yukumluluk-ve-hapis-cezasi.html> , Erişim Tarihi: 11.11.2017.

²⁸⁹ Yener Ünver, “Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk”, Ceza Hukuku Günleri, **İÜHF Ceza ve Ceza Usul Hukuku ABD Yayını**, İstanbul, 1998, s. 110; Fatih Selami Mahmutoglu, Suç Politikasının Ana İlkeler Bağlamında Çek Kanunu Tasarı Taslaklarının Değerlendirilmesi, **Manisa Barosu Dergisi**, Temmuz, 2009, S.110, s. 55.

²⁹⁰ Kendigelen, s. 329; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 286.

²⁹¹ Eriş, s. 922; Pulaşlı, s. 353.

sorunlar karşısında 1993'te 3863 sayılı kanunla²⁹² ve 2003 yılında 4814 sayılı kanunla²⁹³ değişiklikler yapılmıştır. 3167 sayılı Kanunun 16. maddesinde karşılıksız çekler için öngörülen hapis cezası yoğun tartışmalara neden olmuştur. Çek keşidesinin aynı zamanda bir sözleşme²⁹⁴ olduğu ve çekin karşılıksız çıkması ile sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüğün ihlal edildiği, bu fiile yaptırım olarak hürriyeti bağlayıcı ceza getirilerek Anayasanın 38/8. maddesinde yer alan “*Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz*” hükmüne aykırı olduğu²⁹⁵ çekin amacına uygun olmadığı ve “*ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi ilkesi*” ile çeliştiği yönündeki eleştiriler²⁹⁶ ile çekin kambiyo hukukuna özgü bir düzenleme olduğu, taraflar arasında sözleşmesel bir ilişkinin olmaması²⁹⁷ nedeniyle Anayasa 38'in ihlal edilmediği kaldı ki karşılıksız çek keşide etmenin ekonomik bir suç oluşturduğu gerekçesi ile cezalandırılması gerektiği de²⁹⁸ belirtilmiştir. Bu eleştiriler gerekçe gösterilerek 4814 sayılı kanunla, 3167 sayılı

²⁹² R.G. 26.01.1993, S. 18714.

²⁹³ R.G. 08.03.2003, S. 25042; Ayrıntılı bilgi için bkz; Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul, 1999, (çek), s. 467 vd. Çekte şekil şartları ve muhatabın ödeme yükümlülüğü konularında değişiklikler yapılmıştır. Özellikle bu suçu ilk kez işleyenler için hürriyeti bağlayıcı ceza kaldırılmış çek bedeli kadar ağır para cezası getirilmiştir.

²⁹⁴ Çekin bir havale olduğu, havalenin de bir akit olduğu belirtilmektedir.

²⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz; Hayri Domaniç, Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır, **Legal Hukuk Dergisi**, S. 11, 2003, (karşılıksız), ss. 2737-2743. Kendigelen, s. 300; Bu iddiaya ilişkin Anayasa Mahkemesi 17.03.2011 Tarih 2010/6 Esas 2011/4 Kararında; Çekin, temel ilişkide bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisinin bulunmadığı veya temelde yer alan sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda dahi çek, başlı başına borç kaynağı biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Çeki elinde bulunduran hamil, sözleşmeden kaynaklanan bir alacağı değil, doğrudan doğruya çekten doğan bir hakkı iktisap etmektedir. Çekin temelinde her zaman bir sözleşme bulunması zorunlu olmadığı gibi temelde bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu durumlarda da bu ilişkiden bağımsız bir kambiyo taahhüdü söz konusudur. Borçlu, temel ilişki ne olursa olsun borcunu ödemek için çek kullandığında, asıl borç ilişkisi dışında kambiyo ilişkisi doğmaktadır. Bu nedenle, çekle ilgili olarak “*karşılıksızdır*” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişinin cezalandırılmasında Anayasa'nın 38. maddesine aykırı bir yön bulunmadığına ilişkin karar vermiştir. R.G.06.06.2011, S.27986.

²⁹⁶ Bu yöndeki ayrıntılı eleştiriler için bkz: Domaniç, karşılıksız, s. 2737; Anayasa Mahkemesi ise 3167 sayılı Kanunun 16. maddesinde öngörülen hapis cezasının Anayasaya aykırı olmadığını karara bağlamıştır. “...*İtiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 38. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında değerlendirilebilmesi için ilişkinin yalnızca sözleşmeden doğması ve borcun yerine getirilememesi gerekmektedir. Oysa çek temelde sözleşmeden bağımsız olarak kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Bu nedenlerle kural, Anayasa'nın 38. maddesinin sekizinci fıkrasına aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.*” Anayasa Mahkemesi'nin 11.12.2002 tarih ve 165/195sayılı kararı. (metin için bkz. RG. 26.04.2003/25090).

²⁹⁷ Bu konuda bkz: Çetiner, s. 177.

²⁹⁸ Kendigelen, s. 332; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz; Türkan Sancar, “Ekonomik Suç Gerekliği Karşısında ‘Ekonomik Suça Ekonomik Ceza’ Söylemi”, Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Ankara, 2002, s. 6; Aynı zamanda AİHS.’ne dayanılarak İİK. 340 maddesinin düzenlenmesine karşı aynı yönde eleştiriler yapılmıştır. Ancak İİK. 100’üncü maddesinin ihlali halinde İİK.340’taki ceza sözleşmeden değil, kanundan kaynaklanmaktadır.

kanunda bir takım değişiklikler yapılmıřtır²⁹⁹. Yapılan değişiklik sonucu, bu suçu ilk kez işleyenler açısından kaldırılarak, yerine çek bedeli kadar ağır (adli) para cezası getirilmiştir³⁰⁰. Buna göre, adli para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezası öngörölmüştü ancak bu düzenleme çekin karşılıksız çıkmasına çare olmadığı gibi, suç sayısında da artış olmuřtur³⁰¹.

3167 sayılı Kanunun karşılıksız çekin cezalandırılmasına ilişkin 16. maddesinin yirmi yıl içinde üç kez kanunla değiştirilmesi ve üç kez de Anayasa Mahkemesinin incelemesine konu olması sisteme yönelik eleştirileri artırmıştır. Ayrıca 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun 3. maddesi uyarınca “ekonomik suça ekonomik yaptırım” ilkesi ve bu Kanunun genel hükümlerinin 31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla 3167 sayılı Kanunda yer alan suç tanımları ile ilgili olarak da uygulaması zorunluluğu nedeniyle 3167 sayılı Kanunun pek çok hükmü uygulanamaz hale gelmiştir³⁰². Sisteme yönelik eleştiri ve şikâyetlerin giderilmesi amacıyla hazırlanan 5941 sayılı yeni “Çek Kanunu” 20 Aralık 2009 tarihli Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Fakat bu durum istemeden de olsa borçlunun haklarının alacaklıdan daha çok korunmasına yol

Bu sebepten dolayı sözleşmenin kaynaklanan yükümlölüğün ihlalinden dolayı değil kanundan kaynaklanan yükümlölüğün ihlali halinde hürriyeti bağlatıcı ceza öngöröldüğü için Any.38. maddesini ihlal eden bir durum bulunmamaktadır. Hanife Dirikkan, “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2002, s. 6.

²⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz; Narbay, çek, s. 467 vd. Çekte şekil şartları ve muhatabın ödeme yükümlölüğü konularında değişiklikler yapılmıştır. Özellikle bu suçu ilk kez işleyenler için hürriyeti bağlayıcı ceza kaldırılmış çek bedeli kadar ağır para cezası getirilmiştir.

³⁰⁰ “Çağdaş ceza hukukunda, ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucu bu ilişkilerden doğan ve netice itibarıyla cezai müeyyideyi gerektiren eylemlere hürriyeti bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak öngörölmesi “ekonomik suça ekonomik ceza” ilkesinin doğmasına yol açmıştır. Bu gelişme nedeniyle karşılıksız çek keşide etmek suçunun ilk defa işleyenlere... para cezası verilmesi, ancak çeke olan güvenin zaafa uğratılmaması ve cezada etkinliğin artırılması bakımından, bu suçtan mükerrirler hakkında hapis cezası verilmesi uygun görölmüştür.” Bkz. Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/433), Genel Gerekçe, TBMM Tutanak Dergisi Dönem 22, Yasama Yılı: 1, S.58.

³⁰¹ Pulaşlı, s. 354.

³⁰² Özellikle, 5237 sayılı TCK’da “ağır para cezası” yerine gün esasına dayalı adli para ceza sisteminin öngörölmesine rağmen 3167 sayılı Kanunda “ağır para cezası” düzenlemesinin bulunması, yine bu Kanunun yeni TCK’nın genel hükümleri kısmında yer alan cezaların şahsiliği ilkesiyle bağdaşmayan düzenlemeleri içermesi ve ayrıca karşılıksız çek keşide edilmesini objektif sorumluluk esasına dayalı bir suç olarak nitelendirmesi yeni bir Çek Kanunu hazırlanmasında etken olmuştur. Abuzer Kendigelen, Çek Kanunu Tasarısı Taslağının Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, Eylül, 2006, S. 8, (tasarı), s. 178.

açmıştır³⁰³. 5941 Sayılı Çek Kanunu da tıpkı mülga 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da olduğu gibi, Türk Ticaret Kanun'unun çekte ilişkin hükümlerini değiştirmeyi değil, boşlukları doldurmak için hazırlanan bir kanun niteliğindedir³⁰⁴.

5941 Sayılı Kanun'unun amacı madde 1 'de; *“çek defterlerinin içeriklerine, çek düzenlenmesine, kullanımına, çek hamillerinin korunmalarına ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmaya ilişkin esaslar ile çekin karşılıksız çıkması ve belirlenen diğer yükümlülüklerle aykırılık hâllerinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir.”* şeklinde açıklanmıştır. 5941 sayılı Çek Kanunu ile, çekte ilişkin hükümler yeniden düzenlenmiş ve uygulamada çeşitli sorunları ortaya çıkarabilecek bu kanun 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5941 sayılı Çek Kanun'unda, 6273 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle bir çek süresinde bankaya ibraz edildiğinde karşılıksızdır işlemi yapılması halinde artık ceza hukuku kapsamında bir suçtan değil, kabahat olarak değerlendirilebilecek karşılıksız çek fiilinden bahsedilebilecektir³⁰⁵.

6273 Sayılı kanun ile idari yaptırımın uygulanması açısından gerçek ve tüzel kişi ayrımı yapılmış ve tüzel kişiliğin çekinin karşılıksız çıkması halinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yaptırımları sadece tüzel kişiye uygulanacak, tüzel kişinin temsilcisine uygulanmayacaktır. Yine Çek Kanunu'ndaki karşılıksız çek dışındaki bazı fiiller de cezai sorumluluktan çıkarılarak, birer idari yaptırıma dönüştürülmüştür³⁰⁶.

Son olarak ise, 6728 Sayılı *“Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”* 15/07/2016 tarihinde kabul edilmiş, 29796 sayılı Resmi Gazete'de 09/08/2016 tarihinde yayımlanmış ve 5491 sayılı Çek Kanununun bazı hükümlerinde değişiklikler yapılmıştır. 6728 Sayılı *“Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”* ile 5941 sayılı Çek Kanunu'na getirilen düzenlemeler kapsamında, ekonomik sorunların giderilmesi için karşılıksız çekte ilişkin yaptırımlar 6728 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiş ve cezasını daha etkin kılacak ve yargılamayı hızlandıracak

³⁰³ Öztan, s. 309.

³⁰⁴ Öztan, s. 234.

³⁰⁵ Bozer ve Göle, s.316.

³⁰⁶ Eriş, s. 923; Öztan, s. 312.

hükümlere yer verilmiştir³⁰⁷. 6728 sayılı Kanunun 63. maddesi ile Çek Kanunu'nun 5. maddesinde değişiklik yapılarak çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişiler hakkında öngörülmüş olan idari nitelikteki yaptırıma adli yaptırım da eklenmiştir. Karşılıksız çek düzenleyen kişi; sahtecilik, hileli veya taksirli iflas, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma suçlarına karışmasa da, çekin bankaya ibrazında karşılığının tam olarak hazır bulundurulmaması fiilinden dolayı önce adli para cezasına mahkum edilecektir. Bu cezanın ödenmemesi durumunda kamuya yararlı bir işte çalıştırılma değil, karşılıksız bir çek yaprağından dolayı para cezasının hapse çevrilmesine karar verilecektir³⁰⁸.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin, 15.7.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun'un 63. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının yedinci cümlesi ile "*Koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına karşı yapılan itirazlar bakımından 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun*³⁰⁹ 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Bu suçtan dolayı açılan davalar icra mahkemesinde görülür ve İcra ve İflas Kanununun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. Bu davalar çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da hesap sahibinin yahut şikâyetçinin yerleşim yer mahkemesinde görülür." hükmü getirilmiştir. Belirtilen kanun maddesine göre çekle ilgili olarak karşılıksız işlemin yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında 1500 güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı ve buna ilişkin yargılamanın da icra mahkemesinde görüleceği hükme bağlanmıştır.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin, 15.7.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun'un 63. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının yedinci cümlesi ile yapılan değişikliğe karşı Büyükçekmece 1. İcra Mahkemesi (Ceza Mahkemesi Sıfatıyla) "*İcra mahkemesinin temel olarak hukuk mahkemesi olarak yapılandırılarak sınırlı ve şekli yargılama yetkisi olduğu, icra ceza suçlarının ise ancak hapis tazyiki veya disiplin hapsi mahiyetinde olup belge üzerinden yargılama yapıldığı kaldı ki söz konusu icra ceza suçlarının tekerrür ve sabıkaya esas olmayacağı, dolayısıyla karşılıksız çeke ilişkin verilen adli para cezasının yargılama usulünün icra mahkemesinde*

³⁰⁷ Köle ve Görgülü, s. 106.

³⁰⁸ Pulaşlı, s. 419.

³⁰⁹ RG: 19.6.1932/ 2128.

görülmesinin kişilerin Anayasadaki savunma hakkını açıkça zedeler nitelikte olduğu, karşılıksız çeke ilişkin verilen adli para cezasının hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte ya da müstakil olarak Türk Ceza Kanununda düzenlendiği, yine Türk Ceza Kanununa göre doğrudan verilen adli para cezalarının ertelenemeyip ve beher gün karşılığı 100,00TL üzerinden hapis cezasına çevrildiği, bu hususun genel hükümlere tabi genel mahkemeler tarafından yargılama usulüne yapılmasının kişilerin teminatı için Anayasal bir güvence olduğu, kaldı ki icra ve İflas Kanunun 347-349-350-351 352 ve 353. maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümlerin de bu suçlara uygulanacağı göz önüne alındığında, İcra İflas Kanunu 353 inci maddeye ilişkin itiraz başlıklı hükümde kanun yolu olarak istinaf ve temyiz usulünün uygulanmayıp aynı seviyedeki diğer icra mahkemesine itirazın öngörülmüş olması verilen hükme karşı erteleyeceği ve aktarıcı kanun yollarının da açılmamış olması açıkça savunma hakkım da ortadan kaldırır mahiyettedir. Anayasa'nın 36 ve 37. maddelerinde tanımlanan hak arama hürriyeti ve kanuni hakim güvencesi prensipleri bakımından; şekli yargılama hukuku içerisinde sınırlı inceleme yaparak belgeye dayalı karar veren icra mahkemesince, maddi gerçekliği kuşkudan arındırılmış bir şekilde tespit edecek ceza mahkemesinin bu faaliyeti sonucu vicdani kanaatinin hasıl olması halinde verilebilecek normatif değerlendirmeye ulaşılabilmesi, yargılama prosedürünün tabiatındaki sınırlılık ve farklılık dolayısıyla mümkün olamayacağı için ceza-i tehdit altındaki sanık yönünden etkili hak arama özgürlüğünü kısıtlayıcı mahiyet taşıdığı sonuç ve kanısına istinaden Anayasa'nın 36 ve 37. maddelerine aykırı yasal düzenleme olan ilgili kanun maddesindeki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına yönelik suçlardan dolayı açılan davaların icra mahkemesinde görülmesi ve icra ve İflas Kanunun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanarak icra mahkemelerinde görülmesine ilişkin hususunun iptali talebi doğmuştur. " gerekçesi ile mahkemelerine ait 2016/346 Esas Sayılı dosya üzerinden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına yönelik suçlardan dolayı açılan davaların icra mahkemesinde görülmesi ve İcra ve İflas Kanununun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanarak icra mahkemelerinde görülmesine ilişkin hususunun iptali için

Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulmuş ise de³¹⁰, Anayasa Mahkemesince 02.11.2016 tarih 2016/175 Esas 2016/168 Kararı ile bu başvuru hakkında ; mahkeme tarafından, iptali istenen kuralların Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduklarını açıklayan gerekçeli başvuru kararının aslı, başvuru kararına ilişkin tutanağın onaylı örneği ile dosyanın ilgili bölümlerinin onaylı örneklerinin gönderilmediği anlaşılmadığı, aynı zamanda 6216 sayılı Kanun'un "*Başvuruya engel durumlar*" başlığını taşıyan 41. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, "*İtiraz yoluna başvuran mahkemede itiraz konusu kuralın uygulanacağı başka dava dosyalarının bulunması hâlinde, yapılmış olan itiraz başvurusu bu dosyalar için de bekletici mesele sayılır.*" denildiği, bu hükme göre aynı Mahkeme tarafından aynı kurala ilişkin birden fazla itiraz başvurusunda bulunulması mümkün olmadığı, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 49. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, eksiklikler tamamlanarak yeniden itiraz başvurusu yapılması halinde, aynı itiraz konusu kuralın uygulanacağı başka dava dosyaları için söz konusu itiraz başvurusunun bekletici mesele sayılması gerektiği hususu dikkate alınması gerektiğinden bahisle 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerine aykırı olduğu anlaşılan itiraz başvurusunun, aynı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından esas incelemeye geçilmeksizin ön inceleme aşamasında başvuru talebinin reddine karar verilmiştir³¹¹.

Çek Kanunu'nun 14.12.2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5. maddesinin Anayasa'nın 2., 5, 13., 19., 36., 37., 38. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ilişkin İstanbul 5. İstanbul 5. İcra Ceza Mahkemesi (E.2016/191)³¹², Kocaeli 2. İcra Ceza Mahkemesi (E.2017/15)³¹³, Ankara 13. İcra Ceza Mahkemesi (E.2017/38)³¹⁴, Büyükçekmece 1. İcra Hukuk Mahkemesi (Ceza Mahkemesi Sıfatıyla)

³¹⁰ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2016-168.pdf, Erişim Tarihi: 17.09.2017.

³¹¹ <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/6d8cbb57-0a31-419f-9789-761e6677d4df?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 17.09.2017.

³¹² http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-131.pdf ,Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³¹³ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-18.pdf , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³¹⁴ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-28.pdf , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

(E.2017/45)³¹⁵, Konya 4. İcra Ceza Mahkemesi (E.2017/86)³¹⁶, Büyükçekmece 2. İcra Ceza Mahkemesi (E.2017/87)³¹⁷ benzer gerekçelerle Anayasa Mahkemesine aykırılık iddiasında bulunmuş ise de; Büyükçekmece 2. İcra Ceza Mahkemesi 2017/87 Esas Sayılı dosyası bakımından ön inceleme aşamasında başvurunun, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından esas incelemeye geçilmeksizin reddine karar verilmiş, yukarıda bahsi geçen dosyalar bakımından ise işin esasına geçilerek itiraz başvurularındaki irtibat nedeni ile dosyalar birleştirilerek esas incelemesine geçilmiştir. Esasa ilişkin 26.07.2017 tarihli kararı ile;

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin, 15.7.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun'un 63. Maddesi ile değiştirilen (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi³¹⁸ ve (2) numaralı fıkranın birinci cümlesi³¹⁹ 'nin aykırılığına ilişkin başvurular reddedilmekle, aynı Kanun'un 5. Maddesinin 6728 sayılı Kanun'un 63. Maddesiyle Değiştirilen (1) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde yer alan³²⁰ "...çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından..." bölümü çek bedelinin karşılıksız kalan miktarına çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun'a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama giderinin, sanık hakkında hükmedilecek adli

³¹⁵ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-29.pdf , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³¹⁶ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-70.pdf , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³¹⁷ http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2017-71.pdf , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³¹⁸ "...düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak "*karşılıksızdır*" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı..."düzenlenmiştir.

³¹⁹ "...çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişinin çek hesabı sahibi olduğu, ikinci cüm.de ise çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organı üyesinin, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişilerin çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü..." olduğu düzenlenmiştir.

³²⁰ "...cümlesinde, çekle ilgili olarak "*karşılıksızdır*" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, her bir çekle ilgili olarak binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı belirtilmiştir. İtiraz konusu kuralda ise hükmedilecek adli para cezasının; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun'a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamayacağı..." düzenlenmiştir.

para cezasının hesabında göz önünde bulundurulması, cezanın miktarı bakımından öngörülemezliğe sebebiyet verdiğinden suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir. Kanun'un 5. Maddesinin 6728 sayılı Kanun'un 63. Maddesiyle Değiştirilen (1) Numaralı Fıkrasının Beşinci Cümlesi³²¹ ile Kanun'un 5. Maddesinin 6728 sayılı Kanun'un 63. Maddesiyle Değiştirilen (1) Numaralı Fıkrasının Yedinci Cümlesi³²², nin Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından reddine karar vermiştir³²³.

6728 sayılı Kanunun 64. maddesine göre hükümlü; çek bedelini çekin üzerinde bulunan keşide tarihine göre kanuni ibraz süresinden itibaren işleyecek ticari işlerde temerrüt faizi ile ödendiğinde, ilgili mahkeme mahkumiyet hükmünün tüm sonuçlarıyla ortadan kaldıracak ve böylece, hükümlü, hapisten çıkacak ve hakkında hükmedilen para cezasını ödemekten kurtulacaktır. Mahkeme karşılıksız çek durumunda, ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedebilir; ancak böyle bir yasağın bulunuyor olması durumunda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmedecektir (6728 sayılı Kanun m. 63).

Yapılan bu değişikliklerin iktisadi problemleri ve bireylerin günlük ihtiyaçları karşısında doğru gözükse de, CMK göz önüne alınmayıp 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu üzerinden sorunun çözülmeye çalışılması, diğer yandan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 4. Ek Protokolü³²⁴,nün 1. maddesi³²⁵ ve Anayasa m. 11/II ve 38/VIII düzenlemeleri karşısında, Ceza Hukuku ve Ceza İnfaz Hukuku araçları Kanunda bu şekilde kullanılamaması gerektiği ve diğer hukuki koruma yollarından faydalanmadan doğrudan ceza hukukuna gidilmesi, ceza hukukunun son çare olması ilkesine aykırılık

³²¹ "...çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanacağı.." düzenlenmiştir.

³²² "...çekle ilgili olarak *"karşılıksızdır"* işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan dolayı açılan davaların icra mahkemesinde görülmesi ve bu davalarda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353. maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasına..." ilişkin düzenlemedir.

³²³ <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/8d79d07f-98b8-4579-9fe1-2e660459a9da?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> , Erişim Tarihi: 03.11.2017.

³²⁴ R.G.14.07.2011/21990.

³²⁵ Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine taraf olan Fransa ve Avusturya'da karşılıksız çek keşide edenlerin, özel yasalar ile cezalandırıldığı, İsviçre ve Almanya'da ise özel yasalar ile değil Ceza Kanun'unda yer alan hükümler ile cezalandırıldığı, özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin protokole bağlı bu devletlere karşı, uyguladıkları cezaları protokole aykırı sayan bir karar vermediklerine ilişkin bkz: Çetiner, s.177.

teşkil edeceği, son çare olarak ceza hukukuna gidilse dahi, uygulanacak cezanın da orantılı olması gerektiği yönünde eleştirilere neden olmuştur³²⁶.

II. ÇEKLE İLGİLİ KARŞILIKSIZDIR İŞLEMİ YAPILMASINA SEBEBİYET VERME SUÇU

A. Suçun Unsurları

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşabilmesi için öncelikle geçerli bir çekin, keşide tarihine göre bankaya ibraz edilmiş olması ve kısmen veya tamamen karşılığının bulunmaması nedeniyle bedelinin ödenmemiş olması gerekmektedir³²⁷. Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, neticesi harekete bitişik bir suç³²⁸ olup üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilip karşılığının olmadığına dair işlemin yapılması ile tamam olur³²⁹.

Şimdi çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun unsurları ayrı ayrı inceleyelim.

1. Geçerli Bir Çekin Varlığı

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşması için öncelikle hukuken geçerli bir çekin varlığı gerekmektedir. TTK.m.780'de belirtilen unsurlara sahip olan çek, hukuken geçerli bir çektir³³⁰. Türk

³²⁶ Köle ve Görgülü, s. 108; Ersan Şen, “Yeni Çek Kanunu Ve Anayasaya Aykırılık Sorunu” <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2038785-yeni-cek-kanunu-ve-anayasaya-aykirlilik-sorunu>, Erişim Tarihi: 18.10.2017.

³²⁷ Kendigelen, s. 336, Poroy ve Tekinalp, s. 364; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 287.

³²⁸ “...Anayasa Mahkemesinin 26/07/2017 tarih ve 2016/191 Esas, 2017/131 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere; 6728 sayılı Kanunun 63. maddesiyle değiştirilen 5941 sayılı Çek Kanununun 5/1. maddesine göre; "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, neticesi harekete bitişik bir suç olup üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde ibraz edilip karşılığının olmadığına dair işlemin yapılması ile tamamlanır.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi, 28.12.2018 Tarih, 2018/2473 Esas, 2018/1028 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

³²⁹ Anayasa Mahkemesi, 26.07.2017 Tarih, 2016/191 Esas, 2017/131 Karar, RG:10.10.2017, S.30206.

³³⁰ Bozer ve Göle, s. 317; Mahmut Coşkun, **İcra İflas Suçları Disiplinsizlik Eylemleri ve Yargılama Usulü**, Ankara, 2019, (Suç),s. 382; Coşkun, s. 1333; Kendigelen, s. 336; Öztan, s. 295.

Ticaret Kanun' unda belirtilen zorunlu unsurlardan birinin bile eksik olması halinde geçerli bir çekten söz edilemez³³¹. Çekte, muhatap olarak bankanın gösterilmemesi durumunda TTK madde 782/II açık hükmüne göre kanunen açık havale hükmündedir. Kanunda sayılan diğer zorunlu unsurları taşımayan çek ise Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına ve doktrindeki baskın görüşe göre, havale niteliğinde olduğundan yukarıda da bahsetmiştik³³². Örneğin; Keşidecinin yerinin geçersiz olarak belirlendiği bir senet, çek değildir. Böyle bir belgenin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması halinde karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun olduğu söylenemez. Böyle bir durumda ise, söz konusu fiil Türk Ceza Kanun' undaki suçlar kapsamında değerlendirilmelidir³³³.

Çek, ödenmek üzere muhataba ibrazı anında yasada belirtilen unsurları taşımalıdır. Başka bir ifadeyle, çek düzenlendiği anda bütün unsurlarını taşımayabilir. Önemli olan çekin ibraz anında, bu unsurları taşımasıdır (TTK. m.818 yollaması ile m.680³³⁴)³³⁵. Açık çek, eksik olan unsurlarının tamamlanması suretiyle bankaya ibraz edilebilir³³⁶. Bu şekilde bir kısmı tamamlanmadan lehtara teslim edilen çekin sonradan

³³¹ Bahtiyar, s. 53; Bozer ve Göle, s. 304; Günay, s. 239; Kendigelen, s. 336; Reisoğlu, çek, s. 352; Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, çek, s. 138; Öztan, s. 233; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 243.; Poroy ve Tekinalp, s. 305; Pulaşlı, s. 404.

³³² Coşkun, kıymetli evrak, s. 523; Kendigelen, s. 75; Göle, s. 14; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 243; Poroy ve Tekinalp, s. 254; Pulaşlı, s. 280; Reisoğlu, s. 77; Bu yönde Yargıtay kararları için bkz: Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 07/03/2016 Tarih, 2015/12666 E 2016/4048 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017; Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 07/09/2015 Tarih, 2014/29416 Esas 2015/26485 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 26.07.2017.

³³³ "...Keşide yerinin "Esk." olarak yazılması nedeniyle geçersiz olan ve karşılıksız çıkan çeki keşide eden kişinin dolandırıcılık suçu işlemesi söz konusu olabilir. Dolandırıcılık suçunun oluşması için diğer unsurlar yanında kullanılan hile ve desisenin bir kimseyi kandıracak nitelikte olması gerekir...Hile ve desisenin kandırıcı niteliği failin durumu ve mağdurla olan ilişkisi, kullanılan hilenin şekli ve olayın özelliği gibi hususlar göz önünde tutularak saptanmalıdır..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 12.03.1996 Tarih, 1847/2353; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 15.04.2002 Tarih, 01-26548/16921; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 26.01.2004 Tarih, 03-8100/592; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 08.04.2004 Tarih, 3758/4159; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27.04.2004 Tarih, 4180/4496; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27.09.2004 Tarih, 9892/9193 (Kendigelen, s. 337)

³³⁴ TTK. m. 680; "Tedaviile çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa, bu anlaşmalara uyulmadığı iddiası, hamile karşı ileri sürülemez; meğerki, hamil poliçeyi kötüniyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun."

³³⁵ "...TTK'nın 730/3. maddesindeki gönderme nedeniyle anılan Kanun'un 592. maddesi açık hükmüne nazaran suça konu çeklerde ibraz anına kadar müşteri tarafından bile tamamlanması mümkün..." , Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 16.03.2004 Tarih, 2004/1620 Esas, 2004/3075 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017.

³³⁶ Açık çekte, eksik olan unsurların tamamlanması için lehtara yetki verilebilir. Önemli olan bu yekinin taraflar arasındaki anlaşmaya ve dürüstlük kuralına (TMK.2) uygun kullanılmasıdır. Açık çekin doldurulmasından dolayı keşidecinin lehtara karşı sahip olduğu defiler şahsi defi olup iyiniyetli 3. kişilere karşı ileri sürülemez.

doldurulup bankaya ibrazı anında bütün unsurlara sahip olması durumunda kural olarak eksik değil açık çek sayılması gerektiğinden, bu çekin kısmen veya tamamen karşılığının olmaması halinde, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşabilmektedir³³⁷. Sonuç olarak, önemli olan çekin ibrazı anında zorunlu unsurlarını taşımasıdır³³⁸.

Çek Kanunun m.2/VII'de³³⁹ belirtilen unsurların varlığı ya da yokluğu çekin geçerliliğini etkilemeyeceği m. 2/IX'te; "*Türk Ticaret Kanunundaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez.*" şeklinde belirtilerek açıkça düzenlendiğini yukarıda da açıklamıştık³⁴⁰. Çekin Türk Ticaret Kanunu'daki zorunlu unsurları taşıması gerektiği her ne kadar 5941 sayılı kanunda açıkça düzenlense de 3167 sayılı kanunda bu derece açık bir hüküm yoktu. 3167 sayılı kanunun m.4'te "*Koşullarına uygun ve karşılığı var olan çek...*" denilmekteydi. Ancak 5941 sayılı kanundaki ilgili madde hükmü için yapılan yorum burada da geçerlidir. Kanun koyucu, her ne kadar Türk Ticaret Kanun'undaki zorunlu unsurlar demese de, Türk Ticaret Kanun'undaki zorunlu unsurların bulunmaması halinde geçerli bir çekin varlığı düşünölemeyeceğinden bu çekle ilgili olarak çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu da oluşmayacaktır, dolayısıyla çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu için öngörölen cezai yaptırıma tabi olmayacaktır³⁴¹.

Son olarak 09.08.2016 tarihinde "Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklikler ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunun' na bazı eklemeler yapılmış olup bu eklemlerden birisi de çekin geçerli sayılabilmesi için Türk Ticaret Kanunu madde 780'de çekin belirtilen unsurlarına ilişkin düzenlemedir. Bahsi geçen kanun değişikliği Türk Ticaret Kanunun 780 inci maddesinin birinci fıkrasına eklenen g bendi ile "Banka tarafından verilen seri numarası" ile e bendine eklenen "Karekodu" içermesi gerekmektedir. Aksi takdirde Türk Ticaret Kanunu' nun bir senedin çek sayılabilmesi için öngördüğü zorunlu

³³⁷ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 243.

³³⁸ Kendigelen, s. 338; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 243.

³³⁹ Çek Kanunu m. 2/VII; "*Çek defterinin her bir yaprağına; Çek hesabının numarası / Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı / Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı / Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası yazılır.*"

³⁴⁰ Coşkun, kıymetli evrak, s. 522; Kendigelen, s. 336; Karahan, Arı, Bozgeyik, Saraç ve Ünal, s. 334.

³⁴¹ Kendigelen, s. 336; Sami Selçuk: **Çek Suçları Öğreti-Mevzuat-İçtihat**, Ankara, Hatiboğlu Yayınevi, 1993, s. 1469; Göle, s. 211.

unsurlardan birisini taşımadığından bahisle çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu nedeniyle öngörülen cezai yaptırıma tabi olmayacağını söyleyebiliriz.

Yasal unsurları tam olmasına rağmen, süresinde ibraz edilen ve karşılıksız olduğu anlaşılan çek ile ilgili talep edene yönelik, menfi tespit veya senet iptali davası açılmış ise, mefi tespit davasının kabulüne karar verilmesi veya senedin iptali davasının kabulü ile çekin iptaline karar verildiği takdirde, çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu konusuz kalacaktır. Ancak menfi tespit davası olumlu sonuçlanmış olsa bile, çekin ciro yolu ile iyi niyetli üçüncü kişilere geçmesi durumunda bu iyiniyetli üçüncü kişiler için sonuç doğurması mümkün değildir³⁴².

2. Çekin Süresinde İbrazi

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan bahsedebilmek için çekin üzerinde yazılı keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekmektedir³⁴³. Türk Ticaret Kanunu'nun 798. maddesi uyarınca, çekin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçmektedir³⁴⁴. İbraz süreleri, Türk Ticaret Kanunu'nun 796. maddesi uyarınca 10 gün, 1 ay ve 3 ay olarak belirlenmiştir. Çekin bu süreler geçtikten sonra bankaya veya takas odasına ibraz edilmiş olması ve karşılıksız çıkması halinde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan söz edilemez³⁴⁵. Aynı

³⁴² Coşkun, suç, s. 382.

³⁴³ Göle ve Bozer, s. 317; Coşkun, suç, s. 383; Coşkun, s. 1334; Kendigelen, s. 241; Abdullah Çetin Oğuzoğlu ve Özkan Oğuzoğlu, **Açıklamalı-İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları**, İstanbul, 2000, s. 140; Reisoğlu, s. 353.

³⁴⁴ "... Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile yapılan takibe konu çekin ön yüzünde 30.07.2008 tarihli takas kaşesi yer almaktadır. TTK'nın 710. Maddesi gereğince çekin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer. Mahkemece diğer itirazların incelenmesi gerekirken, çekin ibraz edilmediğinden bahisle takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir..." Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 28.05.2009 Tarih, 3094/11377 (Coşkun, kıymetli evrak, s. 570.).

³⁴⁵ İnan, karşılıksız, 95; "... Suça konu çekin arkasında ibraz tarihinin yazılı olmadığı anlaşılmıştır. Her ne kadar bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarın tahsili amacıyla çekle ilgili olarak 25/06/2018 tarihinde ikinci kez karşılıksızdır işlemi yaptırılmış ise de 10 günlük ibraz süresi geçtikten sonra yaptırılan bu karşılıksızdır işleminin geçerli olmadığı, bu nedenle yüklenen suçun yasal unsurları itibarıyla oluşmadığı mahkemece dosya içeriğine uygun olarak kabul ve takdir kılınmış olduğundan CMK'nun 280/1-a maddesinin ilk cümlesi uyarınca müşteki vekilinin yerinde görülmeden İSTİNAF BAŞVURUSUNUN ESASTAN REDDİNE..." İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesi, 03.01.2019 Tarih, 2019/41 Esas, 2019/11 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

zamanda muhatap bankanın “ödeme yükümlülüğü” de “ödeme serbestisine” dönüşür³⁴⁶.

3167 sayılı kanunda “Üzerinde yazılı keşide tarihinden önce veya ibraz süresi içinde 4 üncü madde uyarınca ibraz edildiğinde...”denilmek suretiyle ileri tarihli çeklerde³⁴⁷ de çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşması mümkündür³⁴⁸. Yaşanan ekonomik kriz sonucu piyasada dengenin sağlanabilmesi adına, 18/02/2009 tarihli 5838 sayılı kanun ile “31/12/2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.” şeklindeki geçici 2. madde getirilerek ileri tarihli çekin keşide tarihinden önce bankaya ibrazının geçersiz kabul edilmesiyle, keşide tarihinden önce çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet suçunun oluşması engellenmiştir³⁴⁹. 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı yasanın m.5/I’de, “Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine³⁵⁰ göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında...” denilmek suretiyle 3167 sayılı kanundan farklı olarak çekin sadece ve sadece keşide tarihine göre kanuni ibraz süresi³⁵¹ içinde ibraz edilebileceğini, bu tarihe

³⁴⁶ Coşkun, kıymetli evrak, s. 575.

³⁴⁷ “...Çeklerde TTK hükümlerine göre vade bulunmaz. Çek görüldüğünde ödenir. Ne var ki, dairemiz içtihatlarında da benimsendiği üzere ileri tarihli çek düzenlenmesi mümkündür...”, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 06.06.2002 Tarih, 2002/10509 Esas, 2002/12034 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.09.2017.

³⁴⁸ Bahtiyar, s. 154; Korkut Özkorkut, “Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri”, **BATIDER**, Aralık 1997, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 49; Reisoğlu, s. 350.

³⁴⁹ Çeker, s. 452 “...5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 18. maddesiyle 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna eklenen geçici 2. maddesinde yer alan; <31.12.2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.> şeklindeki düzenlemeye göre, anılan Kanun’un Resmi Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe girdiği 28.02.2009 tarihinden 31.12.2009 tarihine kadar ileri tarihli çeklerin, üzerinde yazan keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilmesi halinde karşılıksız çek keşide etmek suçu oluşmayacağı...”, Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 17.09.2009 Tarih, 2009/12591 Esas, 2009/14476 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 17.09.2009 Tarih, 2009/12591 Esas, 2009/14476 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017.

³⁵⁰ Kanun koyucu burada her ne kadar düzenleme tarihine göre dese de, burada kastedilen keşide tarihine göre ibrazdır.

³⁵¹ TTK.m.796’e göre; “(1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. (2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır. (3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.”

göre çekin karşılıksız çıkması halinde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşabileceği düzenlenmiştir³⁵².

Burada dikkat etmemiz gereken nokta; 3167 sayılı kanuna getirilen geçici madde ile ileri tarihli çeklerin keşide tarihinden önce ibrazının geçersiz olması kabul edilirken, 5941 sayılı kanunun m.3/VIII'te *“Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 707 nci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır.”* şeklinde düzenlenerek kısmen veya tamamen karşılığının olmaması halinde icra takibi yapılamayacağı düzenlenmiştir³⁵³.

5941 sayılı kanunun m. 3/VIII'teki düzenlemenin karşıt anlamından, keşide tarihinden önce çekin bankaya ibraz edilip karşılığı mevcut ise ödenebileceği; ancak kısmen veya tamamen karşılığının bulunmaması halinde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşmayacağı sonucu çıkmaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, 5941 sayılı kanunun bu hükmü, geçiş hükümleri başlığı altındaki geçici 1. maddenin 5. fıkrasındaki , *“31/12/2011 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.”* hükmü gereğince; çekin 31.12.2011 tarihinden önce bankaya ibraz edilmesi durumunda çek *geçersiz*, ancak 01.01.2012 tarihinden itibaren, m.3/VIII e göre çek keşide tarihinden önce de bankaya ibraz edilip karşılığı varsa ödenebilecektir³⁵⁴. Ancak keşide tarihinden önce bankaya ibrazında karşılıksız çıkması halinde bu durum ne suçun oluşması için ne de takip açılması için bir neden olacaktır³⁵⁵.

Belirtilen bu hususlar ile 3167 sayılı kanuna getirilen geçici maddede belirtilen durum her ne kadar aynı şeyi ifade ediyor gibi gözükse de birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Çünkü 3167 sayılı kanunda 31.12.2009 tarihine kadar ileri tarihli çekin

³⁵² Coşkun, suç, s.383.

³⁵³ Poroy ve Tekialp, s. 343.

³⁵⁴ Seza Reisoğlu: “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf, (Erişim Tarihi: 26.01.2018), (sunum), s. 10.

³⁵⁵ Reisoğlu, sunum, s. 10.

keşide tarihinden önce bankaya ibrazı tamamen geçersiz kabul edilmiş, karşılığının olması halinde bile ibraz geçersiz kabul edildiğinden, çekin karşılıksız çıkmasından söz edilemeyecektir. 5941 sayılı kanunla yapılan düzenlemede ise, çekin ibrazı geçersiz kabul edilmemiş, kısmen veya tamamen karşılığının bulunmaması halinde icra takibi yapılamayacağı ve bu durumun karşılıksız çek suçunu oluşturmayacağı düzenlenmiştir³⁵⁶.

Gerek 3167 sayılı kanun gerek 5941 sayılı kanunun yürürlükte olduğu döneminde olsun çekin kanuni ibraz süresinin geçmesinden sonra bankanın da ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Keşideci, çek karşılığının keşide tarihi ve buna göre ibraz süresi içerisinde bankada bulundurmamakla yükümlü olduğu için³⁵⁷, bu sürelerden sonra çekin bankaya ibraz edilip karşılıksız çıkması durumunda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşmayacaktır³⁵⁸. Kimse yükümlülük altında olmadığı bir husustan dolayı cezalandırılmayacağından³⁵⁹ böyle bir durumda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluştuğunu söylemek de mümkün değildir³⁶⁰.

5941 sayılı kanununda da m.3/I'de "*hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde*", m. 8/I'de "*Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesini sağlayacak tüzeli*

³⁵⁶ "...Dosya kapsamına göre şikayete konu çekin ileri tarihli olarak keşide edilmesi, Konya 3. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2016/776 Esas sayılı ve sanıkların yetkilisi oldukları şirketin iflasının ertelenmesi davasında 15/06/2016 tarihli ara kararı ile şirketin borçlanması, kambiyo senedi keşide ve ciro etmesi, banka hesaplarındaki para ve mevduatlarının çekilmesi işlemlerinin onaylanması için kayyım atanması, kayyım tarafından onaylanmayan işlemlerin yoklukla malul olduğuna karar verilmesi karşısında, suç tarihi itibarıyla sanıkların çekin karşılığını hesapta bulundurma imkan ve yetkilerinin olmadığı, bu haliyle suç kastlarının olmadığı ve CMK'nın 223/2-c maddesi gereğince beraatlerine hükmedilmesi gerektiği anlaşılmakla, gerekçesi dosya kapsamına uygun düşmemekle birlikte sonuç olarak beraat hükmü yerinde olduğundan, müşteki vekilinin yerinde görülmeyen istinaf başvurusunun CMK'nın 280/1-a maddesinin ilk cüm. uyarınca esastan REDDİNE..." Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 13.06.2017 Tarih, 2017/2378 Esas, 2017/2294 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

³⁵⁷ Çeker, s. 455; Şükrü Yıldız, "İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları", *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, S. 19, 2003, s. 154.

³⁵⁸ Abuzer Kendigelen, "*Çekte Cayma ve Ödeme Yasağı*", Makalelerim, İstanbul, 2001, s. 85; Özkorkut, s. 49.

³⁵⁹ Poroy ve Tekialp, s. 343.

³⁶⁰ "Suç konusu çekin on günlük ibraz süresinden sonra ibraz edildiği anlaşıldığından karşılıksız çek keşide etme suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilerek sanığın beraatine karar verilmesi gerekir. Ayrıca para cezasına gecikme zammı uygulanamayacağının gözetilmesi gerekir.", Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 02.03.2004 Tarih, 2004/897 Esas, 2004/2414 Karar; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 24.06.2003 Tarih, 2002/30819 Esas, 2003/17580 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.05.2017.

kişiliği haiz sistemi kurmaya ve gözetimi altında yürütmeye yetkilidir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, bu yetkiyi uygun göreceği başka bir kuruluş aracılığıyla da kullanabilir.” ve m. 8/III’te de “Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fiziki olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 710 uncu maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.” şeklinde belirtilerek açıkça düzenlenmiştir. Geçici m.1/VI’da “Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 3167 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi uyarınca kurulmuş olan Bankalararası Takas Odaları Merkezi, bu Kanunun 8 inci maddesinde öngörülen tüzel kişiliği haiz sistem kuruluncaya kadar faaliyetlerine devam eder ve yeni kurulacak tüzel kişiliğe herhangi bir işleme gerek kalmaksızın devrolunur. Yeni kurulacak tüzel kişilik bu devir nedeniyle doğacak her türlü vergi, resim, harç ve fondan muaftır.” şeklinde belirtilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile fiili durum, yasal olarak da düzenlenmiştir.

Bütün bunların yanı sıra, gerek 3167 sayılı kanunda gerek 5941 sayılı kanunda da çekin hamil tarafından ibraz edileceği belirtilmiştir. Esasen burada, Türk Ticaret Kanunu anlamında çek hamili kastedildiği belirtilmektedir³⁶¹. Önemle belirtmek gerekir ki, karşılıksız çek suçunun oluşabilmesi için hamil, ödenmek üzere çeki bankaya ibraz etmelidir³⁶². Ödenmek için değil de, çekin geçerliliğinin, karşılığının olup olmadığının araştırılması amacıyla çekin bankaya ibrazı durumunda ise çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşmasına neden olmaz³⁶³.

Son olarak, şu hususu da belirtmek isteriz ki, 09.08.2016 tarihinde “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılan değişiklikler ile ileri tarihli çekler bakımından yukarıda değindiğimiz konuda değişiklik yoluna gidilmemiştir³⁶⁴. Bu nedenle de 5941 sayılı çek kanunundaki hükümlerin geçerliliğini devam ettirmektedir³⁶⁵.

³⁶¹ Kendigelen, s. 292; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 280.

³⁶² ‘Ödenmek üzere ibraz’ hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Kınacıoğlu, s. 283.

³⁶³ Poroy ve Tekinalp, s. 306.

³⁶⁴ Bkz. Yuk. 2, II, C, s. 72.

³⁶⁵ Günay, s. 241.

3. Çekin Karşılıksız Çıkması Sebebiyle Ödenmemesi

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, çekin bankaya ibrazı anında çek hesabında kısmen veya tamamen karşılığının olmaması nedeniyle çek bedelinin hamile ödenmemesi halinde oluşmaktadır³⁶⁶. Bunlar suçun maddi unsurları olduğu için, içlerinden birinin bile eksik olması suçun oluşmaması için yeterlidir³⁶⁷. Şimdi bu unsurları tek tek inceleyelim:

İlk unsur, çekin “*keşide tarihine*” göre ibraz edilmesidir. Daha önce ayrıntılı bir şekilde de incelediğimiz gibi, 3167 sayılı kanunun eski halinde çek ister keşide tarihinde isterse keşide tarihinden önce ödenmek üzere ibraz edilmiş olsun karşılıksız çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşmaktaydı. Ancak, yapılan değişiklik sonucunda ileri tarihli çeklerde keşide tarihinden önce ibraz edilen çekte karşılığın bulunmaması halinde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşmamaktadır. 5941 sayılı Çek Kanun gereğince de, çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, çekin keşide tarihinde ibraz edilip karşılığının olmaması halinde oluşabilecektir³⁶⁸.

İkinci unsur ise, çekin “*ibrazı anında*” karşılığının olmamasıdır³⁶⁹. Çek Kanunu m.5/I ve m.5/IV’te “ibrazı” anında denilmek suretiyle kanun koyucu tarafından bu husus vurgulanmıştır. Çekte vade olmadığı için, keşidecinin borcu keşide tarihinde muaccel olacağından, keşidecinin karşılık bulundurmakla, bankanın da ödemekle yükümlü olduğu zaman, keşide tarihine göre ibraz süresidir. Bunun dışında, keşideci gerek çeki keşide ederken gerek ibraz süresinden sonra karşılık bulundurmakla yükümlü olmadığı için, bu tarihlerde karşılığın bulunmaması halinde suç oluşmayacaktır. çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, ancak ve ancak çekin keşide tarihine göre ibraz süresi içerisinde karşılığın bulunmaması halinde oluşabilecektir³⁷⁰.

³⁶⁶ Reisoglu, çek, s. 354.

³⁶⁷ Günay, s. 238.

³⁶⁸ Reisoglu, çek, s. 353.

³⁶⁹ Reisoglu, çek, s. 353; Bozer ve Göle, s. 317; Öztan, s. 296.

³⁷⁰ Reisoglu, çek, s. 354; “... karşılıksız çek keşide etme suçunda suç tarihinin çekin bankaya ibraz tarihi olduğu nazara alındığında suça konu çekin bankaya ibraz tarihinin 31/10/2016 tarihi olduğunun anlaşılması karşısında, bu hususun karar gerekçesinde tartışılıp değerlendirilmeksizin dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle de uyumsuz olarak suç tarihinin 15/06/2016 tarihi olarak kabul edilip karar verilmesi nedeni ile, davanın esası yönünden hükmün gerekçesiz olması.” Ankara Bölge Adliye

Tüm bunların yanı sıra keşidecinin çek hesabının bulunduğu banka nezdinde birden çok hesabı olabilir. Ancak çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu bakımından önemli olan karşılığın çek hesabında olup olmamasıdır. Örnek verecek olursak, keşidecinin çek hesabında yeterli karşılığın bulunmamasına rağmen, diğer hesaplarında çek bedelini karşılayacak miktar bulunabilir. Keşidecinin “çek hesabında” karşılık bulundurmamakla yükümlü olması ve diğer hesapların çek ilişkisinin dışında kalması nedeniyle, kural olarak diğer hesaplardaki miktar çek ilişkisini etkilemez. Bir başka ifadeyle, çek hesabında değil de diğer hesaplarda karşılık var ise, çek bedelinin diğer hesaplardan karşılanacağı ve karşılıksız çek suçunun oluşmayacağı düşünülemez. Çek bedeli diğer hesaplardan ancak virman yapılmak suretiyle ödenebilir, böyle bir durumda da çek bedeli ödendiği için karşılıksız çek suçu oluşmayacaktır³⁷¹.

“Karşılık” ifadesinden anlaşılması gereken ise daha önce de bahsettiğimiz gibi, çek üzerinde yazılı bedelin ödenmesine yetecek miktarın ilgili çek hesabında bulunmasıdır. Çek bedelinin tamamının ilgili çek hesabında bulunup ödenmesi halinde herhangi bir sorun yoktur. Çek Kanunun m. 3/II’de “*Karşılıksızdır*” işlemi, *muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır.*” şeklinde belirtilmektedir. Bu husus 2016 yılında kabul edilen 6728 Sayılı Kanun ile yapılan bir değişiklik bulunmadığından uygulamada aynı şekilde devam etmektedir. 3167 sayılı kanunda da “*Çekin karşılığının tamamen veya kısmen bulunmaması halinde*” denilmekteydi. Görüldüğü üzere, çek bedelinin kısmen veya tamamen çek hesabında bulunmaması halinde de suçun oluşacağı belirtilmiştir³⁷².

Çek bedelinin kısmen dahi çek hesabında bulunmaması çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşabilmesi için yeterli olup karşılığın kısmen veya tamamen bulunmaması suçun oluşmasını değiştirmemektedir³⁷³. Çekin kısmen karşılığının bulunmaması durumunda, muhatap banka, Çek Kanunu 3/II maddesi çerçevesinde, çekin belli bir kısmını ödemişse, bu

Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 09.05.2017 Tarih, 2017/1886 Esas, 2017/1673 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.09.2017.

³⁷¹ Bahtiyar, s. 166; Öztan, s. 296.

³⁷² Keskin, s. 93; Öztan, s. 295; Bozer ve Göle, s. 302, Reisoğlu, çek, s. 354.

³⁷³ Kendigelen, s. 340.

ödenen miktar da çek cezasının hesaplanmasında dikkate alınmaz. Bu durumda, muhatap tarafından tarafından ödenen miktar kadar çekin karşılıksız kalmasından söz etmek mümkün değildir³⁷⁴.

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet suçu, sadece yeterli miktarın çek hesabında bulunmaması halinde değil; hayali kişiler adına düzenlenen çeklerde, ibraz anından önce kapatılan hesaplarda, çekin hamilin elinden rızası dışında çıktığı iddia edilerek gerçeğe aykırı şekilde alınan ödemeden men yasağı³⁷⁵ halinde de söz konusu olabilir³⁷⁶.

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına verme sebebiyet suçu, çekin keşide tarihine göre ibrazında, ilgili çek hesabında kısmen veya tamamen karşılığın bulunmaması nedeniyle ödenmemesi halinde oluşacaktır³⁷⁷. Suçun oluşmasına neden olan ödenmeme sebebi çekin karşılıksız çıkması, yani yeterli miktarın ilgili hesapta mevcut olmamasıdır. Ancak çekin ödenmeme durumu karşılıksızlık dışında başka bir nedene dayanıyor ise örneğin ibraz tarihinde tedbir³⁷⁸ nedeni ile ödeme yapılmıyor ise bu suç oluşmayacaktır³⁷⁹.

³⁷⁴ Yıldırım, s. 3485.

³⁷⁵ Yargıtay 10. Ceza Dairesi vermiş olduğu bir kararda, TTK 711 hükmüne dayalı ödemeden men talimatının da keşidecinin çekin ibrazından önce bir menfi tespit davası açmamış olması gerekçesiyle, karşılıksız çek keşidesi suçunun oluşumuna engel olmayacağı sonucuna varmıştır. Bu hususta bkz: Kendigelen, s. 340.

³⁷⁶ Keskin, s. 93; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara, 1997, (kıymetli evrak), s. 1277.

³⁷⁷ Belirtmek gerekir ki, banka ilgili çek hesabında karşılığın bulunması halinde bu miktarı ödemekle yükümlüdür. Aksi takdirde, banka hakkında Çek Kanunu madde 3/3 gereğince cezai yaptırım söz konusudur. Bununla birlikte bazen banka, hesap sahibi ile aralarındaki ilişkinin zarar görmemesi, müşterisinin ticari itibarı zedelenmemesi için, çek karşılığının ilgili hesapta bulunmamasına rağmen, çek bedelini hamile ödemekte ve böylece karşılıksız çek suçunun oluşmasını engellemektedir. Böyle bir durumda bankanın yükümlü olmadığı halde çek bedelini ödemesinin gayri nakdi kredi hükmünde olduğu doktrinde belirtilmektedir.

³⁷⁸ "...6728 sayılı Kanunla değişik 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5/1 maddesinde, "üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında" yaptırım uygulanacağı belirtilmiş olup, suça konu çekle ilgili mahkemenin verdiği tedbir kararı nedeniyle karşılıksız işlemi yapılmadığı, anılan kanunun, çekin karşılıksız olduğunun tespitini içeren 3. maddesinde belirtildiği şekilde sanığın sorumluluğu gerektirecek nitelikte çekin ibrazında karşılığının bulunmadığı yönündeki şartları taşımadığı, atılı suçun yasal unsurları itibarı ile oluşmadığı anlaşıldığından, sanığın CMK'nın 223/2-a maddesi gereğince sanığın beraatine karar verilmesi gerektiği halde, müştekinin şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmesi.." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 29.03.2018 Tarih, 2018/421 Esas, 2018/848 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 14.01.2019; Benzer şekilde kararlar için bkz; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi, 11.04.2018 Tarih, 2017/4105 Esas, 2018/1420 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 14.01.2019; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi, 14.03.2018 Tarih, 2017/3427 Esas, 2018/869 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 14.01.2019.

³⁷⁹ İsmail Ercan, **Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları**, Ankara, 2018, s. 51.

TTK'nun 712. maddesine göre çek tedavüle konulduktan sonra, keşidecinin ölmesi, fiil ehliyetini kaybetmesi ve iflas etmesinin çekin geçerliliğine bir etkisi bulunmamaktadır. Keşidecinin iflas etmesi durumunda, iflasa karar verildikten sonra etkisini doğurmaya başlayacak ve alacaklılara karşı mal varlığı üzerindeki her türlü tasarruf yetkisini kısıtlanacaktır. Bu nedenle, keşidecisi iflas eden çek, hamil tarafından bankaya ibraz edilmesi durumunda banka, müflise ödemeyi yasaklayan ve sadece iflas masasına ödeme yapmayı emreden İİK. 192 madde hükmüne bağlı olmaksızın çekin mevcut karşılığını ödeyerek karşılıksızdır işlemi yapmak zorundadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, keşidecinin çeki düzenleyip lehdar veya hamile çeki verdiği anda fiil ehliyetine sahip olup olmadığıdır. Keşidecinin, iflası halinde çek karşılığı hamile geçer ve Türk Borçlar Kanunu madde 559/III³⁸⁰ (818 Sayılı B.K. Madde 461/III) hükmü istisna teşkil eder. İflas kararının istinaf veya temyiz edilmiş olması hükümlerini meydana getirmesine engel teşkil etmez. Yargıtay 10. C.D. 24/11/2009 tarih 2007/21503 E. 2009/18562 K. Sayılı ilamında suça konu çekin, iflasın ertelenmesi kararından önce keşide ve ibraz edilmesi durumunda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşacağı yönündedir³⁸¹.

Keşidecinin Konkordato talebinde bulunması ile verilen geçici veya kesin mühlet kararı ile borçlu, komiser nezaretinde işlerine yapmaya devam ettiğinden keşide ettiği çeklerin karşılığını bankada bulundurma sorumluluğunun devam etmektedir. Bu nedenle de bu süreç içerisinde keşide edilen çek neden ile çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunu oluşacaktır³⁸².

Sonuç olarak, çekin keşide edildiği veya tedavül edildiği zaman diliminde karşılığının bulunmaması çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunu oluşturmaz. Çek ile ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda, önemli olan çekin muhataba ibraz edildiği anda karşılığının bulunmamasıdır. Ayrıca çekin tamamen karşılıksız kalması gerekli olmayıp karşılığın kısmen dahi bulunmaması suçun oluşması için yeterlidir³⁸³.

³⁸⁰ TBK 559/III hükmü için bk: “ Havale edenin iflası halinde, henüz kabul edilmemiş olan havale kendiliğinden sona erer.”

³⁸¹ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 28.06.2018 Tarih, 2017/1570 Esas, 2018/2319 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

³⁸² Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 15.09.2011 Tarih, 2011/34 Esas, 2011/672 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 13.02.2019.

³⁸³ Bozer ve Göle, s. 302; Kendigelen, s. 340; Öztan, s. 295; Reisoğlu, çek, s. 354.

4. Ödenmeme Durumunun Tespiti

Karşılıksız çekte, ileride çıkması muhtemel uyuşmazlıklarda ispatta kolaylık sağlamak için bu hususunun tespit edilmesi gerekir³⁸⁴. Bu durum gerek mülga 3167 sayılı kanunun m.5'te "*Çekin ibrazında karşılığının tamamen ödenmemesi veya çek hamili tarafından kısmi ödemenin kabul edilmemesi halinde, ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır.*" gerek 5941 sayılı kanunun m.3/IV'te "*Hamilin talepte bulunması hâlinde, karşılıksızdır işlemi; çekin arka yüzüne tahsil için bankaya ibraz edildiği tarih, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar ve ibraz eden gerçek kişinin adı ve soyadı yazılmak, bu kişinin tüzel kişi adına bedeli tahsil etmesi hâlinde bu husus belirtilmek ve bu kişi ile birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle yapılır.*" ve m.3/V'te de "*Muhatap bankanın üçüncü fıkra göre ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil, kısmi ödemenin hamil tarafından kabul edilmemesi hâlinde, ikinci fıkra hükmüne göre karşılıksızdır işlemi yapılır; ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır.*" şeklinde belirtilerek bu tespitin belli şekillerde yapılması gerektiği ortaya koyulmaktadır. 2016 yılında 6728 Sayılı Kanun ile yapılan düzenlemede bu hususlar hakkındaki hükümler 5941 sayılı kanundaki şekliyle korunmuştur.

Sonuç itibarıyla, çek ister bankaya ister takas odasına ibraz edilsin çekin karşılıksız çıkması halinde ibraz tarihi³⁸⁵ ve çekin ödenmeme nedeni çek üzerine yazılır. Bununla birlikte, aynı hususla ilgili Türk Ticaret Kanunu'nun madde 808'e³⁸⁶

³⁸⁴ Kendigelen, s. 344; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 13.02.1992 Tarih, 1992/1846 Esas, 1992/797 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017. Ancak TTK 808'de sayılan çekin karşılığının bulunmaması durumunun tespitinin yalnızca müracaat hakkı kullanımı için gerekli olduğu, cezai yaptırım için yalnızca karşılıksızdır işleminin yapılmasının yeterli olduğu yönündeki görüş için bk; Ercan, s. 53; İsmail Kayar: **Ticaret Hukuku**, Ankara, 2017, s. 708.

³⁸⁵ "...karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşması için ibraz tarihinin çek üzerine yazılmasının zorunlu olduğu...", Yargıtay 10. Ceza Dairesi., 22.02.2010 Tarih, 2008/7401 Esas., 2010/3715 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017.

³⁸⁶ TTK. m. 720'ye göre; "*Vaktinde ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödenmeden imtina keyfiyeti:1.Resmi bir vesika ile (Protesto); 2. Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla: 3. Bir takas odasının, çek vaktinde teslim edildiği halde ödenmediğini tesbit eden tarihli bir beyanı ile; sabit bulunduğu takdirde hamil; cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat haklarını kullanabilir.*"

göre de; “*Resmi bir vesika ile (Protesto)*” ile de tespit altına alınabilir³⁸⁷. Görüldüğü üzere çek kanunu madde 5 ile Türk Ticaret Kanunu madde 808’deki şekil şartı aynıdır. Her iki kanun arasındaki fark irdelendiğinde, çek kanunu m. 3/VII’ye göre banka, çekin karşılığı hesapta olsa bile çek hamiline ödemeyi geciktirirse veya kanunen ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın ödemesini geciktirirse, her geçen gün için çek hamiline binde üç gecikme cezası ödemek durumundadır şeklinde düzenlenmiştir³⁸⁸. Fakat, Türk Ticaret Kanunun’da buna benzer herhangi bir yaptırım düzenlenmemiştir.

Bunların yanı sıra, çekin bankaya ibraz edilip karşılığın bulunmadığı hamile bildirildiğinde, hamil çekin üzerine bu hususların yazılmasını istemez ve bu durum tespit altına alınmazsa çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu oluşmayacaktır³⁸⁹.

5. Keşidecinin Kastının Aranmaması

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda, keşidecinin kastının aranıp aranmadığı konusunda doktrinde çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı konuyu 3167 sayılı kanun ve 5941 sayılı kanundaki düzenlemeler ve doktrindeki tartışmalar çerçevesinde ele alacağız.

3167 sayılı kanunda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda kastın aranıp aranmayacağı hususunda herhangi bir açık hüküm bulunmamaktaydı. Doktrinde ise, kastın aranmaması gerektiğini savunanlar olduğu gibi kastın aranması gerektiğini de savunanlar bulunmakla birlikte ağırlıklı olarak; karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda, unsurlarının oluşması sonucu meydana gelen şekli bir suç olduğu, kanun koyucunun objektif sorumluluk esasını benimsediği ileri sürülerek keşidecinin kastının aranmayacağı belirtilmektedir³⁹⁰. 3167 Sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında da çek yönünden objektif sorumluluk esasını benimsemiş

³⁸⁷ Keskin, s. 93; Öztan, s. 307; Öztan, Kıymetli Evrak, s.1281.

³⁸⁸ Reisoglu, Sunum, s. 8.

³⁸⁹ Şener Güngör ve Mustafa Kaya, **Çek Suçları**, Ankara, 2004, s. 51; Mehmet Özdamar, “Çek Kanunda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran-Aralık, 2003, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 18; Öztan, Kıymetli Evrak, s. 1282; Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, s. 278.

³⁹⁰ Arkan, s. 18; Kendigelen, s. 344; Keskin, s. 93; Özdamar, s. 139; Öztan, s. 318.

olan soyut karşılıksız çek keşidesi varlığında, bu eylemin iradi olması şartı ile suç teşkil edeceğini belirtilerek bu görüş içerisinde olduğunu göstermektedir³⁹¹.

4814 sayılı Yasa ile değişik 3167 Sayılı Kanunda, ağır hapis cezası yerine ağır para cezası öngörüldüğü ancak manevi unsur bakımından açık bir düzenleme yapılmadığından, 3167 Sayılı yasa dönemindeki doktrindeki tartışmalar devam etmiştir. Yargıtay objektif sorumluluk esasını kabulü yönündeki uygulamasını devam ettirmekle birlikte, aksi yönde 3167 sayılı kanunda bu konuda açıkça kastın aranacağını belirtmemesinden dolayı Türk Ceza Kanunu gereğince genel kastın aranacağı yönünde de doktrinde görüşler bulunmaktaydı³⁹².

5941 sayılı kanunda ise, bu hususla ilgili herhangi açık hüküm bulunmamakla birlikte, *“karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi”* denilerek ilk bakışta sanki taksirle de suçun işlenebileceği anlamı çıkmaktadır. Kanunun gerekçesinde de, belirtilen suçun oluşabilmesi için, çekin karşılığının, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, ilgili çek hesabında bulundurulmaması gerektiği söylenmiştir.

Anayasa’nın 38 inci maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi ile güvence altına alınan kusursuz ceza olmaz kaidesinin gereği olarak, belirtilen suç, objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektiren bir suç şeklinde değil, en azından taksire dayalı kusurluluğu gerektiren bir suç şeklinde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, kişinin, elinde olmayan nedenlerle meydana gelen zorunluluk hâli sebebiyle, örnek olarak doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple, çekin karşılığını ilişkili hesapta zamanında bulunduramamış olması

³⁹¹ “...Bu durumda yasa çek yönünden objektif sorumluluk esasını benimsemiş soyut karşılıksız çek keşidesi, bu eylemin iradi olması koşulu ile suç teşkil edeceği öngörülmüştür. Karşılıksız çek keşidesi iradi bir harekete dayanmıyorsa, örneğin; çalınma, kaybolma, sahibinin elinden hile ile alınma gibi hallerde keşidecinin cezalandırılması söz konusu olmayacaktır. Yasa, objektif sorumluluk esasını getirirken kovuşturma yapılmasının, hamilin şikâyetine bağlı olması, keşidecinin düzeltme hakkını kullan-ması, bu hakkı kalmasa bile yasada öngörülen süre içerisinde hamilin zararlarının karşılanması hallerinde, keşideci hakkında kovuşturma yapılamayacağı ve cezalandırılmayacağı hükmünü koymak suretiyle objektif sorumluluğu hafifletici ve iyi niyet- li keşideciyi koruyan prensipleri de getirmiştir. Bunun dışında keşidecinin çekte yazılı miktarda borcu olmadığına veya çekin teminat çeki olduğuna dair iddialarının bu yolda açılan hukuk davalarının suçun oluşmasına engel teşkil etmeyeceği sonucuna varılmıştır...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 09.10.1989 Tarih, 1989/7-213 Esas, 1989/280 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 10.09.2017.

³⁹² Bu hususta doktrindeki görüşler için bkz; Dağlar Ekşi, “ 4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 21, Sayı: 2, 2003, s. 212; Feyizoğlu, <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/sozlesmeden-kaynaklanan-yukumluluk-ve-hapis-cezasi.html>, Erişim Tarihi: 24.12.2017.

neticesinde, ceza sorumluluğu olmayacağı belirtilerek taksir düzeyindeki kusurun bile failin cezalandırılması için yeterli kabul edilmiştir³⁹³.

Esasen böyle bir yorum tarzı ceza hukukunun niteliği ile bağdaşmadığı³⁹⁴ gibi kanunun sistematigi içerisinde çelişki ortaya çıkarmaktadır. 5941 sayılı kanunda failin cezalandırılması için taksirin yeterli olduğunun belirtilmemesine rağmen, gerekçede ise failin taksir düzeyindeki kusuru cezalandırılması için yeterli görülmüştür. Oysaki 5941 sayılı kanunda belirtilmeyen hususlarda genel hükümlerin uygulanması gerekeceğinden, ceza hukukunda kabul edilen esasların burada da geçerli olacağı belirtilmektedir (m.1/I).

Suçun oluşması için, karşılıksız çek keşidesi eyleminin varlığı yeterli olup; çek keşide edenin kastının varlığı aranmamaktadır³⁹⁵. Ancak suç açısından objektif sorumluluk esasının benimsenmiş olması, keşidecinin iradesi dışındaki fiillerinde yaptırma tabi tutulduğu anlamına gelmemektedir. Ceza hukukunda kabul edilen tüm sorumluluk türlerinde olduğu gibi objektif sorumlulukta da fiilin iradi ve bilinçli bir harekete dayanması vazgeçilmez bir koşuldur. Dolayısıyla, çekin çalınma³⁹⁶, kaybolma, hile ile alınma vb. şekillerde keşidecinin elinden rıza dışında çıktığı ve karşılıksız kaldığı durumlarda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet

³⁹³ Coşkun, suç, s. 391.

³⁹⁴ Suçun unsurundaki yeri ne olursa olsun, TCK m.21'in lafzının açık olduğu, suçun temek işleniş şeklinin kasıt olduğu, taksirli fiiller ancak kanunun açıkça belirttiği hallerde, istisnai olarak cezalandırılacağı (TCK m.22/1), suç tipleri haksızlık teşkil eden fiillerden oluştuğu, bir fiilin haksızlık teşkil edebilmesi, kural olarak, kastın varlığına bağlı olması nedeni ile taksirli sorumluluk öngörülmediği müddetçe, kasten hareket etmeyen kimselerin cezalandırılması TCK m.21'e aykırı olduğu yönündeki görüş için bkz: İsa Başbüyük, "Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:2012, Sayı:2, s. 313; Faruk Erem, "Çekin Kanuni Himayesi, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek", **Türkiye Bankalar Birliği Yayınları**, 2. Basım, Ankara, 1974, s. 158; Veli Özer Özbek, "Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı", **Ceza Hukuku Dergisi**, Aralık, 2010, s. 14; Sesim Soyer-Güleç, **Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu**, Ankara, 2011, s. 174; Ersan Şen, **Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek Suçu**, Ankara, 2010, s. 25.

³⁹⁵ Coşkun, s. 1338; Mehmet Civan ve Kaan Susuz, "Yeni Çek Tasarısının Ekonomik Hayata Etkisi ve Ekonomik Hayatın Beklentileri", **Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armagan**, İstanbul, 2003, Cilt:1, s. 740; Erhan, s. 241; Aksi görüş için bkz: İzzet Özgenç, **Çek Kanunu**, Ankara, 2018, s. 117; Soyer Güleç, s. 174.

³⁹⁶ "... Dairemizde de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 9.10.1989 gün ve 7.-213/280 sayılı ilamında belirtildiği üzere karşılıksız çek keşidesi, çalınma, kaybolma, hile ile veya zorla alınma gibi iradi bir harekete dayanmıyorsa keşidecinin cezalandırılmayacağı.." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 26.03.2007 Tarih, 2005/11560 Esas, 2007/3483 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

verme suçunun oluşmayacaktır³⁹⁷. Benzer şekilde kişinin elinde olmayan sebeplerle³⁹⁸ (örneğin; doğal afet, savaş, kaza geçirilmesi, zorunluluk hali ve mücbir sebep) çekin karşılığının bulundurulmaması durumunda da karşılıksız çek keşide etme eyleminden bahsetmemiz mümkün değildir³⁹⁹.

Özbek ve Şen'e göre, TCK madde 22/I uyarınca bir suçun taksir derecesinde kusur ile işlenebilmesi için kanunda fiilin taksir ile işlenmesi durumunda cezalandırılacağına açıkça belirtilmesi gerektiği düzenlendiği, ÇekK m. 5/1 hükmünde açıkça taksir ifadesinin düzenlenmediği, yalnızca maddede geçen "sebebiyet verme" ifadesine dayanılarak suçun taksirle işlenebileceğini kabul etmenin mümkün olmadığı yönündedir⁴⁰⁰.

Özgenç'e göre ayrıca karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun yaptırımlarında güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı de düzenlenmiş olması nedeni ile tüzel kişiler hakkında bu tedbirin uygulanabilmesi TCK Madde 60 da olduğu gibi kastın gerektiği, bu nedenle taksir ile işlenemeyen kasten işlenebilen bir suç olduğunun kabulünün gerektiği yönündedir⁴⁰¹.

B. Suçun Faili

1. Genel Olarak

5941 sayılı Çek Kanununda⁴⁰², çekin üzerinde yazılan düzenleme tarihine göre yasal ibraz süresince bankaya ibrazında çekle ilişkili olarak karşılıksız işlemi

³⁹⁷ Keskin, s. 93; Ayşe Nuhoğlu, 4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu, **Prof. Dr Aydın Aybay' a Armağan**, İstanbul, 2004, s. 261; Bu husus Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararında da açıkça belirtilmiştir (bkz, dip not: 298).

³⁹⁸ "... kişinin elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hali dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulunduramamış olması halinde, ceza sorumluluğu olmayacaktır..." Türkiye Büyük Millet Meclisi, Dönem 23, Yasam Yılı.4, Sıra Sayısı. 44, s. 11.

³⁹⁹ Coşkun, suç, s. 391; Coşkun, s. 1338.

⁴⁰⁰ Özbek, s. 17; Şen, ss. 30-31.

⁴⁰¹ Özgenç, ss. 117-118.

⁴⁰² 3167 sayılı Kanunun 16. maddesinde, ödenmeyen çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcilerinin cezalandırılacağı belirtilmekteydi. Buna göre, karşılıksız çek keşide eden hesap sahibi gerçek kişi, hesap sahibi gerçek kişi lehine çek keşide eden vekil veya temsilcileri ile hesap sahibi tüzel kişiler (31.12.2008 tarihinden önce tüzel kişi de suçun faili sayılırken, bu tarihten sonra TCK'nın 5, 7 ve 20. maddeleri uyarınca tüzel kişiler hakkında ceza verilemeyeceğinden tüzel kişiler hakkında verilen cezalar ortadan kaldırılmıştır.) lehine çek keşide eden vekil veya temsilcileri çek suçunun faili olabiliyordu.

yapılmasına neden olan kişinin bu suçun faili olacağı belirtilmiştir (ÇK, m.5/I). Bu bağlamda, bu suç sadece çekle ilişkili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren gerçek kişi tarafından işlenebilir. Karşılıksız işlemi yapılmasına neden olan kişi çek karşılığını ilgili bankada tam olarak bulundurma sorumluluğunda olan hesap sahibidir⁴⁰³.

Avalistler⁴⁰⁴ ve cirantalar⁴⁰⁵ çek hesabı sahibi değildirler. Dolayısıyla çekin karşılığını hesapta bulundurma yükümlülükleri de bulunmamaktadır. Bu nedenle de eylemin faili olmaları mümkün değildir⁴⁰⁶.

Ehliyetsiz kişilerin düzenledikleri çekler de geçersizdir. Dolayısıyla ergin olamayan kişi çek düzenlemesi durumunda, düzenlenen çekin karşılıksız çıkması durumunda karşılıksız çekten sorumlu tutmak mümkün değildir⁴⁰⁷.

5941 sayılı çek kanunun m.5/II⁴⁰⁸ gereğince çek karşılığını ilişkili banka hesabında bulundurmakla görevli olan birey, çek hesabı sahibidir. Ancak kanunda bu kişinin tüzel kişi veya gerçek kişi olmasına göre ayırım yapılmıştır.

Şimdi Çek Kanun’undaki bu ayrımı da dikkate alarak çekle ilgili karşılıksız işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun faillerinin kimler olabileceğini ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

2. Gerçek Kişinin Düzenlediği Çekte Fail

Çek Kanunu madde 5/III’te belirtildiği üzere, çek hesabının sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek için bir başkasını temsilci ya da vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi ya da vekili olarak çek düzenlenirse, bu çek

⁴⁰³ Coşkun, suç, s. 402; Coşkun, s. 1343; Serhat Pişkin, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezası”, **Bülten Hukuk Dergisi**, Mart, 2017, Sayı: 2, s. 10.

⁴⁰⁴ “...Sanığın keşideci ve hesap sahibi olmayıp avalist durumunda olduğu, bu nedenle ceza sorumluluğunun bulunmadığı, sanık hakkında beraat yerine mahkumiyet hükmü kurulması yasaya aykırıdır...” Coşkun, s. 1343, dn: 861.

⁴⁰⁵ “...Sanığın hareketi başkasından aldığı çeki müdahile ciro etmekten ibaret olup dava konusu çekin karşılıksız olduğunu bildiğine dair kesin bir delil bulunmadığı ve böylece hareketinde dolandırıcılık suçunun unsurlarının mevcut olmadığı gözetilmeden yazılı gerekçe ile mahkumiyet kararı verilmesi yasaya aykırıdır...” Coşkun, s. 1343, dn: 860.

⁴⁰⁶ Coşkun, suç, s. 402.

⁴⁰⁷ Günay, s. 241; Feyzan Hayal Şehirli, Yargıtay Kararlarında Karşılıksız Çek, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Ankara, 1997, Cilt: 52, N. 1-4, s. 683.

⁴⁰⁸ Çek Kanunu madde 3/II ; “Birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir.”

sebebiyle hukukî ve cezai⁴⁰⁹ sorumluluk çek hesabı sahibinindir⁴¹⁰. Çek hesabının müşterek açılması durumunda ise, bireysel çek düzenleme yetkisi bulunuyorsa bu kişi tek başına fail olur. Ancak kullanılan ortak hesaptan çek keşide edilmiş, karşılıksız çıkılmış ise tek başına imzalayanın sorumluluğu bulunmamaktadır⁴¹¹.

Bunların yanı sıra, her ne kadar ilgili madde hükmünde gerçek kişilerin temsilci veya vekil aracılığı ile çek keşide edemeyecekleri düzenlenmişse de yasal temsilcileri hakkında herhangi bir düzenleme yoktur. Bu durumda gerçek kişilerin veli/vasisinin gerçek kişi adına çek keşide edip edemeyeceği TMK.'nın ilgili hükümleri gereğince tespit edilecektir⁴¹². Örneğin; sınırlı ehliyetli adına vasi ancak MK. 462/I, b.5 gereğince vesayet makamının izni çerçevesinde mümkün olabilecektir.

Çek kanunu madde 5 hükmüne göre; hapis cezası tehdidi olan suçun failinin kim olduğu da önemlidir. Karşılıksızdır işlemi, çek kanunu madde 3 uyarınca, ilgili bankanın hamile yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu miktarın haricinde, çek bedelinin karşılanamayan kısmını içerecek şekilde yapılmaktadır. Bu durumda, karşılıksızdır işlemi yapılmasına neden olan kişiyi, o çekin karşılığını muhatap bankada bulundurmakla yükümlü olan çek hesabı sahibidir diyebiliriz. Çünkü Çek Kanunu uyarınca, çek karşılığını muhatap banka hesabında bulundurması gereken kişi, çek hesabı sahibidir⁴¹³. Bu kişi, çeki fiilen düzenleyen kişi de olabilir, başka bir kişi de olabilir⁴¹⁴.

Çek hesabı sahibi gerçek kişi hiçbir durumda kendi adına çek düzenlemek için bir başkasını temsilci ya da vekil olarak tayin edemeyeceği ile ilgili yasağa rağmen, gerçek kişinin temsilcisi ya da vekili vasfıyla çek keşide edilmişse, bu çek neticesinde oluşan cezai ve hukuki sorumluluk hesap sahibi olan gerçek kişiye ait olacaktır⁴¹⁵.

⁴⁰⁹ 6278 Sayılı Kanun ile “hukuki sorumluluk ile idari yaptırım sorumluluğu” ibaresi “hukuki ve cezai sorumluluk” olarak değiştirilmiştir.

⁴¹⁰ Coşkun, s. 1343.

⁴¹¹ Coşkun, suç, s. 403; Ercan, s. 21; Keskin, s. 21.

⁴¹² Reisoglu, Sunum, s. 5.

⁴¹³ Pişkin, s. 10.

⁴¹⁴ Özgenç, s. 86.

⁴¹⁵ Coşkun, s. 1344; Meryem Günay ve Mehmet Günay, “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* (TAAD), Temmuz, 2010, Yıl:1, Sayı:2, s. 323; Öztan, s. 299; Pulaşlı, s. 378.

3. Tüzel Kişiler Adına Düzenlenen Çekte Fail

Hesap sahibi, gerçek veya tüzel kişi olabileceğinden yukarıda da bahsetmiştir. Hesap sahibin tüzel kişi olduğunda suçun faili, tüzel kişinin mali yönetimini yapmakla görevlendirilen yönetim kurulu üyesi gerçek kişi⁴¹⁶, bu şekilde bir görevlendirme yapılmamışsa yönetim kurulunu oluşturan gerçek kişi ya da kişilerin çek karşılığını muhatap banka hesabında bulundurmaları gerekmektedir⁴¹⁷.

5941 sayılı kanun, çek hesabı sahibinin tüzelkişi olması halinde kimin çek karşılığını bankada bulundurmakla yükümlü olduğunu m.5/III' te şu şekilde düzenlemiştir; Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda, tüzel kişinin mali işlerine bakmakla görevlendirilen yönetim kurulu üyesi, bu şekilde belirleme yapılmamışsa yönetim kurulunu oluşturan gerçek kişi ya da kişiler, çek karşılığını muhatap banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür. Tüzel kişiler işlem ve faaliyetlerini organları aracılığıyla yerine getirmektedir. Banka hesaplarına para

⁴¹⁶ "... sanığın Nev-Pan Modüler Mobilya ve Ev Gereçleri İnş. San. Tic. A.Ş. yetkilisi olduğu, şirketin Türkiye Finans Bankası Kayseri Şubesi nezdinde bulunan hesabından keşide edilen 4574285 seri numaralı, 20/04/2017 keşide tarihli, 100.000,00-TL bedelli çekin 20/04/2017 tarihinde bankaya ibraz edildiğinde karşılığının bulunmadığı işleminin yapıldığı, bu şekilde sanığın mezkur çekin karşılığını hesapta bulundurmamak sureti ile müsnet "çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme" suçunu işlediği vicdani kanaatine varılmış, varılan bu kanaate göre de aşağıda yazılı şekilde hüküm kurulmuştur. İlk derece mahkemesi "...temsil ve ilzama yetkilisinin Ümran Bayram olduğu belirtilmiş ise de; ilgili banka tarafından Mahkememize gönderilen evrak içeriği ve imza sirküsüne göre: şirketi temsile yetkili kişinin Yusuf Bayram olduğu ve çek karnesinin bu şekilde teslim edildiğinin anlaşıldığı, şikayete konu çek de incelendiğinde: çekin altındaki imza ile banka tarafından gönderilen imza sirküsündeki imzanın aynı olduğunun çıplak gözle dahi anlaşıldığı bu durum karşısında; şikayete konu çeki Yusuf Bayram'ın imzaladığı kabul edildiğinden..." gerekçesine dayanarak beraat hükmü kurmuş ise de; bu kabul mevzuatta karşılıksız çek keşide etme suçu diye bir suç düzenlenmediğinden hukuka aykırı bulunmuştur. Şöyle ki; 5941 Sayılı Çek Kanunu'nun 5. maddesinde "(1)Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak 'karşılıksızdır' işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında..." hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçlarında suç teşkil eden fiil, karşılıksızdır işlemi yapılan çekin keşide edilmesi değil, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verilmesidir. Tipik fiil, çekin ibraz edildiği tarih itibarıyla karşılığını hesapta bulundurmamak suretiyle karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olmak şeklinde tanımlandığından, suçun faili de hesapta çek karşılığını bulundurmakla yükümlü olan kişidir. Dolayısı ile çeki keşide eden ile suçun failinin aynı kişi olması gerekmemektedir. Geçerli ve hukuken muteber bir keşide işlemi olduktan başka çeki kimin keşide ettiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Karşılıksızdır işlemi, çekin bankaya ibrazı ile yapılacağından, ibrazın ve dolayısıyla da karşılıksızdır işleminin yapıldığı tarih de suç tarihi olacaktır..." Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Dairesi, 31.05.2018 Tarih, 2017/3984 Esas, 2018/2050 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

⁴¹⁷ Coşkun, suç, s. 403; Coşkun, s. 1344; Ercan, s.22; Günay, s. 241;

yatırma, para çekme, müessesenin gelir-giderleri ile ilgili işlem yapma, idare ve temsil yetkisi yönetim organındadır ⁴¹⁸.

Çekin tüzel kişi adına düzenlenmiş olması durumunda, 6273 Sayılı Kanun Değişik 5941 Sayılı Çek Kanunu 5/I gereğince karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda çek düzenleme ile çek hesabı açma yasağına ilişkin müeyyidesi tüzel kişi hakkında uygulanacaktır⁴¹⁹.

4. Tüzel Kişiler Adına Hareket Eden Gerçek Kişilerin Sorumluluğu

Kanunda belirtilen kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurma zorunluluğuna riayet etmedikleri takdirde, çek karşılıksızdır işlemine konu olacaktır. Yani, ceza sorumluluğuna sahip olan, adli para cezasını ödemedikleri takdirde hapis cezasına mahkûm olacak kişiler; çek hesabı sahibi gerçek kişiler, çek hesabı sahibi tüzel kişiler ise tüzel kişinin mali işlerine bakan yönetim organı üyesi, bu şekilde bir üye belirlenmemişse yönetim kurulunu oluşturan gerçek kişilerdir⁴²⁰.

Kanun koyucu, tüzelkişiliğin mali işlerini yönetmekle görevli kişileri belirlememesi halinde de yönetim organının sorumlu olacağını belirtmektedir⁴²¹. Bu organlar ise; Kolektif şirkette şirket sözleşmesinde idare ve temsile yetkili kişinin kimler olduğu açıkça belirtilmemişse tüm ortaklar (TTK. 218), komandit şirkette komandite ortak (TTK.309), anonim şirkette yönetim kurulu (TTK.365), limited şirkette müdür (TTK.623), derneklerde yönetim kurulu (MK. 85) tüzelkişiliği idare ve temsile yetkilidir. Bu kişiler içinde özellikle mali işleri yönetmekle görevlendirilen kişi varsa suçun faili o kişidir. Ancak böyle bir belirleme yapılmamış ise genel kural gereğince yönetim organındaki kişiler suçun faili olacaktır.

6278 Sayılı Kanun madde 76 uyarınca, 31.12.2017 tarihinden sonra, karekodu olan çekin sisteme kaydedildiği tarihten itibaren çek düzenleyen tüzel kişinin

⁴¹⁸ 3167 sayılı Kanunun 16. Maddesinde ise, ödenmeyen çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcilerinin cezalandırılacağı belirtilmekteydi. Buna göre, karşılıksız çek keşide eden hesap sahibi gerçek kişi, hesap sahibi gerçek kişi lehine çek keşide eden vekil veya temsilcileri ile hesap sahibi tüzel kişiler lehine çek keşide eden vekil veya temsilcileri suçtan sorumluydu.

⁴¹⁹ Coşkun, suç, s. 403; Coşkun, s. 1344; Günay ve Günay, s. 331.

⁴²⁰ Coşkun, suç, s. 403; Coşkun, s. 1345; Pişkin, s. 10.

⁴²¹ Ercan, s. 22

temsilcilerinde oluşan değişiklikler, çek hesabı sahibi tüzel kişinin sorumluluğunu da ortadan kaldırmayacaktır⁴²².

C. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

1. Teşebbüs

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu (5941 Sayılı Yasaya Muhalefet) salt hareket suçu olması nedeni ile teşebbüse elverişli bir suç değildir⁴²³.

Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 26.07.2017 tarih 2016/191 Esas, 2017/131 Karar Sayılı ilamı, çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun sonucu harekete bitişik bir suç olduğu, ibraz tarihi itibari ile karşılığının olmadığına ilişkin işlemin yapılması ile tamamlanacağı yönündedir⁴²⁴.

2. İştirak

Türk Ceza Kanunu madde 37/I uyarınca, suçun yasal tanımında var olan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu kabul edilmektedir. Buna göre çekin karşılığının bankada bulundurmakla yükümlü kişi birden fazla ise, bu kişilerin hepsi suçun faili olacaktır⁴²⁵.

Çek Kanunun 5/III⁴²⁶ hükmünün vekiller için işletilemeyeceği, burada vekil veya temsilci, gerçek kişinin değil tüzel kişinin temsilcisidir. Temsilcinin organ sıfatı bulunmayan üçüncü bir kişiye yetkisini devretmesi halinde de durum değişmemektedir. Kanun koyucu, bu sıfatla hareket eden vekillere veya temsilcilere adli para cezası yaptırımının uygulanamayacağını, yalnızca çek düzenleme ile çek hesabı açma yasağı tedbirinin uygulanabileceği yönünde düzenleme yapmıştır.

⁴²² Pulaşlı, s. 359.

⁴²³ Ercan, s. 59, Soyer Güleç, s.167.

⁴²⁴ RG. 10.10.2017, S.30206.

⁴²⁵ Ercan, s. 60.

⁴²⁶ Çek Kanunu 5/III hükmü; "Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir." şeklindedir.

Bahsedilen bu durumlarda suçun faili, çekin karşılığını muhatap banka hesabında bulundurmakla sorumlu olan kişi olup bu kişi de çek hesabı sahibidir. Tüzel kişiler bakımından ise, tüzel kişilere mali işleri yürütmekle görevlendirilen yönetim kurulu üyesi, bu şekilde belirleme yapılmamışsa yönetim kurulunu oluşturan kişi ya da kişiler, çek karşılığını muhatap banka hesabında bulundurma açısından sorumlu tutulmuştur. 5941 Sayılı Çek Kanunu 5/II' de sayılan kişilere⁴²⁷ yüklenen karşılığı hesapta bulundurma yükümlülüğü, şirketin hesapları üzerinde kişinin tasarruf yetkisi bulunup bulunmadığı esas alınmak sureti ile belirlenmiştir. Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, gerçek özgü suç⁴²⁸ niteliği taşıdığından, çek hesabında çekin karşılığının bulundurma yükümlülüğü bulunan, şirket yönetim organının üyesi veya temsilcilerinin 5/II-2.cümle delaletiyle 5/I hükmü gereğince fail olarak, buna karşı çekin karşılığını hesapta bulundurma yükümlülüğü bulunmayan vekiller veya temsilcilerin ise ancak ferî fail veya yardım eden olarak cezalandırılmaları mümkündür. Şöyle ki, kişinin eğer şirketin hesapları üzerinde tasarruf yetkisi bulunmuyor ise, bu kişiyi müşterek fail olarak sorumlu tutamayız. Çünkü buradaki suç gerçek özgü suç niteliğinde olduğundan, bu kişiyi ancak yardım eden olarak cezalandırılabilecektir. Tüzel kişi adına vekaleten çek keşide eden kişilerin ise, çekin karşılığını hesapta bulundurma yükümlülükleri bulunmuyor ise, cezalandırılmayacaklar ancak 5/IV hükmü gereğince temsilci ya da vekiller hakkında sadece çek düzenleme ile çek hesabı açma yasağı tedbirlerinin uygulanabilecektir⁴²⁹.

⁴²⁷ Çek Kanunu 5/III hükmü; “Birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür. Birinci fıkra uyarınca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder.” Şeklindedir.

⁴²⁸ Bkz; TCK Madde 40/II; “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur.”

⁴²⁹ Ercan, s. 361; “...Suça konu İng Bank A.Ş. İktelli Şubesi'ne ait hesap sahibi Vera Hotel İşletmeleri A.Ş.'nin 29/12/2016 keşide tarihli 20.570,12 TL ve 15.692,94 TL bedelli çeklerin İng Bank A.Ş. tarafından 15/09/2017 tarihinde mahkemeye cevaben gönderdiği yazı ve eklerinden ilgili çeklerin çek sahibi şirket tarafından verilen Beyoğlu 7. Noterliğinin 20/11/2014 tarih ve 20263 yevmiye numaralı vekaletname uyarınca vekil Emine Hanım TARİH BOZDAĞ tarafından vekaleten keşide edildiğinin bildirilmesi karşısında suçun oluştuğu gözönüne alınarak hesap sahibi sanığın cezalandırılmasına karar verilmesi gerekirken suça konu çeklerin sanık tarafından imzalanmadığı nedeniyle beraat kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı ise de; bu aykırılık Dairemizce duruşma yapılmaksızın 5271 Sayılı CMK'nun 280/1-a maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak düzeltilmesi mümkün olduğundan...” Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Dairesi, 26.02.2019 Tarih, 2018/709 Esas, 2018/816 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; “...Suça konu İng Bank A.Ş. İktelli Şubesi'ne ait

3. İçtima

Bir kişiye karşı işlenmiş birden fazla çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu (sıralı çek) işlenmiş ise TCK madde 43 hükmündeki “zincirleme suç” hükümleri uygulanmayacaktır. Böylelikle karşılıksız işlemi yapılan her bir çek yaprağı ile ilgili ayrı suçun oluştuğu kabul edilip gerçek içtima hükümlerinin uygulanacaktır⁴³⁰.

Tek bir çekin birden fazla lehtara verilmesi durumunda, “eylem, tek fiille birkaç kişiye” yönelik işlendiğinden “fikri içtima” kuralları gereğince tek müeyyide uygulanması gerekmektedir⁴³¹.

Çek düzenleme ile hesap açma yasağı, mahiyeti itibariyle güvenlik önlemi niteliğinde olup, güvenlik tedbirleri yönünden kural olarak kazanılmış hak söz konusu

hesap sahibi Vera Hotel İşletmeleri A.Ş.'nin 29/12/2016 keşide tarihli 21.725,84 TL bedelli çekin İng Bank A.Ş. tarafından 15/06/2017 tarihinde mahkemeye cevaben gönderdiği yazı ve eklerinden ilgili çekin çek sahibi şirket tarafından verilen Beyoğlu 7. Noterliği'nin 20/11/2014 tarih ve 20263 yevmiye numaralı vekaletname uyarınca vekil Emine Hanım TARİH BOZDAĞ tarafından vekaleten keşide edildiğinin bildirilmesi karşısında suçun oluştuğu gözönüne alınarak hesap sahibi sanığın cezalandırılmasına karar verilmesi gerekirken suça konu çekin sanık tarafından imzalanmadığı nedeniyle beraat kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı ise de; bu aykırılık Dairemizce duruşma yapılmaksızın 5271 Sayılı CMK'nun 280/1-a maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak düzeltilmesi mümkün olduğundan...” Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Dairesi, 26.02.2019 Tarih, 2018/721 Esas, 2018/815 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; “...Suça konu hesap sahibi Önder Su Ürünleri Turizm Sanayi Ticaret Limited Şirketinin 14/12/2016 keşide tarihli 21.388 TL bedelli çekin Halkbank A.Ş. tarafından 27/07/2017 tarih ve 407 Sayılı mahkemeye cevaben gönderdiği yazı ve eklerinden ilgili çekin çek sahibi şirket müdürü tarafından verilen Fethiye 3. Noterliği'nin 21/10/2014 tarih ve 07515 yevmiye numaralı vekaletname uyarınca vekil olarak Fatma Özdemir tarafından vekaleten keşide edildiğinin bildirilmesi karşısında suçun oluştuğu gözönüne alınarak sanık Önder Özdemir'in vekili tarafından düzenlenen çek bedeli karşılığını bulundurmakla yükümlü olduğundan bu sanık yönünden beraat kararı verilmesi...” Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Dairesi, 02.01.2018 Tarih, 2017/3988 Esas, 2018/1 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁴³⁰ Coşkun, suç, s. 419; “...Bu açıklamalar ışığında, inceleme konusu olayda, sanık Çetin Büyükberker'in Halk Bankasına ait, keşide tarihi 10/01/2017 olan 1406741 numaralı, 18.500 TL bedelli ve 13/01/2017 keşide tarihi olan 1560428 numaralı 20.000 TL bedelli çeklerin hesap sahibi olduğu, müşterinin suça konu çeklerde ciro silsilesi içerisinde yer aldığı ve çekleri elinde bulunduran sıfatıyla yetkili hamil olduğu, çeklerin ibraz süresi içinde bankaya ibrazında karşılığının bulunmadığı, bu şekilde sanığın, 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5. maddesi kapsamında, çek hesabı sahibi sıfatıyla çeklerin karşılığını bankada bulundurmayıp, çeklerle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet vererek, üzerine atılı suçu işlediği anlaşıldığından, hukuka aykırı olduğu anlaşılan ilk derece mahkemesi hükmünün CMK'nın 280/2 maddesi gereğince kaldırılarak, sanığın üzerine atılı çeklerle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet vermek suçlarını işlediği sabit olduğundan eylemlerine uyan 5941 sayılı Çek Kanunu 5/1 maddesi gereğince her bir çek için ayrı ayrı suçun işleniş şekli, suç konusunun önem ve değeri ile fiilin özellikleri dikkate alınarak takdiren ve teşdiden cezalandırılmasına, sanık hakkında ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açmaktan yasaklanmasına karar vermek gerekmiş olup, aşağıdaki şekilde istinaf hükmü verilmiştir...” Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Dairesi, 26.11.2018 Tarih, 2018/419 Esas, 2018/2825 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019; Özgenç, s. 90; Pulaşlı, s. 420; Soyer-Güleç, s. 185.

⁴³¹ Coşkun, suç, s. 419.

olmayacaktır. Mahkemece verilen kararda bu yasağa hiç hükmedilmemesi ya da birden fazla çek yönünden mahkumiyet hükmü kurulmasına rağmen, tek yasağa hükmedilmesi dışında, hükümde bu yasaklar konusundaki sair hukuka aykırılıklar, kazanılmış hak kapsamında değerlendirilemeyecektir⁴³².

D. Şikayet Hakkı

6278 Sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” değişikliği ile 5941 sayılı Kanun Madde 5 hükmü gereğince üzerinde yazılan düzenleme tarihine göre yasal ibraz süresi içerisinde ibrazında, çekle ilişkili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebep olan kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilişkili olarak, bin beşyüz güne kadar adli para cezası uygulanır, çekle ilişkili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, şikayete tabi suç olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu şikayete tabi tutulmuştur⁴³³. Şikayete tabi suçlarda şikayet cezalandırılma koşulu olup, cezalandırılma koşulları, suçun bütün unsurları ile tamam olmasından sonra meydana gelen ve belirtilen suçtan failin cezalandırılabilmesine olanak veren hallerdir⁴³⁴.

1. Şikayet Hakkına Sahip Olanlar

Şikâyet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan değil, malvarlığını ilgilendiren bir haktır⁴³⁵. Şikâyet hakkını kullanan kişinin öncelikli olarak temyiz kudretine sahip olması gereklidir (MK m.16/I c.2). Suçtan zarar gören vekili aracılığı ile bu hakkını kullanabileceği gibi kanuni temsilcisi aracılığı ile de bu hakkını kullanabilir⁴³⁶.

⁴³² Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 12.12.2018 Tarih, 2018/1679 Esas, 2018/5070 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 29.01.2019; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 25.12.2018 Tarih, 2018/2161 Esas, 2018/5431 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 29.01.2019; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 25.12.2018 Tarih, 2018/3474 Esas, 2018/5427 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 29.01.2019

⁴³³ Coşkun, suç, s. 392; Ercan, s. 65; Günay, s. 243; Keskin, s. 110; Özgenç, s. 100; Pulaşlı, s. 360.

⁴³⁴ Muharrem Gençtür, “5941 Sayılı Yeni Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikayet Hakkı”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Isparta, 2010, C.15, S.2, s. 238.

⁴³⁵ Coşkun, suç, s. 392.

⁴³⁶ Öztürk, Erdem, Sırma ve Saygılar, s. 19.

Çekin karşılıksız çıkmasından dolayı “çek hamilinin”⁴³⁷ şikayet hakkı bulunmaktadır⁴³⁸. Türk Dil Kurumu’na göre hamil; elinde bulunduran, üzerinde taşıyan anlamına gelmektedir⁴³⁹. Kıymetli evrak hukukuna göre hamil; kambiyo senedini hukuka uygun şekilde elinde bulunduran, yetkili hamil; kambiyo senedi bedelini talep etme hakkına sahip olan kişi, ciro; kambiyo senedinden kaynaklanan hakların tahsil ya da temlik amacıyla başka bir kişiye devri işlemi, ciranta; kambiyo senedini ciro eden kişi, lehtar; kambiyo senedindeki metin üzerinde birinci hak sahibi olan kişi olarak tanımlanmıştır.

Şikayet hakkına sahip olan kişiler mülga 3167 sayılı kanunun m.16 b/I’de hamil, çeki elinde bulundurma koşulu ile ödeyen ciranta⁴⁴⁰ ve çek bedelinin tamamını ödeyen banka⁴⁴¹ idi⁴⁴². Ancak 5941 sayılı kanunun m.5/I’de açıkça belirtilmese de sadece “*hamilin şikayeti üzerine*” failin cezalandırılacağı belirtilmiş, şikayet hakkına sahip olabilecek başka kişilerden söz edilmemiştir. 3167 sayılı kanundaki sayımların 5941 sayılı kanunda bulunmaması ve 5941 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile 3167 sayılı kanunun yürürlükten kalkması nedeniyle yeni kanuna göre bu hakkı sadece hamil kullanabilecektir.

5941 sayılı Çek Kanunun 5/I inci maddesine göre şikayet hakkının kime ait olduğuna ilişkin, “hamilin şikayeti üzerine” demekle yetinmiştir. Kanun koyucunun iradesinin farklı yorumlanması nedeni ile Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 11.

⁴³⁷ Çekin hamili, aynı zamanda bu suçun mağdurudur. Bu konuda bkz: Ercan, s. 25.

⁴³⁸ Muharrem Gençtürk, “5941 Sayılı Yeni Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikayet Hakkı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2010, Cilt.15, Sayı:2, s. 238; Günay, s. 243.

⁴³⁹ <http://www.tdk.gov.tr/index.php>, Erişim Tarihi: 17.01.2019.

⁴⁴⁰ Cirantanın şikayet hakkına sahip olabilmesi için, çeki elinde bulundurması ve çek bedelini ödemesi gerekir. ; ayrıntılı bilgi için bkz; Kendigelen, s. 358; Öztan, Kıymetli Evrak, s. 1290; Reisoğlu, s. 365.

⁴⁴¹ Banka da çek bedelinin tamamen ödemek koşulu ile şikayet hakkını kullanabilecekti. Bu durumda asgari ödemekle yükümlü olduğu miktarı ödeyen bankanın böyle bir hakkı yoktur. Bu konuda bkz; Güngör ve Kaya, s. 56.

⁴⁴² Özdamar, s. 146. “...Türk Ticaret Kanunu'nun 702. maddesinde açıklandığı üzere, çeki muhatap bankaya ibraz eden yetkili ve yasal hamil ile bunun rücu hakkına sahip olduğu çek arkasındaki ciro silsilesinde imzası bulunan kişilere ait olup...” Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 03.12.2007 Tarih, 2006/16192 Esas., 2007/14095 Karar, UYAP Bilişim Sistemi Erişim Tarihi: 12.07.2017.

Ceza Dairesi⁴⁴³ ve 12. Ceza Dairesi⁴⁴⁴ arasındaki içtihat uyumsuzluğu ortaya çıkmış olup, Yargıtay 19. Ceza Dairesince uyumsuzluk farklılığı çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre, karşılıksız çek düzenleme suçu durumunda şikâyet hakkı; çeki tahsil etmek amacıyla bankaya ibraz eden hamil ile "karşılıksızdır" işlemi yapıldıktan sonraki süreçte çeki elinde bulunduran, aynı zamanda "karşılıksızdır" işlemi yapılmadan önceki süreçte geçerli ve meşru ciranta olan bireye aittir⁴⁴⁵.

Bir başka deyişe yürürlükte olan Çek Kanunu gereğince, şikâyet hakkı hamile aittir. Ancak hamilin şikâyet hakkına sahip olabilmesi için ise, kendisinin meşru hamil olması gerekir⁴⁴⁶. Bilindiği gibi kanunen emre yazılı bir senet olan çek kural olarak ciro ve teslim ile devredilebileceğinden, böyle bir çekte meşru hamil düzgün ve birbirini takip eden ciro zincirinden kolayca anlaşılabilir. Eğer ciro zinciri kopuk ise bu takdirde hamil meşru hamil sayılmayacak ve şikâyet hakkı da olmayacaktır. Eğer çek hamiline yazılı çek şeklinde düzenlenmiş ise bu takdirde senedin meşru hamili çeki elinde bulunduran kişi sayılacaktır. Nama yazılı çekler için de öngörülen

⁴⁴³ "...5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5/1 inci maddesinin 'üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak 'karşılıksızdır' işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur' HÜKMÜNÜ İÇERMEKTEDİR. Maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere şikâyet hakkı, çeki elinde bulunduran HAMİLE AİTTİR. Karşılıksız işlemine tabi tutulan çekle ilgili olarak ciranta (hamil), şikâyet hakkını karşılıksızdır işleminin yapıldığı tarihten itibaren kanunda belirtilen süreler içinde KULLANMASI GEREKİR. Açıklanan bilgiler ışığında; yargılama sürecinde toplanan bilgi ve belgeler, gerekçe ve tüm dosya içeriğine göre yapılan incelemede; çekin hamili olan müşteki vekilinin, icra mahkemesine çekle ilgili olarak 'karşılıksızdır' işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında şikâyetinde bulunduğu görülmekle, mahkeme tarafından gerekli araştırma ve incelemeler yapılarak karar verilmesi gerekirken, müştekinin şikâyet hakkı olmadığı şeklinde bir gerekçeyle düşme kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğu anlaşıldığından, hükmün CMK 289/1-g, 230/1-b, 280/1-b maddeleri gereğince BOZULMASINA..." Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 16.03.2017 Tarih, 2017/413 Esas, 2017/398 Karar, UYAP Bilişim Sistemi Erişim Tarihi: 17.01.2019.

⁴⁴⁴ "... çeki muhatap bankaya ibraz eden hamilin müracaat borçlularına gidip gitmeyeceği belli olmadığından müracaat borçlularının ibraz anında suçtan zarar gören konumunda bulunmadığı, şikâyet hakkının çeki ibraz eden hamile ait olduğu, çekten kaynaklanan alacak hakkının 3. kişiye alacağın temliki yoluyla devri mümkün ise de, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan şikâyet hakkının 3. kişiye devrine yasal imkan bulunmadığı... "Şikâyet Hakkı Yokluğu" nedeniyle 2004 sayılı İİK madde 349, 5271 sayılı CMK madde 223/8 uyarınca düşme kararı verilmesi yerine "beraat" kararı verilmesi kanuna aykırı, fakat CMK madde 280/1-a-son uyarınca yeniden yargılama yapılmasını gerektirmeyen bir karar olduğundan; hükmün 1 inci fıkrasının "sanık Yalçın Çelik'e atılı 5941 sy madde 5/1'e muhalefet suçundan açılan davanın, müştekinin şikâyet hakkı bulunmaması nedeniyle, İİK madde 349, 5271 sayılı CMK madde 223/8 uyarınca DÜŞMESİNE' olarak düzeltilmesine, ve Müşteki Vekili istinaf talebinin, CMK madde 280/1-a-son uyarınca HÜKMÜN DÜZELTİLEREK ESASTAN REDDİNE..." Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi, 03.03.2017 Tarih, 2017/218 Esas, 2017/242 Karar, UYAP Bilişim Sistemi Erişim Tarihi: 17.01.2019.

⁴⁴⁵ Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 20.05.2018 Tarih, 2018/3072 Esas, 2018/5874 Karar, UYAP Bilişim Sistemi Erişim Tarihi: 12.07.2017;

⁴⁴⁶ Gençtürk, s. 241.

devir koşullarına uyulup uyulmadığına bakılacaktır, devir koşullarına uyulmaması durumunda devir geçersiz olacağından hamilin yetkili hamil olduğundan söz edilemeyecektir. Bununla birlikte, örneğin çekin kaybı veya çalınması halinde veyahut ciro silsilesinde gözükmeyen çeki elinde bulunduran kişi şikayet hakkına sahip olamayacaktır⁴⁴⁷.

Şikayet eden, şikayet hakkının varlığına ilişkin bilgi ve belge ibraz etmesi gerekmektedir. Ancak, şikayet edenin şikayet hakkının varlığına ilişkin bilgi ve belge ibraz edilmemesi durumunda da, peşinen şikayet dilekçesinin bu yönü ile reddine karar verilmemesi gerektiği, şikayet edene bu hususun açıklattırıldıktan sonra karar verilmesi gerekmektedir⁴⁴⁸.

Çizilmiş cirolarda, TTK m. 7902 a göre çizilen ciro yazılmamış sayılacağından cirosu çizilen kişinin şikayet hakkı bulunmamaktadır⁴⁴⁹.

Bunların yanı sıra çekin ibraz edilip karşılıksız çıkmasından sonra çekin devri halinde çeki devralan kişinin şikayet hakkı yoktur⁴⁵⁰.

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, malvarlığını ilgilendiren bir hak olması dolayısıyla kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığından şikayet hakkı mirasçılar tarafından da kullanılabilir⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ Güngör ve Kaya, s. 56; Kendigelen, s. 281.

⁴⁴⁸ "...Şikayetçi vekili tarafından Denizbank Tunalı Hilmi Şubesi'nin 20/11/2016 keşide tarihli 38.000 USD bedelli keşidecisi Hanzade-i İthalat İhr. Dan. Ulus. Taş. İn. M. Tic. Ltd. Şti. olan çekle ilgili sanık hakkında şikayette bulunulduğu, ancak sanık hakkında hangi sıfatla şikayette bulunulduğuna hiçbir bilgi ve belge ibraz edilmediği anlaşılmıştır. Mahkemece şikayetçi vekilinden sanık hakkında hangi sıfatla şikayette bulunduğu hususu açıklattırılmadan ve çekin ait olduğu banka şubesi ile şirketin kayıtlı olduğu ticaret sicilinden belgeler ve deliller toplanarak sanığın şirketle bağlantısı olup olmadığı tespit edilip değerlendirilmeden, suça konu çekle ilgili sanık hakkında kesin hüküm oluşturarak bir daha dava açılmasını engelleyecek şekilde "dava dilekçesinde sanık olarak belirtilen Emre Özen tarafından keşide edilmiş bir çek bulunmadığından talebin reddine" şeklinde yetersiz gerekçe ile CMK'nın 230 maddesine aykırı karar verilmesi.." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 08.06.2017 Tarih, 2017/2111 Esas, 2017/1701 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁴⁹ Coşkun, suç, s. 392.

⁴⁵⁰ Coşkun, suç, s. 392; Gençtürk, s. 244; Kendigelen, s. 281; Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, çek, s. 144; Reisoğlu, s. 364; "...ibraz süresi içinde hamiline yazılı çekleri " M'ye vermek suretiyle ciro etmiş, "M" de ibraz süresi içinde yasal hamil sıfatıyla muhatap bankaya ödeme için çekleri ibraz etmiş, karşılıksız bulundukları arkalarına yazılı çekler bu aşamadan sonra "A"ya ciro edilmiştir. Muhatap bankaya çekleri ödeme için ibraz anında yasal hamil "M" dir. Bu aşamadan sonra çeklerin ciro (devir) yoluyla "A" ya geçmesi olanaklı olmayıp ancak BK.'nın 162 v.d. maddelerinde düzenlenen alacağın temlik hükmündedir.... Ödeme için ibraz anında yasal hamil "A" olmayıp "M" olduğundan ..." Çekin ibrazından sonra bu çeki ciro suretiyle alan kimse, bu çeke temlik yolu ile sahip olmuş sayılır (TK 705) çeki bu biçimde alanın şikâyet hakkı yoktur. YCGK'nın 22/10/1990 tarih 7-222/327 sayılı Karar.(Gençtürk, s. 244, dn. 28)

⁴⁵¹ Coşkun, suç, s. 392.

Bankanın çek karşılığını kısmi ödeyip çek fotokopisini hamile vermesi durumunda da her ne kadar çek aslı bankada olsa da hamilin şikayet hakkı bulunmaktadır⁴⁵².

Çekin İİK. 89/I gereğince haczedilen çeki elinde bulunduran hamil de karşılıksız çek suçunun unsurlarının varlığı halinde şikayet hakkına sahip olabilecektir. Keşidecinin kendisini lehtar olarak gösterip çeki usulüne uygun başkasını devretmeyip elinde bulundurduğunda böyle bir hakkının bulunmadığı da belirtilmektedir⁴⁵³. Ayrıca karşılıksızdır işlemi sonrası suçun tamamlanması nedeniyle, geri dönüş cirosu suretiyle çekin lehdara getirilmesi alacağın temlik hükmünde olmasından ötürü son hamilin çeki bankaya ibrazından sonraki süreçte lehdara şikayet hakkı kazandırmayacaktır⁴⁵⁴.

Tahsil cirosu ile elinde bulunduran kişi şikayet hakkı bakımından ise, tahsil cirosu ile çekin devrinde çeki devralan kişi çekten doğan tüm hakları kullanabileceğinden ve yetkili hamil sayılması nedeni ile şikayet hakkına da sahip olduğu belirtilmektedir⁴⁵⁵. Nitekim Yargıtay'ın 10 Ceza Dairesi bir kararında, tahsil cirosu ile çeki devralan kişinin de şikayet hakkı bulunduğuna hükmetmiştir⁴⁵⁶. Benzer şekilde yeni tarihli Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesince verilen bir kararda da tahsil cirosu ile alan müştekinin şikayet hakkının bulunduğu yönünde karar vermiştir⁴⁵⁷.

⁴⁵² Coşkun, suç, s. 392; Kendigelen, s. 281.

⁴⁵³ Öztan, kıymetli evrak, s. 1290.

⁴⁵⁴ "...Müşteki vekilinin çekin kendilerine geri dönüş cirosu ile gelmesi nedeniyle çekin karşılıksız kalma durumunu sonradan öğrendiklerini iddia ettiğine göre ibraz üzerine karşılıksızdır işlemi ile birlikte suç tamamlandıktan sonra gerçekleştiği için geri dönüş cirosu suretiyle çekin lehdara getirilmesi alacağın temlik hükmünde olduğundan son hamilin çeki bankaya ibrazından sonra lehdara şikayet hakkı kazandırmayacağından çek aslının veya arkalı önlü onaylı suretinin alınmak suretiyle sonuca göre hüküm kurulması gerekirken şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmesi.." Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesi, 13.04.2017 Tarih, 2017/1069 Esas, 2017/933 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁵⁵ Kendigelen, s. 182; Reisoğlu, s. 367.

⁴⁵⁶ Yargıtay 10 Ceza Dairesi, 30.06.2003 Tarih, 2003/20529 Esas, 2003/18172 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017.

⁴⁵⁷ "...Karagöz şubesi tarafından 07/10/2016 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiği, karşılığı bulunmadığından ödeme yapılamadığı, karşılıksızdır kaşesinde hamil adına bankası tarafından müracat edildiğinin açıkça belirtildiği, bu haliyle Yapı Kredi Bankasının müşteki adına vekaleten çekin tahsili amacıyla hareket ettiğinin, müştekinin bankaya temlik cirosu yapmadığının, tahsil cirosu yaptığının çeki bankadan devralan müştekinin şikayet hakkı bulunduğunun kabul edilmesi gerektiği, 2 numaralı celse duruşma tutanağında ve gerekçeli kararda katibin ıslak ve elektronik imzasının bulunmadığı, 5271 sayılı CMK nun 38/A-3 ve 219/1 maddelerinin gözetilmediği..." Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi, 04.06.2017 Tarih, 2017/767 Esas, 2017/848 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

2. Şikayet Süresi

6728 Sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılan değişikli ile; Çek Kanunun 5. maddesi uyarınca karşılıksız çek suçu sebebiyle açılmış olan davalar icra mahkemesinde görülür ve İcra ve İflas Kanununun 347. maddesi uygulanır ve bu nedenle çekle ilgili karşılıksız işlemi yapıldıktan sonraki süreçte icra mahkemesine yapılacak şikayetin fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her durumda fiilin işlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde yapılması gerektiğini belirterek şikayet süresini 3 ay ve 1 yıllık hak düşürücü sürelerle bağlamıştır. Kanun hükmüne göre şikayetin hakkı “*fiilin öğrenilmesi*” ile başlayacak olup, öğrenmeden itibaren 3 ay içerisinde bu hak kullanılabilir⁴⁵⁸.

5941 sayılı kanunla gelen önemli yeniliklerden biri şikayet sürelerine ilişkin idi. 3167 sayılı kanunun 16b maddesinin 2. fıkrasında belirtildiği üzere çekin karşılığının bulunmaması durumunda şikayet hakkı, 8 inci maddede belirlenen miktarın yatırılması için öngörülen sürenin bittiği tarihte; ihtiyati tedbir kararı ya da ödeme yasağı sebebiyle süresi içinde ibrazında çek hakkında işlem yapılmaması durumunda ise, ihtiyati tedbir kararının ya da ödeme yasağının bittiği tarihte doğar.⁴⁵⁹ 5941 sayılı kanunda ise 3167 sayılı kanun 16b maddesinin 2. fıkrasını karşılayan herhangi bir hüküm yoktu. Bu durumda ancak kanunun 1. maddesinin 2. fıkrasında kanunda hüküm bulunmadığı durumda genel hükümlerin uygulanacağı belirtilerek Türk Ceza Kanunun genel hükümlerine atıf yapılmıştır. Buna göre de Türk Ceza Kanunun’nın 73. maddesinin 1. fıkrasına uyarınca; soruşturulma ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kişinin 6 ay içinde şikayette bulunmadığı durumda soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu hüküm dikkate alınarak şikayet süresi 6 ay olarak uygulanmakta idi⁴⁶⁰. 6273 Sayılı Kanun ile yapılan 31.01.2012 tarihli değişiklik ile fiilen uygulana 6 aylık “talep hakkı” süresi yasal

⁴⁵⁸ Coşkun, suç, s. 420; Ercan, s. 109; Pişkin, s.11; Şen (çek), <http://www.hukukihaber.net/karsiliksiz-cek-sucunda-sikayet-hakki-mercii-yeri-ve-suresi-makale,5474.html>, Erişim Tarihi:24.08.2017.

⁴⁵⁹ Dirikkan, s. 32; Özdamar, s. 147.

⁴⁶⁰ Kendigelen, s. 362; Resioğlu, s. 369.

düzenlemeye kavuşmuş ve 5941 Sayılı Çek Kanunu değişik 5/1 uyarınca karşılıksız işleminin yapılmasından itibaren 6 ay olarak düzenlenmişti⁴⁶¹.

Karşılıksız çek keşide etme eylemine ilişkin 6278 Sayılı “*Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” kanun değişikliği öncesi ve sonrasındaki 5941 sayılı kanunun 5/1 maddelerine göre, eylemin, önceki ve sonraki kanunlarda, gerek yaptırımı gerekse de şikayet süreleri yönünden farklı hükümlere tabi olması nedeni ile, çekin ibraz tarihinin tespiti ile, şikayetin ibraz tarihinde yürürlükte olan kanundaki hak düşürücü süre içinde yapılıp yapılmadığı, keşide tarihine göre ibrazın süresi içinde olup olmadığı belirlenmesi gerekmektedir⁴⁶².

Ancak öğrenme tarihi fiilin işlendiği tarihten 1 yıl sonra ise hamilin şikayet hakkını kullanması yine mümkün olmayacaktır. Kanun koyucu şikayet hakkının süresinde kullanılmamasının yaptırımının şikayet hakkının düşmesi olduğunu ve mahkemece kendiliğinden dikkate alınması gerektiği hususunu da açıkça düzenlemiştir. Suçun öğrenme tarihi ise hamil için, çekin karşılıksız kaldığı gündür. Yine 1 yıllık sürenin hesaplanmasında esas alınacak tarih de, çekin karşılıksız kaldığı gündür. Bu süreler hak düşürücü süre niteliğinde olup taraflar ileri sürmeseler dahi mahkemece resen ele alınması gereken sürelerdir⁴⁶³.

Önemle belirtmek gerekir ki, hamilin haricen çekin karşılıksız olduğunu öğrenmesi şikayet hakkının doğumu ve bu hakkın kullanılması için sürenin başlaması açısından yeterli değildir. Çünkü böyle bir durumda 5941 sayılı kanunun 5. maddesindeki şartlar oluşup karşılıksız çek suçu oluşmadığından, mağdurun şikayet hakkına sahip olduğundan söz edilemez. Hak doğmadan kullanılması

⁴⁶¹ Coşkun, s. 1339; Gençtürk, s. 246.

⁴⁶² Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 13.06.2017 Tarih, 2017/2395 Esas, 2017/2248 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁶³ “...Dairemizce yapılan inceleme sonunda; sanık tarafından Z0139870 seri numaralı, 30/09/2016 keşide tarihli, 25.000-TL bedelli çekin müşterki şirkete verildiği, dosyadaki onaylı çek örneği, bankanın cevap yazısı ve taraf beyanlarına göre suç konu çekin ödenmesi için müşterki şirket yetkilisi tarafından 30/09/2016 tarihinde Akbank T.A.Ş Sanayi Sitesi Şubesine ibraz edildiği ve aynı tarihte karşılıksızdır işlemi yapıldığı, şikayet dilekçesinin ise 02/01/2017 tarihinde verildiği, 5941 Sayılı Yasanın 5. maddesinin yollama yaptığı ve uygulanması gerekli İİK'nun 347. maddesine göre şikayet hakkının fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay içinde kullanılması gerektiği, buna göre suç tarihi olan çekin karşılıksız çıktığı 30/09/2016 tarihinden itibaren 3 aylık süre hesaplandığında sürenin 30/12/2016 tarihinde dolduğu ve şikayetin yasal süre içinde yapılmadığı, bu yüzden şikayet hakkının düşürülmesi gerektiği anlaşıldığından ilk derece mahkemesince verilen mahkumiyet kararının kaldırılmasına ve müşterkinin şikayet hakkının İİK'nun 347. maddesi gereğince düşürülmesine karar vermek gerekmiş, aşağıdaki hüküm kurulmuştur.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 29.05.2017 Tarih, 2017/1460 Esas, 2017/923 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

düşünülemeyeceğinden, kanunda belirtilen unsurlar çerçevesinde suçun oluştuğu tarih çekin bankaya ibraz⁴⁶⁴ edilip karşılıksız çıktığının öğrenildiği tarih olup öğrenme tarihin net olarak belirlenmesi gerekmektedir⁴⁶⁵.

Ciro silsilesinde yer alan ve tekrar kendisine geçen çekle ilgili olarak ise, hamil aksi sabit olmadığı sürece kendisine çekin geçtiği tarihten itibaren üç ay ve herhalükarda bir yıl içerisinde şikayet hakkını kullanabilecektir⁴⁶⁶.

İleri tarihli çekler bakımından da; üzerinde yazılan tarihten önce ilgili bankaya ödenmek üzere ibraz edilen çekler Çek Kanun'nun geçici 3. maddesi 5. Fıkrasında yer alan açık hüküm (31.12.2020 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için bankaya ibrazı geçersizdir) karşısında, bu çekle ilişkili herhangi bir işlem yapmayacaktır. Bu açık hüküm karşısında muhatap bankanın hiçbir işlem yapmaması nedeni ile çek hamiline karşı herhangi bir sorumluluğu da doğmayacaktır.

⁴⁶⁴ "...İİK 347'inci maddesine göre "Bu Bapta yer alan fiillerden dolayı şikayet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde fiilin işlendiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle düşer." hükmünü öngördüğü, suç tarihi olan karşılıksız kalan çekin bankaya *ibraz tarihi olan 02/09/2016 tarihi ile şikayet tarihi olan 02/12/2016 tarihleri arasında üç aylık hak düşürücü sürenin geçmediği anlaşılmakla*; suç ve şikayet tarihlerinde yürürlükte bulunan 6728 sayılı kanunun 63. Maddesi ile değişik 5941 sayılı 5. Maddesi uyarınca yargılamanın yapılarak davanın sonuçlandırılması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde davanın düşürülmesine karar verilmesi suretiyle CMKN' nın 223 ve 230. Maddelerine aykırı davranılması." Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 28.03.2017 Tarih, 2017/1048 Esas, 2017/1003 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁶⁵ "...Dosya içerisinde bulunan çek fotokopilerinin incelenmesinde şikayetçi Palm Elektrik Aydınlatma Ltd. Şti.'nin lehine çek keşide edilen ve ilk cironun olduğu, şikayetçi şirketin bu çeki ismi okunamayan şirkete ciro ettiği ancak daha sonra bu cironun üzerine iptal kaşesinin basıldığı ve 31/08/2016 tarihinde bankaya ibraz edildiği ve "karşılıksızdır" kaşesinin basıldığı görülmüştür. Söz konusu çek şikayetçi şirket tarafından bankaya ibraz edilerek " karşılıksızdır " işlemine tutulması halinde, şikayetçi şirket yönünden fiili öğrenme tarihi çekin ibraz edildiği 31/08/2016 tarihi olacaktır. Buna karşılık söz konusu çekin şikayetçi şirketin ciro ettiği adı okunamayan ve üzerinde iptal kaşesi bulunan şirket tarafından bankaya ibraz edilmesi halinde ise şikayetçi şirket yönünden fiili öğrenme tarihi çekin kendisine döndüğü tarih olacaktır. Bu iki ihtimale göre şikayet süresinin başlangıcı değişiklik gösterecektir. Bu durumun tespiti için söz konusu çekin bankaya şikayetçi şirket tarafından mı yoksa ciro ettiği adı okunamayan şirket tarafından mı ibraz edildiğinin ilgili bankadan sorulması, cironun iptaline ilişkin kaşenin, çekin bankaya ibrazından önce veya sonra basıldığına belirlenmesi ve buna göre şikayet süresinin başlangıcının tespiti gerekirken ibraz tarihini fiili öğrenme tarihi olarak kabul edilmek suretiyle, CMK 230. maddesine aykırı olarak yetersiz gerekçe ile karar verilmesi..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 24.05.2017 Tarih, 2017/1953 Esas, 2017/1515 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁶⁶ "...Karşılıksız çek düzenleme suçunda şikayet hakkının çeki tahsil amacıyla bankaya ibraz eden hamil ile "karşılıksızdır" işlemi yapıldıktan sonra çeki elinde bulunduran ve aynı zamanda "karşılıksızdır" işlemi yapılmadan önceki dönemde geçerli ve meşru cironun olan kişiye ait olacağı bilinmekle Yargıtay 19. C.D'nin 10/05/2018 tarihli, 2018/3072-5874 E-K Sayılı Kararına konu görüşü çerçevesinde ciro silsilesinde yer alan ve tekrar kendisine geçen çekle ilgili olarak müşterinin aksi sabit olmadığı sürece kendisine çekin geçtiği tarihten itibaren üç ay ve herhalükadabir yıl içerisinde şikayet hakkını kullanabileceği, dosya kapsamıyla da bu hakkın süresi içerisinde kullanılmasına rağmen şikayetin süresi içerisinde yapılmadığından bahisle şikayet hakkının düşürülmesi yerinde görülmemiş ise de..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 24.12.2018 Tarih, 2018/2569 Esas, 2018/2550 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

Bu nedenle hamilin karşılıksızdır işlemini yapabilmesi ve dolayısıyla şikayet hakkına ilişkin hak düşürücü sürenin başlayabilmesi için, hamilin kanuni ibraz süresini beklemesi ve çeki tekrardan bankaya ibraz etmesi gerekmektedir⁴⁶⁷.

3. Şikayet Şekli

Şikayetin kimin tarafından hangi süre içerisinde yapılacağının önemi kadar şikayetin ne şekilde nereye yapılacağı da önemlidir.

5941 sayılı kanunda 6728 Sayılı “*Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” yürürlüğe girdiği tarihe kadar bu hususla ilgili herhangi bir hüküm olmadığı için genel hüküm niteliğindeki CMK. 158. maddesinin 5. Fıkrası’ndaki ihbar ya da şikâyet yazılı ya da tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü olarak yapılabileceği belirtilen hüküm uygulanmakta idi⁴⁶⁸. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin bu yönde bir kararında⁴⁶⁹ olduğu gibi şikayet kişinin şikayet beyanını onaylayan imzasının varlığı yeterli görüp ad ve soyadının açıkça yazılmasına gerek olmadığı yönünde kararı bulunmakta idi⁴⁷⁰.

6278 Sayılı “*Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” uyarınca 5941 sayılı kanunun “*İbraz, ödeme, çekin karşılıksız olduğunun tespiti ve gecikme cezası*” başlıklı 3. Maddesinin 6. fıkrasında değişiklik ile; “*Muhatap bankanın üçüncü fıkra göre ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil kısmî ödeme hâlinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir. Çek hamili, bu fotokopiyle müracaat borçlularına veya kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabileceği gibi, icra mahkemesine şikâyetle bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir ve bunu icra daireleri ile mahkemelerde ispat aracı olarak kullanabilir. Mahkeme veya icra dairesinin istemi hâlinde çekin aslı bu mercilere gönderilir.*” şeklinde ifade edilerek şikayetin yapılabileceği makam belirtilmiştir.

⁴⁶⁷ Pulaşlı, s. 358.

⁴⁶⁸ Günay, s. 109; Öztan, kıymetli evrak, s. 1288; Öztürk, Erdem, Sırma ve Saygılar, s. 19.

⁴⁶⁹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi 31.01.1995 Tarih, 1995/61 Esas, 1995/ 632 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 12.07.2017.

⁴⁷⁰ Öztan, kıymetli evrak, s. 1288.

İlgili değişiklik uyarınca; çekin karşılıksız çıkması durumunda mevcut çekin ön ile arka yüzünün fotokopisi ücretsiz bir şekilde hamile verilecektir. Yasa koyucu hamilin şikayet dilekçesi ile başvuracağını düzenlemekle birlikte “ekleyebilir” şeklindeki düzenlemesi ile bu çekin fotokopisinin mahkemeye sunulmasını zorunlu bir şart olarak aramadığı düşünülse de çek fotokopisi temin edildikten sonra karar verilmesi gerektiğinden bahisle İstanbul Bölge Adliye Mahkemesince kaldırma kararı verildiği görülmektedir⁴⁷¹.

Sonuç olarak, 6278 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” şikayet şeklinin “dilekçe” ile olmasına ilişkin açık bir düzenleme yapılmış aynı zamanda Çek Kanunu md. 5 hükmü atfıyla İİK md. 350 gereğince, karşılıksızdır işlemi yapılan çeklere ilişkin şikayet yazılı veya tutanağa geçirmek kaydıyla sözlü olarak İcra Ceza Mahkemesine yapılabilecektir. Ancak dilekçede yer alması gereken unsurlardan bahsedilmemiştir⁴⁷².

Tüzel kişiler bakımından suçun failinin kim olduğu hususunu yukarı da açıklamıştık. İ.İ.K.'nın 345. maddesi gereğince davanın borçlu tüzel kişinin temsile yetkili gerçek kişi ya da kişilerin ad ve soyadı belirtilmesi, şikayet dilekçesinde veya şikayet dilekçesi ekinde⁴⁷³ şirket yetkilisinin isim ve soyadının yazılması

⁴⁷¹“...Şikayetçi vekili tarafından 26/08/2016 keşide tarihli, 77.677 TL bedelli ve 16/09/2016 keşide tarihli, 80.711 TL. Bedelli iiki adet çek ile ilgili şikayette bulunduğu halde, 16/09/2016 keşide tarihli, 80.711 TL. bedelli çekin fotokopisinin şikayet dilekçesine eklenmediği, Mahkemece belirtilen eksik çek fotokopisi tamamlanmadan 26/08/2016 tarihli çek esas alınarak hüküm kurulduğu anlaşılmıştır. Şikayet dilekçesinde belirtilen 16/09/2016 keşide tarihli, 80.711 TL. bedelli çek fotokopisinin şikayetçi vekilinden temin edilerek, şikayet dilekçesinde belirtilen her iki çek yönünden değerlendirme yapılarak hüküm kurulması gerekirken, şikayetçinin iddia ve delillerini değerlendirip tartışmadan CMK.'nın 230 maddesine aykırı olarak yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması...” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 24.04.2017 Tarih, 2017/1401 Esas, 2017/1208 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁷² “...Şikayetin dilekçe ile olması gerektiği çek hesabı (sahibi) tüzel kişinin yönetim organlarının açık kimlik bilgilerini içermeyen dava dilekçesinin reddine karar verilmiş ise de, müşteki vekilinin şikayet dilekçesinde şirket yetkilisinin isminin açıkça gösterildiğinin anlaşılması karşısında davanın esası hakkında karar verilmesi gerekirken; dava dilekçesi okunmadan ve dosya incelenmeden, dosya üzerinden yapıldığı belirtilen inceleme ile, dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle de uyumsuz olarak dava dilekçesinin reddine karar verilmesi nedeni ile, davanın esası yönünden hükmün gerekçesiz olması...” Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 28.03.2017 Tarih, 2017/999 Esas, 2017/938 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁷³ “...çek hesabı (sahibi) tüzel kişinin yönetim organlarının açık kimlik bilgilerini içermeyen dava dilekçesinin reddine karar verilmiş ise de, müşteki vekilinin şikayet dilekçesine ekli 29/12/2016 tarihli Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi fotokopisinde şirket yetkilisinin isminin açıkça gösterildiğinin anlaşılması karşısında davanın esası hakkında karar verilmesi gerekirken dosya incelenmeden ve dosya üzerinden yapıldığı belirtilen inceleme ile, dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle de uyumsuz olarak dava dilekçesinin reddine karar verilmesi nedeni ile davanın esası yönünden hükmün gerekçesiz olması...” Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 04.04.2017 Tarih, 2017/889 Esas, 2017/1040 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

gerekmektedir⁴⁷⁴.

Süresi içerisinde olmasına rağmen, yanlış mercie başvurulması durumunda yapılan bu yanlışlık şikayet hakkının düşmesine neden olmaz. Kabul edilebilir nitelikte bir başvuru bulunması durumunda CMK madde 264 kıyasen⁴⁷⁵ yasa yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma durumunda, başvuranın hakları ortadan kalkmayacaktır⁴⁷⁶.

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun iştirak halinde işlenmesi durumunda, TCK m. 73/V kıyasen uygulanacak ve faillerden biri hakkında “talepten vazgeçilmesi” diğerlerini de kapsayacaktır⁴⁷⁷.

Talebin geri alınması, her bir çek yaprağı için ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. Avukatın talebi geri alması için ise vekaletnamesinde özel yekisi

⁴⁷⁴ “...şikayet dilekçesinde isim verilmeden, şirket yetkilisi hakkında şikayette bulunulduğundan ve dilekçe eklerinde de şirket yetkilisi hakkında açıklama ve belge bulunmadığından, şikayet süresinden önce taraf sıfatına bakılması gerekmele, çek hesabı sahibi şirket adına çeki keşide eden kişinin kimliği şikayet dilekçesi ve eklerinde bildirilmediğinden red karar verilmesi gerekirken...” Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 20.06.2017 Tarih, 2017/2795 Esas, 2017/2391 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 24.12.2018 Tarih, 2018/2476 Esas, 2018/2553 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁴⁷⁵ Ercan, s. 119.

⁴⁷⁶ Bu hususta kararlar için bkz; “...Mahkemece İİK'nın 347. maddesinde belirtilen hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle müşteki vekilinin şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmiş ise de, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 23/01/2011 tarih ve 2010/7239 E - 2011/18 K sayılı ilamında da işaret edildiği üzere; yanlış mercie verilen dilekçenin hak kaybına yol açmayacağı dikkate alındığında şikayetin varlığının kabulü gerektiği, Suça konu 27/08/2017 keşide tarihli çekle ilgili müşteki vekili tarafından Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına şikayette bulunulduğu, Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca şikayet ve dilekçenin İcra Ceza Mahkemesine sunulması gerektiğinden dolayı kovuşturmayla yer olmadığına karar verildiği, müşteki vekilinin Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına şikayette bulunmasının mercide yanılma niteliğinde bulunduğu, Bursa Cumhuriyet Başsavcılığının ilgili dosyası getirtilerek müşteki vekilinin süresi içerisinde müracaatta bulunup bulunmadığının tespiti ile sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yetersiz gerekçe ile müşteki vekilinin şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmesi...” Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 22.11.2017 Tarih, 2017/126 Esas, 2017/99 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 22.11.2017 Tarih, 2017/129 Esas, 2017/100 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; “...Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 23/01/2011 tarih ve 2010/7239 esas- 2011/18 karar sayılı ilamında da işaret edildiği üzere; yanlış mercie verilen dilekçenin hak kaybına yol açmayacağı dikkate alındığında şikayetin varlığının kabulü gerektiği, Ancak, suça konu çekin ibraz tarihi olan 09/05/2016 tarihinden itibaren 3 aylık süre geçtikten sonra 29/08/2016 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına şikayette bulunulduğu, süresinde yapılmayan şikayet nedeniyle şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmesi gerektiği halde, farklı gerekçelerle sanık hakkında açılan davanın İİK'nın 349.maddesi gereğince düşürülmesine karar verilmesi sonuca etkili görülmediğinden eleştiri konusu yapılmıştır. İlk derece mahkemesince, karşılıksız çek düzenleme suçundan verilen düşme kararında, eleştiri konusu husus haricinde usul veya esas yönüyle herhangi bir aykırılığın bulunmadığı, delillerde veya işlemlerde eksiklik olmadığı, düşme kararının dosya içeriği ile uyumlu olduğu anlaşıldığından; şikayetçi vekilinin, dilekçesinde ileri sürdüğü itirazları yerinde görülmediğinden...” Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 22.09.2017 Tarih, 2017/1685 Esas, 2017/1516 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁴⁷⁷ Coşkun, suç, s. 393.

olması gerekmektedir. Ayrıca talebin geri alınmasından vazgeçme mümkün değildir⁴⁷⁸.

E. Yetkili-Görevli Mahkeme Ve Yargılama Usulü

1. Görevli Mahkeme

6278 Sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”’ uyarında yapılan değişiklikler neticesinde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan dolayı açılan davalar “icra mahkemesinde” görülmektedir⁴⁷⁹. Hatta kesinleşmiş talepler yönünden uyarılama taleplerinde dahi görevli mahkeme talep tarihi dikkate alınarak İcra Mahkemeleridir⁴⁸⁰.

Ancak Çek Kanunu m.5 değiştirilip hızlıca yürürlüğe koyularak, savcılıkların yerine icra mahkemelerinin görevi başlatılmış, diğer taraftan icra mahkemesine yapılacak şikayetin 31.12.2017’de geçerli olacağı algısına sebebiyet verecek bir düzenleme öngörülmüştür. Çek Kanunu m.3/IV’da geçen “cumhuriyet başsavcılığına talepte” kısmının “icra mahkemelerine şikayette” olacak şekilde değiştirilmesi, Çek Kanunu m.5’de yapılan değişikliğin doğal sonucu olarak ve m.3/VI’yı m.5’e uygun hale getirmek amaçlanmıştır. Çek Kanunu m.3’de değişiklik yapan 6728 sayılı

⁴⁷⁸ Coşkun, suç, s. 393.

⁴⁷⁹ Ercan, s. 91; Günay, s. 243; Öztan, s. 299; Pulaşlı, s. 360.

⁴⁸⁰ “...İncelemeye konu dosyada; Gaziantep 2. İcra Ceza Mahkemesince "5941 Sayılı Yasanın 5.maddesi gereğince 09/08/2016 tarihinden itibaren işlenen karşılıksız çek keşide etme suçu yönünden mahkememizin görevli hale geldiği, suç tarihinde, sanığın mahkumiyetine karar verildiği tarihte ve eylemin suç olmaktan çıkartıldığı tarihte mahkememizin karşılıksız çek keşide etmek eylemiyle ilgili herhangi bir görevinin bulunmadığı anlaşıldığından TCK' nun 7.maddesi de gözetilerek sanık vekilinin 30/05/2016 tarihli dilekçesinde belirttiği talep hakkında karar vermekle görevli olan mahkemenin Gaziantep 10. Asliye Ceza Mahkemesi olduğu, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri'nin görevini düzenleyen 5235 Sayılı Yasanın 11.maddesinde Asliye Ceza Mahkemeleri'nin görevinin düzenlendiği, icra mahkemelerinin görevinin ise İcra İflas Kanunun' da düzenlendiği, 5235 Sayılı Yasada düzenlenmediği" gerekçesi ile görevsizlik kararı verilmiş ise de; Yukarıda belirtilen gerekçelerle 5941 Sayılı Çek Kanununun beşinci maddesinden kaynaklanan suçlardan dolayı şikayet dilekçesiyle doğrudan icra ceza mahkemesine dava açılması gerektiği, mahkemelerin görevlerinin kamu düzenine ilişkin olduğu, göreve ilişkin usul kurallarının yürürlüğe girdiği andan itibaren uygulanması gerektiği, kesinleşmiş hükümler yönünden uyarılama talep edilen hallerde de incelemenin talep tarihinde yürürlükte bulunan yasaya göre görevli olan mahkemece yapılması gerektiğinden, yerinde görülmeyen Gaziantep 2. İcra Ceza Mahkemesi'nin 14/06/2017 gün ve 2017/495 E. 2017/804 K. sayılı GÖREVSİZLİK kararının KALDIRILMASINA..." Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesi, 13.07.2017 Tarih, 2017/1095 Esas, 2017/1174 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017

Kanunun 62. maddesi, hem Çek Kanunu m.3/VI'da değişiklik yapılmasını hem de aynı maddeye 10. fıkra eklenmesini öngördüğünden ve yürürlük konusunda iki değişikliği ayıran bir düzenleme yerine doğrudan 62. maddenin 31.12.2017 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtildiğinden, uygulamada çelişki olduğu gözükmemektedir. Karşılıksız çek işleminde ceza sorumluluğu, başvuru yapılan merci ve yaptırımların belirlendiği Çek Kanunu m.5 olduğundan netice, icra mahkemelerinin görevinin 09.08.2016 tarihinden itibaren başladığını kabul etmek gerekir⁴⁸¹.

2. Yetkili Mahkeme

Çek Kanunu madde 5 fıkra 1' e göre, bu davalar çekin tahsil edilmesi için bankaya ibraz edildiği ya da çek hesabının açıldığı banka şubesinin mevcut olduğu yer veya hesap sahibinin ya da şikayetçi olanın yerleşim yeri olan mahkemede görülmesi gerekmektedir⁴⁸². Bu düzenleme ile görüldüğü gibi; önceden karşılıksız çek keşide etme eylemi neticesinde Cumhuriyet Savcısı tarafından iddianame düzenlenirken 6278 Sayılı “*Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile yapılan düzenlemeler neticesinde 15/07/2016 tarihinden itibaren karşılıksız çek keşide etme olayının öğrenilmesi üzerine alacaklı olan kişinin icra mahkemesine şikayet ermesiyle suçla ilişkili kovuşturma başlayacaktır.

Kanun koyucu yapılan bu düzenleme ile dört adet yetkili mahkeme düzenlemiş olup, buna göre yetkili mahkemeler;

- Çekin tahsil için ibraz edildiği banka şubesinin,
- Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin,

⁴⁸¹ “....Kanun maddesinin önceki fıkraları da dikkate alındığında 5941 sayılı yasanın 3. Maddesinin 6. Fıkrasındaki düzenleme çeklerde karşılıksız işlemi yapılmasıyla ilgili olduğundan, yargılama usulüne ilişkin olmadığından, yasanın yayımlanmasıyla 09/08/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6728 sayılı yasanın 63. maddesi ile değişik 5941 sayılı yasanın 5/1 maddesinde açıkça bu suçla ilgili olarak İcra ve İflas Kanununun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtildiğinden ve bu hükümler uyarınca dilekçeyle İcra Mahkemelerine şikayette bulunulabileceğinden, şikayetçi vekilinin usulüne uygun İcra Mahkemesine şikayette bulunduğu anlaşıldığından, yargılama yapılarak davanın sonuçlandırılması gerekirken, yasal olmayan yetersiz gerekçeyle şikayetin reddine karar verilmesi...” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 22.06.2017 Tarih, 2017/2422 Esas, 2017/1863 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017; Benzer şekilde; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 13.06.2017 Tarih, 2017/2666 Esas, 2017/2295 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁸² Ercan, s. 107; Günay, s. 243; Şaban Kayıhan ve Mustafa Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2017, s. 124; Pulaşlı, s. 360.

- Hesap sahibi kişinin mevcut yerleşim yeri,
- Şikayetçi olan kişinin mevcut yerleşim yeri mahkemesidir.

Bu hükme göre şikayetin Ç.K. m.5/I 'de belirtilen yer mahkemelerinden birinde açılması yeterlidir. Bu şekilde çekin hamili şikayetçiye yetki konusunda seçim hakkı tanınarak, dava açma kolaylığı sağlanmıştır⁴⁸³.

Hamil tarafından çekin takas odasına ibrazı durumunda, yetkili mahkeme çekin ibraz edildiği takas odasının faaliyet gösterdiği yer ceza mahkemesidir⁴⁸⁴.

Kanunda sayılan yetkili mahkemelerden birine şikayet başvurusunda bululması durumunda, mahkemece re'sen veya istem üzerine yetkisizlik kararı verebilecektir. Çek Kanun'unda yetkisizlik kararı verilirken hangi yetkili mahkemeye dosyanın gönderilmesi gerektiğinden bahsedilmemiştir. Ercan'a göre birden fazla yetkili mahkeme bir arada toplanmış ise mahkemece o yere yetkisizlik kararı verilmesi gerekmektedir⁴⁸⁵.

3. Yargılama Usulü

6278 Sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” uyarında yapılan değişiklikler ile 5. Madde uyarınca karşılıksız çekte yargılama usulü İcra ve İflas Kanunu m.347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelere göre yapılacaktır⁴⁸⁶.

Karşılıksızdır işlemi yapılan çeklere ilişkin davalar Çek Kanunu md. 5 hükmü gereği açılacak olan davalar İcra Ceza Mahkemesinde görülmekte ve şikayet hakkı Çek Kanunu md.5 yollamasıyla İİK md. 347 uyarınca üç ay ve herhalde fiilin işlendiği tarihten sonra 1 yıl geçmekle düşmektedir⁴⁸⁷.

Karşılıksız çekte ceza şikayete bağlı olduğunu, dolayısıyla şikayet olmadan yargılama yapılamaz ve ceza verilemeyeceğini şikayet hakkı başlığı altında incelemiştik. Yine şikayet usulünün Çek Kanunu md. 5 hükmü atfıyla İİK md. 350

⁴⁸³ Pulaşlı, s. 422.

⁴⁸⁴ Coşkun, suç, s. 409.

⁴⁸⁵ Ercan, s. 108.

⁴⁸⁶ Coşkun, suç, s. 419; Günay, s. 243; Pulaşlı, s. 422.

⁴⁸⁷ Mahmut Coşkun, **Son Değişikliklerle Birlikte Açıklamalı-İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu, C. 3**, Ankara, 2012,(icra), s. 4058; Emine Çetin Halman, **İcra ve İflas Suçları ve Yargılama Usulü**, Ankara, 20012, s. 40.

gereğince yazılı veya tutanağa geçirmek kaydıyla sözlü olarak İcra Ceza Mahkemesine yapılacağını da incelemiştik.

Çek Kanunu md. 5 atfıyla 349 hükmüne göre; şikayetin dilekçeyle ya da sözlü beyanla yapılabileceği öngörülmüştür. Dilekçeyi ya da sözlü beyanı alan icra mahkemesi duruşma için anında bir gün belirleyip şikayetçinin imzasını alır ve sanığa davetiye gönderilecektir. Şayet, şahit gösterilmiş ise o da çağrılacaktır. Madde hükmüne göre iki taraf belirlenen gün ve saatte icra mahkemesinin huzuruna gelmeye ya da bir vekil göndermeye mecburdurlar. İcra mahkemesi gerekli gördüğü hallerde, tarafların bizzat kendilerinin hazır bulunmalarını emredebilir. Sanığın başka yerde ikamet etmesi durumunda istinabe yoluyla sorguya çekilir. sanığın, şikayeti alan ya da istinabe⁴⁸⁸ edilen icra mahkemesinin huzuruna gelmemesi veya müdafî göndermemesi yahut lüzum görüldüğü halde bizzat bulunmaması zabıta marifetiyle getirilebilir. Bu yolla da bulundurulamazsa muhakeme sanığın yokluğunda görülür.

Şikayetçi olan kişi belirlenen zamanda gelmez ve vekil de göndermezse şikayet hakkı düşer. Gelmeyen şahitlere yapılacak muamele ve borçlunun gıyabında verilen karara karşı eski hale getirme talebi hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yazılı olan hükümler uygulanacaktır. Esas itibariyle sanığın sorgusu yapılmazsa dava bitirilmez. Ancak İcra ve İflas Kanunu m.349/V'in ikinci cümlesine göre, karşılıksız çek keşide etme suçunu işlediği iddiasında bulunan sanığın icra mahkemesine doğrudan ya da istinabe yoluyla gelmemesi veya vekil göndermemesi veya lüzum görülmesine rağmen kolluk marifetiyle de getirilememesi durumunda, dava yokluğunda görülüp bitirilir⁴⁸⁹. Bu usul, tazyik hapisleri uygulanan ve kendisine özgü

⁴⁸⁸ "...Bu yasal düzenlemelere göre, icra ceza mahkemelerinde, yargılamaların duruşmalı yapılacağı öngörülmüş olup, şikayet hakkının sürdürülebilmesi açısından müştekinin duruşmaya katılımı zorunlu kılınmış, sanıklara sadece müdafî aracılığı ile değil bizzat duruşmada hazır bulunma imkanı verilmiş, sanığın başka bir yerde ikamet etmesi halinde de istinabe yolu ile sorguya çekilmesini öngörmüştür. Yargılama konusu olayda, sanığın savunmasının alınması için sanık adına duruşma gününü bildirir davetiye çıkarıldığı, davetiyenin iade edildiği, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 349 ve 350. maddelerinde düzenlenen yargılama/duruşma usulü yerine getirilmesi adına Tebligat Kanunu 10, 21 ve 35. maddelerindeki hükümler gözetilmeksizin sanığa ulaşılmadan karar verildiği, Bu durumda, ilk derece mahkemesince duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken kişilerin katılımı sağlanmaksızın karar verilmiş olması, Hukuka aykırı, istinaf başvurusunda bulunanın istinaf nedenleri bu itibarla yerinde görüldüğünden, CMK'nın 289/1-e maddesine muhalefetten dolayı aynı Kanunun 280/1-d maddesi gereğince HÜKMÜN BOZULMASINA..." Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 13.11.2018 Tarih, 2018/2994 Esas, 2018/2769 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁸⁹ Bu durumun adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olmadığı hususunda bkz: AYM, 26.07.2017 Tarih, 2016/191 Esas, 2017/131 Karar, S. 30206; AYM, 28.02.2008 Tarih, 2006/71 Esas, 2008/69 Karar, S. 26849.

yargılama usulü benimsenen İcra ve İflas Kanunu'na özel bir durumdur. Kanunun 349. maddesinin 6. fıkrasında, şikayetçi olan kişinin duruşmaya gelmemesi ve gelemeyeceği için vekil de göndermemesi durumunda şikayet hakkının düşmesi belirlenmiştir⁴⁹⁰.

Şikayetçi vekilinin mazeretinde yokluğunda karar verilmesini talep etmesi durumunda dahi, şikayetçi veya vekilinin yokluğunda sanığın cezalandırılmayacağı, öncelikle mazeret hakkında olumlu ve olumsuz karar verilmesi gerektiği, mazeretin kabulü durumunda ise duruşmanın ertelenmesi gerektiği yönünde Yargıtay 16 Hukuk Dairesinin kararı bulunmaktadır⁴⁹¹. Ercan'ın bizim de katıldığımız görüşüne göre, şikayet edenin veya vekilinin mazeret dilekçesi vermiş olması davayı takip etme iradesini gösterdiği bu nedenle mazeretin haklı bulunarak kabul edilmesi durumunda yoklukta karar verilebilmesi gerekmektedir⁴⁹².

Çek Kanunu md. 5 atfıyla 350 hükmü uyarınca; İcra mahkemesi her iki tarafı ve delillerini dinler, ayrıca tarafların ve şahitlerin ifadelerini duruşma tutanağına⁴⁹³ geçirir⁴⁹⁴.

Çek Kanunu md. 5 atfıyla 351 hükmüne göre; Şikayetçi olan kişi dilekçe ya da sözlü beyanında göstermiş olduğu delillere bağlı olmalıdır. Sanık, savunması için tahkikatın ertelenmesini sadece bir kez isteyebilir⁴⁹⁵.

Çek Kanunu md. 5 atfıyla İİK md. 352 uyarınca İcra Mahkemesi, tarafları dinledikten ve tüm deliller toplandıktan sonra nihayet 5 gün içinde kararını vermesi ve

⁴⁹⁰ Coşkun, icra, s. 4068; Çetin Halman, s. 52; Pulaşlı, s. 423.

⁴⁹¹ "...01.06.2005 gün ve 25832 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5358 sayılı Yasa ile değişik 2004 sayılı İİK'nun 346/son maddesi ile aynı Yasa'nın 16.Babında yer alan suçlara ilişkin davalara İcra Mahkemesinde bakılacağı düzenlenmiş ve aynı Yasa'nın yargılama usulünü düzenleyen 349. maddesinde 5358 sayılı Yasa ile bir değişiklik yapılmadığı gözetildiğinde, bu usul hükmü sanığın eylemine konu İİK'nun 340.maddesi için de geçerlidir. İİK'nun 349.maddesi gereğince müşteki veya vekilinduruşmada hazır bulunması zorunludur. Mazeret bildirerek kabulü ile yokluğunda karar verilmesinin istenmesi sonuca etkili değildir. Bu durum karşısında müşteki vekilinin 16.03.2009 tarihli celse için verdiği mazeretdilekçesi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeden yazılı şekilde müşteki veya vekilinin yokluğunda borçlunun cezalandırılmayacağı gözetilemeden, itirazın kabulü yerine reddine kararverilmesi isabetsizdir..." Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 01.02.2010 Tarih, 2009/9311 Esas, 2010/445 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁴⁹² Ercan, s. 133.

⁴⁹³ "...dava dilekçesi okunmadan ve dosya incelenmeden, bozma ilamı sonrasında duruşma açılması ve kararın duruşmalı olarak verilmesi gerekirken duruşma da açılmayarak, dosya üzerinden yapıldığı belirtilen inceleme ile, dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle de uyumsuz olarak dava dilekçesinin reddine karar verilmesi nedeni ile..." Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 14.03.2017 Tarih, 2017/998 Esas, 2017/813 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 06.09.2017.

⁴⁹⁴ Coşkun, suç, s. 420; Coşkun, icra, s. 4088; Çetin Halman, s. 557; Pulaşlı, s. 423.

⁴⁹⁵ Coşkun, suç, s. 420; Coşkun, icra, s. 4091; Çetin Halman, s. 557; Pulaşlı, s. 423.

h lulasını Cumhuriyet Savcılığına bildirmesi gerekmektedir⁴⁹⁶. İcra Mahkemesinin kararına karşı itiraz edilebilir, ancak itiraz halinde verilen karar kesindir. Bu suç hakkında,  ek Kanunu Mdde 5/X. Fıkra uyarınca,  n ödeme, uzlaşma ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da verilemez⁴⁹⁷.

İcra İflas Kanunu madde 346 uyarınca, icra mahkemesinin görevi dahilinde olan işler, diğer mahkemelerde devam eden ceza davalarıyla birleştirilemeyecektir.

İcra ceza davaları CMK madde 331 atfı nedeni ile adli tatilde görülmesi de mümkün deđildir⁴⁹⁸.

F.  ekle İlgili Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun Yaptırımları

Kanun koyucu, 03.02.2012 tarihinde esasen Yargıtay'ın iş yükünü azaltmanın çabalarının arandığı dönemde çekte hapis cezasını 6273 sayılı Kanun ile kaldırmıştır. Ancak maalesef bu kez İcra ve İflas Müdürlükleri ile Hukuk Mahkemelerinin dolayısıyla yine Yargıtay'ın iş yükünün artması engellenememiştir.  ekte hapis cezasının kaldırılmasını, yalnızca ceza tehdidi altında bulunan keşideciler memnuiyetle karşılamış; bunun yanında toplumun diğer kesimleri tarafından çeke olan güvenin sarsılacağı,  ek ile bono arasında (bankanın sorumlu olduğu miktarın  odenmesi dışında) hiçbir fark kalmadığı şeklinde "belki" haklı gerekçelerle çekte hapis cezasının kaldırılması eleştirilmiştir. Gerçekten ticari hayatta, güven kuruluşu olan bankalar tarafından basılan ve bazı niteliklere haiz kişilere teslim edilen çeke olan güven sarsılmıştır. Ticari hayatın aktörlerinden olan mal veya hizmet alan kişiler  ek keşide ederken hiç düşünmez, bunun yanında  ek karşılığı mal satan veya hizmet sunan kişiler çeklerin keşide günleri yaklaştığında endişe duyar hale gelmiştir. Bu süre zarfında karşılıksızdır işlemi yapılan  ekler ve kambiyo senetlerine mahsus genel haciz yoluyla ilamsız icra takiplerinde de ciddi artış meydana gelmiştir. Halbuki,

⁴⁹⁶ Coşkun, suç, s. 420; Coşkun, icra, s. 4093; Ercan, s.137; Pulaşlı, s. 423; Pişkin, s.11.

⁴⁹⁷ Günay, s. 243; Pişkin, s. 11.

⁴⁹⁸  etin Halman, s. 81; Ercan, s. 136; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.03.2003 Tarih, 2003/162 Esas, 2003/163 Karar; UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 08.09.2017.

karşılığı bulunmayan çeke hapis cezası öngörülmesinin çekle ödeme yapılmasını kabul eden alacaklılar için bir güvence sağladığı kuşkusuzdur⁴⁹⁹.

Aynı nedenlerle, 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Resmi Gazete'de 09.08.2016 tarihinde yayınlanması sonucu karşılıksız çek düzenleme suçu nedeniyle hapis cezası uygulanması geri gelmiştir. Yapılan bu düzenleme ile; 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin madde başlığı "Ceza sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" şeklinde, birinci, sekizinci ve onuncu fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, ikinci ve dokuzuncu fıkraları aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş, üçüncü fıkrasında yer alan "sorumluluk ile idarî yaptırım sorumluluğu" ifadesi "ve cezai sorumluluk" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir. "(1) Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikayeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adli para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamaz Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Yargılama sırasında da resen mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır. Koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına karşı yapılan itirazlar bakımından 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Bu suçtan dolayı açılan davalar icra mahkemesinde görülür ve İcra ve İflas Kanununun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. Bu davalar çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka

⁴⁹⁹ Başbüyük, s. 308.

şubesinin bulunduğu yer ya da hesap sahibinin yahut şikayetçinin yerleşim yeri mahkemesinde görülür.” “(2) Birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmamakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması halinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmamakla yükümlüdür. Birinci fıkra uyarınca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder.” “(8) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilir. Hakkında çek hesabı açma yasağı kararı verilen kişiler, Risk Merkezi tarafından bankalara bildirilir. Bu bildirimler ile bankalara yapılacak duyurulara ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığının uygun görüşü alınarak Risk Merkezi tarafından belirlenir.” “(9) Karşılıksız kalan bir çekle ilgili olarak yapılan yargılama neticesinde mahkeme tarafından, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine karar verilmesi halinde, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin kararların kesinleşmesi üzerine, bu kararlar, MERSİS ile Risk Merkezine sekizinci fıkradaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.” “(10) Birinci fıkroda tanımlanan suç nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz.” “(11) Birinci fıkra uyarınca verilen adli para cezalarının ödenmemesi durumunda, bu ceza, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 106 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezasına çevrilir.”

Dolayısıyla yeni düzenleme ile karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda, hapis cezası yeniden getirilmiştir. Ticari hayatta her geçen gün karşılıksız çek

miktarının artması⁵⁰⁰ ve küçük ve büyük ölçekli işletmelerin iflasını neden olacak şekilde ülke ekonomisini tehdit eder boyuta gelmesi nedeni ile kanun koyucu bu düzenlemeye ihtiyaç duymuştur⁵⁰¹.

1. Adli Para Cezası

Üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihine göre yasal ibraz süresi içerisinde ibrazında, çekle ilişkili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına neden olan kişi hakkında, hamilin şikayeti sonrası, her bir çekle ilişkili olarak, 1500 güne kadar adli para cezası uygulanır. Fakat, hükmedilecek adli para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihine göre yasal ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faiziyle takip ve yargılama gideri toplamından az olamayacağı yönündeki düzenleme karşılıksız çek keşide etmenin cezai sorumluluklarına ilişkin kanun değişiklikleri başlığı altında da bahsettiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi'nin 26.07.2017 tarih 2016/191 Esas 2017/131 Karar Sayılı kararı ile iptal edilmiştir⁵⁰².

⁵⁰⁰ Karşılıksız İşlemi Yapılan Çeklerin Bankalara İbrahim Edilen Toplam Çeklere Oranı-Adet ve Tutar Bakımından % olarak oranlandığında; 2009 yılı için %8.0, 2010 yılı için %5.0, 2011 yılı için %3.3, 2012 yılı için %5.2, 2013 yılı için %3.7, 2014 yılı için %3.3, 2015 yılı için %4.0, 2016 yılı için %3.9, 2017 yılı 9. Aya kadar ise %2.2 olarak tespit edilmiştir. <https://www.riskmerkezi.org.tr/istatistikler/23>, Erişim Tarihi: 05.11.2017.

⁵⁰¹ Pulaşlı, s. 361.

⁵⁰² “...Kanun’un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde, çekle ilgili olarak “*karşılıksızdır*” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, her bir çekle ilgili olarak binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükümlenacağı belirtilmiştir. İtiraz konusu kuralda ise hükmedilecek adli para cezasının; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun’a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamayacağı belirtilmiştir. Kurala göre sanık hakkında adli para cezasına hükmedilirken çekin karşılıksız kalan miktarı, bu miktara uygulanacak temerrüt faizi, karşılıksız kalan miktar için yapılacak icra veya iflas takip masrafları ve yargılama giderlerinin de göz önünde bulundurulması zorunludur. Adli para cezasının hesabında göz önünde bulundurulacak olan “*çekin karşılıksız kalan miktarı*” konusunda herhangi bir belirsizlik bulunmamaktadır. Zira çekin bankaya ibrazında ödenmeyen kısmı karşılıksız kalan miktarı oluşturmaktadır. İtiraz konusu kuralda, “*çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun’a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi*” de adli para cezasının hesabında göz önünde bulundurulacak unsurlar arasında sayılmıştır. Kuralda, temerrüt faizinin başlangıç tarihinin “*düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihi*” olarak belirlenmesine karşın, faizin hangi tarihe kadar işletileceği belirtilmemiştir. Bu durum, sanık hakkında hükmedilecek adli para cezasının miktarı bakımından öngörülemezliğe sebebiyet vermektedir. İtiraz konusu kuralda, çek hamilinin karşılıksız kalan çek miktarı için yapacağı takip giderleri de adli para cezasının hesabında göz önünde bulundurulacak unsurlar arasında sayılmıştır. Kanuni ibraz süresi içinde çeki karşılıksız çıkan çek hamili, çekin karşılıksız kalan miktarını tahsil etmek için 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 167. ve devamı maddeleri uyarınca kambiyo senetlerine mahsus haciz veya iflas yoluyla alacağını tahsil edebilecektir. Karşılıksız kalan çek miktarı

Tanımlanan suç sebebiyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz⁵⁰³.

Görüldüğü gibi, 5941 sayılı kanunda karşılıksız çıkan her bir çek için bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmedilecektir. Kanunun lafzından çıkan anlama göre, ceza çek bedeline göre değil, gün üzerinden hesap edilecek tutara göre verilecektir. Hakim, TCK. m.52⁵⁰⁴ gereğince hükmedeceği gün sayısını ve her gün için ne kadar para cezası ödenmesi gerektiğini takdir edecektir. 5941 Sayılı Kanununda gün adli para cezasının alt sınırı gösterilmemiş ise de, 5237 Sayılı TCK md 52/I uyarınca beş gündür⁵⁰⁵. Yeni kanun ile hükmedilecek adli para cezasının tayini hususunda hakime geniş yetki tanınmıştır. Bu belirlemenin ne şekilde olacağına dair 5941 sayılı kanunda herhangi bir düzenleme olmadığı için TCK.’nın genel hükümleri çerçevesinde hakim takdir yetkisini kullanacaktır.

5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletin Para Birimi Hakkındaki

için yapılacak takip masrafları, takibin icra veya iflas yoluyla yapılmasına göre değişkenlik gösterebileceği gibi takip sürecinde alacaklının talebi üzerine icra iflas dairelerinin alacağın tahsiline yönelik işlemlerine göre de değişkenlik gösterebilir. Bu durum sanık hakkında hükmedilecek adli para cezasının miktarı bakımından belirlilik içermemektedir. İtiraz konusu kuralda, yargılama gideri de adli para cezasının hesabında göz önünde bulundurulacak unsurlar arasında sayılmıştır. Yargılama giderleri, yargılamanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması için yapılan harcamalar toplamıdır. Çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verenler hakkında icra mahkemesinde açılan davada yargılama giderlerinin herhangi bir tereddüte yer vermeyecek şekilde önceden belirlenmesi mümkün değildir. Bu itibarla, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarına çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun’a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama giderinin, sanık hakkında hükmedilecek adli para cezasının hesabında göz önünde bulundurulması, cezanın miktarı bakımından öngörülemezliğe sebebiyet verdiğinden itiraz konusu kuralın “...çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından...” bölümü suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı bulunmaktadır...” RG: 10.10.2017/30206.

⁵⁰³ Pulaşlı, s. 423.

⁵⁰⁴ Türk Ceza Kanunu madde 52; “(1) Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir. (2) En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurularak takdir edilir. (3) Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir. (4) Hâkim, ekonomik ve şahsî hâllerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.” şeklindedir.

⁵⁰⁵ Eren, s. 140; Günay, s. 242.

Kanunun⁵⁰⁶ türk lirası ile yeni türk lirası arasında değişim oranı ve yeni kuruşa tamamlama başlıklı 2 maddesine 21/04/2005 tarihli 5335 Sayılı Kanunun 22.maddesi ile eklenen 3 fıkrasında belirtildiği üzere ilgili kanunları gereğince uygulanacak adli ve idarî para cezaları hesaplanırken ve ödenirken, bir Yeni Türk Lirası'nın (1 YTL) altında kalan tutarlar dikkate alınmamaktadır. Bu hüküm karşısında, 1TL'den az tutarların da dikkate alınmaması gerekmektedir⁵⁰⁷.

Hakim, Türk Ceza Kanunu m. 52 f. 4'e göre, kişinin ekonomik ve kişisel durumunu göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşmesinden sonra bir yıldan fazla olmamak kaydıyla mehil verebilir. Ayrıca, bu ceza miktarının taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Hâkim bu durumda failin ekonomik durumu, failin işi, mesleği, mali durumu, geçimini neyle sağladığı, ev sahibi olup olmadığı, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı gibi nedenler dikkate alacaktır. Taksit süresi toplamda iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Verilen kararda taksitlerden biri zamanında ödenmezse kalan miktarın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir. 5275 sayılı infaz kanunu m. 106, f. 6'a göre de, adli para cezası takside bağlanmamış ve hükümlü bir ayda adli para cezasının üçte birini öderse, istemesi halinde geri kalan miktarın birer ay arayla iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. Eğer ilk taksiti süresinde ödenmezse, verilen ikinci takside ilişkin izin hükümsüz kalır⁵⁰⁸.

Bununla birlikte kanun koyucu 3167 sayılı kanunda üst sınır koyarken, 5941 sayılı kanun 5/I'de, "*çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz*" denilerek asgari bir sınır koyulmuştur. Son yapılan değişiklikte bu hüküm aynen korunmuştur. Kanun koyucu failer lehine düzenlemeler yapmış olsa da böyle bir hükümle faileri üst sınırı belli olmayan bir ceza ile karşı karşıya kalmaya itmektedir. Bunun yanı sıra, kanun koyucu bu hükmü ile 3167 sayılı kanun döneminde tartışmalara yol açan bir hususu da açıkça düzenlenmiştir. 3167 sayılı kanun döneminde m.16'da belirtilen "*çek bedeli kadar*" ki ifadede çekin üzerinde yazılı olan bedelin mi yoksa çekin karşılıksız kaldığı bedelin mi anlaşılması gerektiği tartışmalara yol açmıştı. Baskın görüş bu ifadenin, suçun çekin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan çeke ilişkin bir

⁵⁰⁶ RG: 28.01.2004 / 5098.

⁵⁰⁷ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 26.12.2018 Tarih, 2018/2706 Esas, 2018/2659 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵⁰⁸ Pulaşlı, s. 417.

yaptırım olduğu, karşılığı olan kısmın yaptırımın dışında kalması gerektiği belirtilerek, çekin karşılıksız kalan bedeli kadar failin cezalandırılacağı belirtilmiştir⁵⁰⁹. 5941 sayılı kanun ise, bu tartışmaların yinelenmesine meydan vermeyerek açıkça bu hususu dile getirmiştir.

Banka tarafından sorumluluk miktarı nedeni ile ödeme yapılması durumunda ise, ceza belirlenirken ödenen bu miktarın düşülmesi gerekmektedir⁵¹⁰. Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda suç tarihinin, çekin bankaya ibraz tarihi olduğundan hareketle sonuç cezanın, banka tarafından sorumluluk kapsamında ödenmiş ve kısmi ödemenin kabul edilmesi halinde takas sisteminden ödenen kısım dışında karşılıksız kalan miktar cihetinde uygulanacağı kabul edilmiştir. Çekin karşılıksız kalan miktarı ibraz anında karşılıksız olduğu kayıt altına alınan ve karşılıksızdır işlemine konu edilen miktardır. Bu nedenle de, çek bedeline ilişkin kısmi ödemeler ispatlansa dahi sonuç cezanın belirlenmesine esas alınmayacak ancak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması durumunda gözönünde bulundurulacaktır⁵¹¹.

Çek Kanunu madde 5/I' e göre, karşılıksız olduğu tespit edilen her bir çekle ilgili olarak lehdarları ve son hamilleri aynı dahi olsa ayrı ayrı uygulanması gerekmektedir⁵¹².

⁵⁰⁹ Kendigelen, s. 347.

⁵¹⁰ Ercan, s. 141.

⁵¹¹ "...5941 Sayılı Çek Kanununa Muhalefet suçlarında suç tarihinin, bankaya ibraz tarihi olduğundan hareketle sonuç cezanın, banka tarafından sorumluluk kapsamında ödenmiş ve kısmi ödemenin kabul edilmesi halinde takas sisteminden ödenen kısım dışında karşılıksız kalan miktar cihetinde uygulanacağı kabul edildiğinde, çekin karşılıksız kalan miktarı ibraz anında karşılıksız olduğu kayıt altına alınan ve karşılıksızdır işlemine konu edilen miktar olacağından çek bedeline ilişkin kısmi ödemeler ispatlansa dahi sonuç cezanın belirlenmesine esas alınmayacak, ancak ispatlanmış bu ödemeler 5941 sayılı Kanunun 6/1 maddesinde tanımlanan etkin pişmanlığın uygulanması gereken durumlarda, madde fıkrasında belirtilen ödeme kalemleri toplamından mahsup edilerek, mahsup sonrasında kalan miktarın tamamen ödenmesi durumunda koşulları oluşabilecek etkin pişmanlık uygulamasına esas alınabileceği, buna rağmen ilk derece mahkemesince dava sürecinde yapılan kısmi ödemenin karşılıksız kalan çek miktarından mahsup edilerek sanık hakkında eksik cezaya hükmolunması CMK 283. madde gereğince aleyhe istinaf olmadıgındaneleştirilmekle yetinilmiştir..." Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi, 14.12.2018 Tarih, 2018/232 Esas, 2018/227 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵¹² Özgenç, s. 89; "...Mahkemesince sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulurken karşılıksız kaldığı anlaşılan her bir çek yönünden sanığın ayrı ayrı cezalandırılmasının gerekmesi, kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan her çek yaprağının ayrı bir suç oluşturacak olması ve İbraz süresi içerisinde karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olan sanık hakkında suça konu iki ayrı çek yaprağı hakkındakarşılıksız kalan miktarları gözetilerek ayrı ayrı adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi karşısında koruma tedbiri olan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile ilgili tek bir hüküm kurulması..." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 31.12.2018 Tarih, 2018/2660 Esas, 2018/2789 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 31.12.2018 Tarih, 2018/2674 Esas, 2018/2776 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

Tüzel kişilerde ise, tüzel kişiliğe cezai yaptırımın mümkün olmaması nedeniyle anılan para cezası 5. maddenin 1. fıkrası gereğince tüzel kişinin mali işlerine bakan kişiler, bu şekilde belirleme yapılmamışsa yönetim organı üyeleri atılan suçtan sorumlu olacağı için, belirtilen ceza da bu kişiler hakkında hükmedilecektir. Kanun koyucu, tüzel kişiliğin mali işlerini yönetmekle görevli kişileri belirlememesi halinde de yönetim organının sorumlu olacağını belirtmektedir. Bu organlar ise; Kolektif şirkette şirket sözleşmesinde idare ve temsile yetkili kişinin kimler olduğu açıkça belirtilmemişse tüm ortaklar (TTK. 218), komandit şirkette komandite ortak (TTK.309), anonim şirkette yönetim kurulu (TTK.365), limited şirkette müdür (TTK.623), derneklerde yönetim kurulu (TMK. 85) tüzel kişiliği idare ve temsile yetkilidir. Bu kişiler içinde özellikle mali işleri yönetmekle görevlendirilen kişi varsa suçun faili o kişidir. Ancak böyle bir belirleme yapılmamış ise genel kural gereğince yönetim organındaki kişiler hakkında uygulanacaktır.

İcra Mahkemesinin vereceği karar adli para cezası olacağından ve 5237 sayılı TCK'ya göre adli para cezalarının ertelenmesi mümkün olmadığı için, ertelemeye ilişkin hükümler de uygulanmayacaktır⁵¹³.

2. Adli Para Cezasının Hapis Cezasına Çevrilmesi

Çek Kanunu madde 5 fıkra 11'e göre; “*Birinci fıkra uyarınca verilen adli para cezalarının ödenmemesi durumunda, bu ceza, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 106 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezasına çevrilir.*” şeklindedir. Yapılan bu düzenleme ile 3167 sayılı Çek Kanunu değiştiren 5941 s. Çek Kanunu'nun 2009 yılındaki ilk haline⁵¹⁴ dönülmüş oldu⁵¹⁵ (m. 6, fık. 3). 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 3. Fıkra hükmü Cumhuriyet Savcılığınca uygulanır⁵¹⁶.

⁵¹³ Ercan, s. 143; Pulaşlı, s. 418.

⁵¹⁴ Bu madde hükmüne göre ; “*kişi, mahkum olduğu adli para cezasını...ödemediği için hakkında hapis uygulanacağı*” öngörülmekte ve hapis cezasının süresinin de, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun m.52 vd. hükümlerine göre yargıç tarafından belirleneceği öngörülmekteydi.

⁵¹⁵ Pulaşlı, s. 418.

⁵¹⁶ Ercan, s. 145.

Türk Ceza Kanunu m. 52, fık.1'e göre, adli para cezasının hesaplanmasında; '*adli para cezası, belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanır*' hükmü uygulanır. Bir gün karşılığının ne kadar olacağı ise aynı maddenin 2. fıkrasında , en az yirmi en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün göz önüne bulundurularak takdir edileceği öngörülmektedir. Üst sınırı hakkında Çek Kanununda herhangi bir hüküm yer almamakla birlikte, yalnızca "*hükmedilecek adli para cezası; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamında az olmayacağı*"⁵¹⁷ öngörülmektedir (Çek K. m. 5, fık. 1). Dolayısıyla, karşılıksız çek miktarı ve ekleri ne kadar fazla ise, hükmedilecek hapis cezası da o kadar fazla olacaktır. Ancak, 5275 sayılı İnfaz Kanunu'nun 106. Maddesinin 7. Fıkrası uyarınca , adli para cezası yerine çektirilen hapis cezası üç yılı geçemez. Birden fazla hükümle adli para cezalarına mahkumiyet halinde bu süre beş yılı geçemez. Bu durumda, karşılıksız çek nedeniyle bir karşılıksız çek yaprağından dolayı en fazla üç yıl hapis cezası verilebilir ve aynı anda birden fazla karşılıksız çek varsa, adli para cezalarının en fazla beş yıla kadar hapse çevrilmesine karar verilebilecektir⁵¹⁸.

5275 sayılı İnfaz Kanunu m. 106, fık. 5'e göre de, adli para cezasının hapse çevrileceği mahkeme ilamında yazılı olmasa bile üçüncü fıkra hükmü Cumhuriyet Başsavcılığınca uygulanacaktır⁵¹⁹.

İnfaz edilen hapis cezasının süresi, adli para cezasını tamamı ile karşılamaya yetmiyor ise, kalan miktar için Cumhuriyet Başsavcılığınca ilam mahallin en büyük mal memuruna verilir. Bu makamlarca adli para cezası 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre tahsil edilir⁵²⁰.

⁵¹⁷ Kanun metnindeki "...çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından." bölümü Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar verilmiştir. RG: 14.02.2011/ 27846.

⁵¹⁸ Ercan, s. 146; Pulaşlı, s. 419.

⁵¹⁹ Pulaşlı, s. 420.

⁵²⁰ Ercan, s. 146.

3. Çek Keşide Etme Ve Hesap Açma Yasağı-Çek Yapraklarının İadesi

Kanun koyucu, eylemin caydırıcı olması ve bu suçun yeniden işlenmesinin olası olma durumuna istinaden fail hakkında bir de çek keşide etme ve hesap açma yasağına da hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵²¹.

Mülga 3167 sayılı kanuna 4814 sayılı kanunla yapılan değişiklikle 16.maddenin 3. fıkrasına “*Mahkeme, ayrıca işlenen suçun niteliğine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir süre için hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına karar verir. Yasaklanma kararı bütün bankalara duyurulmak üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir.*” hükmü getirilmişti. Böylece failer hakkında adli para cezasına hükmedilirken, bu kişiler hakkından 1-5 yıl kadar çek hesabı açtırma yasağı verilecektir. Dikkat edilirse, kanun koyucu verilecek yasağın alt ve üst sınırını belirlemiş, süresi bakımından takdiri hakime bırakmıştır⁵²². Hakimin takdir yetkisi, böyle bir yasaklama kararı verip vermemekte değil, verilecek yasaklama kararının süresi bakımındandır⁵²³. Bu sürenin ne şekilde belirleneceği hususunda da hangi kıstaslardan hareket edileceği belirtilmemiş sadece “*suçun niteliğine göre*” belirleme yapılması gerektiği ifade edilmişti⁵²⁴.

5941 sayılı kanun özellikle tüzel kişi hesap sahiplerinin temsilcileri hakkında daha önce verilmiş yasaklama kararı olabileceği için 5. maddenin 1. fıkrasında “*Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder.*” şeklinde belirtmiştir. Bunun yanında, koruma tedbiri mahiyetindeki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, hükümden önce, yargılamanın devamı sırasında verilebilecek bir yasaklama kararı olup, ayrı bir yasa yoluna tabi tutulmuştur. Ancak hükümle birlikte yasaklama kararı verilmesi durumunda ise, bu konudaki karar koruma tedbiri

⁵²¹ Özdamar, s. 145; Pulaşlı, s. 279; Reisoğlu, sunum, s. 13.

⁵²² Özdamar, s. 145.

⁵²³ Eriş, s. 791; Özdamar, s. 145.

⁵²⁴ Karşılıksız çıkan her bir çek ayrı ve bağımsız bir suçu oluşturduğu için failin birden çok karşılıksız çekten cezalandırılması halinde, her bir çek için ayrı ayrı tedbire tabi olacaktır. Ancak 4814 sayılı kanunla yapılan değişiklik öncesinde böyle bir durumda fail hakkında tek bir çek hesabı açma yasağının öngörülmesi yeterli görülmekteydi; Eroğlu, s. 25; Güngör / Kaya, s. 55.

niteliğinde olmayıp, hükümle birlikte işlem görecektir⁵²⁵. Her bir çek yaprağı için ayrı ayrı çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin karar verilmesi gerekmektedir⁵²⁶.

Karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çekin düzenlenmesi suretiyle dolandırıcılık, belgede sahtecilik veya başka bir suçun işlenmesi durumunda da Çek Kanunu madde 5/I gereğince çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilecektir⁵²⁷.

2016 yılında 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kurumlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun ile yapılan değişiklik ile yapılan son düzenleme ile; “ *mahkeme adli para cezasının yanında, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Yargılama sırasında da resen mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır. Koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına karşı yapılan itirazlar bakımından İcra ve İflas Kanununun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır.*” hükmü

⁵²⁵ “.. Bunun yanında, koruma tedbiri mahiyetindeki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, hükümden önce, yargılamanın devamı sırasında verilebilecek bir yasaklama kararıdır ve ayrı bir yasa yoluna tabi tutulmuştur. Hükümle birlikte yasaklama kararı verilmesi durumunda ise, bu konudaki karar koruma tedbiri niteliğinde olmayıp, hükümle birlikte işlem görecektir. Buna göre, gerçek kişi hesabından keşide edilen ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çeklerle ilgili ara kararlar verilecek çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının, her bir çek yönünden ayrı ayrı ve çek bazında tek yasak olarak verilmesi, Kanun hükmü uyarınca bu yasaklamanın bildiriminin yapılması, hükümle birlikte ise yalnızca yasaklama kararının devamına karar verilmesi gerekmektedir. Buna göre, ara kararlar verilecek yasaklama kararının, “...çek nedeniyle çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı konulmasına; bu yasağın çek hesabı sahibi sanık hakkında uygulanmasına,” şeklinde olması ve bildirim/tebliğ işlemlerinin yapılması; ara kararlar konulan yasakların 5941 sayılı Kanunun 5/8 maddesi uyarınca madde fıkrasında belirtilen usule göre bildiriminin yapılması gerektiğinden ve 5941 sayılı Kanunun 5/9, 6/1-2-3 madde fıkralarında belirtilen durumlarda verilecek kararlara bağlı bildirimler dışında koruma tedbiri olarak verilen yasaklama kararı, hükümle birlikte verilen devam kararıyla hukuki geçerliliğini devam ettireceğinden, bu hususta bildirim yapıldıktan sonra, hükümle birlikte verilen yasağın devamı kararının mükerrer yasak kaydı oluşumuna neden olunmaması bakımından ayrıca bildiriminin yapılmaması gerekmektedir...” Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 29.11.2018 Tarih, 2018/3054 Esas, 2018/4592 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

⁵²⁶ Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 03.10.2017 Tarih, 2017/2678 Esas, 2017/2901 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 03.10.2017 Tarih, 2017/2747 Esas, 2017/2887 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

⁵²⁷ Coşkun, suç, s. 383.

düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile, çek hesabı düzenleme ve hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi olan gerçek kişiler veya tüzel kişiler ile tüzel kişi adına çek keşide edenler, ayrıca karşılıksız çekin sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda yönetim organı ve ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanacaktır⁵²⁸. Bu düzenleme uyarınca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, aynı zamanda yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder. Mahkeme re'sen koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve hesabı açma yasağına karar verecektir⁵²⁹. Uygulamada mahkemeler tensiben bu yönde ara karar kurmaktadır.

Çek Kanunu madde 5/VI açık hükmü gereğince, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi ve kişilerin, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlü olduğu, bu kişi adına yeni bir çek hesabı açılmayacağını düzenlemiştir⁵³⁰.

Çek Kanunu madde 5/VII açık hükmü gereğince, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste hâlinde vermekle yükümlü hale getirilmiştir.

Yine yapılan düzenleme ile, 14/12/2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanununun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kayıtlarını,*” ibaresi “*Risk Merkezi ile adli sicil kayıtlarını ve*” şeklinde değiştirilmiştir. Muhatap banka; gerçek veya tüzel kişi adına açılması talep olunan çek hesaplarında bunların, sermaye şirketlerinde ayrıca yönetim organında görev yapanlar ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkililerinin çek hesabı açma yasağının bulunmadığı hususunu kontrol ederek, yasağın bulunmadığına ilişkin sorgulama sonucunu muhafaza eder. Bankalar çek hesabı açtıkları kişiler ile çek hesabı sahibi tüzel kişi ise hesap açılış tarihi itibarıyla tüzel kişi tarafından bildirilen işlem yetkililerini 13/1/2011

⁵²⁸ Günay, s. 242.

⁵²⁹ Günay, s. 242; Kayıhan ve Yasan, s. 125; Pulaşlı, s. 417.

⁵³⁰ Ercan, s. 157.

tarıhlı ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 780 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen sisteme kaydeder.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilir. Hakkında çek hesabı açma yasağı kararı verilen kişiler, Risk Merkezi tarafından bankalara bildirilir. Bu bildirimler ile bankalara yapılacak duyurulara ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığının uygun görüşü alınarak Risk Merkezi tarafından belirlenir. Yine, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin kararların kesinleşmesi üzerine, bu kararlar, MERSİS ile Risk Merkezine sekizinci fıkradaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur⁵³¹.

G. Cezayı Ortadan Kaldıran Haller - Kanun Yolu

1. Cezayı Ortadan Kaldıran Haller

Çek Kanunu Geçici 4. Maddeye “Bu maddenin yürürlüğe girmesinden önce verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıtlar, bu Kanun gereğince silinmesini gerektiren şartlar oluşuncaya kadar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında tutulmaya devam olunur.” şeklinde olup, bu hükme göre TCMB çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıtları, Çek Kanunu madde 6/III gereğince mahkum olduğu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren 3 yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren 10 yıl geçtikten sonra hükmü veren mahkemeden kaldırılmasını isteyebilecek, geçici madde 3/XI gereğince bu süreler doluncaya kadar kayıtları tutulacaktır.

Çekin karşılıksız çıkması nedeniyle İcra Mahkemesinin verdiği çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin yollar, Çek Kanunu m. 6 da açıkça belirtilmiştir. Üç durumda icra mahkemesinin verdiği çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına karar verilecektir. Sırasıyla bu durumları açıklamaya çalışacağız.

⁵³¹ Ercan, s. 160; Günay, s. 242; Kayıhan ve Yasan, s.125; Pulaşlı, s. 417.

a. Etkin Pişmanlık (Ödeme Durumu)

Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde işleyen temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında ceza ortadan kalkacaktır. 3095 Sayılı Çek kanunda anılan faizin ve bedelin kime ödeneceği belirtilmemiş; ancak 3167 sayılı kanunda olduğu gibi bu tutarın hamile ödenebileceği belirtilmektedir.

Ödemenin, yargılama aşamasında yapılması durumunda ise, mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilecektir⁵³².

Hamil tarafından karşılıksız kalan çek için, kambiyo senetlerine özgü takip açılarak çek bedelini, temerrüt faizi, yaptığı giderler, komisyon ücreti ve yüzde 10 tazminatı tahsilemiş ise bu durumda da şüphelinin icra kanalı ile tahsil edilmesi durumunda, tahsil edildildiğini gösteren belgelerin icra mahkemesine sunulması ile de yaptırımlar ortadan kalkacaktır⁵³³. Suçun faili dışında, üçüncü bir kişi tarafından ödeme yapılması halinde ise yine failin etkin pişmanlıktan yararlanması mümkün olacaktır, ancak burada etkin pişmanlığın sonucunun doğması için ödeme yapan üçüncü kişinin yani failin vekilinin özel olarak ibra yetkisine sahip olması gerekmektedir⁵³⁴.

Ödemenin, sanığın mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra yapılması durumunda ise, mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına ilişkin karar verilecektir. Aynı zamanda mahkemece, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilecek ve ilân olunacaktır.

b. Şikayetten Vazgeçme

Çekin karşılıksız çıkmasından dolayı yetkili çek hamilinin şikayet hakkı bulunduğunu, bu hakkını fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde fiilin

⁵³² Ercan, s. 167.

⁵³³ Çetin Arslan, “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 5, 2010, s. 178.

⁵³⁴ Arslan, s. 185.

işlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde kullanması gerektiği hususunu şikâyet hakkı başlığında açıklamıştık. Çek Kanunun madde 6/II’de ise şikâyetten vazgeçme hali düzenlenmiş olup, iş bu madde hükmü; “*Şikâyetten vazgeçme halinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Çek Kanunu gereğince, kararın kesinleşmesinden sonra şikâyetten vazgeçildiğinde karar bütün cezai sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkar. 5237 Sayılı TCK. m. 73/IV uyarınca, “*kovuşturma yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür. Hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz.*” şeklindedir. Anılan düzenlemelerde şikâyetten vazgeçmenin ancak karar kesinleşinceye kadar mümkün olduğu görülmektedir. Ancak TCK’ da yer alan ‘*kanunda aksi yazılı olmadıkça*’ ifadesi ile Çek Kanunun’ da düzenlenen ve şikâyetten karar kesinleştikten sonra da vazgeçilebileceğini belirten duruma müsaade edilmiştir. Çek Kanun’ unda yapılan bu düzenleme ile şikâyetçi, şikâyetinden her aşamada vazgeçme imkânını elde etmiş bulunmaktadır. Bu durumda vazgeçme nedeni ile ceza davası düşürülecek, eğer karar verilmiş ve kesinleşmiş ise verilen ceza bütün sonuçları ile birlikte ortadan kalkacaktır⁵³⁵.

Çek Kanunu madde 6/II’nin 6/I yaptığı yollama nedeni ile, meşru hamilin şikâyetinden yargılama aşamasında vazgeçmesi durumunda, mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilecektir. Şikâyetten vazgeçmesinin, sanığın mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra yapılması durumunda ise, mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına ilişkin karar verilecektir. Kanun koyucu 6/I’ deki düzenleme ile sorumlu tutulan kişilere son bir şans vererek elden geldiğince kişilerin yaptırıma tabi tutulmasının önüne geçilmek istenmektedir. Kanun koyucu aynı iradesini, mülga 3167 ve 5941 sayılı kanunda olduğu gibi, 2. fıkra da

⁵³⁵ “...C.Savcılığının bu itirazı dairemizce değerlendirme aşamasında iken müşteki vekilinin 02/11/2018 tarihli dilekçesi ile şikâyetten vazgeçme dilekçesi verdiği, vekaletnameye bakıldığında Antalya 10.Noterliğinin 23/08/2017 tarih 29799 Yevmiye nolu olup kanun yollarından feragat etme yetkisinin vekile verildiği, İcra İflas Yasasının 347.maddesi uyarınca bu tür suçların şikâyete tabi olduğu, yine aynı yasanın 354.maddesi uyarınca şikâyetten feragat halinde davanın bütün neticeleri ile düşeceği belirtilmiş olmakla Antalya Bölge Adliye Mahkemesi C.Başsavcılığının itirazı konusuz kaldığından itiraz hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesine, ancak şikâyetten vazgeçme nedeniyle önceki hükmün ortadan kaldırılmasına, dava ve cezanın bütün neticeleri ile birlikte düşürülmesine karar verilmesi gerekmiş aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur...” Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesi, 06.11.2019 Tarih, 2018/4046 Esas, 2018/3096 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

“Şikâyetten vazgeçme hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.” diyerek ortaya koymaktadır. Bu durumda şikayet hakkını kullanan kişinin şikayetini geri alması halinde 1. fıkra da belirtildiği gibi karar alınacak ve tabi tutulan ceza ve yaptırımlar sona erecektir.

c. Yasada Belirlenen Sürenin Geçmesi

Çek Kanunu madde 6/III’e göre; “Kişi, mahkûm olduğu adlî para cezası tamamen infaz edildikten veya bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren üç yıl ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını isteyebilir; mahkemenin vereceği karara itiraz edebilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin karar kesinleştiğinde, yasağın kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.”

Görüldüğü üzere kanun koyucu böyle bir durumda kararın kaldırılmasını kişilerin talebine bağlı tutmuştur. Talep mahkeme açısından bağlayıcı olmadığı için yasaklama kararının kalkıp kalkmaması mahkemenin takdirindedir⁵³⁶. Hukuki yararın korunması açısından mahkemenin verdiği kararlara karşı da itiraz yolu tanınmıştır⁵³⁷.

d. Sanığın Ölümü

Dava açıldıktan sonra sanığın ölmesi durumunda Türk Ceza Kanunu madde 64 ‘ e göre davanın düşürülmesine karar verilir⁵³⁸.

⁵³⁶ Günay, s. 244; Pulaşlı, s. 425.

⁵³⁷ Pulaşlı, s. 425.

⁵³⁸ Ercan, s. 167; “...Sanık Abdullah Ender Duman'a ait nüfus kaydından yargılama aşamasında 29/12/2017 tarihinde öldüğü anlaşılmış olup, ölüm nedeniyle düşme kararı verilmesi gerekirken, 20/03/2018 tarihine dek yargılamaya devam edilerek karşılıksız işleminin banka tarafından yapılmadığı ve usulüne olmadığından kovuşturma şartının bulunmaması gerekçesiyle davanın düşürülmesine karar verilmesi..” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 30.05.2018 Tarih, 2018/2285 Esas, 2018/1449 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

2. Kanun Yolu

Çek Kanunu 6. Maddenin 3. Fıkrasına göre; kişi mahkemenin vereceği karara itiraz edebilir. Bu itiraz bakımından İcra ve İflas Kanununun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Bu madde hükmüne göre ise; İcra mahkemesinin verdiği tazyik ve disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı, tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir.

Çek Kanunu m. 5/I c. 5' e göre, mahkeme tarafından, yargılama sırasında tedbiren olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına itiraz hususunda İİK m. 353/I uygulanacaktır. Bu madde hükmüne göre, icra mahkemesinin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı, kararın karşı tarafa tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir. Aynı maddeye göre; mahkeme itirazı incelemesi için dosyayı o yerde icra mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde icra mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye ceza mahkemesine, icra mahkemesi hâkimi ile asliye ceza mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye ceza mahkemesine gönderir ve itiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir.

İİK m. 353, fık. 2'e göre; on altıncı bapta yer alan suçlardan dolayı verdiği hükümlerle ilgili olarak da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kanun yollarına ilişkin hükümlerin uygulanacağı kural altına alınmıştır. 5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verenlerin binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması öngörüldüğünden, bu suçla ilgili davalarda icra mahkemesince verilecek kararlara ilgili 5271 sayılı Kanun'un kanun yollarına⁵³⁹ ilişkin hükümleri uygulanacaktır⁵⁴⁰. Dolayısıyla CMK madde 272/I gereğince, ilk derece

⁵³⁹ "...İİK'nun 353/2.maddesine göre, icra mahkemesinin suçlardan dolayı verdiği hükümlerle ilgili olarak 5271 sayılı CMK'nun kanun yollarına ilişkin hükümleri uygulanır. Yerleşmiş yargısal kararlarda, icra ceza mahkemelerinin asliye ceza mahkemesine denk olduğu kabul edilmektedir. (Bkz. CGK. 22/11/2005 T. 139/139 E.K; 03/10/2006, 2006-168 E, 2006/202 K). Ayrıca İİK'nun 353/1. maddesindeki tek icra ceza mahkemesi olan yerlerde o icra ceza mahkemesince verilen disiplin hapsi ve tazyik hapsine ilişkin kararlara karşı aynı yerde bulunan asliye ceza mahkemesinin itiraz mercii olarak kabul edilmesi de bu durumun bir göstergesidir..." İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 23.05.2018 Tarih, 2018/2974 Esas, 2018/1616 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 25.01.2019.

⁵⁴⁰ icra mahkemesinin vermiş oldu tazyik kararının, karşılıksız çek çeken kişiyi, kanunda yazılı çek

mahkemelerinin verdiği hükümlere karşı istinaf yasa yolu açık olduğundan, İcra Mahkemesince verilen beraat, ceza verilmesine yer olmadığına, mahkumiyet, davanın reddi ve düşme kararlarına karşı istinaf yasa yolu açıktır⁵⁴¹.

İcra Mahkemesinde, karşılıksız çek düzenleme hakkında şikâyet üzerine açılan davada çekin üzerindeki imzanın inkâr edilmesi veya tahrifat edildiği iddiası bulunması halinde doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Özgenç'e göre; imzanın sahte olup olmadığı, sahte olması halinde sahteciliğin kimin yaptığı araştırması yapılması konusunda İcra Mahkemesi görevli olmadığı, durumun derhal icra mahkemesi tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmesi gerektiği ve İcra Mahkemesi tarafından soruşturma ve kovuşturma hususunu bekletici mesele yapması gerekmekteği görüşündedir⁵⁴². Ercan ise; CMK madde 218'e göre bu hususun bekletici mesele yapılması mahkemenin takdirine bırakılmış olup, İcra Mahkemesince sahtecilik iddiası ile ilgili delil toplayarak bilirkişi incelemesi yaptırması gerektiği, ancak savcılık soruşturmaya daha önce başlamış ve yargılamada daha ileri bir aşamda ise sonucunu beklemesinin yararlı olacağı görüşündedir⁵⁴³.

H. Yargılama Giderleri

Çekle ilgili karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçunda, mahkemece yapılan yargılama sonunda; mahkumiyet, beraat, düşme, davanın reddi ve ceza verilmesine yer olmadığına dair hüküm kurulabilir. Yargılama giderleri ve vekalet ücretine tefhimle geçerlilik kazanan kısa kararda(hükümde) yer verilmesi gerekmektedir⁵⁴⁴.

tutarı ile eklerini ödemeye zorlama anlamında olduğundan ödeme yapılacağına veya şikayetten vazgeçilinceye kadar devam edeceğinden bu karara karşı istinaf yolunun kapalı olduğu, İİK m. 353/II'deki " icra mahkemesinin bu bapta yer alan suçlardan dolayı verdiği hükümlerle ilgili olarak 5217 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun kanunun kanun yollarına ilişkin hükümleri uygulanır" hükmünün kıyasen uygulamasının mümkün olmadığı bu nedenle istinaf yolunun kapalı olduğu yönünde görüş için bkz: Pulaşlı, s. 425.

⁵⁴¹ Ercan, s.183.

⁵⁴² Özgenç, s. 108.

⁵⁴³ Ercan, s. 29.

⁵⁴⁴ "...30.07.2003 gün ve 25184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4949 sayılı İİK'nunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 99.maddesi ile İİK'nun 352.maddesine eklenen fıkra uyarınca dava ve cezanın İİK'nun 354.maddesinde yazılı sebeplerden düşeceğine ilişkin ihtar ile yargılama gideri ve avukatlık ücretine hükmün esasını oluşturan ve tefhimle geçerlilik kazanan kısa kararda yer verilmediği halde gerekçeli kararda yer verilmek suretiyle hükmün karıştırılması..." Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 15.03.2010 Tarih, 2010/724 Esas, 2010/2095 Karar, UYAP Bilişim

Gerek Çek Kanun’unda gerekse de İcra ve İflas Kanununda icra ceza mahkemelerince verilecek yargılama gideri ile ilgili yasal düzenleme bulunmamaktadır. 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kurumlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun görevli mahkemeye ilişkin değişiklik yapılmadan önce yargılama giderleri CMK 324⁵⁴⁵ ve 325⁵⁴⁶’e göre belirleniyor idi⁵⁴⁷. İcra Ceza Mahkemelerinde yargılama giderleri de CMK 324 ve CMK 325 esas alınarak belirlenmektedir⁵⁴⁸.

İlgili maddelerden açıkça anlaşıldığı gibi, sanığın adli para cezasına veya güvenlik tedbirine mahkum edilmesi durumunda yargılama giderleri sanığa yüklenmesi gerekmektedir⁵⁴⁹. Müştekinin kendisini vekille temsil ettirmesi durumunda, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 2 Kısım 2. Bölümünde belirlendiği gibi maktu vekalet ücreti tayin edilmesi gerekmektedir⁵⁵⁰. Vekalet ücreti belirlenirken hüküm tarihi dikkate alınacaktır⁵⁵¹. Mahkumiyet hüküm verilirken avukatlık ücretinin şikayet eden asil lehine hükmedilmesi gerekmete olup, davanın tarafı olmayan şikayet eden vekili lehine hükmedilmesi mümkün değildir⁵⁵². Ayrıca birden fazla çek yaprağı

Sitemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 15.03.2010 Tarih, 2010/722 Esas, 2010/2091 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 15.03.2010 Tarih, 2010/741 Esas, 2010/2086 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.
⁵⁴⁵ CMK madde 325 hükmü; “Harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemeler yargılama giderleridir.(2) Hüküm ve kararda yargılama giderlerinin kimlere yükletileceği gösterilir.(3) Giderlerin miktarı ile iki taraftan birinin diğerine ödemesi gereken paranın miktarını mahkeme başkanı veya hâkim belirler.(4) Devlete ait yargılama giderlerine ilişkin kararlar, Harçlar Kanunu hükümlerine göre; kişisel haklara ilişkin kararlar, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre yerine getirilir.(5) Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.” Şeklinde dir.

⁵⁴⁶ CMK madde 325 hükmü; “ Cezaya veya güvenlik tedbirine mahkûm edilmesi hâlinde, bütün yargılama giderleri sanığa yüklenir.(2) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması ve cezanın ertelenmesi hallerinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.(3) Yargılamanın değişik evrelerinde yapılan araştırma veya işlemler nedeniyle giderler meydana gelmiş olup da, sonuç sanık lehine ortaya çıkmış ise, bu giderlerin sanığa yüklenmesinin hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında mahkeme, bunların kısmen veya tamamen Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verir.(4) Hüküm kesinleşmeden sanık ölürse, mirasçılar giderleri ödemekle yükümlü tutulmazlar.” Şeklinde dir.

⁵⁴⁷ Keskin, s. 116.

⁵⁴⁸ Çetin Halman, s. 88.

⁵⁴⁹ Keskin, s. 116

⁵⁵⁰ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 31.12.2018 Tarih, 2018/2506 Esas, 2018/2778 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵⁵¹ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 19.07.2018 Tarih, 2017/3553 Esas, 2018/2622 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵⁵² İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 24.05.2017 Tarih, 2017/1279 Esas, 2017/847 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

için mahkumiyet hükmü verilmiş olsa dahi, müşteki lehine tek vekalet ücreti hükmedilmesi gerekmektedir⁵⁵³.

Sanığın çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan hakkında beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına (CMK 223) kararı verilmiş olması durumunda, sanık kendi kusurundan ileri gelen giderlerden sorumlu olacağından, yargılama giderlerinin kısmen veya tamamen Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verilebilecektir⁵⁵⁴.

Karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunda, şikayet edenin şikayet hakkının bulunmaması (CMK m. 223/VIII), şikayetten vazgeçme (ÇK m.6/II ve m.6/1-a) , borcun ödenmesi (ÇK m.6/I), sanığın ölümü (TCK m. 64), durumlarında davanın düşmesine karar verilmesi gerekmektedir. Şikayet süresi olan eylemin öğrenildiğinden 3 ay ve her durumda 1 yıl geçtikten sonra şikayet edilmesi (İİK m.347), şikayetçi veya vekilinin mazeretsiz duruşmaya katılmaması (İİK m. 349/VI) durumlarında şikayet hakkının düşürülmesine karar vermek gerekmektedir. Davanın düşürülmesi⁵⁵⁵ ve şikayetin reddi yönünde karar verildiği durumlarda, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca kendisini vekil ile temsil ettiren sanık ve katılana ücreti

⁵⁵³ Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi, 25.12.2018 Tarih, 2018/3116 Esas, 2018/5288 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵⁵⁴ Ercan, s. 171; Keskin, s. 117.

⁵⁵⁵ "...Gereği Görüşülerek Düşünüldü; Avukatlık Ücret Tarifesinin genel hükümlerince ceza davalarında ücretin düzenlendiği 14. Maddesinin 1. Fıkrasında " Kamu davasına katılma üzerine, mahkumiyete ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş ise vekili bulunan katılan lehine Tarifenin ikinci kısmın ikinci bölümünde belirlenen avukatlık ücreti sanığa yükletilir."2. fıkrasında "Ceza hükmü taşıyan özel kanun, tüzük ve kararnamelere göre yalnız para cezasına hükmolunan davalarda Tarifeye göre belirlenecek avukatlık ücreti hükmolunan para cezası tutarını geçemez."3. fıkrasında " 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 141 ve devamı maddelerine göre tazminat için Ağır Ceza Mahkemelerine yapılan başvurularda, Tarifenin üçüncü kısmı gereğince avukatlık ücretine hükmedilir. Şu kadar ki, hükmedilecek bu ücret ikinci kısmın ikinci bölümünün onikinci sıra numarasındaki ücretten az olamaz."4. fıkrasında " Beraat eden ve kendisini vekil ile temsil ettiren sanık yararına Hazine aleyhine maktu avukatlık ücretine hükmedilir."5.fıkrasında "Ceza mahkemelerinde görülen tekzip, internet yayın içeriğinden çıkarma, idari para cezalarına itiraz gibi başvuruların kabulü veya ilk derece mahkemesinin kararına yapılan itiraz üzerine, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması halinde işin duruşmasız veya duruşmalı oluşuna göre ikinci kısım birinci bölüm 1. sıradaki iş için öngörüldüğü şekilde avukatlık ücretine hükmedilir. Ancak başvuruya konu idari para cezasının miktarı Tarifenin ikinci kısım birinci bölüm 1. sıradaki iş için öngörülen maktu ücretin altında ise idari para cezası kadar avukatlık ücretine hükmedilir." şeklinde düzenlenmiş olup, ceza davasının düşmesine karar verilmesi halinde sanık yararına vekalet ücretine hükmolunacağına dair yasal düzenleme bulunmadığı anlaşılmakla ,Hükmün 2 numaralı bendinde yer alan " Sanık kendisini bir vekil ile temsil ettirdiğinden karar tarihinde yürürlükte olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince 600,00 TL vekalet ücretinin şikayetçiden alınarak sanığa verilmesine" ibaresi hükümden çıkarılarak CMK 280/1-a, 303/1-a maddeleri gereği hükmün DÜZELTİLEREK İSTİNAF BAŞVURUSUNUN ESASTAN REDDİNE.." İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi, 28.12.2018 Tarih, 2018/3043 Esas, 2018/2705 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

vekaletle hükmolunacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığından lehlerine vekalet ücreti verilmesi mümkün değildir⁵⁵⁶. Yargılama giderleri bakımından ise, ödeme nedeni ile düşme kararı verilmiş ise, dava açılmasına sebebiyet verilmiş olması nedeni ile yargılama giderlerinin sanığa yükletilmesi gerekmektedir⁵⁵⁷,

⁵⁵⁶ “...Suça konu çekin ödenmesi nedeniyle düşme kararı verilmiş olup, ödemenin şikayet tarihinden sonra yapıldığı yönünde dosyada delil bulunmaması nedeniyle yargılama giderleriyle ilgili karar yerinde olduğundan, ayrıca düşme kararı verilmesi halinde Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca kendisini vekil ile temsil ettiren sanık ve katılana ücreti vekaletle hükmolunacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığından yargılama giderleri ile ilgili karar da yerinde olduğundan, mahkemenin kararında usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı anlaşıldığından..” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 05.06.2018 Tarih, 2018/916 Esas, 2018/1557 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019; Benzer şekilde karar için bk; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, 23.10.2017 Tarih, 2017/2997 Esas, 2017/190 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

⁵⁵⁷ “...Mahkemece dava konusu çek bedelinin yargılama sırasında sanık tarafından ödenmesi nedeniyle davanın düşürülmesine ve yargılama giderlerinin müşteki üzerinde bırakılmasına karar verildiği anlaşılmıştır. İlk derece mahkemesince davanın düşürülmesine karar verildiğinden müşteki lehine vekalet ücreti takdir edilmemesinde isabetsizlik görülmemiş, istinaf başvurusunda bulunan müşteki vekilinin talebinin incelenmesinde; ileri sürdüğü diğer nedenler yerinde görülmemiştir. Ancak: Yargılama giderinin dava açılmasına sebebiyet veren ve kovuşturma sırasında ödemede bulunan sanığa yüklenmesi gerektiğinin gözetilmemesi..” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi, 29.03.2018 Tarih, 2018/487 Esas, 2018/955 Karar, UYAP Bilişim Sistemi, Erişim Tarihi: 02.02.2019.

SONUÇ

Yüksek lisans tez çalışmamızda, karşılıksız çek keşide etmenin hukuki ve cezai sorumluluğunu, 03.04.1985 tarihi ile yürürlüğe giren 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile bu yasada yapılan değişiklikler, 14.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 Sayılı Çek Kanun’unda yer alan yasal düzenlemeler ve en son 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kurumlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun ile yapılan değişiklikler ve Yargıtay ile Bölge Adliye Mahkemelerince verilen kararlar çerçevesinde incelemeye çalıştık.

Çekin ticari hayatta ödeme aracı olarak kullanılıyor olması, ödemelerde sıkıntı çıkmasının ticari hayatı olumsuz etkilemesine sebep olması nedeni ile kamu güvenilirliğini ve piyasadaki kullanımının yaygınlaşmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu nedenle diğer kambyo senetlerinden farklı olarak Ticaret Kanun’undaki düzenlemelerin yanında Çek Kanunu ile özel düzenlemeler yapılarak, çek hamillerinin korunması ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması amaçlanmıştır.

Çekin karşılıksız çıkmasının tedbiren önlenmesi için, karşılıksız çek düzenleyenin yanında muhatap bankalara da hukuki ve cezai sorumluluklar yüklenmiş olup çalışmamızda muhatap bankaların sorumluluklarını da incelemeye çalıştık.

Son yapılan 6278 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Çek Kanun’unda yapılan değişikliklere çalışmamızda ayrıntılı olarak değindik. Eleştirilere konu olan ve Anayasa Mahkemesine götürülen değişikliklere ilişkin Anayasa Mahkemesinin kararlarına da değindik. Bahsi geçen kanun değişikliği ile, karekod ve seri numarası TTK m. 780, fık.1 h bendinde çekin zorunlu unsurları arasına eklenmiş olup, bu sayede düzenleyicinin geçmiş ödeme performansı, çek yaprağının doğruluğu, çekin halen dolaşımda olup olmadığı sorugulanabilir hale getirilmiştir. Bankaların araştırma yükümlülüğünü düzenleyen Çek Kanunu madde 2 ile, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin Risk Merkezi ile adli sicil kayıtlarının da kontrol edilmesi ve madde 3 ile tüzel kişiler bakımından, şirket yetkililerinin çek hesabı açma yasağının bulunmadığı hususunu kontrol ederek, yasağın bulunmadığına ilişkin sorgulama

sonucunu muhafaza etmelerine ilişkin sorumluluk getirilmiştir. Ayrıca çek hesabı açma yasağına ilişkin kararların Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilerek, bu kişilerin, Risk Merkezi tarafından bankalara iletilmesine ilişkin düzenleme yapılarak karşılıksız çek keşide etmenin önlemesi amaçlanmıştır.

Kanun koyucunun, Çek Kanun’unda sık sık değişikliğe gitmesinin sebebi, karşılıksız çek sayısının kanun değişiklikleri sonucunda bağlanan yaptırımın ağırlığı ile orantılı olarak artıp azalması nedeni ile en etkin yaptırımın ne olacağının düşünülmesidir. 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kurumlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yapılan değişiklikler neticesinde bir kambiyo senedi niteliğinde olan çekin karşılıksız çıkması durumunda, karşılıksız çekle ilgili ceza yargılamasının da icra mahkemesi tarafından yapılması öngörülmüştür. Karşılıksız çekin tahsili için 2004 sayılı Kanun hükümlerine göre borçlu aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz veya iflas yoluyla takip yapılmakta, takip esnasında icra ve iflas dairelerinin muamelelerine karşı yapılan şikâyetler de icra mahkemesi tarafından karara bağlanmaktadır. Bundan kaynaklı, hukuki ve cezai uyumsuzlukların tamamının aynı yargı merciinde görülmesi olduğu kanaatindeyiz. Ancak, icra takibi öngörülmeden icra ceza mahkemesine şikâyet yoluna gidiliyor olmasının tartışmalara yol açacağı kanaatindeyiz.

Son yapılan 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kurumlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Çek Kanun’undaki değişiklik ile, gerek muhatap bankaya getirilen yükümlülük ve sorumlulukların artırılması ile mağdur alacaklının malvarlığına ilişkin menfaati korunmaya çalışıldığı, gerek karşılıksız çek keşide eden kişi hakkında terditli olarak öncelikle adli para cezası, ödenmediği takdirde hapsen tazyik cezasının öngörülmesi ile çekin güvenilir bir ödeme aracı olması sağlanmaya çalışıldığı kanaatindeyiz. Anayasa Mahkemesi’nin, son değişikliklerin iptali için yapılan başvuru sonucu verdiği kararda; kanun koyucunun ülkenin sosyal, kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimleri gözetilerek saptadığı ceza politikasına göre ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin kuralları belirlenmekte olduğu bu nedenle yapılan düzenlemenin Anayasa’ya aykırılığından bahsedilemeyeceği yönündeki kararına katılmaktayız. Aynı zamanda, çek keşide edildiğinde keşide eden ile muhatap banka

arasında temel ilişki bulunsa dahi, çek hamili ile muhatap banka arasındaki asıl borç ilişkisi dışında kambiyo ilişkisi doğmaktadır. Bu nedenle de karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda keşidecinin adli para cezası ile cezalandırılacağı, adli para cezasının ödenmemesi durumunda bu cezanın hapis cezasına çevrileceğine ilişkin düzenlemenin Anayasa madde 38/8 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4. Ek protokol madde 1'e aykırı olmadığı kanaatindeyiz.

Netice olarak, her ne kadar son değişiklikler ile Çek Kanun'unda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçuna ilişkin düzenlemeler Anayasa'ya ve üst hukuk normu olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 numaralı ek protokole aykırı olmasa da, karşılıksız çek keşide etmenin cezai yaptırıma bağlanması yerine; çek keşide etme yetkisi veren bankanın, çek keşide eden keşidecinin garantörü haline gelecek olan hukuki bir düzenlemenin daha yerinde olacağı ve böylelikle karşılıksız çek keşide etmenin önüne geçilebileceği kanaatindeyiz. Ancak yasa koyucunun bankalara bu yükümlülük yüklendiğinde, iktisadi düzende ortaya çıkabilecek sıkıntılarında dikkate alınarak, keşideciye cezai sorumluluk yüklenerek hamillerin korunması ve kayıt dışı ekonominin önüne geçmeyi amaçladığını görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Akbulut, Çiğdem Kavasoglu. **Çek Kanun’unda Yapılan Son Değişiklikler İle Birlikte Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki Ve Cezai Sonuçları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Arkan, Sabih. “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Yapılan Değişiklikler”, BATIDER, Cilt: 22, Sayı: 1, 2003, ss. 5-22.

Arslan, Çetin ve Murat Kayañççek. **5941 sayılı Çek Kanunu Şerhi**, Ankara, 2010.

Arslan, Çetin. “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 5, 2010, ss. 159-210.

Atasoy, Ömer Adil. **Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları**, Eskişehir, 2012.

Bahtiyar, Mehmet. **Makaleler I**, İstanbul, 2008, (Makaleler).

Bahtiyar, Mehmet. **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2013.

Başbüyük, İsa. “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:2, 2012, ss. 305-319.

Battal, Ahmet. “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu’ na Armağan, Cilt: 1, Sayı: 2, 1997, ss. 67-81.

Battal, Ahmet. **Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu**, Ankara, 2001.

Bilgili, Fatih ve Ertan Demirkapı. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Bursa, 2012.

Bozer, Ali ve Celal Göle. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2013.

Bozgeyik, Hayri. “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1-2, 2003, ss. 589-628.

Civan, Mehmet ve Kaan Susuz. "Yeni Çek Tasarısının Ekonomik Hayata Etkisi ve Ekonomik Hayatın Beklentileri", **Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan**, İstanbul, Cilt: 1, 2003, ss. 740 vd.

Coskun, Mahmut. **Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2016, (Kıymetli evrak).

Coşkun, Mahmut. **İtirazın İptali-Menfi Tespit ve İstirdat-Tasarrufun İptali-İflas ve İflasın Ertelenmesi-Sıra Cetveline İtiraz Davaları**, Ankara, 2017.

Coşkun, Mahmut. **Son Değişikliklerle Birlikte Açıklamalı-İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu**, Cilt: 3, Ankara, 2012, (İcra).

Coşkun, Mahmut. **İcra İflas Suçları Disiplinsizlik Eylemleri ve Yargılama Usulü**, Ankara, 2019, (Suç).

Coşkun, Muzaffer. **Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları**, İstanbul, 1994.

Çeker, Mustafa. **Ticaret Hukuku Genele Esaslar**, Ankara, 2015.

Çetin Halman, Emine. **İcra ve İflas Suçları ve Yargılama Usulü**, Ankara, 2012.

Çetiner, Ufuk. “Anayasanın 38. Maddesi Değişmesi Sebebiyle Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Ve İcra İflas Suçları Bakımından Ortaya Çıkan Hukuksal Durumlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Ankara, 2002, ss. 173-181.

Dirikkan, Hanife. “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2002, ss. 1-37.

Doğanay, İsmail. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, Cilt: 2, Ankara, 1990.

Domaniç, Hayri. **Karşılıksız Çek**, İstanbul, 1983.

Domaniç, Hayri. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul, 1990.

Domaniç, Hayri. Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır, **Legal Hukuk Dergisi**, Sayı: 11, 2003, ss. 2737-2743, (Karşılıksız).

Ercan, İsmail. **Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları**, Ankara, 2018.

Ekşi, Dağlar. “ 4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:21, Sayı: 2, 2003, ss. 205-228.

Eren, Fikret. **Borclar Hukuku Genel Hükümler**, C: 3, Ankara, 1991.

Erem, Faruk. “Çekin Kanuni Himayesi, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek”, *Türkiye Bankalar Birliği Yayınları*, 2. Basım, Ankara, 1974.

Eriş, Gönen. **Türk Ticaret Kanun Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, İstanbul, 2016.

Erman, Eyüp Sabri. **Police-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine Ait Özel Takip**, Ankara, 1973.

Ertekin, Erol ve İzzet Karataş. **Uygulamada Ticari Senetler Hukuku**, Ankara, 1992.

Feyizoğlu, Metin. “Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması-Anayasa ve Ceza Hukukları Açısından Bir İnceleme, *AIHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu*,” **Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü**, Ankara, 2001, ss.15-73, <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/sozlesmeden-kaynaklanan-yukumluluk-ve-hapis-cezasi.html>, (Erişim Tarihi:24.12.2017).

Gençtürk, Muharrem. “5941 Sayılı Yeni Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikayet Hakkı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2010, Cilt:15, Sayı:2, ss. 237-257.

Göle, Celal. **Çek Hukuku**, Ankara, 1989.

Günay, Erhan. **Uygulamalı Çek Rehberi**, Ankara, 2017.

Günay, Meryem ve Mehmet Günay. “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)**, Temmuz 2010, Sayı:2, ss. 323-345.

Güngör, Şener ve Mustafa Kaya. **Çek Suçları**, Ankara, 2004.

Helvacı, Mehmet ve Raziye Aksu. “ Çekte Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi”, **Muğla Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt:23, Sayı: 2, ss.223-248.

İnan, Nurkut. “Özel Hukukta Karşılıksız Çek”, **BATİDER**, Cilt: 11, Sayı: 2, Ankara, 1981, ss. 95-118, (Karşılıksız).

İnan, Nurkut. **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk**, Ankara, 1981.

Kalpsüz, Turgut. Çekin Hukuki Yönü, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, **Türkiye Bankalar Birliği Yayını**, Ankara, 1968, ss. 36-45.

Kalpsüz, Turgut, Faruk Erem ve Gürkan Çelebican. **İktisadi Ve Hukuki Yönden Çek**, Ankara, 1974.

Karahan, Sami, Zekeriyya Arı, Hayri Bozgeyik, Tahir Saraç ve Mücahit Ünal. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Konya, 2013.

Karayalçın, Yaşar. **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler**, Ankara, 1975.

Kayar, İsmail. **Ticaret Hukuku**, Ankara, 2017.

Kayıhan, Şaban. **Ticaret Hukuku**, Ankara, 2009.

Kayıhan, Şaban ve Mustafa Yasan. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2017.

Kendigelen, Abuzer. **Çek Hukuku**, İstanbul, 2007.

Kendigelen, Abuzer. “Çek Kanunu Tasarısı Taslağının Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, Eylül 2006, Sayı: 8, (Tasarı), ss.177-186.

Kendigelen, Abuzer. Çekte Cayma ve Ödeme Yasağı, Makalelerim, İstanbul, 2001, (Makale), ss. 79-117.

Keskin, Senem Ülküm. **Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki Ve Cezai Sorumluluklar**, Ankara, 2011.

Kınacıoğlu, Naci. **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1987.

Kocaman, Arif. **Türk Borçlar Hukukunda Havale**, Bankacılık Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001.

Köle, Mehmet ve Görgülü Fatma. “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 21, Sayı: 35, ss. 79-157.

Mahmutoğlu, Fatih Selami. “Suç Politikasının Ana İlkeler Bağlamında Çek Kanunu Tasarı Taslaklarının Değerlendirilmesi”, **Manisa Barosu Dergisi**, Temmuz, 2009, Sayı: 110, ss. 51-68.

Malkoç, İsmail ve Mahmut Güler. **Ticari Senetler ve Suçlar**, Ankara, 1989.

Mertol, Can. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2015.

Muşul, Timuçin. **İflas ve Konkordato Hukuku**, Ankara, 2018.

Narbay, Şafak. **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul, 1999, (çek).

Narbay, Şafak. “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi”, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, Sayı: 43, 2010, ss. 65-97.

Narbay, Şafak. “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10 Uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Sayı: 29, 2009, ss. 15-44.

Narbay, Şafak ve Zehra Güney. 6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt:12, Sayı:126, 2017, ss. 42-59.

Nuhoğlu, Ayşe. “4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu”, **Prof. Dr Aydın Aybay' a Armağan**, İstanbul, 2004, ss. 253vd.

Oğuz Sefer , Ertan Demirkapı ve Hasan Aydın Okuyan. “Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı:2, 2017, ss. 178-185.

Oğuzoğlu, Abdullah Çetin ve Özkan Oğuzoğlu. **Çek Kanunu**, Ankara, 2010, (çek).

Oğuzoğlu, Abdullah Çetin ve Özkan Oğuzoğlu. **Açıklamalı-İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları**, İstanbul, 2000.

Öktem, Seda. “Çekte Müracaat Hakkı”, **Hüseyin Ülgen'e Armağan**, Cilt: 1, İstanbul, 2007, ss. 727-740.

Özbek, Veli Özer. “Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Aralık ,2010, ss. 7-27

Özdamar, Mehmet. “Çek Kanunda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran-Aralık,2003, Cilt: 6, Sayı: 1-2, ss. 101-154.

Özgenç, İzzet. **Çek Kanunu**, Ankara, 2018.

Özkan, Ömer. **Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası**, İstanbul, 1999.

Özkan, Ömer ve Nagihan Karakaş. “5941 Sayılı Çek Kanununda Muhatap Bankanın Ödeme Dışına Kalan Yükümlülükleri”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 33, Kasım-Aralık, 2012, ss. 1-20.

Özkorkut, Korkut. “Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri”, **BATİDER**, Cilt: 19, Sayı: 2, Aralık, 1997, ss. 43-61.

Öztan, Fırat. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 1997, (Kıymetli Evrak).

Öztan, Fırat. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2016.

Poroy, Reha. **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul, 1981.

Poroy, Reha ve Ünal Tekinalp. **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanunu Yorumu ile**, İstanbul, 2013.

Pulaşlı, Hasan. **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Ankara, 2017.

Pişkin, Serhat. “Karşılıksız Çekte Hapis Cezası”, **Bülten Hukuk Dergisi**, Sayı: 2, Mart, 2017, ss. 5-12.

Reisoğlu, Seza. **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, Ankara, 2003.

Reisoğlu, Seza. **Çek Hukuku**, Ankara, 2011, (çek).

Reisoğlu, Seza. “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_de_gerlendirilmesi_07012010.pdf, s. 1-19, (Sunum), (Erişim Tarihi: 09.02.2018).

Sancar, Türkan. “Ekonomik Suç Gerekliği Karşısında ‘Ekonomik Suça Ekonomik Ceza’ Söylemi”, **Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu**, Ankara, 2002, ss. 3-31.

Selçuk, Sami. **Çek Suçları Öğreti-Mevzuat-İçtihat**, Ankara, Hatiboğlu Yayınevi, 1993.

Süphandağ, Yavuz. **Kambiyo Hukukunda Uygulamalar**, Ankara, 2011.

Şehirali, Feyzan Hayal. “Yargıtay Kararlarında Karşılıksız Çek”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 52, 1997, ss. 661-692.

Şen, Ersan. **Yeni Çek Kanunu’nda Karşılıksız Çek Suçu**, Ankara, 2010.

Şen, Ersan. “Yeni Çek Kanunu Ve Anayasaya Aykırılık Sorunu”, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2038785-yeni-cek-kanunu-ve-anayasaya-aykirilik-sorunu>, (Erişim Tarihi: 24.08.2017).

Şen, Ersan. “Karşılıksız Çek Suçunda Şikayet Hakkı Mercii Yeri ve Süresi”, <http://www.hukukihaber.net/karsiliksiz-cek-sucunda-sikayet-hakki-mercii-yeri-ve-suresi-makale,5474.html>, (çek), (Erişim Tarihi: 24.08.2017).

Tamer, Ahmet. “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni(Asgari) Ödeme Yükümlülüğü”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 85, Haziran, 2013, ss. 92-111.

Teoman, Ömer. “Çek Kanununda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler”, **Banka Ve Ticaret Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 2009, ss. 27-34.

Teoman, Ömer. **Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler- Otuz Yıl Ticaret Hukuku- Tüm Makalelerim- Cilt: 2**, Beta Baskı Yayın, 1982-2001.

Tekil, Müge. **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, İstanbul, 1997.

Tekinay S.Sulhi, Sermet Akman , Haluk Burcuoğlu ve Atilla Tekinay Altop. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993.

Türk, Ahmet. **Hukuki Yönden Banka Havalesi**, Ankara, 2007.

Uyar, Talih. **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri**, Manisa, 1989.

Uyar, Turgut. **Yeni Konkordato Hukukumuzun Temel İlkeleri**, Ankara, 2019.

Ülgen, Hüseyin , Mehmet Helvacı , Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya. **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2015.

Ünver Yener. “Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk”, Ceza Hukuku Günleri, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku ABD Yayını**, İstanbul, 1998.

Yasan, Mustafa. “3167 Sayılı Kanuna Göre Hukuki Ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Keşidesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Koşullar”, A.Ü.Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı:1, Nisan, 2009, ss. 339-362.

Yıldız, Şükrü. “İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Sayı: 19, 2003, ss. 153-211.

Yıldırım, Ali Haydar.“Çek Cezası TTK 783/3”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, Cilt: 16, Özel Sayı 2014, ss. 3449-3506.